

IZVORUL SOMEȘULUI

Publicație socio-culturală editată cu sprijinul Consiliului local Șanț

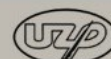

Director fondator: GRIGORE COTUL

Redactor-șef: LEON-IOSIF GRAPINI

ANUL V, Nr. 17 *** SEPTEMBRIE 2025 *** 124 PAGINI *** www.acris.ro

Parteneriat media cu Uniunea Ziariștilor Profesioniști din România (UZPR)

Irina Petraș: Casele din vis

♦ **Proză:** Alexandru Jurcan, Melania Cuc, Radu-Ilarion Munteanu, Icu Crăciun, Hayden Dorf, Florentina Loredana Dalian, Petru-Ioan Gârda, Viorel Dădulescu, Alin Cordoș, Adela Cotul, Marian Danci, Dan Norea, Lucian Claudiu Grapini, Valer Pop, Leon-Iosif Grapini ♦ **Poezie:** Ioan Pinteă, Dumitru Cerna, Menuț Maximinian, Mariana Bojan, Radu-Ilarion Munteanu, Cosmin Perța, Elena M. Cîmpan, Melania Cuc, Iulian Patca, Damaschin Pop-Buia, Valer Pop, Laura C. Munteanu, Luca Cipolla, Aurel Domide-Șanțanu, Grigore Cotul ♦ **Dr. Login Berende – Poveste sculptată în lemn** ♦ **Puterea literaturii** ♦ Cronică literară ♦ **Teatrul lui Adrian Maniu** ♦ Folclor ♦ Pagina elevului ♦ Din presa vremii

ASOCIAȚIA CULTURALĂ REVISTA „IZVORUL SOMEȘULUI”

Cuprins

Irina Petraș: Casele din vis/1	Radu-Ilarion Munteanu: De la Petrila la Petrini/70
Alexandru Jurcan: Afurisitele oglinzi; Jurnalul lui Olimpiu/8	Icu Crăciun: Gavril Istrate și Mircea Daroși/72
Melania Cuc: Lebăda și Graalul/9	Iacob Naroș: O spovedanie-document a unui om aflat dincolo de moarte/73
Radu-Ilarion Munteanu: Trei iezi/10	Angela Simionca: Lucian Claudiu Grapini – Animale și oameni/75
Icu Crăciun: Stahanovistul/11	Georgică Manole: Artivismul unei treimi de aur/76
Hayden Dorf: DMZ/13	Vlad Ioan Bondre: „Izvorul Someșului” – o pledoarie pentru continuitate/77
Florentina Loredana Dalian: Când Dumnezeu era impiecat/15	Icu Crăciun: Felicitări, domnule dr. Alexandru Dărăban!/78
Petru-Ioan Gârda: Ghinion/16; În rând cu lumea/17; În garaj; La paște.../18	Alexandru Jurcan: Jivago și florile galbene/79
Viorel Dădulescu: Sic transit gloria mundi/19	Leon-Iosif Grapini: O nouă revistă în comuna Șanț/80
Alin Cordoș: Păpușa de porțelan/23	Melania Cuc: Radioul e viața mea/81
Adela Cotul: Examen la școala de șoferi/27	Icu Crăciun: Teatrul lui Adrian Maniu/82
Marian Danci: Ce mult te-am iubit!/29	Dr. Login Berende: – Poveste sculptată în lemn/83
Dan Norea: Covid – 40/32	Grigore Cotul: Uniunea Epigrafiștilor din România – 35/93
Lucian Claudiu Grapini: După faptă și răsplată/34	Dănilă Filipoi: Făcătură de întors/94
Valer Pop: La furat de pere/37	Valer Pop: Cumpăna/95
Leon-Iosif Grapini: Priveghi/38	Dan Filipoi: Nuntă cu peripeții/96
Ioan Pinte: Poezii/41	Liviu Păiuș: Călători prin Rodna/97
Dumitru Cerna: Poezii/42	Valer Pop: Șanț – 100/101
Menuț Maximilian: Poezii/43	Valer Pop: Comuna Coșna vecina noastră/102
Mariana Bojan: Poezii/44	Toader-Dorel Bazga: Case în câmp/103
Radu-Ilarion Munteanu: Poezie/45	Lucian Claudiu Grapini: Ciocârliile, rândunica și lăstunul de casă/104
Cosmin Perța: Poezie/45	Alexandru Dărăban: Prietenia dintre Lucian Blaga și Lucian Valea în arhivele securității comuniste/107
Elena M. Cîmpan: Poezie/46	Alexandru Dărăban: Intelectualii de pe Valea Rodnei în vizorul securității/108
Melania Cuc: Poezie/46	Alexandru Dărăban: Confiscarea bunurilor personale ale prof. univ. dr. Gavril Scridon de către regimul comunist/109
Iulian Patca: Poezii/47	Valer Pop: Restituiri/110
Damaschin Pop-Buia: Poezie/48	Icu Crăciun: Maieru în presa anilor 1932-1938/113
Valer Pop: Haiku/48	Pamfilu Grapini: De la Bistrița/114
Laura C. Munteanu: Poezii/49	Valer Pop: Grozăvii din trecutul județului Bistrița-Năsăud/116
Luca Cipolla: Poezii/50	Lucian Claudiu Grapini: Vorbe de la Șanț/117
Aurel Domide-Șanțanu: Poezii/51	Epigrebus/121
Grigore Cotul: Poezii/52	Grigore Cotul: Definiții în rime/122
Grigore Cotul: Epigrame/53	Divertisment/123
Veronica Georgiana Hodoroga: Regatul florilor/55	Comuna Șanț în imagini/124
Octavian Florin Boanchiș: Orașul fără cuvinte/59	
Anastasia Victoria Pătrășcan: Nostalgie/61	
Dragoș Grapini: Povestea celor doi copii/61	
Silviu Iustin Grapini: Poezii/62	
Olimpiu Nușfelean: Puterea literaturii/63	
Constantin Cubleşan: Dumitru CERNA: „Eu ocrotesc cuvinte”/65	
Iacob Naroș: August – lună de foc/66	
Dumitru Cerna: Lucian Claudiu Grapini sau spovedania unui povestitor/67	
Icu Crăciun: Folcloristul Liviu Păiuș/69	

Irina Petraș Casele din vis

*Și visele intră în definirea de sine,
și ele lasă urme,
și ele te construiesc.*

Cele mai multe dintre vise îmi sunt despre case, locuri, așezări.

Toate visele mele încearcă să-mi spună ceva. E sentimentul stăruitor cu care mă îndrept seara spre slujba onirică. Ca-ntr-un roman detectivist, citesc semnele mereu absconse, oricât de limpede ar fi țesătura epică, pe care mi le transmite visul. Știu că știu despre mine mai multe decât știu eu.

Înclin să cred că eul meu adânc ține de miresme, unghere, sentimente cețoase, mici experiențe tulburi traduse cu limbajul *atunci, cândva* la îndemână. Zbaterea ta te eliberează temporar din plasa începuturilor, dar vei păstra toată viața amintirea/amprenta ei. Fiecare ființă umană are nevoie să fie situată într-un anume spațiu și timp. *Spațiul* poate fi o locație fizică: o încăpăre, un teatru, o bibliotecă, sau poate exista pur și simplu doar conceput de mintea omenească. El poate fi un vis. În vis. Nevoia situației, a amplasării ține de nevoia de interacționare, de relație creatoare cu lucrurile. Spațiul funcționează în temeiul unor legături intrinseci, care ne furnizează parametrii pentru activitatea noastră „semnificativă” în lume. Suntem născuți într-un anume spațiu și timp și creștem în interacțiune deopotrivă cu ceilalți oameni și cu locurile în care suntem plasați la un moment dat. În teritoriul visului, aceste condiționări rămân active. Chiar urgența delimitării, după modelul stării de veghe, a locului „acțiunii” visate e vinovată de eforturile derutante ale visului de a desena hărți. Eforturi repetate și de o inconsistență adesea alarmantă. Cu treceri dintr-un decor în altul, dintr-o lume în alta.

Starea și mișcarea au nevoie de *loc*, numai gândul are nevoie de *spațiu*. El, gândul, îl poate și crea – în cea mai mare strâmtorare aflându-te, poți avea spații întinse și supuse în jurul tău dacă gândul, aflat în, cum ar spune Blaga, slujbă demiurgică, ți le construiește. De unde s-ar putea deduce că *locurile* fizice/corporale sunt materializări ale *spațiului* mental pe care ești în stare să-l concrești. Cu prelungiri bogate în vis.

După Gaston Bachelard¹, a vorbi simultan despre imagini și concepte înseamnă „a te trezi din somnul nepăsării dimpreună cu poezii” (vezi Eminescu!), „a urca spre izvoarele ființei”. Imaginația materială², prin intermediul celor patru elemente: apa, aerul, focul, pământul, e legată de locul natal. „Dar ținutul natal nu este atât o întindere, cât o materie; este un granit sau un pământ, un vânt sau o uscăciune, o apă sau o lumină. Ne materializăm reveriile în el; prin el visul nostru își capătă adevărata substanță, lui îi cerem culoarea noastră fundamentală.”

Am fost mereu fascinată de locuri tainice, de „comori”. Îmi plac podurile pline de obiecte uitate cu poveștile lor cu tot; cuferele vechi, prăfuite, târgurile de vechituri în care poți descoperi minunății. Minunățiile sunt mereu nu averi în sensul bogăției materiale, ci istorii ațipite sub uitare. Ca-n *Scrinul negru*. Sau lucruri care acceptă intervenția mea modelatoare, pe care le pot face din nou să strălucească.

Casa noastră nouă de pe Alea Teilor, ridicată trudnic și mobilată simplu, nu avea ascunzătorile despre care aflasem din cărți și care îmi stârneau imaginația. De aceea, le inventam singură: cutii cu minuni și taine (foițe de staniol, beteală, mici statuete de lut, vreo păpușă stricată împodobită ca o prințesă cu zdrențe sclipitoare) pe care le îngropam în grădină ca să am ce găsi, plină de uimire, mai târziu, când aveam să sap după comori. Căutam în grădină, în poduri, în dulapuri, cu emoția, pândită cu sufletul la gură, de a descoperi ceva *fundamental*. Jocul de-a taina se întindea nemăsurat, înmugurea în cele mai neașteptate direcții: învățam ori inventam alfabet secrete – „magice”, desigur –, copiam cu sângele picurat din degetul crestat accidental vreo strofă și o ascundeam sub căptușeala penarului de piele, mai stăpână pe mine știindu-l acolo, de nimeni altcineva știut. Am descoperit mai târziu la fiica mea, Laura, aceeași fascinație. Toate animăluțele desenate de ea aveau „un secret mic”, de o importanță copleșitoare pentru bunul mers al poveștii. Când era lume la noi și se simțea lăsată deoparte, îmi cerea, uneori, *să-i spun un secret*; îi spuneam la ureche orice – de vreme ce era șoptit era taină și îi conferea ei un ascendent în fața celor mari, nu mai conta că discuția lor nu o presupunea. Trecutul însuși, cel personal, dar și cel al celuilalt, când celălalt contează, are greutate automat tocmai fiindcă e (presupus) plin de taine. A scormoni în trecut face parte din impulsurile umane irepresibile. Trecutul/memoria seamănă cu trupurile cu sertare pictate de Dali.

„Imaginile de intimitate sunt solidare cu sertarele și cuferele, solidare cu toate ascunzătorile unde omul, mare visător de încuietori, își închide sau își ascunde secretele”, crede Bachelard. Nevoia de secrete e funciară, există o inteligență a ascunzătorii operând cu lucrurile uitate și de neuitat. Sertarele au rostul de a păstra mici lucruri personale, care nu sunt destinate ochilor celorlalți și care se pot rătăci ușor fără adăpostul sertarului, *casa* lor. După o vreme, orice sertar e plin de lucruri inutile, care nu s-au rătăcit, dar și-au pierdut *povestea* care le scosese din anonimatul lucrurilor de aruncat. Amintirea/memoria e și ea un

sertar. Lucrurile mărunte puse bine pentru mai târziu au uneori nevoie de o poveste imaginată care să le redea viața de odinioară. Imaginația și memoria lucrează în echipă.

Sertarele memoriei mele ațipite se deschid adesea în visele mele. Casele din vis sunt pline de mobile cu multe sertare, tuneluri sufocante duc spre încăperi subterane pe care le-am uitat, călătoriile mă poartă pe pante care se deschid surprinzător spre priveliști de nimeni știute. Viața mea de noapte e plină de descoperiri, dezvăluiri, rezolvări de ecuații stranii.

Dacă mă gândesc bine, și interpretările mele critice sunt dezlegări de taine, de cifruri. Toate cuvintele sunt legate și eu încerc să le dezleg, să le așez în relații noi. „Vorbele pot forma orice fel de înțeles și au valențe cu toate celelalte vorbe”, crede Camil Petrescu și înclin să-i dau dreptate.

Descoperirea de taine are un rost și în nenumăratele păduri întunecate și dese care mă poartă, cu inima cât un purice, spre un luminii, un sens, o dezvăluire.

*

Casa e loc de retragere, de ocrotire, dar și de deschidere spre ceilalți. Această dublă gesticulație – închidere/ deschidere, izolare/ socializare – i-a fost mereu proprie, chiar dacă accentele au suferit modificări. Mă gândesc la încăperea cu șemineu a casei englezești, la *patio*-ul spaniol – Karel Čapek, călătorul, credea că englezul și spaniolul sunt cei mai pătrunși, fiecare în felul lui, de sensul adânc al casei, al adăpostului-centru al existenței umane –, dar și la sala cu coloane și băi în care romanul își primea oaspeții. Felul de a dura și gândi propria casă spune multe despre ființa omenească, în istoria speciei, dar și în cea a individului. *Găoace* ocrotitoare de care te îndepărtezi în expediții centrifuge, în copilărie, *loc de întâlnire* cu ceilalți la maturitate, tot mai mult *vizuină* care nu te mai poate apăra de nimic, pe măsură ce trec anii.

Dacă timpul se auto-unifică, adunându-se în minute, ore, zile, ani – așa încât îl poți numi oricând cu majusculă, Timpul, și accepți că „pasă”, vorba lui Heliade Rădulescu, fără să-i pese³ –, spațiul auto-proliferează. Punctul, dreapta, planul nu sunt decât abstract concepute. Are un sens pentru noi abia spațiul cu trei dimensiuni, care e suficient de „încăpător” ca să trăim și să ne mișcăm în el. Verbul românesc *a încăpea* vine din latinescul (*in*)*capeo*, (*in*)*capere*, și păstrează sensurile multiple de *a cuceri*, *a lua*, *a cuprinde*, *a conține*, *a alege*, *a simți* etc. Diversele expresii fac verbul și mai legat de trup și de locul său anume în spațiul lumii: *nu-și încape în piele*, *nu încape vorbă* ori *îndoială*, *nu-și află locul*, *nu încape nicăieri*. Încăperea e mai mult decât camera și odaia, ea are o parte abstractă și vagă, de *loc* hărăzit, dar și una concretă, de vizuină marcată cu însemne personale.

Tri-dimensionalitatea (*lungul*, *latul*, *înaltul*) reflectă trupul nostru de ființe aflate la întretăierea a trei perpendiculare, pe care bisimetria le dublează, fiecare având sus/jos, stânga/dreapta, în spate/în față. În *spațiu*, omul își creează *locuri* de viețuit și con-viețuit. Dacă trăiești și privești dinspre o lume în două dimensiuni, sferele din lumea cu trei dimensiuni îți vor părea, inevitabil, cercuri ori puncte. Tot așa, altfel s-ar vedea totul într-o lume cu patru ori mai multe dimensiuni. Exercițiul eminescian nu era dintre cele proaste: „Tot astfel, dacă închid un ochi...”

Visul îmi pare adesea un astfel de loc cu mai multe dimensiuni, în care lumea se citește altfel. Visele vorbesc într-un limbaj multi-dimensional alcătuit din sentimente, imagini și conexiuni libere, ignorând linearitatea cuvintelor și conceptelor din starea de veghe. Se crede că interpretarea viselor nu e altceva decât încercarea de a traduce simbolurile prin care trupul nostru „ne vorbește” în somn. Adică ne spune nouă despre noi lucruri rămase în afund.

Când Escher își desenează în două dimensiuni cele *Trei sfere*, dând iluzia realității voluminoase și vii, descoperă că *iluzia optică* e totul până-ntr-atât încât nu-și va putea convinge privitorii să pipăie fila, să-i simtă și înțelegă planitatea. Nu vor mai crede în altceva decât în iluzia mediată de imperfecțiunea ochiului omenesc. Lucrurile nu stau altfel în vis. În timpul visului, visătorul cade pradă celor (cel puțin) trei sfere suprapuse și întretăiate – subconștientul, memoria, imaginația. Toate deopotrivă de „reale” sub bagheta abilă a visului/ somnului (nu *adevărate*, însă asta nu mai contează!). Adică, interpretări, răsfrângeri. Fiecare sferă se crede autonomă, stăpână pe propria voință, dotată cu forță de acțiune și de reacție. Acea supersugestie a spațiului, tipică desenelor „onirice” ale lui Escher, e acompaniată, de obicei, de un anumit grad de amuzament subtil, inteligent, nu lipsit de o doză de (auto)ironie. Panica stă umăr la umăr cu încântarea de a fi părtaş unei ogindiri nesfârșite.

„Conștiința de ființă adăpostită” funcționează doar în casa ta, în locul tău. Casele din amurg, cele văzute pe *hotarul* dintre așezări, în goana trenului care mă duce spre casă, așadar, case în care *eu nu locuiesc*, mi s-au părut întotdeauna de o tristețe sfâșietoare – le presupun goale fiindcă nu le umple amintirea mea. Orice efort, mereu repetat în împrejurări asemănătoare, de a închipui o viață obișnuită, deci caldă, adăpostită în interiorul lor, e sortit eșecului. Mă cuprinde, fără să vreau, o milă nesfârșită, îmi dau lacrimile la gândul celor *uitați* acolo. Uitați de propria mea casă...

Casa de odinioară apare ca încorporare/întropare a memoriei și speranței omenești. E o repliere. *Forța* casei ca imagine poetică arată că semnificația ei e/era strâns legată de ceea ce înseamnă a fi om. Casa intră în definiția omului⁴. Spune-mi cum locuiești/cum visezi să locuiești ca să-ți spun cine ești.

În cetate, spațiul e consolidat de înaintările oamenilor spre locurile lor de consumat timp existențial. Mersul lor însuși construiește spații, e un *spațiu de enunțare* (De Certeau⁵), un element al rețelei spațiale numită oraș, cetate. Locuitorii „șes locurile laolaltă prin viermuiala lor”, lucru cu atât mai valabil, până la un punct, cu cât așezarea omenească (aglomerarea urbană) e mai mare, mai întinsă. La nivelul satului mondial, însă, țesătura se poate rupe oricând. Cuprinderea e prea mare, duplicată și multiplicată la infinit. Plierea subiectivă e absorbită spre exterior, pliul gândirii de sine e tot mai greu de atins, el im-plică mai puțin și ex-plică în exces, până la pierderea referinței. Față în față cu această încărcătură vastă și nomadă, visul e posibil să-și asume rosturi im-plicatoare mai mari decât altădată. Să devină *locul* predilect al ființei.

Gabriel Liiceanu scrie despre locul locuirii, casa, în grecește *oikos*, nu în sensul de clădire, ci de „garanție de stabilitate”, de „ordine în care se așezau și se desfășurau actele fundamentale ale vieții”. În greacă, verbele locuirii,

oiken, naiein, demein, înseamnă durată și stabilitate și se leagă de verbul *a fi*. În română, adaug eu, *a sta* – unde stai? – sugerează aceeași legătură, căci acasă *stai*, deci îți dai iluzia ne-mișcării, ne-devenirii, e locul tău stabil în care te poți recunoaște, chiar și prin obiectele de care te-ai înconjurat și prin ușa pe care o închizi/încui în fața celorlalți, dar mai ales în fața timpului public/mundan care consumă. De câte ori mă întorc de la o întâlnire cu multă lume, am sentimentul unei sărăcirii, al unei auto-trădări, doar acasă mă simt în largul meu, între cei patru pereți deloc largi ai cămăruțelor mele.

Casa ca ființă privilegiată⁶. În orice locuință, fie și castel, e de găsit *cochilia inițială*. În rădăcinarea într-un colț de lume, care e casa ta, cosmosul tău, pământul în care să-ți înfiți rădăcinile ca o plantă. În rădăcinare care presupune posibilitatea *exodului*. Imaginația construiește și ea ziduri, complementare celor din piatră ori lemn. Și neapărat le sparge cu uși și ferestre.

„Ne reconfortăm re-trăind amintiri legate de starea de ocrotire.” Un fel de elasticitate psihologică păstrează, crede Bachelard, solidaritatea dintre memorie și imaginație. „Casa adăpostește reveria, casa îl ocrotește pe visător, casa ne îngăduie să visăm în pace [...] Locuințele din trecut sunt în noi nepieritoare pentru că amintirile vechilor locuințe sunt rețrăite ca reverii.” Casa ca pânțec matern, ca leagăn. Spațiile singurătăților noastre pot fi atinse prin reverie: „Prin spațiu, în spațiu, găsim frumoasele fosile ale duratei concretizate prin șederi îndelungi.” Ne așteptăm să regăsim urma noastră impregnată în locuri în care am adăstat îndeajuns ca ele, locurile, să-și fi lăsat urma asupra noastră.

Poveștile cu case bântuite sunt inventate ca dovezi ale amintirii pe care ne-o poartă locul. Ca-n mica povestire a Virginiei Woolf, *Casa bântuită* (*The Hounded House*): o pereche de fantome bântuie casa veche în căutarea fericirii pierdute. „*Cuib, cuib, cuib*, inima casei bate mândră. *Mulți ani... suspină el. M-ai găsit din nou, aici*, murmură ea. *Dormind, citind în grădină, râzând, răsucind mere în pod. Aici ne-am lăsat comoara*. Lumina lor aplecată ridică plapuma de pe ochii mei. *Cuib! Cuib! Cuib!* – pulsul casei bate sălbatic. Trezindu-mă, strig: *Oh, asta-i comoara voastră îngropată? Lumina din suflet.*”

Configurația mobilierului⁷ e imaginea fidelă a structurilor familiale și sociale ale unei epoci. Mă fascinează casele/interioarele secolului 19, pline de obiecte aproape unicate, căci făcute de mâna meșterului, pe îndelete, nu pe banda rulantă a producției în serie mari. Pasiunea de a face cu mâna lui ori de a avea obiecte migălite de mână de om, cu unelte aflate încă în prelungirea mâinii umane, a creierului și a imaginației creatoare (vezi Baudrillard⁸ și înstrăinarea omului de azi de uneltele sale – unelte sofisticate, dar pe care specia le-a creat cu tot cu instrucțiuni de oarbă folosire, căci omul nu mai „pricepe”

tot ce face), e „vinovată” de aglomerarea de obiecte frumoase, de mobile strunțite complicat, de dantele, tapiserii, covoare și carpete, de draperii, perdele, ciucuri, rame bogate, vase decorative. Până și rășnița ori vâtraiul sunt opere de mare meșteșug, de răbdare și încântare de sine a meșterului. Pe obiectele interiorului de azi nu se mai simte urma caldă a mâinii umane, de aceea personalizarea încăperii se obține mai greu și mai rar. *Obiectul vechi* e văzut ca portret de familie, ca semn memorativ prin intermediul

căruia e posibilă cea mai profundă evaziune, cea în propria copilărie.

Mi-ar fi plăcut cel mai mult – am spus-o adesea – meseria doamnei T. Să am mână liberă să decorez case, locuințe, adăposturi, încăperi. Sunt pe BBC câteva emisiuni pe care le urmăresc măcar câteva minute de câte ori dau peste ele. Fie și se dă o clădire foarte veche, în paragină – fostă școală, moară, biserică, turn de apă... –, și ești sprijinit s-o transformi în casă modernă de locuit fără să strici ceea ce ține de patrimoniu. E splendidă grija cu care se

clădește în jurul unui vechi zid de piatră, ce mlădieri e dispus să adopte arhitectul ca să cuprindă în miezul casei sale și acest vestigiu. Nu-mi plac demolările stil „ras de pe fața pământului”, cred că și trecutul unei case, al unui loc e bine să-l asumi, să-l încorporezi vieții prezente. Alteori, sunt alese locuințe cu potențial pe care proprietarii nu știu să le pună în valoare, iar tu ai o sumă cu care să prefaci mătoaga în cal întraripat... O sumă foarte mică, asta e provocarea! Imaginația mea funcționează mai ales când trebuie să scoată mult din nimic, din puțin. Din *Albă ca Zăpada*, de pildă, îmi plăcea cel mai tare scena în care mica prințesă trece la lucru și preschimbă căsuța vraiste a piticilor în ceva frumos și primitiv.

Așa îmi explic și frecvența viselor cu casa cu multe încăperi căreia îi admir și îi îmbunătățesc amenajările, dar și a celor cu locuri improprii pe care încerc să le transform în case de locuit.

Dar ar mai putea fi o explicație. Mai multele case ale copilăriei mele dintâi, din Chirpăr, Marpod, Nocrich, Cincu, înainte de a ajunge în Agnita, la nici 4 ani, m-au obligat la o periodică reconsiderare a situației mele față în față cu lumea. Nici la Agnita lucrurile n-au fost mai așezate. Mutându-ne la intervale scurte mereu în alte case/camere, în vreo cinci locuințe provizorii în nici trei ani, firea mea statornică de ardeleană a deprins temporare abilități de nomad: o acomodare rapidă, o luare în posesiune a unor spații străine, încropirea unor unghere „marcate”, ale mele, cu ascunzișuri, povești, taine. Până astăzi, oriunde m-ar purta slujba ori călătoriile, mișc mobile, împodobesc oricât de sumar, impun o rânduială a mea, în care să mă pot simți *acasă*.

Să spun încă o dată că, pentru mine, *locurile* au o însemnătate uriașă. Casa, grădina, școala, biblioteca, pă-

rinții înșiși sunt *locuri* în funcție de care am crescut și prin care mă definesc. Locuirea înseamnă pentru mine, pe măsură ce se înmulțesc anii trecuți, nu doar casa caldă cu ocrotirea sensibilă a părinților în preajmă, ci și un pom cu umbră și foșnet, și dealuri care se văd oriîncotro mi-aș întoarce privirea. Ardeleancă fiind, cu rădăcini în Maramureș și Sibiu, *la noi* și *acasă* înseamnă pentru mine locuri înconjurate de păduri și dealuri. Privirea nu se oprește/poticnește în ele, ci se sprijină, își recunoaște reperele, poate visa, în tihnă, depărtări. Câmpurile netede, cu orizontul pierdut în ceața depărtării, îmi dau fiori.

Cea mai mare parte a primei jumătăți de viață mi-am petrecut-o printre pomi. Strada mea, la Agnita, se numea Alea Teilor. Și chiar era o alee străjuită de tei și castani uriași și bătrâni, dar și de un șirag tânăr și puternic de plop, pe malul apei. Toate casele erau înconjurate de grădini, livezi și vii miniaturale. De jur împrejur, dealuri. Tot „deal” era și biserica-cetate săsească, ridicată în secolul XIII, cu zidurile ei masive și cu o așezare pentru eternitate...

M-am născut la Chirpăr, Sibiu, *dar* tatăl meu venise din Maramureș și am locuit multă vreme la Agnita, nu departe de Nocrichul mamei. Vreau să spun, așadar, că nașterea și șederea mea în zona Sibiului au fost „contaminate” de obiceiuri aduse de tata din Ilba, din *locul lui*. Conviațuirea e mozaicată. Puțini oameni pe lume pot spune că de generații în șir au avut un loc și numai unul. Detalii personalizate ale creșterii fac ca toate aceste amănunte ale locuirii să se închege în ceva foarte special care determină felul de a fi al insului de mai târziu. E o procesare individuală a determinațiilor la care se adaugă și autoadaptabilitatea omului – civilizația înseamnă că omul se adaptează nu atât la natură, cât la ceea ce a acumulat/secretat în jurul său, la obiectele cu care și-a mobilat el singur (ca specie) preajma și în funcție de care a privit lumea.

Mai multe case ale copilăriei îmi stăruie în amintire ca secvențe ale unei singure case, casa onirică. *Casa natală e casa onirică*. „Lumea reală se șterge dintr-o dată când te duci să trăiești în casa amintirii”, iar „când știi să dai tuturor *lucrurilor* cuvenita greutate de vise, *a locui oniric* este mai mult decât a locui în amintire” (G. Bachelard).

Așadar, casa de la Chirpăr, cea în care m-am născut... Așezată alături de biserica-cetate, săsească. E prima imagine coplesitoare rămasă în amintire, una care va rămâne mereu *semnul* lui acasă. Apoi, curtea plină de soare a grădiniței din Marpod (am descoperit-o într-o vară, după mai mult de jumătate de veac, neschimbată, la doi pași de altă biserică-cetate), ceilalți copii dormind în pătucuri – îi privesc o vreme, nu-mi place nemișcarea lor. Fug pe pietrele-dale din curte, la soare, privesc minute în șir găze minuscule și simt că-mi iese inima din piept de încântare. Cum ceilalți dorm, toată curtea/toată lumea e a mea. Sunt niște ore câștigate cu prețul nesomnului de după amiază, ore la care am ținut toată viața.

Casa din Cincu, trei camere uriașe una din cealaltă. Zăpezile nămețite, pofta de a înfuleca din spuma albă, sclipitoare, poftă oprită de poveștile despre viermii minusculi care se ascund în ea; câinele lup al tatei, păpușa din carton jucată pe sfori, *crepla*, adică fântâna publică din piațetă, banii „stabilizați” din lădița cu așchii de aprins focul. O

lecție indirectă de ne-cădere în vraja lor. Nu puteau fi doriri pentru ei înșiși, erau simple accesorii de dobândit focul și căldura.

Prima casă din Agnita, la intrarea în oraș. Un fel de hol mare, pătrat. Un perete – o ușă mascată cu un covor negru cu flori. Oglinda mare pe alt perete, jocul cu tata care „nu mă poate ajunge” deși înghesuiala e teribilă; spațiul dintre ușile de la intrare, loc interzis, căci ducea spre scări abrupte; Ana, mică, mică, ocrotită – eu devenind sora cea mare, plină de responsabilități; bunicul din Maramureș în vizită, eu citind litere din cărți rusești, apoi cuvinte fără înțeles din ziar, mirată că le pare ceva de mirare și de răsplătit cu bomboane acrișoare sticloase, în toate culorile – unele cu un mic sâmbure întunecat, tata le pune pe dulap să facă pui, fremătam de nerăbdare așteptând minunea. Camera răcoroasă a proprietăresei săsoaice, plină de mobile grele, cu flori pictate pe uși, eu trimisă după rășnița de cafea, pe masă prânzul bătrânei (!?), o farfurie de porțelan cu straturi de mămăligă aurie, aburindă, și brânză, un fir de brânză topită atârnată ca o ghirlandă de brad pe buza farfuriei, tentația e uriașă, mă apropiu încet, furiș, iau firicelul călduț și-l strecur în gură cu o senzație teribilă de bucurie și spaimă. Îi povestesc mamei, mă ceartă, e hoție, oricât de mărunță; în plus, și nestăpânire de sine, mai rea decât toate. Învăț lecția pentru toată viața. În împrejurări asemănătoare, las mintea să facă singură toate lucrurile interzise. Imaginația dospește, se revarsă, îmi umple nopțile cu vise.

Altă casă de trecere. O cameră mică în curtea Colectivului (cuvânt straniu, nu înțeleg nimic și nu-mi place, fără să știu că e primul semn al firii mele încăpățânat prețuitoare de *diferență*), jucăriile celor din casa *de dinainte*, de la stradă – o vedeam ca pe un palat, dar n-aș fi recunoscut în ruptul capului că le râvneam tovarășia. Apoi casa de pe strada Gării – o cameră mare, un antreu, bucătăria improvizată; „pianul” din sticle pline cu apă colorată până la înălțimi de niveluri crescătoare, atârnat de sfori; apoi cel cioplit din lemn, de tata, cu clape „adevărate”; ferestrele cu obloane din lemn, vopsite în verde, cu o inimioară decupată la mijloc prin care, cocoțate pe pervazul lat, ca de cetate, spionam trecătorii jucându-ne de-a „tu ești/vei fi ca oamenii ce vin dinspre centrul orașului, iar tu, ca oamenii ce pleacă spre centru”; joc palpitant de-a ghicit viitorul și de-a scornit biografii. Poveștile cu draci și strigoi ale lui Oanea, fratele cel mic al mamei, chemat să stea cu noi când erau ai noștri plecați o zi întreagă; iepurii crescuți în șura din fundul curții lungi, tancurile trecând pe stradă cu un huruit prelung, zidurile crăpate, taurul comunal scăpat din grajd periodic și alergând trecătorii în tablouri groteschilare, bune de picturi cu coride, dulapul cu arcadă, geanta veche a mamei, cerceii secreți cu pietricele albastre, ascunși acolo de ochii tatei, care ironiza, sec, obiceiul de a-ți atârna zorzoane pe trup; micul difuzor „local” atârnat deasupra patului, înfrigurarea cu care așteptam să se anunțe în miezul zilei „cotele apelor Dunării”, micul icnet când ajungeam la Drencova (numele semăna cu al pancovelor despre care ne povestea tata, gogoșile din copilăria lui), apoi hohotele dezlănțuite când vocea ușor răgușită și oficială a femeii de la radio anunța „Turnu Măgurele, staționar” – mi se părea de un comic imens, râdeam cu lacrimi de fiecare dată, n-am înțeles niciodată prea bine de ce – poate fiindcă numele-jucărie intra în conflict sonor cu gravitatea tonului și a cifrelor înșirate sacadat?! Ploile cu soa-

re („măine-i sărbătoare”, zicea cântecul de copii, și chiar mi se părea nesmintit sărbătoare ziua de după ivirea curcubului pe cer), inundația din 1954, când Hârtibaciul mi-a ieșit în întâmpinare pe nepusă masă, înaintând în valuri bulbucite pe stradă în sus. Imagine care ar putea avea legătură cu apele involburate, tulburi care-mi bânuie visele.

Casele succesive din copilăria mea n-o incomodează pe ultima, cea la clădirea căreia am asistat și pe care ai mei o ridicau, trudnic și cu poticniri, în jurul nostru, dar și cu o mare bucurie de a avea, în fine, *locul tău*, oricât de modest. Locurile sunt sentimente, neîndoielnic. Spaima de ceva teribil mi-a rămas în minte în secvențe uitate din această perindare prin multe case improvizate și provizorii. Spaima de *a te afla* ilegal în întâmplarea tocmai trăită, de a nu fi unde trebuie/ar trebui să fii? Spaimă urmată de încercarea încăpățanată de *a te re-găsi* pe tine, după o rătăcire, de a te realiza ca entitate autonomă și legitimă. Suntem ființe formate din întâmplări, dar nu toate se lasă traduse în vorbe pe-nțelese. Câteodată, viața ți-e spusă „de o străină gură”.

Așadar, casa cea nouă, ultima și *adevărată*, de pe alee. Mirosul de proaspăt n-a părăsit-o niciodată, *facerea* ei a durat ani în șir după ce deja o locuiam, căci mereu era ceva de terminat. *Așezarea* nu însemna încremenire, casa nu era gata ca o fotografie, cum ar zice Eminescu, ci avea puteri constructive în ea. Își împlinea rostul de adăpost al nostru tocmai prin ne-terminare, prin *locul* pe care îl oferea improvisațiilor nesfârșite, îmbunătățirilor succesive. Că anii treceau puteai vedea după vița de vie care o îmbrăca deja cu totul, până la acoperiș, după nucul plantat în primul an ce se ițea deasupra streșinii, după mica livadă plină de rod, după gardul cel viu, des și înalt, care transforma curtea în cetate primitoare, închis/deschisă. Iedera dinspre stradă se cățara pe un zid înverzit de mușchi, zmeurișul se prefăcuse în mică junglă. Toate, semne că locul era locuit de mult, alături de alte semne ale unei ne-opriri din meșterea, ca omul gospodar la casa lui.

Aleea Teilor. O stradă, pentru mine, fabuloasă: un șir de vreo douăzeci de case ridicate la distanță una de cealaltă, cu grădini mari în spate și grădinițe de flori în față; apoi, imediat, un gard viu des, cât să te simți apărut și *la tine*, și alea propriu-zisă cu tei și castani uriași, străjuți de un șir de plop înalți de-a lungul Hârtibaciului, care curgea la nici 20 de metri prin fața caselor; la cele două capete, aleea era închisă cu gard și cu o cruce de lemn otitoare, ca să nu poată trece decât oamenii, nu și mașini ori căruțe – era, așadar, o curte nesfârșită în care jocurile nu se mai terminau. Era chiar Strada Copilăriei.

Turnul bisericii săsești, cu ceasul care „merge” de secole, îmi era reper zi și noapte. Clopotele băteau numărând tacticos orele, dar fiecare sfert de ceas era marcat de

un dangăt. O privire pe fereastră ori din curte îmi spunea pe ce lume mă aflu. Îțit deasupra lumii mele printre pomi, cu albul zidurilor proiectat pe cer și conturat de lemnul înnegrit al podului în care, tot de secole, se ducea slănina la afumat, îmi era și îmi este încă, într-un fel ciudat de *lăuntric*, reper. El îmi străjuia și lecturile de vacanță în grădină. Mi-e dor de pacea acelor ceasuri calde, cu zgomete ocrotitoare, pașnice. Serile năpădite de mireasma a trei soiuri de tei, alături de petunii și regina nopții la întrecere cu garofițe și busuioc, brațul de fân cosit pe care stăteam verile până târziu în noapte, culcați pe spate cu ochii pierduți printre constelații...

Așadar, mereu prea strâmte și nu „ale noastre”, multe locuințe m-au încărcat cu o nostalgie abstractă, cu un dor de ceva ce încă nu se ivise: *casa noastră*. Acum aveam, în sfârșit, un loc legitim, deși eticheta de *venetic*, chiar rostită cu simpatie și respect, nu avea să dispară niciodată cu totul, tatăl meu, maramureșeanul, rămânea un străin, doar casa și de el meșterită îi putea asigura ocrotire. Și pentru mama, Agnita era un loc de adopțiune, a cărui recunoaștere trebuia câștigată și apărută.

Grădina noastră era făcută anume să te simți în largul tău (te simți *în largul*

Aleea teilor, Agnita, Sibiu

tău când ești foarte legat de un loc pe care știi că numai de tine depinde să-l părăsești, dacă o fi să vrei). Jocurile nu se mai sfârșeau, la loc de cinste fiind cel *de-a casa*. În alte locuri, i se spune, am aflat mai târziu, *de-a mama și de-a tata*: ei decid mai ales și mai sigur apartenența. La noi, jocul era *de-a casa* – poate dintr-un mai puternic *instinct* al legării de o împrejurare solidă. Pentru ardelean, pentru românul locuitor între sași, casa era, neapărat, *cetate*. Solid înălțată, cu ziduri și porți grele, cu o curte mic-univers-delimitat-net-și-decis. Legăturile cu ceilalți, deschiderea spre ei erau mereu *alegere* și, prin urmare, comunitatea însăși era mai strânsă și mai inter-dependentă. Te poți dori cu adevărat *aparținător* atunci când ai la îndemână și nu-ți este nicidecum amenințată *individualitatea*. Trebuie să fii foarte adânc *Tu*, în izolarea/singurătatea ta destinală, ca să poți spune cu toată gravitatea *Noi* și să-i incluzi pe ceilalți destinului tău...

Cum strada *mea* era nouă, aveam materiale de construcție berechet. Din scânduri și cărămizi rămase de la facerea casei mari, ne puteam încropi căsuțe în cele mai neașteptate locuri. Cel mai grozav era când se pornea o ploaie din senin și noi aveam unde să ne adăpostim – această experimentare a virtuților adăpostitoare ale casei *tale* era minunată. Refuzam să intrăm în Casă, ne încăpățănăm să rămânem în coliba noastră și să ne bucurăm de confortul, precar, pe care ni-l ofeream singuri. Colibele mereu reconstruite în alte unghere erau proba, degustată cu încântare, că mă aflu pe un teren sigur – casa și curtea *noastră* – și îmi puteam îngădui ispitiri ale vulnerabilității.

Acei ani '50 și '60 ai copilăriei mele se păstrează extrem de colorați, cu acea *culoare fundamentală* a reveriilor despre ținutul natal despre care vorbește Bachelard. Minunile de la târgul săptămânal, cu turte dulci cu oglină, cu peruci pieptănate demonstrativ cu piepteni de os, cu papagali ghicitori de noroc, cu *ringășpil*... Târgul era un atât de dens potop de senzații, încât, țin minte, mă dedublăm periodic pentru a mă privi uimită pe mine însămi, cea prinsă în întâmplări atât de senzaționale. Simțeam nevoia să mă văd din afară, să fiu sigură că e adevărat ce mi se întâmplă. Poate de aici mi se trage și capacitatea de a-mi stăpâni emoțiile, de a le privi mereu într-o dublă perspectivă: imense în clipă, în *aici și acum*, îndoielnic semnificative în durată lungă.

Apoi spectacole de teatru, operă, operetă care veneau regulat la Casa de cultură și la care eram duși „cu școala”. Plimbările de duminică, pe strada principală, erau pași de dans în întâmpinarea și acceptarea ritualică a celorlalți. Îmbrăcați frumos, eram pe jumătate și de bunăvoie străini și ne puteam reînnoi cunoștința prin trecerile repetate unul pe lângă celălalt, prin privirea proaspătă, de repunere în contact, a atmosferei duminicale. Un soi de *re-start* al mecanismului comunitar în stare să ștergă eventualele tensiuni/erori din cursul săptămânii.

Oricum, mi-e tot mai limpede că ce vezi, auzi, pipăi, miroși, guști, *trăiești* în copilărie e *materialul* din care ești, până la urmă, construit și care te condiționează în tot ce ți se întâmplă pe urmă.

Aleea Teilor nu mai e, părinții nu mai sunt, altă apă curge în valea Hârțibaciului, tot ce-a rămas e amintirea. Nu doar că *altul* se întoarce în ținutul copilăriei, dar și el, ținutul, e altul și nu te mai recunoaște. Mai mic, mai lipsit de culoare, cumva părăsit, te simți în fața lui amestec de goluri și plinuri. În cele din urmă, și tu, și el, v-ați mutat definitiv în poveste. Sunteți adevărați doar în labirintul calduț al re-memorării. Dar asta nu înseamnă că oamenii vor înceta să se întoarcă spre copilărie ca *loc primordial*. Dimpotrivă. Frumusețea stă tocmai în de neatinșul⁹ acelor vremuri măsluite de lucrarea ținării de minte și a uitării, amândouă selective și creatoare.

Visul cu casa-cu-multe-încăperi – pe care o am, e a mea, dar am uitat-o – revine în nenumărate variante, dar în fiecare vis nou știu că am fost acolo, da, e „casa uitată”, chiar dacă și-a modificat detaliile. Mereu aceeași uimire – cum am putut uita de toate aceste încăperi, de terasele deschise spre mare, de pădurile la doi pași, toate ale mele? Ajung, în fine, în ultima încăpere, cea oprită, ca în povești. Acolo e mereu ușa care nu poate fi încuiată, care deschide amenințător și nu poate fi închisă, aruncând în aer rostul de adăpost al celorlalte încăperi. Mă zbat s-o

prind în tâțani, s-o fac să stea în canat, să închidă, să apere. În van. Cade, e îngustă, elastică, alunecoasă, mă lasă în voia unui *afară* străin și rău. Adesea, deschide spre o scară suspendată, frântă înainte de a ajunge jos, lăsându-mă între etaje, cu golul dedesubt. Sunt toate vise pe care le leg și de vechea/violenta/ inexplicabila (nu știu ce anume a născut-o, ce întâmplare a dezlănțuit-o) mea claustrofobie – nu-mi plac lifturile, încăperile foarte joase, locurile din spate ale unei mașini cu uși doar în față, culoarele înguste, peșterile, hainele strâmte etc.

Pictură de Irina Petraș

În mod straniu, tot claustrofobie aș numi și spaima de spații deschise, de câmpuri ca o tîpsie, fără dealuri în jur. Mă sufocă și unele, și altele. Casa „mititică”, visată de Eminescu, îmi e pe măsură, dacă are ferestre mari și uși de deschis/închis locul după plac. Cred că îmi convine o apărare/ocrotire necopleșitoare, care să nu-mi incomodeze gesturile diurne ori nocturne, o libertate sub control, aș zice. Pe care privirea roată s-o poată cuprinde și care să lase întreagă taina/amenințarea de dincolo de ea.

Uneori, dar tot repetat și cu aceeași recunoaștere a repetării, mă strecor printr-un soi de puț întinecat pentru a ajunge în subsoluri imense. Nu-mi place intrarea strâmtă și abruptă, ca un tobogan coșmaresc, dar știu că nu există alta. Parcurg întâi un labirint de beton, cu podeaua denivelată de pietre și grămezi uitate de nisip. Ajung într-o hală imensă și joasă, cu o lumină crepusculară. Descopăr oameni care și-au amenajat despărțituri ale lor, toate improvizate, precare. Simple garduri joase care nu pot delimita o încăpere *a ta*. Găsesc, în fine, locul meu. Trudesc din greu la construit un loc privat, un adăpost. Blinez cu scânduri

golurile care apar în pereți, dar nu stau în cuie. Descopăr într-un ungher mari picturi vechi (reprezentând toate case, castele, ruine pictate în culori de toamnă, întunecate). Le îngmădesc unele peste altele, să țină loc de perete. Mă izbesc de mobile clătinându-se pe buza unor hăuri ivite de niciunde, păsări negre zboară amenințător pe deasupra mea. Mă cațăr să încropesc un tavan, un acoperiș. Sunt acum într-un soi de pod cu scânduri rare și putrede. Nu le pot fixa. Istovită, renunț, încerc să ies. Trec într-o altă hală. Nu e un subsol, e mai degrabă o parcare acoperită, abandonată, cu rafturi pline de figurine de bronz și cărți vechi. Nu mă pot opri să le cercetez, trebuie să ies! Hala are niște ferestre imense deschise, cu perdele fluturând. Ies direct în stradă. Mă bucur că am scăpat, dar cad imediat în visul rătăcirii în orașul necunoscut.

Casa adevărată, cea din Agnita, revine adesea în vis. Știu că nu mai e a noastră, dar sper să-i conving pe noii proprietari să ne lase acolo în vacanță. Promit să nu schimb nimic. Oricum, noi vom veni cu casa din amintire, cu toate lucrurile noastre încărcate de amintiri. Uneori, acceptă. Dar e cumplit de greu de reconstituit totul, oricât m-aș strădui. Grădina nu mai e, ar trebui repus la locul lui fiecare pom, e de reclădit totul. Bucuria de a fi din nou împreună e scurtă. Toate obiectele se sfărâmă, ni se topesc sub ochi. Jocul privirii ațintite a amintirii care readuce lucrurile la locul lor se destramă. Nici cu sprijin oniric nu mai poate aduce înapoi trecutul.

Câteodată, casa pare să fie neschimbată. Îi lipsește gardul, dar poate fi ridicat ușor altul în loc. Urc treptele cu emoție. Îi strig pe ai mei. Nu răspund. E noapte. Ușa de la intrare e întredeschisă. O împing încet. E casa noastră, dar toți pereții sunt acoperiți de tablouri, de sus până jos. Le privesc pe rând. Se schimbă sub ochii mei. Sunt când lucrări celebre, pe care le recunosc cu mirarea că sunt la noi în casă, când fotografii de familie, înrămate, dar mișcătoare. Personajele ies din ramă, e o forfotă ciudată și oarecum prietenoasă. Stăm la taclale, privim împreună albume.

Sunt pe o colină înverzită, cu un râu curgând în apropiere. Aici am înălțat o casă pentru ai mei. Tata și mama o privesc uimiți. E un fel de variantă în miniatură a casei noastre de la Agnita. Fac amândoi planuri cum vor petrece acolo verile și iernile. Ne atrage atenția un fâlfâit straniu. Se apropie de noi un stol de cai zburători. Sunt mulți, arămii și albi, cu coamele fluturând, valsând în aer cu picioarele zvelte. Îi privim uluiți. Tata ne anunță că râul a ieșit din albie. Ne urcăm pe pridvor, caii continuă să planeze în cercuri largi deasupra noastră, apoi lasă să cadă niște bile roșietice pe iarba plină de flori și se îndepărtează. Ne apropiem curioși. Sunt căluți de-o șchioapă, străvezii, abia respirând. Îi culegem și-i înșirăm pe pridvor, să nu-i ia apele.

Visele cu casele-cu-multe-încăperi sunt la fel de frecvente ca visele cu încăperi strâmte pe care le descopăr, cu aceeași uimire, ale mele. Amintirea locuințelor improvizate ale copilăriei concurează, în visele mele, cu dorința, tot a copilăriei, de a avea o casă mare, mare. Copil fiind, plănuiam să am, când voi fi mare, o casă cu 15 (!) camere. O desenam pe maculatoare în zeci de variante și în toate culorile (Și acum îmi place să pictez case, mai ales case!). Casele strâmte din vis sunt uneori de mărimea unui dulap, un fel de container aliniat lângă alte containere. Cu numele meu pe ușă. Îl deschid febril și mă minunez de

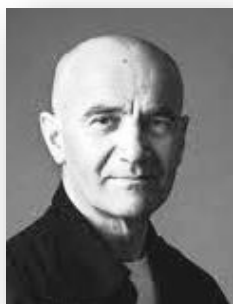
lucrurile înghesuite acolo: cărți vechi, albume, obiecte frumoase de bronz, mici piese de mobilier. Eu nu încap, nu e loc decât pentru un mic taburet pe care mă așez într-un echilibru precar și-mi contemplan comorile. Alteori, e o căsuță albă pe o colină la care se ajunge pe o scară veche de lemn. O singură încăpăre. Cu lucruri simple și curate. Mă așez pe marginea patului, o cercetez cu privirea și încerc să recunosc *semnele* mele. Nu de puține ori, se deschide brusc ușa și sunt înghițită, din nou, în visul cu casa cu multe încăperi.

Sunt condusă într-o cabană la un capăt de stradă întunecată. Acolo urmează să locuiesc de-acum înainte. Intru. E o încăpăre mică, podeaua e extrem de înclinată, încep să mă cațăr ca să mă uit pe fereastră. Încerc să mă țin de pervaz. Dar nu perete e acolo, ci o deschidere neagră, spre o pădure umedă, deasă, sumbră. Casei îi lipsește unul dintre pereți. La câțiva metri, e o altă cabană, și mai mică, rotundă, neagră. Nu vreau să locuiesc aici! Ies în stradă. E pustie, năpădită de buruieni. Trag după mine o saltea și o pătură, voi dormi afară. Mi-am făcut culcușul lângă un perete de piatră, în spatele unui container uriaș, înalt cât trei vagoane. Mă pregătesc să adorm. Deodată, containerul începe să alunece tot mai aproape de mine. Mă va strivi, nu am timp să-i fug din cale, abia mai respir, mișcarea e înceată și implacabilă. Mă sufoc, mai e puțin și mă va strivi de zid. Mă concentrez aproape dureros, trebuie să fac ceva să scap. Trec rapid în revistă variante, niciuna valabilă. Nu-mi rămâne decât o soluție: *să mă trezesc!* Și o fac!! Sunt în camera mea, respir greu și inima îmi bate zbătându-se. Am scăpat...

Note:

1. Gaston Bachelard, *Aerul și visele. Eseu despre imaginația mișcării* [L'Air et les Songes. Essai sur l'imagination du mouvement, 1943], Univers, 1997, trad. Angela Martin.
2. Gaston Bachelard, *Apa și visele. Eseu despre imaginația materiei* [L'Eau et les Rêves. Essai sur l'imagination de la matière, 1942], Univers, 1995, trad. Irina Mavrodin.
3. Îmi amintesc din nou, cu încântare, că *a-ți păsa, pă sare* derivă din latinescul *pensare*/ „a gândi” – a-ți păsa de ceva/ cineva însemnând, așadar, a-l gândi, a-l încorpora gândului tău activ. (*Pasă*, la Heliade, e un latinism forțat, derivat din *passare*.)
4. De (re)citit Gabriel Liiceanu, *Repere pentru o hermeneutică a locuirii* (în *Secolul 20*, 1-2-3, 1999).
5. Michel de Certeau, *The Practice of Everyday Life*, 1984.
6. Gaston Bachelard, *Poetica spațiului*, Paralela 45, 2003 [1957], trad. Irina Bădescu.
7. Jean Baudrillard, *Sistemul obiectelor*, Echinoc, 1996 [1968], trad. Horia Lazăr.
8. Jean Baudrillard, *Sistemul obiectelor*, Editura Echinoc, Cluj-Napoca, 1996; trad. Horia Lazăr.
9. O înfiorată metaforă a căderii în timp în poemul *Casele care au fost*, al lui Nicolae Prelipeanu, din volumul *Mașina de uitat*. Trecutul nu e undeva, în urmă, ci deasupra – case și străzi de odinioară plutesc într-un cerc luminos; o aureolă, o aură ratată pentru totdeauna: „sunt străzi întregi / care s-au ridicat în văzduh / cu pașii noștri cu tot”.

Din volumul
Viața mea de noapte. Fragmente onirice,
Editura Școala Ardeleană, 2017

Alexandru Jurcan

Afurisitele oglinzi

Niciodată n-am participat la vreo întâlnire cu colegii de liceu. Nu din infatuare, ci din diverse motive: o călătorie, o înmormântare, un divorț... Am acceptat întâlnirea de 50 de ani. Serios? Cincizeci? Cum au zburat anii? Cum arată acum frumoșii colegi de-atunci?

Mai este o săptămână până la eveniment. O să fie surprinși, desigur. Când m-au cunoscut, eram timid, tăcut, fără personalitate. Vor vedea un adolescent în spirit, fără burtă, șarmant, totuși... Bine că m-am păstrat astfel fizic și n-am avut probleme cu posibile boli, mulțumesc lui Dumnezeu.

Trebuie să apar acolo ca un actor pe scenă. Să închiriez un costum de muschetar? Vreo mască? O perucă roșie? Precis mă voi afla în fața unor babetes molâi, iar energia mea va contamina toți babilăcii. O să dansez ca un clown, o să spun tot felul de glume.

Nu se poate! Tocmai acum mi s-a inflammat ochiul stâng, poate de la curent. Culmea! Eu, care niciodată n-am avut asemenea chestii... mă rog, musai să pun picături sau, cum mă sfătuiește o prietenă, comprese cu urină proaspătă.

Nu pot să cred! Se clatină un dinte din față... parcă-i un blestem. Toate se întâmplă acum, ca un făcut? Oglinda din baie e necruțătoare, chiar sadică, din moment ce-mi arată riduri aspre și cearcăne albastre.

Mă trezesc cu un picior amorțit. Vreau să sar din pat, dar pulpa stângă e străbătută de cuțite repezi. Nu pot pune piciorul jos. Nu reușesc să înaintez în cameră. Mă țin de o etajeră și cărțile se risipesc pe podea. Oglinda din hol mă obligă să-mi sug burta. Durere-durere, dar cum să umblu schiopătând? Râdeam în gândul meu de vecina cu bastonul. Vin vremuri tulburi, nebănuite. Nedorite.

Vine o vreme... Urinez mai des, cu dureri. Nu, nu voi merge la întâlnire, nu vreau să fiu batjocura nimănui. Mă pregătesc pentru reuniunea de 60, 70 sau câte-or mai fi. Graba nu e bună. Până atunci îmi voi recâștiga forma. E doar chestie de răbdare!

Jurnalul lui Olimpiu

Azi am împlinit 14 ani. Părinții mei au invitat multe persoane la aniversare: cei patru bunici, nașii mei, finii lor, ba chiar pe dirigintele meu. Mama a muncit zile în șir la bucătărie și a pus masa în sufragerie. Ce plictiseală! Ferește-mă, Doamne, să devin adult! Au niște conversații fără sens, îmi zic „copile”, cu toate că eu mă consider bărbat, de când Ana mi-a arătat sânii ei roz. Sper că nimeni nu citește în jurnalul meu! Când mama face curat în camera mea, o pândesc, ca nu cumva să-și bage nasul în sertarul meu. Am și eu dreptul la intimitatea mea, nu?

Băutură și mâncare din belșug. Din când în când mă retrăgeam în camera mea, să scap de urările lor și de poveștile din copilăria mea îndepărtată, când am făcut pipi în pat, când am spart nu știu ce cană... tot felul de chestii de doi bani. Să nu uit să scriu despre cadourile nasoale pe care le-am primit: un dicționar vechi, o broască țestoasă, pantaloni scurți, cămașă demodată, chiloți de pensionar...

Am tot auzit de conflict între generații. Oamenii din jurul meu sunt total depășiți, însă ei nu recunosc și-mi țin mie teorii, inclusiv despre barza ce aduce bebeluși, neștiind că există filme în domeniu, cu care-mi înveselesc nopțile, că doar nu m-oi apuca de citit, într-un secol plin de imagini.

Dirigintele s-a îmbătat primul și a vorbit o oră despre sistemul de învățământ, că e dus naibii, că distruge elevii cu programele încărcate. Bunica de la țară spunea cum trebuie puși castraveții murați, iar bunicul din partea tatei m-a plictisit cu ghicitori de pe vremea lui Noe. M-am dus din nou în camera mea, chemat de mama, care m-a criticat că nu mă știu purta în societate, că se vede cu ochiul liber cum îmi bat joc de toți, mai ales că fac mutre cu buzele și cu ochii. Am rămas puțin să privesc broasca țestoasă, moment în care mi-a venit marea idee. La mine în cameră se afla tortul aniversar, garnisit cu fructe. Așa că am introdus acolo broasca, acoperind-o cu glazură. Sigur că a urmat momentul „mulți ani trăiască!”, după care mama a tăiat tortul cu marele cuțit de bucătărie. Întâi a leșinat mama, apoi cele două bunici, la ambele capete de masă. Tata s-a făcut alb ca varul și mi-a cerut telefonul să sune la salvare. Atunci am considerat că trebuie să plec, să fug o vreme, să scap de pedeapsă. Cum părinții Anei erau plecați la țară, m-am refugiat la ea. Doamne, ce chef monstruos am tras! Adevărata și binecuvântata mea aniversare. Acum mă gândesc cum să-mi revăd părinții. Ana mă va ajuta, le are cu convingerea. I-a dat natura un papagal de gură, cu care face ravagii (în toate sensurile). O femeie știe să repare toate gafele posibile. Sper. Ana a aflat că mama a făcut alergie la broască, dar eu știu că a făcut la tata. Bunicile și-au revenit, sorbind zeamă de lămâie și de castraveți. Hai, Ana, du-mă la ai mei, poate le trece prin minte un concediu la mare!

Melania Cuc

Lebăda și Graalul

„Caii, închiriați de la herghelia din sat, au terminat lucerna, acum pasc resemnați în miriștea de orz. Armurile cavalerilor medievali și toate armele reconstituite după artefacte unicat, de muzeu, reze-mă valul de paiantă al cârciumii din care un bețiv iese cu un șut în fund și înjurând cârciumarul de Precese-tă.

Mirele, și el în pauză de *cafea*, repetă rolul, scenariul, citește atent, cu ochelarii puși pe șaua nasului acvilin. Azi are barba rasă și sprijinită în pumnul cu care, el, Regele Arthur, îi dă replica sultanului Saladin.

– Cabotin incorrigibil!, îi zic și, dacă aș fi un mujic, aș scuipa sigur în fărâșul cu nisip, în care câteva mucuri de țigară ieftină se sting încet, ca fetele bolnave de ftizie.

Văd cum Lebăda se apropie de el, merge cu bărbia ridicată, cu un zâmbet afișat în colțul gurii și cu sandalele legate pe gleznele-i subțiri în nojițe de naylon extrem de transparent. Poartă rochie cu decolteu asimetric tăiat peste locul de sân.

– Psss, iubita!, o abordează golănește careva dintre soldații-figuranți.

Lebăda, din instinct, își trage fibra de mătase peste piept, să-și ascundă astfel infirmitatea ca pe un păcat. Se împiedică, alunecă, se prăbușește sub povara coșului cu vișinele mustind.

Mirele zvâcnește, vrea să se apropie, s-o ridice, dar duce doar pe jumătate gestul până la capăt.

– Camera! Filmează! Filmează! Filmează!

Așa, OK, bre... mai trage o cadră! Acum... Cum nu mai ai peliculă?! Te ucid cu mâinile mele! Așa o scenă de *viață* nu mai prindem niciodată.

Hai, blegule, schimbă registrul... Așa, frățioare, și tu, tu, femeie... stai, stai așa nemișcată în baia de *sânge*...

Asta-i Femeia! Țasta-i Graalul, doar o pată roșie pe o rochie albă. Atât!

Sânge! Vreau mai mult sânge!

Aduceți vopsea din aia care se ia... Găleți cu vopsea, turnați peste ea.

Filmează, filmează... țipa Regizorul, din scaunul lui de Dumnezeu al unei simple pelicule, dar care spera să-i aducă nu gloria, ci bani, o sumă cu mai multe zero-uri în cont, cât să-i plătească pensia alimentară fostei neveste.

– Dom’ Regizor, femeia e moartă... se găsi un milos să-și dea cu părerea și chiar încercând, cu puterile lui, să-i potolească pe vlăjganii care, incitați de ritmul și ineditul filmării, turnau găleată după găleată de vopsea roșie peste Lebăda fără de răsuflare.

– Jigodii, la o parte!, tună vocea Mirelui, care aruncase din mers paginile cu scenariu și singura lui pereche de ochelari buni, direct în lentila cameramanului, una super-sofisticată și care costase o avere casa de filme.

Aleargă spre femeia lui – către un trup nici mort, nici viu – zăcând în balta de suc vișiniu și la care o mulțime de insecte de tot felul se avântă, plonjează, înoată, cu disperare asigurându-și plinul stomacului.

De acolo, de sus, îl văd cum îi trage fusta peste fesele dezvelite, cum o ridică pe brațe, mireasă, purtând-o ca pe o floare de hibiscus din care cad picuri roșii.

Cineva a sunat Ambulanța și, când nu se mai aștepta nimeni, a sosit la fața locului și felcerul cu adi-dașii Made USA.

Mirele a urcat-o și a urmat-o pe Lebădă, pe lângă targă.

Îi văd mai apoi, tot în pereche, pe brancarda din pânză și oțel, în drum spre spitalul municipal. Stau îmbrățișați pe cearceaful pătat, așa, ca după o noapte de dragoste, pe un pat nupțial.

Ea e palidă și cu unicul sân viu adunat, strâns în corsetul feșelor de tifon.

El e calm, mult prea calm pentru un astfel de deznodământ trist.

Ea are mâinile umede și foarte fierbinți, prinse în țesătura mantiei lui, una albă și cu cruce de cavalier teuton.”

Fragment din romanul *Graal*, Editura Nico, 2007

Radu-Flarion Munteanu

Trei iezi

Unii dintre voi, care ați plecat mai târziu, sau care n-ați plecat, poate vă amintiți, deși ar fi mai sănătos să uitați. Alții, care au plecat mai demult, nu știu aproape nimic. Eu, povestașul de serviciu, deși știu că e mai sănătos să alungi din minte toate gândurile și sentimentele negative, sunt obligat să fiu coerent. După ce am afirmat că între individul uman și ce scrie el există simultan, independent, și legătura intimă, structurală, și cum m-a pus drakku (cine altcineva?) să scriu odată o povestire intitulată *Țin minte totul*, știu că m-am condamnat la a fi un răboj viu, pe care scrijeliturile dor. Neamțul cel mititel, care-mi tot ascunde lucruri, cum drakku-l cheamă, aha, da, mulțam, *herr erzherzog* Alzheimer, m-ar putea exonera de condamnare. Adică m-ar elibera cumva. Dar ar fi o libertate parșivă. Precum libertatea doagei unui butoi pe care cercurile de tablă care le țin articulate le apasă și s-ar dori libere. Comunicând butoiului însuși dorința de a se simți și el liber. Numai că, dacă iei un ciocan (da, *Dacă ești nicovală, rabdă, dacă ești ciocan, lovește*, spune Anton Pann, finul Pepei, cel isteț ca un proverb, traducându-l în dulcea limbă românească pe Benjamin Franklin), așadar, dacă iei un ciocan și o daltă și îndepărtezi cercurile, atunci eliberezi doagele de strânsură. Butoiul se simte și el eliberat de strânsură. Dar asta e ultimul lui sentiment, și nu putem fi siguri că are timp să-l resimtă. Căci... nu mai e butoi. Nu mai e el. Așa că, stimate *herr erzherzog* Alzheimer, știu că sunt pe lista de vizite a domniei tale, dar cu puțină șansă mă duc, plec puțin, înainte să-mi vină rândul. Îți cer privilegiul să fiu conștient când... plec puțin. Când o fi să fie. Cât mai târziu.

S-o luăm deci de la pa'șopt. Aveți puținică răbdare. În '75 i-am tras preșul de sub cizme marelui prieten de la răsărit, profitând da miopia cu care au refuzat clauza (națiunii celei mai favorizate, nota povestașului) și le-am ciordit clauza rămasă fără pretendent. Eram pe val, la pregătirea conferinței de la Helsinki am valorificat *à outrance* condiția unanimității și am forțat adoptarea unor principii în fond rezonabile, ridicând tensiunea marelui frate, apoi în '77, cu tot cutremurul, s-au mărit spectacular salariile, culmea, cu acoperire în piață (eram așa de încântați că osul pentru ciorbă căpătase o bucățică de zgârci pe el, că n-am dibuit manevra de a limita numărul de semnături pe *carta 77*, un an mai târziu am rămas pe spate când, la târgul anual de produse ale economiei interne am completat un chestionar sociometric corect, ce mai, peste încă un an am căpătat o sâmbătă liberă odată pe lună.

N-a ținut mult. Din '80, când *pingelică* a regretat că mușcase în kestia cu clauza, că făcea și el tensiune când visa că-i sufla oarecine în ciorbă, de a început să vândă evrei și germani cu bucata. În '82 au crescut brusc prețurile, anulând dintr-un condei creșterile de salarii de cu 5 ani în urmă și totul a început să se raționalizeze. Nu atât zahărul și uleiul, nu atât abonamentul la aprozar, de care am avut șansa să aud la timp și viteza de reacție să închei un contract care mă scutea de o coadă la care aș fi stat degeaba și-mi asigura ceapă și cartofi, nu atât raționalizarea pâinii în toată țara mai puțin capitala (m-am descurcat 3 săptămâni într-un orașel de provincie, la șase km de satul unde un medic făcea electropunctură pentru miopie, fără rație de pâine, dar și fără să flămânzesc, românul se descurcă, *român nu e o nație, român e o meserie*, cine a spus asta?), nu atât reducerea programului TV la 2 ore pe zi, de ode și osanale, bașca 20 minute de desene animate pe săptămână, ne-am descurcat, am furat semnal TV de la bulgari (aici, în sud, de la nemți, la fărfurie, în Ardeal, de la ruși în Moldova, de la unguri și de la sârbi în Banat și Crișana, nu atât frigul, căci ne stimula să ne încălzim cu bancuri și literatură în *samizdat*. Cât raționalizarea curentului. Și nici asta în sine, pe întuneric erai stimulat să inventezi povești pentru copii, să șadă liniștiți. Cât așa zisele măsuri imbecile de economisire.

În primăvara lui '82 s-a trecut la *duminica flotantă*. Desființându-se și sâmbăta liberă. Iau trei copii, mai mult sau mai puțin la întâmplare, a căror mamă avea duminica *marțea* și al căror tată avea duminica *miercurea*. *Marți, oamenii sunt spărți, miercuri, oamenii sunt cercuri*, suna titlul unei tragicomice povestiri Sci Fi, publicată pe blat, când și literatura Sci Fi era oficial prohibită. Avantaj ei. Aveau câte un părinte acasă 2 zile din șapte. Grădinița și creșa nu se mai puneau. N-a durat mult. Câteva luni. Până și tovarășii s-au prins că e prea gogonată, nu că le pasă de noi, ci că nu funcționa. Se înzeciseră concediile medicale. Cine drakku să mai facă referatele de lucrări? Ca să evităm întrebarea indecentă cine să mai și lucreze în general?

Povestea asta e rău scrisă, dar deliberat rău. E ca un tablou cu mai multe rame groase, una în alta, și cu o micuță imagine la mijloc. Adică partea epică. Ceva aiurea, dar aiurea cu cap și coadă.

Într-una din alea 5 zile în care ședeau toți 3 singuri acasă, numa' sună oarecine la ușă. Se sfătuiesc ei și ajung la concluzia înțeleaptă că dacă nu e greșeală o să insiste. Zis și făcut. A mai sunat. Niciu-

nul nu ajungea cu ochii la vizor. Iar s-au sfătuit. Au adus, cu puteri adunate, un scaun, cu grijă să nu-l hârjâie pe podea, să nu facă zgomot. Cea mai mare din ei s-a urcat pe scaun, s-a uitat pe vizor, n-a văzut, în întunericul scării de bloc, o figură cunoscută. A sunat iar. Cine ești și ce vrei, și-a luat curaj fetița, în timp ce cei doi mai mici o încurajau cu zâmbete mândre, dar cumva împietrite. M-a trimis tatăl vostru să vă aduc carne. A reușit să facă rost de carne. Așteaptă puțin, a răspuns fetița. S-a dat jos cu atenție de pe scaun, s-au retras în bucătărie, la cel puțin 3 metri de ușă și au ținut sfat.

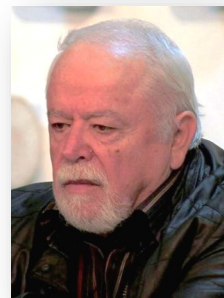
Tot ce-am povestit până acum curgător e recuperat din relatarea lor mândru-înfrișoșată. Seara. La ora când tema mea de luptă era să inventez un nou episod din serialul al cărui erou era *puiul de urs* și al cărui teren de desfășurare a aventurilor era parcul Jellystone (da, ați auzit bine, nu Yellowstone), dar au avut grijă să țină pentru ei filmul sfatului bătrânilor din bucătărie. Au ajuns la o concluzie. Fetița cea mare s-a urcat iar pe scaun, a privit pe vizor, nu se vedea nimic, dar așa avea curaj să vorbească. Domnule dragă, nu avem curent, carnea o să se strice și mama nu ne dă voie să gătim. Așa că fă bine și du-te la tata înapoi și spune-i că e fraier dacă nu ține carnea în frigiderul de la el din laborator. Acolo trebuie să fie curent. Noi putem aștepta să ne-o aducă el deseară. Bună ziua.

N-am inventat nimic. Nici nu prea sunt în stare să inventez.

Partea interesantă vine abia acum. Trecem peste reacția împietrită a mamei copiilor. Dar tatăl, un tip suu la minte (cine altcineva s-ar fi angajat să inventeze un serial de povești cu puiul de urs, Monica pârâcioasă, Titiflească și Coșofleț, cei doi poznași, totul în parcul Jellystone? Încercați și voi și veți vedea că nu e chiar la îndemâna unui om normal la tot capu'. Tatăl a izbucnit într-un râs homeric. L-a distrat peste măsură cum cei 3 copii jucaseră într-un scenariu propriu, inventat ad-hoc, în *Capra cu trei iezi pe invers*. Apoi și-a luat seama, și-a luat răspunderile, și-a luat a doua zi o recuperare (unica valută forte pentru omul muncii în vremurile alea ero(t)ice, și-a luat progenitura (trei, doamne, și toți trei) și i-a dus la cinema Doina, să vadă *Cartea junglei*. Pentru a cel puțin a 4-a oară.

Credeți că s-au distrat mai puțin ca prima dată? Timpul de înjumătățire a dezintegrării radioactive a acestor povești nemuritoare se măsoară în milenii.

Icu Crăciun Stahanovistul

Totul mi se trage din clasa întâi. Când tovarășa învățătoare ne-a citit povestea bravului tovarăș Alexei Grigorovici Stahanov din Donbass, în mintea mea de viitor pionier, am hotărât că și eu va trebui să ajung aidoma acestui miner harnic, care într-un singur schimb a reușit să extragă 102 tone de cărbune, cel mai mult din întreaga lume. Seara, i-am relatat tatălui meu cele auzite din gura tovarășei, dar dânsul mi-a spus că la mina unde lucra el, mai mult de 7 tone nu extrăgea nimeni, iar când i-am zis că însuși tovarășul secretar de partid al minei a fost prezent la demonstrație, a tăcut mîlc. Eu, până în ziua de astăzi, l-am avut ca model pe acest ortac, fruntaș în producție, din iubita și prietena noastră Uniune Sovietică, despre care tovarășa ne-a spus că drept răsplată pentru recordul său partidul i-a instalat telefon și a primit un cal cu șaretă nou-nouță să poată veni mai repede la servicii. La rândul meu, parcă mă și vedeam trăgând hățurile unui bidiviu șarg și iute de parcă ar fi mâncat jăratec, tolănit ca într-un fotoliu cu brațele din piele în trăsura râvnită; cam așa l-am văzut pe un medic veterinar mergând la trap cu roibul său pe drumul din satul bunicului spre ferma gostatului, dar șareta lui era rablagită și cu arcurile mult slăbite. Alți colegi de-ai mei și-au ales ca modele pe tovarășii Pavel Morozov, Miciurin sau Oparin. Câțiva, pe Vasile Roaită, I. C. Frimu, Ilie Pintilie și Filimon Sârbu, cu toții cu un înalt simț de clasă și vigilență revoluționară, gata să combată în mod deschis și ferm burghezo-moșierimea cu ura ei neîmpăcată contra clasei muncitoare.

Visul mi s-a împlinit și, într-adevăr, am ajuns miner, respectat nu numai în echipa mea, ba chiar în întreaga regiune. Pentru destoinicia mea la locul de muncă, prin muncă stăruitoare, abnegație și dăruire creatoare – cum m-a caracterizat secretarul nostru de partid –, de-a lungul anilor am fost pus la gazeta de perete cu poză cu tot, am primit diplomă de merit, medalia de fruntaș în întrecerea socialistă și ordinul muncii clasa a II-a cu care, recunosc, mă laud acum în fața nepoților, cărora încerc din răspuseri să le insuflu dragostea pentru tovarășul Stahanov.

La noi, grație Eroului Muncii Socialiste, Stahanov, mișcarea de întrecere socialistă în muncă s-a extins în toate sectoarele. Și bine a făcut. Până și milițienii se întreceau între ei care arestează mai multe persoane de rând, securiștii care recrutează cât mai mulți ciripitori binevoitori, torționarii, pe bună dreptate, căci asta ține de meseria lor, care inventează noi metode de exterminare a deținuților politici, niște burghezi îmbuibăți care au supt toată viața sângele poporului, aducând multe prejudicii republicii. Da,ăștia trebuia de mult timp înfierăți cu mânie proletară, demascați și tratați fără nicio îngăduință. Dorința de afirmare se manifesta până și în rândul șoimilor de la grădiniță, asta, firește, datorită tovarășelor educatoare, bine pregătite la școlile de fabricat dascălițe. Ce să mai zic?! Odinioară, treburile mergeau ca pe roate, nu

ca în zilele noastre când nu mai știe omul pe ce lume trăiește. În altă ordine de idei, datorită raționalizării muncii au existat și atunci elemente negative, burgheze, cu opinii nesănătoase, care n-au gândit ca noi, poporul și au frânat inițiativa și elanul maselor, întinând mărețele idealuri ale clasei muncitoare, dar au fost puse repede la punct de vajnicii apărători ai cuceririlor comuniste. Atunci, nu ieșea nimeni din rând. Era fain și bine. Fiecare își vedea de munca sa, era eficient la locul de muncă, iar emulația dintre schimburi în secții, ateliere și șantiere a cuprins fiecare angajat. În școli, de pildă, a început acțiunea „borcaniada”, elevii, pătrunși de neconținut avânt spre culmile cunoașterii, se întreceau pe clase cine aduce mai multe sticle și borcane, apoi a urmat adunarea de măceșe și porumbele cu același țel, fapte de muncă demne de apreciat. În privința sticlelor, afirm cu tărie că eu am dus cele mai multe sticle, și pentru această faptă am fost scos întâi în fața detașamentului și felicitat, iar a doua oară în fața unității; nu s-au terminat bine aceste mărețe activități că a venit strângerea și predarea maculaturii, astfel că podurile bunicilor au fost scotocite de nepoți cu multă râvnă, iar sacii cu ziare, reviste și cărți s-au înmulțit în curțile școlilor. Ca să-și arate solidaritatea cu agricultorii, elevii și studenții au fost trimiși la munci agricole, strângerea recoltelor bogate de pe ogoarele patriei noastre trecută pe prim plan, învățătura urmând a fi recuperată altădată; în industrie, maiștrii și inginerii, în frunte cu conducerea lor, s-au străduit din răpputeri să impulsioneze avântul clasei muncitoare în alianță cu țărâtimea, percutând la înălțătoarele îndemnuri ale secretarului general al pecereului, președintele României, cel mai iubit fiu al poporului: „Să facem totul ca să prindem un loc fruntaș, dacă se poate chiar locul întâi”. Aceste vorbe fierbinți și pline de învățămintele au fost scrise la vedere, cu majuscule, în fiecare întreprindere și instituție ca să impulsioneze depășirile de plan și să fie belșug și prosperitate în fiecare casă. În felul acesta a crescut numărul șuruburilor, piulițelor, bujiilor, rulmenților, bateriilor, carburatoarelor, ba s-au făcut și economii de materie primă. Era organizare, nu glumă. Celor care spun că erau cozi peste tot le spun răspicat că cozile se făceau pentru că magazinele erau golite pentru că unii făceau cumpărături peste trebuințele lor, iar noi, proletarii, pierdeam timp prețios cu efectuarea cumpărăturilor. De recompense materiale și financiare, binemeritate, au beneficiat șefii noștri, de la tovarășul maistru, la tovarășul director, care nu dormeau zile și nopți, gândindu-se la traiul nostru și ne invitau o dată pe lună la câte o bere. Era tare fain! Meritau nu numai salarii mărite pentru depășirile de plan, dar și mulțumirile noastre, ale ortacilor mei, pentru modul cum ne-au călăuzit zeci de ani. Chiar și acum, când îi întâlnesc pe stradă îmi ridic pălăria în fața lor, îmi răspund la salut, iar când au loc alegerile electorale, pun ștampila pe ei, am încredere totală că se gândesc la binele acestui neam obidit, deși sunt și câțiva care sădesc în mintea maselor populare idei capitaliste, care perturbă bunul mers al activității oamenilor muncii, ori se știe, încă de acu 40 de ani, că

societatea capitalistă este cu un picior în prăpastie, dar lumea nu s-a lămurit încă. Eu nu m-am plâns nimănui de nimic, nu m-am îndoit niciodată de foloasele societății socialiste multilateral dezvoltate și nu înțeleg de ce tineretul de astăzi pleacă din scumpa noastră patrie în Occident, când sunt atâtea locuri de muncă aici, la noi, numai să dorească să muncească. E drept, leașa este un pic mai mică, dar să-ți părăsești locurile natale pentru un trai mai bun consider că îți trădezi neamul. Eu îi sfătuiesc să-și pună răbdarea la încercare și să se gândească mereu că vor veni vremuri mai bune, mai îmbelșugate. Zece-cincisprezece ani vor trece repede. Nu-i cine știe cât. Vorba poetului: Speranța moare ultima! Pe mine nu mă încălzesc poveștile îmbogățitorilor întorși în concedii din străinătate, care nu-și potrivesc faptele cu gândurile; eu, ce am în gușă îi și-n căpușă. Eu am mâncat salam cu soia, nu ca ei. Ia să fi venit trădătorii de neam și de țară, pentru care îmi exprim reprobarea publică, și să fi văzut cum a fost. Am răbdat, dar a meritat. Totuși, acum aștept să se întoarcă vremurile de altădată, că așa ne-au promis în campania electorală foștii noștri secretari de partid și utece, puși primii pe liste, căci tot mahări bine înfipti au rămas. Prezența lor în fruntea unor instituții este o cheazășie sigură că țara noastră, încet, încet, își revine și va pași spre o eră de progres și prosperitate în interes general. Simt că o atmosferă de însuflețire va domni pretutindeni, iar țelul nostru, al tuturor, este și va fi îndeplinirea datoriei la locul de muncă. Degeaba vin alții să ne umple capul cu fel de fel de promisiuni, eu pe ai noștri îi voi vota, pentru că îi cunosc. Ceilalți, cu ideile lor capitaliste, cu orizonturi strâmte, care au întinat idealurile noastre, cred că eu sânt prostul lor. Când îi aud îmi vine să-mi iau din debara bota cea luce și să-i ciomăgesc ca pe bucureșteni. Nu, nu trebuie tolerați, trebuie combătuți cu toată hotărârea!

Recunosc că am fost printre primii care am participat la așa-zisele mineriade și m-aș mai duce de câte ori organele competente îmi vor cere, fiindcă sunt încă în putere; au avut încredere în mine și acum. Fostul nostru securist, de la mina noastră, un om tare cumsecade, ne-a condus și la sediul țărâniștilor, pe care i-am demascat, fiindcă eu și echipa mea am găsit acolo o mașină de scris electrică, droguri, ambalate în pliculețe ca de ceai și mașină de făcut bani, cel puțin așa ne-a spus el care cunoștea capitala ca-n palmă; pentru vigilența dovedită ne-a felicitat și ne-a plătit o tură de tes-covină, iar el a băut doar cincizeci de coniac că era foarte obosit. Atunci, am pus la punct mulți ochelariști, bărboși și pletosi care habar n-aveau pe ce lume trăiesc, ba doreau să aducă la putere și regele. Ce să fi făcut un biet bătrân neputincios cu această națiune? Bine a făcut Iliescu că nu l-a lăsat să pună piciorul pe pământul scumpei noastre patrii! Eu, pentru Iliescu, aș fi în stare să-mi dau și viața fără șovăire! Așa că rămân, până îmi voi da duhul, credincios învățăturilor insuflate de tovarășa învățătoare, de conducerea de partid și de stat, învățături care ar trebui implementate tinerilor și-n ziua de azi, altfel se duce țara asta de răpă.

Hayden Dorf

DMZ

În dimineața aceea, Alex ajunse devreme în holul hotelului Koreana, însă autobuzul cu care urma să plece sosi cu doar cinci minute înaintea orei opt. Se așeză lângă Hiroto, profesorul universitar din Osaka, în timp ce Goran și Melinda ocupau scaunele din fața lor. Japonezul locuia la numai o oră bună de zbor și mediul academic în care activa îi îndreptătea pe toți să creadă că putea să le fie ghid în DMZ. Însă, surprinzător, cea mai informată părea să fie Melinda:

– Știți că acest râu, Imjin, care izvorăște din Coreea de Nord, este îngrădit cu sârmă ghimpată până la Paju?

– Ce este Paju?

Privirea nemiloasă a Melindei îl făcu pe Goran să regrete că pusese întrebarea.

– Este orașul sud-coreean cel mai apropiat de zona neutră. Aici se află numeroase baze militare sud-coreene și americane. Este locul unde cei de la LG au dezvoltat cea mai mare linie de producție din lume și fabrică ecranele pentru televizoarele cu diagonală mare.

– Melinda, nici nu mai aveam nevoie de ghid specializat, intră și Alex în vorbă. Văd că gardul este garnisit cu posturi de observație și militari înarmați.

– Da, pentru că nord-coreenii foloseau râul pentru a încerca să intre în sud sau chiar pentru a-și strecura spionii. Iată, deja am lăsat în urmă Paju. Ei bine, pregătiți-vă. Cam atât a durat etapa civilă a excursiei. De aici, totul este sub control militar.

Și, într-adevăr, Melinda era foarte bine documentată. Imediat, autocarul opri și, după ce toți ajunseră în centrul pentru vizitatori, un soldat le verifică ecusoanele de identificare primite în schimbul pașapoartelor, urmărind cu atenție lista aprobată de autoritățile din Seoul. Totul nu dură mai mult de 20 de minute.

– Vă rog să ascultați cu maximă concentrare, le spuse ghidul. Din acest punct, misiunea mea se încheie. Toți, fără nicio excepție, vom respecta indicațiile celor din echipa mixtă desemnată să se ocupe de noi. Sunt sud-coreeni, americani și chiar din partea ONU și au datoria de a se asigura că nimic din ceea ce vom face nu încalcă regulamentul turului și protocoalele speciale stabilite pentru zona neutră. Nu faceți fotografii decât atunci când ei anunță că avem această permisiune și nu vă depărtați de grup. Probabil știți că, deși se numește zona demilitarizată, locul este înțesat de militari înarmați și pericole sunt la tot pasul. Vom schimba autocarul și vom ajunge în

punctul cel mai fierbinte al turului, în zona cunoscută sub numele de JSA (Joint Security Area - Zona Comună de Securitate de la Panmunjom). Trebuie să lăsați aici tot ceea ce aveți, nu puteți lua nici măcar un bagaj de mână, nici o haină. Vă veți regăsi toate lucrurile, la întoarcere.

Li se ceru să semneze, fiecare, câte o declarație pe propria răspundere destul de stufoasă și li se prezentară două filme scurte despre zona demilitarizată, despre războiul coreeano-coreean și despre incidentele înregistrate acolo în timp. Lui Alex, toate acestea îi amplificau sentimentul că, oricât de multe măsuri de precauție ar fi stabilit organizatorii și chiar dacă ar fi fost respectate întocmai instrucțiunile, pericolul rămânea suficient de mare. Mai mult, soldatul adăugă:

– Puteți renunța oricând. Însă, cei care rămân își asumă toate riscurile.

Lăsară acolo telefoanele și celelalte obiecte mici pe care le aveau cu ei, putând păstra doar aparatele de fotografiat. Drumul cu celălalt autocar fusese atât de scurt, încât aproape că puteau merge pe jos. Probabil nu distanța în sine impunea necesitatea de a se deplasa astfel.

– Și, interveni iar Melinda, iată-ne în fața Freedom House.

Soldatul american care îi încolonase o auzi:

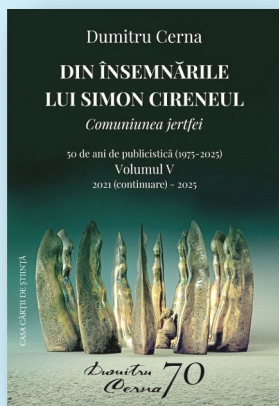
– Da, așa se numește, Casa Libertății. Când veți ieși din această casă, veți fi în sectorul cazărmiilor albastre și, deja, sub supravegherea soldaților nord-coreeni. Vă rog să evitați orice gest care ar putea fi interpretat drept provocare, totul este foarte sensibil aici. Mai mult, în interiorul cazărmiilor vom fi, parțial, pe teritoriul nord-coreean.

Alex numărăse în acea zonă șapte cazărmi, patru albe și trei albastre. Li se spusese că cele albastre aparțin celor din nord și, dintre acestea, doar una se vizitează.

Erau interesați și curioși dar, fără ca vreunul dintre ei să o afirme, și destul de îngrijorați după ce ascultaseră toate indicațiile. Fiecare grup era însoțit de un ghid, în cazul lor un coreean trecut bine de cincizeci de ani, și trei soldați.

Cum era de așteptat, Melinda și Goran erau mereu în față și, din când în când, era nevoie să fie atenționați să aștepte pentru a păstra coeziunea grupului și pentru a ușura activitatea celor care erau răspunzători de siguranța lor.

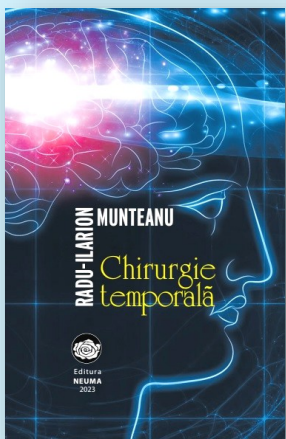
Cărți primite la redacție

Dumitru Cerna, *Din însemnările lui Simon Cireneul. Comuniunea jertfei. 50 de ani de publicistică*, vol. V, Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2025

Radu-Ilarion Munteanu, *Dansând cu autorii*, Editura Neuma, Dej, 2025

Radu-Ilarion Munteanu, *Chirurgie temporală*, Editura Neuma, Apahida, 2023

– Rămâneți încolonați și așteptați în liniște, le ceru ghidul. Cazarmile sunt folosite pe rând de cei din nord și de cei din sud. Vom fi anunțați când putem intra în cea din mijloc, unde e zona uzuală de întâlniri între cele două țări. Clădirea are două uși: noi intrăm prin ușa dinspre sud, ușa dinspre nord e închisă.

În minutele de așteptare, ghidul le povesti despre Panmunjeom, despre soldații pe care urmau să-i vadă în uniformele cafenii și care ar fi avut de făcut un singur pas pentru a trece în țara complet diferită din sud, dar care erau, probabil, cei mai loiali dintre nord-coreeni. Când le povestea despre dorința multor locuitori din sud de a se realiza unificarea celor două țări, vorbea din ce în ce mai repede, precipitat, apoi se opri pentru o clipă, fără să-și poată ascunde emoția. Știa doar că are rude în nord, dar nu se văzuseră niciodată.

În scurta pauză, ghidul întinse mâna dreaptă arătând spre nord. Privirile tuturor o urmară, oprindu-se undeva deasupra cazarmilor peste care plutea o liniște de plumb.

– Ceea ce vedeți dincolo de graniță, reluă ghidul prezentarea, este centrul de vizite pentru locuitorii nord-coreeni.

– Cum, și ei vizitează această zonă? veni întrebarea de undeva, din spatele grupului.

– Evident. Și nu doar ei. Oricine vizitează Coreea de Nord poate ajunge în DMZ, în general sunt turiști din China și Rusia. Au proiectat această clădire astfel încât să fie mai înaltă decât Freedom House. În Coreea de Nord, totul trebuie să pară superior. Dar înălțimea construcției îi ajută și la supravegherea noastră, care este permanentă. Cel mai apropiat oraș de dincolo de frontieră este Kaesong, care a aparținut Coreei de Sud și care a fost cunoscut sub numele de Songdo, adică Orașul pinului, în cei cinci sute de ani cât a fost capitala țării.

După încă două-trei minute, ghidul le spuse:

– Vă rog să vă pregătiți, ni s-a comunicat că putem intra. Nu ieșiți din grup, nu alergați, nu faceți mișcări bruște. De asemenea, nu faceți fotografii. Veți avea timp pentru asta la momentul potrivit. Vom trece prin cazarma albastră și apoi ne regroupăm pentru a continua turul.

Înăuntru, totul părea destul de simplu, inclusiv mobilierul era sumar. Doi militari sud-coreeni erau nemișcați de minute bune, după o coregrafie care lui Alex îi aducea aminte de proverbiale încremenire a soldaților cu căciuli caraghioase din blană de urs pe care îi văzuse la Buckingham Palace. Unul dintre cei doi militari era chiar în capătul cazarmii, în fața ușii de acces spre teritoriul nord-coreean. Cel de-al doilea era așezat lângă o masă din lemn masiv, în mijlocul încăperii.

Alex se afla în partea din față a grupului, chiar se distanțase câțiva metri de ceilalți, până când întâlni privirea severă a soldatului din fața ușii, de care se apropiase nepermis de mult. O bubuitură năucitoare se auzi în acel moment și, imediat, cazarma se umplu de fum. Toți țipau și se îmbulzeau către ușa dinspre sud. Militarul observă primul că Alex părea să fie rănit și era căzut la pământ. Sări imediat să îl ajute, dar se împiedică de un alt trup întins pe podea. Se ridică repede și se aruncă asupra lui Alex, exact în momentul în care o a doua bubuitură se auzi atât de puternic, încât avea efectul unui stilet care i se înfînge în timpane. Mai apucă doar să vadă câteva siluete în uniforme cafenii în spatele ușii care, smulsă din perete, se îndrepta prin aer înspre el...

Fragment din romanul
Scrisori din Regatul pustnic, Editura Letras, 2024

Florentina Loredana Dalian

Când Dumnezeu era impiegat

Uneori, e ca atunci când pierdusem trenul.

Eram elevă, de fapt doar terminasem liceul. Trenuri nu prea erau. Mai nimic nu era. Îl văzusem cum plecă de sub ochii mei. Am alergat destul de repede, dar trenul fugea mai tare. Prinsese viteză. Se îndepărta cu fiecare clipă, ducând speranțele mele cine știe unde. De neputință, am plâns. Impiegatul cărunt, trecut prin viață, sătul de trenuri care tot pleacă, m-a văzut: „Ce-ai, taică, de plângi?” I-am arătat cu degetul monstrul care luneca pe șine. Nu puteam vorbi. Cuvintele se sugrumaseră în gât. Doar lacrimile mari, rostogolindu-se pe obraji, spuneau totul. Nu pierdusem niciodată un tren. Și n-aș fi crezut să mi se întâmple mie. Și tocmai atunci! Impiegatul, trecut prin viață, sătul de trenuri, pesemne și de lacrimi („Nicăieri – zisese – nicăieri nu vezi atâtea lacrimi can gări”), s-a-nmuiat: „Nu mai plânge, taci cu tata! Dă-l în mă-sa de fier hodorogit!”. Și-a îndesat mai bine șapca pe cap, a pus fluierul în gură, a fluierat tare, prelung, în timp ce a rupt-o la fugă după coada trenului, alergând ca la suta de metri, cu paleta roșie ridicată. Frânele au scârțâit metalic, apoi am zărit printre lacrimi trenul oprindu-se. Se-ntâmplă rar coșmarul să se transforme într-un vis frumos. Impiegatul încărunțit de vreme și trenuri nu s-a mulțumit cu atât. I-a făcut mecanicului de locomotivă semn de manevră înapoi. Ăla s-a conformat. Apoi, l-am auzit înjurând ca la ușa cortului, când și-a dat seama de ce fusese oprit și întors din drum. „Să-ți fac, să-ți dreg, de nenorocit! Am să te spun la direcție!” Impiegatul cărunt, trecut prin viață ca prin război, nu s-a supărat: „Spune-mă și la Dumnezeu, numa' stai să urc fata asta! Hai, taică, hai, ușurel! Așa, mergi cu bine! Și nu mai plânge, că-ți strici ochii ăia frumoși!” A răsuflat ușurat, a luat poziția regulamentară, apoi a ridicat paleta verde, de parcă ar fi înfipt steagul pe o redută. „Acum, poți să pleci liniștit să mă torni la direcție! Ce-am avut și ce-am pierdut?!”

Nici n-am apucat să-i mulțumesc. Acolo, în tren, trăiam sentimentul irealității. Mi se părea că-L văzusem pe Dumnezeu. Avea haine de impiegat de mișcare, nițel cam ponosite, părul cărunt și rar și paletă roșu/verde. O paletă și-un fluier, cu care făcuse prima minune din viața mea. Eu strigasem, aproape cu deznădejde, în capul peronului: „Doamne, nu!”. Îl chemasem. Venise. A dat trenul înapoi. Eu dau, acum, timpul. Și mă întreb ce-aș fi devenit, ce-aș fi fost astăzi, dacă în ziua aceea Dumnezeu n-ar fi îmbrăcat haine de impiegat și n-ar fi oprit trenul care m-

a dus la examen. Poate aș fi fost un impiegat de mișcare într-o gară, care ar fi oprit trenul pentru altcineva care mergea să dea examen la facultate... Cine știe...

Nu mai trecusem demult prin halta prin care, azi, nu mai trec trenuri, iar odinioară treceau atât de rar. Acum, femeie de afaceri în plină glorie, trenurile-mi puteau. Preferam avioanele. Sau *Mercedes*-ul personal, când distanțele erau mai scurte. Probabil n-aș fi oprit nici atunci dacă întâmplarea (întâmplarea?) n-ar fi făcut ca roata să explodeze în locul acela în care șoseaua se apropia cel mai mult de calea ferată. În goana zilnică, uităm să mai oprim. Măcar atât cât să-I mulțumim lui Dumnezeu. Ce, nu pricepe El singur?

Am lăsat șoferul să se ocupe de roată și am făcut câțiva pași. Pe șine, crescuseră buruieni, semn că niciun tren nu mai trecea pe acolo. Peronul pe care plânsesem cândva părea mult mai mic și mai săracuț, iar prin crăpăturile făcute de trecerea anilor viața își revendica drepturile prin sute de fire de iarbă răsărite în smocuri. Coccoțat pe un scaun, o părere de om, gârbovit, se căznea să întoarcă un ceas *Paul Garnier*. Asemenea ceasuri rare mai vedeai prin muzee și prin vreo două-trei gări. Toată priveliștea părea un tablou supraréalist: ceasul de lux în contrast cu clădirea în paragină, fără ferestre, cu iarba care-mpânzea tot locul. Cineva însuflețea „tabloul”: Omulețul firav, gârbovit, dar căruia îi străluceau ochii când potrivea limbile ceasului din gară (mai bine zis, din ceea ce fusese cândva o gară mică, îngrijită, prin care mai treceau, uneori, și trenuri). Când și-a terminat treaba, omul m-a văzut și aproape s-a speriat ca de o arătare. Apoi, jenându-se, s-a scuzat cumva:

– Pe-aici, nu mai vine nimeni. Sunt eu și-un câine. Lupane, unde ești?

Cel apelat s-a ridicat agale dintre ierburi și s-a prezentat, docil, la apel, așteptând, în gardă, următoarea comandă.

– Șezi cu tata! Șezi și bucură-te! Avem musafiri!

Ca și cum l-ar fi înțeles, Lupanul (o potaie cu ciulini prinși în blană, cu părul în ochi) s-a bucurat în felul canin, scheunând ușor și mișcându-și ritmic coada.

– Ce faceți?, am întrebat, neștiind ce să-i spun.

– Întorc ceasul. Măcar el să meargă. Trenurile nu mai merg, în curând n-oi mai merge nici eu, mi-a spus ca pe o evidență, arătându-mi bastonul din mână dreaptă. Ceasu-ăsta e o bijuterie, el trebuie să meargă!

Nu știu cine l-o mai întoarce când n-oi mai fi eu. Apoi, schimbând vorba: Cu ce treburi pe la noi?

Purta aceeași haină de impiecat, acum ceva mai largă și roasă pe alocuri, probabil singura haină, ori poate nu se-ndurase s-o lepede. Tăceam. Cuvintele se blocaseră iar în gât, ca atunci când pierdusem trenul. Aș fi vrut să-i povestesc, să-i aduc aminte, să-i mulțumesc. În loc de asta, tăceam, cu tăcerea celor mai stupizi dintre oameni.

– Cândva, zice, cândva era și-n gara noastră altfel. Ce de-a lume...

Am vrut să-i spun că știu. Nici asta n-am putut. Apoi, ca și când ar fi avut ceva de demonstrat, ca și când aș fi avut nevoie să-l cred, a scos de sub haină paleta, a șters-o de mânecă și mi-a întins-o ca pe-o evidență:

– Eu eram impiecatul!, a rostit cu mândria cu care trebuie să fi rostit ducele de Wellington: „Eu l-am învins pe Napoleon!”. Câte trenuri n-am pornit eu cu asta!

Îhm... dar mai important decât mulțimea de trenuri pe care le-ai pornit, e unul anume pe care l-ai oprit!

– O vrei? Mie nu-mi mai trebuie.

Am luat paleta ca pe ceva de preț și-am strâns-o la piept. Am privit ceasul care mergea „ceas”, care-mi arătase cândva o jumătate de minut mai mult decât aș fi vrut, suficient cât să-mi plece trenul de sub nas. Și deodată ochii mi s-au împăienjenit. Ceasul a început să se scurgă, precum cel din tabloul lui Dali. Așa-l vedeam printre lacrimi, curgând, unduindu-se ca și când s-ar fi topit. Omul s-a panicat, la fel ca atunci:

– Ce-ai, taică, de plângi? Dacă nu vrei, n-o iei. Dă-o-ncolo de paletă! Sunt un prost bătrân. Chiar așa, d-apăi, ce să faci mata, o cuconiță, c-o paletă de impiecat? Da' am zis să-ți dau și eu ceva... și n-am altceva. Lasă, dă-o-ncoace, decât să plângi!

Plângeam ca atunci când pierdusem trenul. Ceasul nu-l mai vedeam printre lacrimi, se topise de tot, timpul se comprimase. Pierdusem trenul din nou. Trenul recunoștinței. Eram bogată. Și nu-mi folosea la nimic! Tot omul acesta îmi oferise ceva. Iar eu, cu toată bogăția mea, habar n-aveam ce i-aș putea oferi. Cum i-aș putea mulțumi că, într-o zi, cu paleta pe care mi-o dăruise, oprise și mă urcase în trenul care avea să mă ducă spre ceea ce sunt acum. Și că atunci, mă făcuse să-L văd, pentru prima dată, pe Dumnezeu în oameni. Ce daruri îi poți face lui Dumnezeu?

L-am întrebat, printre lacrimi:

– Dacă ar fi să-i faci un dar lui Dumnezeu, ce i-ai oferi?

– Ce i-aș oferi? Păi... paleta nu mai pot să i-o dau, că ți-am dat-o ție. Trențele astea după mine, nu pot, că rămân gol. Și-oricum, n-ar avea ce face cu ele. Căinele ăsta... îmi ține de urât. Ce dar?! Uite ce dar Îi fac eu lui Dumnezeu: în fiecare zi, la doispe fix, întorc roțița la ceasu-ăla. Cât oi mai putea...

Petru-Joan Gârda

Ghinion

Motto: Di, di di, murgule, di!

– Gigele, te rog să faci analiza literară a textului următor: „Și pas cu pas pe urma ei/ Alunecă-n odaie,/ Țesând cu recile-i scânteii/ O mreajă de văpaie.”

– Domnule profesor, acțiunea se petrece în vremea comunismului, când în case era atât de frig, că pe jos era gheață și oamenii alunecau și se loveau de colțurile mobilei și mulți dintre aceștia mureau de foame căci se loveau la cap...

– Gigel, stop. Tu știi din ce operă literară face parte fragmentul?

– Da, este din cartea „Pas cu pas” a domnului președinte Klaus Johannis, în care sunt descrise ororile comunismului și cum a reușit el să crească mare și să învingă ciuma roșie de care s-a îmbolnăvit în anii studenției, prin meditații la matematică, fizică și limba și literatura română...

– Gigel, este un fragment din „Luceafărul”, poezia luceafărului poeziei românești...

– Dar, domnule profesor, și atunci era așa frig în case? Am crezut că... adică văzând „pas cu pas”, că tata mi-a povestit de carte, și tata este liberal, și am văzut și la televizor și... vă rog să mă scuzați, domnule profesor. Deci Eminescu era îndrăgostit de Veronica Micle și o iubea atât de mult, că n-o slăbea deloc, o urmărea pas cu pas...

– Gigel, tu ai citit „Luceafărul”?

– Da, am citit primele zece strofe, pe urmă am mers afară cu Ionel să facem un om de zăpadă.

– Mai departe, Gigel. Ce crezi că vrea să spună poetul cu „recile-i scânteii”?

– Domnule profesor, cum vă spuneam, Eminescu era îndrăgostit, deci lipsit de discernământ. Altfel n-ar vorbi de scânteii reci. Eu știu bine că scânteile sunt fierbinți, că nu o dată m-am ars la polizor ascuțindu-mi paloșul cu care mă jucam cu Ionel de-a samurarii.

– Și „mreajă de văpaie”?

– Aici cred că eul liric umbla cu vrăjeli, încercând s-o aburească pe iubita lui cu flacăra violet și cu pixelul albastru...

– N-ai învățat, Gigel, trebuie să-ți dau patru. Ghinion...

În rând cu lumea

Motto: În rândul patru

Cum să încep... Suntem o familie normală. Eu și soția, Ileana, avem fiecare serviciu, avem doi copii mari, pe picioarele lor, avem o mașină cu care ieșim în weekend-uri, mergem vara în concediu la mare... Cu un cuvânt, suntem în rând cu lumea. Cel puțin așa credeam până joia trecută, când nevasta m-a abordat abrupt:

– Dragul meu, când o să fim și noi în rând cu lumea? Uite, toți prietenii noștri s-au dus la munte, la schi. Oare noi suntem mai slabi ca ei?

– Și ce-ai vrea, dragă, să ne apucăm de schiat, acum, la bătrânețe? Tu și schiurile! Pici în fund din prima clipă!

– Dacă grasa de Liliana poate, șleampăta de Silvia și șchioapa de Marinela pot, eu de ce n-aș putea? Au umplut facebook-ul cu poze de la schi! Iar eu, prietenă, vorba ceea, trebuie să le dau like. Ce zic like, ador! Altfel îmi ignoră postările!

– Auzi, hai s-o lăsăm baltă. La urma urmei, a fi ca ei înseamnă, mai degrabă, a fi snob decât în rând cu lumea. Mai bine mergem la Felix, la băi. Știi că eu nu suport frigul.

– Te rooog!

Și iată-ne în drum spre munte, pe DN1, echi-pați până-n dinți pentru schi. Un lung șir de mașini se deplasa cu viteza melcului.

– Doamne, zice soția, așa nu ajungem înainte de a se însera.

– Da, dar suntem în rând cu lumea, așa cum ți-ai dorit! Un rând mai ca lumea e greu de închipuit.

– Nu mă mai necăji și tu! Trebuia să plecăm mai devreme.

– Cum să plecăm mai devreme, când tu te moșmondești trei ore cu bagajele?

– Dacă puneai mâna să mă ajuți, nu dura trei ore!

– Eu trebuia să mă odihnesc, să pot conduce în siguranță.

– Că tare greu e să conduci la viteza asta...

Adevărul e că am plecat la șapte dimineața, cu speranța că nu va fi aglomerație, dar se pare că așa a gândit toată lumea.

Nenorocirea era că, încă de la Câmpina, aveam o problemă. Trebuia să-i spun Ilenei, deși știam că se va enerva mai tare.

– Ileana, trebuie să fac pipi!

– Bine că te apucă, așa faci mereu! De ce n-ai făcut când ai plecat?

– Tu știi cât e de când am plecat? Of, am văzut o reclamă cu un recipient în care poți face când ești blocat în trafic. De ce nu l-am comandat, fir-ar să fie!

– Nu l-ai comandat, nu l-ai comandat, asta e.

Trage pe dreapta și caută-ți un loc să te ușurezi!

– Vrei să ies din rând? Mai pierdem o oră!

– Atunci fă pe tine!

– Bine că-ți arde de glume și mie-mi crapă vezica! N-avem o sticlă aici?

– Avem una de jumate, plină cu apă.

– Auzi, oricum n-avem viteză, crapă ușor ușa și golește-o peste prag.

– Dar ce-ai de gând?

– Golește-o repede! Așa... acum desfă-mi fermoarul și potrivește-mă la gura sticlei!

– Nu ești normal!

– Fă-o, te rog, că nu mai e timp! Ok, așa... cu grijă... aaaah...

– Dar ține-o moale că dacă ridic sticla se varsă!

– Ușor de zis ține-o moale! De ce nu zici tu asta în alte ocazii?

– S-a umplut!

– Asta e, restul va merge pe lângă, cale de oprire nu mai e...

– Ai sfîctere, ce mama dracului? M-ai udat și pe mine.

– Îmi pare rău, dacă căldura mai tare, se va usca încet.

– Da, și va mirosi mai tare.

– Asta e, măcar n-am ieșit din rând...

Am ajuns la 4 după-amiază, prea târziu pentru a ajunge pe o pistă de schi. Nu-i nimic, ne odihnim și mâine o luăm din vreme, să nu stăm mult la rând.

Dimineața la prima oră, iată-ne la teleschi. Nu se vedea capătul cozii, pentru că se îndoia după o clădire, dar nu putea fi foarte mare la ora asta. Așa că stăm optimiști, cu cafeaua caldă adusă cu termos. Rândul s-a dovedit a fi kilometric. Nu-mi mai ardea de glume, dar mă tenta să-i spun din nou soției că, iată, suntem și aici în rând cu lumea. Îmi dădeam seama că nu-i e ușor, dar tăcea, pentru că se simțea vinovată. În fine, au trecut cele patru ore de așteptare și iată-ne în vârful pistei.

Habar n-aveam să schiem, dar nu era o mare problemă, ne uităm cum fac ceilalți. În plus, sunt lecții pe youtube, vom viziona niște filmulețe.

Până una alta, ne-am echipat și ne-am făcut curaj să ne mișcăm pe spații mici.

Ileana a pornit mai hotărât, dar a picat în fund pe primii metri. Am prins-o și am tras-o la margine, am ridicat-o și i-am insuflat curaj:

– Bine că nu te-ai rănit.

Am echilibrat-o cu bețele și i-am făcut câteva poze artistice, să și le pună pe facebook. Dar când intrat pe facebook, surpriză. O poză a ei cu cracii în sus trona pe pagina „șleampetei”, pe care a vrut s-o imite. A încercat s-o sune, să-i ceară să o scoată, dar, evident, nu răspundea la telefon. A izbucnit în plâns.

– Lasă, dragă, poza e amuzantă, de ce te plângi? Postează-le pe astea pe care ți le-am făcut eu. S-a ambiționat teribil și a început să coboare în diagonală, oprindu-se în troienele din margine. Tot așa, din aproape în aproape a prins curaj și a pornit în lungul pistei. Fiind aglomerație mare, în scurtă vreme am pierdut-o. M-am speriat teribil, mă temeam de o accidentare gravă. Dar nu s-a întâmplat, a avut noroc. Și-a rupt doar un picior și s-a ales cu o zgârietură pe obraz.

O echipă de salvamontiști a apărut destul de repede, i-a imobilizat piciorul și a dus-o la spital. Am stat la rând la doctor, pentru că era coadă mare la ortopedie. Nu eram singurii care și-au dorit să fie în rând cu lumea...

În sfârșit, am așezat-o pe scaunele din spate, cu piciorul în ghips sprijinit de geam și am plecat spre București, din vreme, să nu prindem aglomerație. Am prins-o, evident. Eram, din nou, în rând cu lumea.

– Ai fost la baie?, îmi zice accidentata, ironic.

– Am fost, dar mi-am pus și o sticlă de doi litri!

– Așa, să-ți ajungă! Mai bine-ți luai un borcan, că acum n-are cine să ți-o potrivească la gurgui...

În garaj

Motto: Prostia nu doare

Mă duc ieri după-masă să-mi fac puțină ordine în garaj, când aud icnete și gemete în garajul vecinilor. Mă rog, îmi zic, de la o vârstă e nevoie de schimbare de decor, de puțină fantezie... Sau și-o fi găsit Simi vreo pițipoancă... Nu, nu e genul!

– Nu acolo, mai jos, zicea Vica (deci vecina era!), mai sus acuma... nu, nu, așa, acuma, bag-o!

Măi să fie... Nu, că eu sunt un om discret, dar auzeam fără să vreau...

– Hai c-ai nimerit-o. Mișcă-te că mai am și alte treburi în casă. Nu, scoate-o, a intrat strâmb!

Hm, a intrat strâmb...

– Gata, e bine. Împinge-o, rotește-o! Așa, uite, ia asta. Nu, nu așa, invers, c-așa iese! Măi, da' moloc mai ești!

Bietul Simi icnea și nu zicea nimic. Tare-mi era milă de el. Era pirpiriu și cam bolnav în ultima vreme. Îmi venea să merg să-l ajut...

– Bun, e bine. Neputinciosule! Data viitoare o pun eu, cu mâna mea, zice Vica, plecând.

Din urmă, mai mult pentru sine, îl aud pe Simi spunând:

– Sigur, că-ncapi tu sub mașină să strângi pui-lița aia, vaca dracului!

La Paște...

– Vezi cine-i, îmi zice nevasta, după ce persoana de la ușă insistă să bată.

– O tipă cu perucă, zic, uitându-mă pe vizor.

– Cine o fi? Vezi ce vrea.

Cum deschid ușa, cum țâșnește individă în casă și mă întreabă:

– E acasă?

– Cine, nevastă-mea? E acasă.

– Bună, dragă! Vai ce dor mi-a fost de tine! Oare de câți ani nu ne-am văzut?

– Nu știu, zice Margareta ezitând...

– Îți spun eu: 15! Multe s-au întâmplat de atunci! M-am măritat cu Ion! Îl știi, nu? Tipul care avea biroul lângă geam... Voi ce faceți? Ce bărbat bine ai! Când te-ai căsătorit?

Margareta era rezervată, părea că nu știe de unde să o ia, dar se rușinează să-i spună.

– Vaaai, tu, ce viață am avut! M-a părăsit dobitocu'! Am rămas cu doi copii. Mi-e tare greu. Am ajuns să nu pot plăti cheltuielile la timp. Apropo, nu-mi dai cinci mii de lei cu împrumut? Știi că-s serioasă, la Paște ți-i dau înapoi!

– N-am atâtia bani.

– Atunci măcar o mie.

Spre stupoarea mea, Margareta caută în poșetă și îi dă o mie de lei.

– Mulțam, tu! Știam că ai să-mi dai. Întotdeauna ai fost generoasă, zice femeia, dispărând pe ușă.

– Ce-ai făcut, dragă? Nici măcar nu știi cine e!

– Nu i-am dat decât o mie de lei. Și pare fată bună. Nu mai știu exact de unde ne știm, dar mai vine ea.

– Sigur că vine. Cu banii. La paștele cailor!

Viorel Dădulescu

Sic transit gloria mundi

I se spunea Chinezul. Trebuie să fi avut și un nume adevărat, la fel cum au toți oamenii, însă, așa cum se întâmplă deseori, porecla nu doar că îi devenise al doilea nume, ci îl și înlocuise pe cel din buletin. Desigur, nu era chinez. Nici măcar nu avea ochi oblici. Îi avea mici, tulburi, de o culoare incertă și i se mișcau anapoda sub fruntea îngustă, așa că nu prea puteai ști încotro se uită. Puteai doar să bănuie, dacă te interesa neapărat asta. Dar, de regulă, nimeni nu era interesat de Chinez. Cumva făcea parte din decor, din mobilierul care se schimba din doi în doi ani, așa cum era prevăzut în contractul cu una dintre fabricile de bere care îl livra gratuit, făcându-și astfel publicitate, deoarece avea numele inscripționat pe mese și scaune. Mobilierul se schimba, dar Chinezul nu. Părea că nici nu îmbătrânește, și – cum altfel? – nici nu întinereste. Avea aceleași riduri care îi brăzdau fața de la stânga la dreapta și de sus în jos, de nu mai știai unde se termină unul și unde începe celălalt, și același păr rar, gălbui-cenușiu. Și hainele îi erau cam la fel cu cele de anul trecut, sau de acum doi ani. O pereche de pantaloni scurți, care lui îi treceau mult dincolo de genunchi, din care răsăreau două picioare scheletice, ce se terminau cu șlapi din cauciuc, cel stâng de o culoare, cel drept de alta. Costumația era completată cu câte un tricou lăbărțat, inscripționat cu te miri ce texte în engleză, care i se potriveau ca nuca în perete: „Glacier Expedition 1987” sau „Unites States Military Academy” ori „Live, Travel, Explore”, de parcă posesorul tricoului ar fi fost nu doar un fin cunoscător al limbii lui Shakespeare, ci și un spirit superior și ironic. Doar iarna mai catadicsea să-și ia pe el un palton antediluvian, din stofă cu țesătură „spic”, așa cum era la modă cu o jumătate de veac înainte, și care îi ajungea până aproape de glezne. De obicei își făcea de lucru printre mese, adunând paharele și sticlele goale și strângând mucurile de țigară într-o scrumieră ce părea că i se lipise de mână, dar era atât de distras, preocupat de cu totul altceva, încât nu putea să nu-ți fie teamă că o să se încurce, că o să ia paharele pline în locul celor goale, sau că o să toarne în ele scrum și țigări stinse. Cei care nu erau obișnuiți cu el mai încercau să-l oprească cu un „Lăsați, nu trebuie”, dar nu le dădea atenție, nici măcar nu se uita la ei, doar le arunca peste umăr „Dă-mi pace, mă”, însă cei care-l știau îl lăsa să facă ce vrea, doar își luau cu precauție paharele în mână ca să le scape de un posibil

dezastru. Pe parcursul acestui du-te-vino haotic – căci nu începea curățenia dintr-un capăt al terasei ca să termine în celălalt, sau cu mesele mai încărcate cu pahare și sticle goale, ci după reguli doar de el știute – se oprea smucit și încremenea în loc, de parcă ar fi fost lovit de o revelație celestă ori de o inspirație divină; stătea așa minute bune, până când cei prezenți începeau să-l privească alarmați, parcă așteptând să rostească ceva memorabil, o sentință despre soarta universului ori soluția unei dezbateri filosofice ce chinase generații întregi de academicieni. Dar nu spunea, niciodată, nimic. Starea de catalepsie înceta la fel de brusc pe cum se instalase, el își relua plimbarea dezordonată, iar pe la mese discuțiile se reînnoiau cu greu, fiecare încercând să-și amintească unde se oprise. Uneori, rar, mai și vorbea câte ceva, adresându-se la întâmplare, fără să se oprească, celor de la o masă sau alta, iar frazele lui scurte erau încărcate de aprecieri și indicații ce nu puteau fi ușor verificate, așa că trebuiau luate ca atare, având puterea unui adevăr absolut: „Gara din Bruxelles e chiar în mijlocul orașului” – el pronunța bruceles, cum se scrie –, „La Novi Sad e cea mai bună pleșcaviță”, „La terasele de pe faleza din Rotterdam scaunele îs legate cu lanțuri, să nu le ducă vântul”, „În Londra cel mai ieftin mânci chifle cu tocană de ceapă cu cârnați, de le vând negrii pe stradă”, puteai auzi altădată, „Să fii atent în Sofia, la intrarea în restaurante îs acțibilduri că n-ai voie cu pistol înăuntru”, mai spunea pe un ton atât de îngrijorat, încât conversațiile, oricât de aprinse ar fi fost, încetau pe loc, de parcă toți ar fi încercat să-și aducă aminte cum sunt chiflele cu tocană de ceapă din Londra, terasele din Rotterdam, unde mama dracului sunt amplasate gările din Bruxelles, Magdeburg sau Lyon, ori dacă în Lefkadia se bea ouzo cu gheață sau fără. Nimeni nu-l contrazicea. De fapt, cum ar fi putut? Toate aceste detalii pline de finețe, demne de bagajul informațional al unui globe-trotter înrăit, erau cu atât mai aiuritoare cu cât pe el îl vedeai cel mult traversând strada, până la clădirea cenușie de peste drum, aparent abandonată, care poate fusese pe vremuri – judecând după ușa de intrare ce dădea fix în stradă, închisă acum cu un lacăt impozant – fie un magazin „cu de toate”, fie, mai degrabă, sediul unei firme de pompe funebre, ce se mutase între timp mai aproape de cimitir. Dădea la o parte cartonul ce ținea locul geamului spart de la o fereastră, se cățara pe o bucată de piatră

smulsă din bordura trotuarului, și intra peste pervaz într-o încăpere întunecoasă, unde – după cum spuneau cei care avuseseră inspirația să privească chiar în acele momente într-acolo – erau aruncate de-a valma pe ciment câteva pături ce alcătuiau o saltea improvizată și o mulțime de haine vechi și încălțări desperecheate. Aceste rare momente de comunicare cu lumea înconjurătoare erau încununuate de apariția copiilor. Numai ce te trezeai cu el la masă ținând protector pe după umeri fie câte o țișăncușă zâmbitoare, fie câte un ploid foarte brunet, tuns cu creastă și cu o privire insolentă. „Fiică-mea sau fiu-mio”, zice el mândru în funcție de situație, după care adăuga răspicat un „Da?” amenințător, îndreptând un deget spre interlocutor, ca și cum prezentarea ploidului ar fi fost o carte de vizită, o recomandare ori un cec în alb, din care trebuia să înțelegi că nu e cazul să ai vreo treabă cu copilul ăla, orice s-ar întâmpla și orice ar fi făcut, că altfel o să ai de-a face cu el, Chinezul. Parcurgea cu el sau cu ea un tur pe la toate mesele, abia depășindu-i la înălțime cu două-trei degete, repetând invariabil același ritual, după care îi scotea în stradă. „Hai, să-ți dea tata ceva”, susțin unii că l-au auzind spunându-le, dar de văzut l-a văzut toată lumea cum băga mâna în buzunarul pantalonilor scurți, dar mult prea lungi și largi pentru el, de unde scotea repede ceva pe care îl strecura în mână grăbită a odraslei, nimeni nu a văzut vreodată ce, dar sigur este toți și toate, după ce aruncaseră o privire rapidă spre cadou, plecau veseli, aproape săltând într-un picior. Semănau bine între ei, de parcă ar fi avut aceleași părinți, sau măcar doar pe unul dintre ei. Pe el, de exemplu. Văzându-i, nu puteai să nu te întrebi când și cu cine făcuse atâția copii o asemenea aschimodie, după care îți spuneai că de ce nu, de ce să nu fi găsit chiar și el pe vreuna care să-l lase să o țină în brațe?

Uneori dispărea, ca și când și-ar fi luat concediu. Zile, ba chiar săptămâni întregi nu mai era văzut bântuind abulic printre mese, iar sarcina adunării paharelor goale și a curățării scrumierelor era preluată de doamna Mariana, fiica patronului, o persoană plinuță și autoritară, pe care n-ai fi vrut să o deranjezi pentru nimic în lume, dar care era oricum o prezență mult mai agreabilă decât cea a Chinezului, așa că absența lui nu era regretată de nimeni. După o vreme apărea pe neașteptate, la fel cum dispăruse, și își relua dansul dezordonat, ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat, și ar fi fost plecat doar un minut sau două, până la coșmelia lui de peste drum. „Da’ pe unde -i Chinezu’?”, a întrebat în timpul uneia dintre aceste dispariții prelungite, într-o după-amiază de vară târzie, domnul Marin – geacă roasă de piele, bărbiță à la Alexandru Ioan Cuza și plete albe prinse în coadă. „Cum, nu știți?”, s-a mirat cu sinceritate doamna Mariana, care tocmai aduna câteva sticle verzui de pe masă. „Chiar nu știți?”, a continuat ea, vorbind ca despre un eveniment de maximă importanță, despre

care au scris toate ziarele și au relatat toate televiziunile. Văzând că nu primește niciun răspuns, dar câte-va capete sunt întoarse spre ea, dezvăluie: „A murit, săracul... Să tot fie vreo trei-patru săptămâni de atunci. Într-o dimineață devreme, cum nu apăruse încă pe aici – că era primul care venea, uneori chiar și înaintea mea, mă aștepta cuminte în fața porții –, am trecut strada și i-am bătut în ușă. El, nimic. L-am tot strigat, Chinezule, băi, Chinezule, ce faci?, dar el tot nimic. Așa că am tras placajul ăla din fereastră și l-am văzut ghemuit pe jos, cu capul lângă mormanul ăla de boarfe. L-am mai strigat de vreo două ori, dar cum am văzut că nu mișcă defel am chemat Salvarea... Și ei au intrat tot pe fereastra aia, au stat ce au stat înăuntru, au încercat să-l scape, dar n-au mai putut face nimic. Mi-au zis că era mort de câteva ore bune, probabil de pe la mijlocul nopții. A fost și Poliția, ca să constate ce și cum. Pe urmă l-au luat și l-au dus. Așa i-a fost lui scris, săracuțul. În ziua aia am deschis mai târziu, abia pe la amiază.”, a mai spus ea, îndreptându-se cu vraf de sticle goale spre lăzile din plastic stivuite lângă zidul din fundul curții. „Domnu’ să-l ierte”, a spus domnul Victor – costum negru, cămașă albă și cravată albastră. „Da’ preot să-i citească ceva a avut?”, a întrebat-o tot el pe doamna Mariana, care scăpase de sticlele goale și se apropiase din nou de masa lor. „Ei, popă, de unde popă dimineața? Am zis eu un Tatăl Nostru pentru el și i-am aprins o lumânare în camera din spate. Popă o fi avut la cimitir”, a lămurit ea lucrurile. „Păi și unde-i îngropat?”, s-a interesat domnul Marius – cămașă albastră, cu epoleți, de ceferist – de parcă numai atâta mai trebuia să știe ca să poată merge la mormântul Chinezului cu o coroană, ori cu o floare măcar, desigur, într-una dintre zilele următoare. „Cum unde?”, a întrebat retoric și deja ușor enervată doamna Mariana. La un cimitir. Noi n-am fost, că n-am putut închide terasa toată ziua, avem orar”, a mai spus ea. „Domnu’ să-l odihnească, că a fost om bun”, a rostit și domnul Petru – cămașă în carouri peste blugi decorați – în timp ce pipa din care puflăia împrăstia o aromă ca de cădelniță, iar din difuzorul atârnat pe perete Edith Piaf declama „Je vois la vie en rose”, atmosferă tocmai potrivită cu momentul și gusturile cosmopolite ale Chinezului. S-a păstrat un moment de tăcere, și fiecare a vărsat din pahar câteva picături pe jos, așa cum se cuvine. „Și Chinezu’ din ce trăia”, a întrebat după o vreme domnul Petru, măcinat pesemne de acest gând. „Păi din ce-i dădeam noi, și din ce mai avea el, că sigur a mai avut...”, a explicat doamna Mariana. „Ce să fi avut?”, s-a îndoit domnul Avram – trening albastru, rucsac negru – care mereu părea că tocmai vine de undeva sau în clipa aceea pleacă în altă parte. „Că doar stătea în dărăpănătura asta, probabil că n-avea nici măcar bani de chirie în Dallas”, a apreciat el. Dallas era o adunătură de coci-oabe infecte, ridicate pe lângă groapa de gunoi a orașului. „Ei, n-avea, n-avea... Sigur că avea, dar așa îi

plăcea lui să stea aici, mai aproape de centru”, l-a contrazis doamna Mariana. „Mai avea el ceva, că doar n-o fi apucat să cheltuie chiar tot”, a afirmat ea misterios. „Da’ ce, voi nu știți?”, a întrebat apoi, văzând figurile mirate ale celorlalți. „Chiar nu știți?”, s-a mirat ea din nou. „Nu știți cine a fost Chinezul nostru? Păi Chinezul’ a fost unu’ dintre cei mai mari hoți de buzunare din lume. Hai, poate nu chiar din lume, dar din Europa sigur. Așa cum îl vedeți de mărunț și de sfrijit, cum l-ați văzut – s-a corectat ea –, era un hoț de prima clasă, te fura imediat și nici nu simțeai. Prin toată lumea a umblat. Hai, poate că nu chiar prin toată lumea, dar prin toată Europa sigur. Milioane a făcut, milioane a avut”, a mai dezvăluit ea. „Păi cum milioane?, a comentat din nou domnul Avram, care în acea după-amiază era pe post de Toma Necredinciosul. Milioane, când trăia cum trăia?”, a întrebat el intrigat. „Uite așa, milioane – se răsti doamna Mariana, pe punctul de a se enerva de-a binelea. O mai fi dat din ele, o mai fi cheltuit cu una, cu alta, cu ce obligații o mai fi avut și el, cum se întâmplă în meseria lui, cu copiii... Dar de avut, a avut, așa-i sigur.”, încheie ea autoritar.

În acea seară, căci se făcuse seară când relatarea despre trista soartă a Chinezului fusese rostită și dezbătută până la capăt, nimeni nu a mai spus nimic. Dar s-a spus după aceea. Încet-încet, unul sau altul dintre cei care fuseseră prezenți la crearea legendei Chinezului – căci, cu timpul, Chinezul ajunsese o adevărată legendă – își aducea aminte ba de un amănunt, ba de o vorbă a celui dispărut, dar tot mai prezent, care confirmau întru totul traseul existențial atât de spectaculos al celui care, într-o anumită perioadă a vieții, adunase sticle goale de pe mese. „Mai ții minte cum zicea de toate restaurantele alea? Păi, ca să umbli pe la atâtea restaurante, îți trebuie bani serioși, de unde să-i fi avut altfel?”, constata domnul Marin, în timp ce își aranja pentru a nu se știe câta oară coada căruntă. „Și să ai grijă de atâtea copii... Am văzut toți cum se purta cu ei, era un părinte responsabil, copiii te costă mult, ce mai încoace și-ncolo.”, completa domnul Victor, care între timp își asortase o cravată bordo la costumul negru și cămașa albă. „Da, și știa pe unde se află toate gărilile și cum merg toate trenurile, amintea domnul Marius, deși Chinezul nu pomenise vreodată de vreun tren. Sigur că opera prin stațiile de cale ferată, unde e aglomerație, și apoi se urca într-un tren, ca să coboare apoi în prima gară. Așa nu-l putea prinde nimeni”, explica el în continuare, potrivindu-și pulovărul cenușiu peste cămașa ceferistă cu epoleți – căci venise toamna și era mai rece – și amintindu-și de vremurile când era impiegat de mișcare.

Toate aceste amănunte, aparent nesemnificative, începuseră să se îmbine într-un puzzle complicat, cu doar câteva piese lipsă, dar care nu mai aveau prea mare importanță, căci elementele cunoscute alcătuiau deja scheletul unei existențe aproape mitice.

Iar persoana Chinezului – așa cum se întâmplă cu toți cei care pleacă de pe acest tărâm unde strâng sticlele goale de pe mese sau dirijează trenuri – căpăta noi și noi valențe: fața lui scofălciată se curăța de riduri, ochii tulburi începeau să fie tot mai luminoși, trupul de piticanie neterminată se înălța cu centimetri buni, dacă nu chiar până la înălțimea unui baschetbalist măcar până la o statură demnă de oricare bărbat, părul cânepiu devenea tot mai auriu și mai des, ba chiar și fruntea îngustă ca lama de cuțit părea din ce în ce mai potrivită pentru a găzdui gânduri, idei și informații valoroase, sub cele gastronomico-geografice, comunicate cu generozitate tuturor, fiind ascunse altele, mult mai profunde, pe care nu le transmitea oricui, poate doar nenumăraților săi urmași, de care era atât de mândru. Și, de fapt, de ce să nu fi fost așa? Care dintre noi nu este cât de cât încântat să fi întâlnit în viața lui o personalitate adevărată, o celebritate, chiar dacă el, Chinezul, fusese... mă rog, fusese ce fusese, un haiduc până la urmă, unul ce lua de la cei bogați, care oricum aveau prea mult. Așa că, ce s-o mai lungim, bine că a făcut ce a făcut.

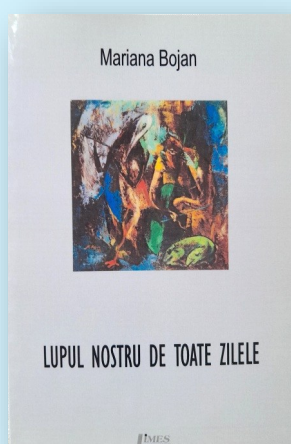
Neașteptat poate, confirmarea absolută a acestei legende, pe când se afla încă în faza de formare, certificarea tuturor acestor elemente disparate ce se înlănțuiseră atât de armonios pentru a alcătui un întreg veridic, a fost făcută tocmai de Toma Necredinciosul, adică de domnul Avram. Dinamic ca de obicei, în timp ce se ridica să plece undeva deși abia sosise de altundeva și își aranja pe umăr rucsacul negru din care răzbătea un mănunchi de ceapă verde, a rostit memorabila frază: „Să știți că un campion adevărat a fost Chinezul.”, după care a continuat trăgându-și până la gât fermoarul treningului albastru, spre surprinderea generală a asistenței, nedumerită de această radicală schimbare de atitudine: „M-am întâlnit deunăzi cu un fost elev – domnul Avram fusese profesor de sport – băiat bun el, foarte talentat la box, dar știți cum se întâmplă, a nimerit într-un anturaj nepotrivit și a ajuns înăuntru, l-am întrebat dacă a auzit cumva de unu’ Chinezul’, Chinezul’?, cum nu?, a zis, păi Chinezul’ era cunoscut de toată lumea, era așa... și a făcut un gest cu mâna în sus și m-a lăsat în mijlocul drumului”, rememorează recenta întâlnire domnul Avram, în timp ce descria cu mâna dreaptă o vultură care se ridica spre cel mai înalt podium, spre cer, spre stele, spre Soare, împreună cu fuioarele de fum ce ieșeau din pipa domnului Petru.

De atunci, faima Chinezului a devenit de necontestat, nimeni nu mai pune la îndoială asta, ba chiar etapa în care fusese contemporan cu cei cărora le făcea acel mare serviciu de a le debarasa masa era numită sugestiv „pe vremea când Chinezul’ mai trăia” sau, mai scurt, „pe vremea Chinezului”, pentru ca apoi să urmeze povestea unei întâmplări, mai mult sau mai puțin pilduitoare, sau doar anecdotică, dar cu un schepsis, una dintre cele multe, tot mai multe,

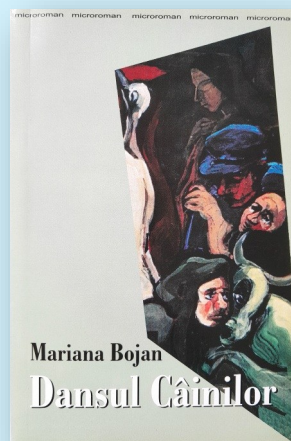
Cărți primite la redacție

Mariana Bojan,
Rezervația patetică,
Editura Șoala Ardeleană, 2016

Mariana Bojan,
Lupul nostru de toate zilele,
Editura Limes, 2013

Mariana Bojan, *Dansul Căinilor,*
Casa Cărții de Știință,
Cluj-Napoca, 2003

care se adăugau tabloului fragmentar căruia nu doar că i se completeau piesele lipsă, ci i se și descopereau dimensiuni altădată nebănuite, istorisire împărtășită unora dintre cei mai puțin inițiați sau neștiutori de-a dreptul în legenda locală ce anima atmosfera seară de seară. Așa s-a întâmplat și în acea seară, când toți purtau geți groase, căci toamna era pe sfârșite și iarna abia aștepta să vină. Domnul Briciu trecea rar pe acolo, iar atunci abia ieșise din tură, era obosit, voia să ia autobuzul din apropiere, dar se gândise să se oprească la una mică în drum spre casă. Cum nu era chiar un necunoscut, i s-a făcut repede loc la una dintre mese și, după salaturile de rigoare, domnul Avram a început să povestească, ca nu cumva să i-o ia cineva înainte. „Într-una din zilele alea când Chinezu’ lipsea... știți de care Chinez vorbesc, nu?”, i s-a adresat el domnului Briciu. „Cred că da, a răspuns acela plictisit, amărâtu’ ala mic, nu?” „Mic, mic, da’ l-ați prins vreodată?”, a întrebat cu o satisfacție abia ascunsă domnul Avram. „Ce să-l prind, că nu mai scăpam de el”, a răspuns dând din mână a lehamite domnul Briciu. „Îl știu de-o viață, de pe vremea când eram în Poliția Transporturi, șef de post la gară”, a continuat el ceva mai animat, privind în sus spre becurile ce începuseră să se stingă, semn că nu mai era mult până la ultima comandă. „Pe atunci, acolo era plin de cerșetori, și mi-am pus în gând să scap de ei, că voiam să avansez, așa că în vreo două săptămâni i-am alungat pe toți”, a povestit el nostalgic, gândindu-se la acele vremuri când muștața îi era castanie, iar el mai avea vise. „Numa’ pe ăsta micu’ l-am iertat, că mi-a fost milă de el. Dormea pe câte o bancă pe peron, nu cerșea în perimetru, și nu făcea scandal. Asta până o dată, când, nita-m-nisam, a spart geamul unui chioșc. Ziua, în amiaza mare. N-a furat nimic, doar a spart un geam. Ce era să fac? I-am întocmit dosar și i-au dat câteva luni, o nimica toată. Asta era într-o toamnă târzie, cam ca acum. Pe la începutul verii, iar m-am trezit cu el. Ieșise. Era la fel de cuminte ca înainte, și m-am gândit că i-a fost de ajuns. Dar prin toamnă a făcut altă boacăna. Alt dosar. Și tot așa. Cât am stat eu acolo, cred că i-am făcut vreo cinci. Sau șase? Nu mai țin minte. M-am prins că avea o tehnică. Vara stătea afară, în libertate. Cum da iarna făcea o prostie mărunță și căpăta o condamnare mică, din aia pentru tulburarea liniștii publice sau vagabondaj. Așa trecea el iarna. Și erau ierni pe atunci, nu ca acum.”, a povestit cu regret domnul Briciu, de parcă i-ar fi fost dor de gerurile de pe timpuri. S-a așternut liniștea. Într-un târziu, domnul Marin și-a luat inima în dinți, și a întrebat timid: „Da’ chiar n-a furat niciodată, pe nimeni?” „Ce să fure ăsta, că îi era frică și de umbra lui. Ca să furi îți trebe sânge în instalație. Ori el... Și era cam redus mintal. O mai fi aflat câte ceva cât a stat la pârnaie, i-or mai fi băgat ăia în cap una-alta, dar de furat n-a învățat să fure. Copil abandonat, vai de curu’ lui. Nici nume n-avea. La orfelinat l-au botezat. Iulian Petrescu îi zicea, uite că mi-am amintit. Iulian, că era născut prin iulie, și Petrescu că era de undeva de pe lângă Piatra Neamț”, i-a lămurit domnul Briciu, după care a mai înghițit o gură din paharul ce amenința să se golească. „Poate știți câți copii avea...”, s-a interesat domnul Petru, căruia i se stinse pipa și se străduia să o aprindă din nou. „Ce copii? Cine dracu’ să se fi regulat cu el, vai de mama lui, că nici o bicicletă n-ar fi putut să călărească”, a apreciat trist fostul șef de post. „Da’ ce aveți cu el? A făcut ceva? Că după ce am plecat de la gară, l-am pierdut din vedere”, s-a interesat el. „A, nu, nici vorbă, s-a auzit o voce din întuneric, căci toate becurile erau deja stinse, ora închiderii fiind depășită de mult. Stătea pe aici, și a murit anul trecut”. „Da, ce poți să faci... Uite așa ne ducem toți.”, a mai spus domnul Briciu, în timp ce se gândea dacă o să mai prindă sau nu ultimul autobuz.

Alin Cordoș

Păpușa de porțelan

**Joi, 26 ianuarie 1989 –
Recruții**

Pe atunci ziua se îngâna cu noaptea. Zeule, măi zeule, unde te grăbești? Tu ești un zeu mic, unul mototolit, unul pe care nu îl iubește Hera. Nu te duce, zău, măi zeule, nu te duce să o vezi pe micuța zeiță.

Un oraș care mă primi liniștit, pe mine și încă pe nouă recruți. O biet actor, o biet artist, rolurile mor, viața e un teatru trist. De ce mi-o fi venit în minte versurile astea? Acolo, atunci, nimeni nu mi-a spus nimic, vreun vânt ceva, vreo bătrânică gârbovită, cu ochi luminoși, cu fața plină de riduri care să îmi spună să fug. Daaaaa, să fug, he, he, he, să fug, dar undeeeee? Unde, cum să fug, cum să fug Sfântă Vineri, mai ales că, cățeaua cu măsele de oțel mă aștepta după colțul acelei străzi, unde, fix la 100 de metri în fața era Poșta. Cum să fug cu geamantanul acela, greu ca un medalion de plumb, deși, măi Zeus, greu de tot îmi era sufletul, da, sufletul, nu știam de ce, nu înțelegeam greutatea aceia, neputința mea de a respira corect, bine, bine, bine de tot. Ne-am oprit la bodega de peste drum de autogară, de fosta autogară, acum e un Lidl. Mâncam zăpada maronie, un roșu închis, un roșu rău, așa, încet, cum cădeau fluturii mici de gheață, eu îi haleam. Îmi era sete, o neclară și nedorită sete. Așa, o sete nechemată, cum ți-ar lipsi ceva, ceva, dar tu încă nu înțelegi ce îți lipsește. Ceva, cineva, mda, cineva, dar acel cineva habar nu are că ai ajuns. Cum să ții că am ajuns? Mno, tu Dana, trebuia să ții ca un apucat, să cutremur cerul înecat în cristale de gheață, înmormântat între troiene. Nu, nu am făcut nimic din toate acestea. Eram doar un biet băiat de 19 ani, nu, nu, încă nu aveam 19 ani, viitor militar. Mi-am scos pachetul de „Dacia” din buzunarul hanoracului pe care nu am să-l mai văd niciodată, am extras o țigară, umedă, am aprins-o cu greu și am început să trag cu sete din ea. Fumul coloră puțin atmosfera tristă, însingurată, cu mese de fier schioape și wc-uri murdare și care miros toate a clor, amoniac și clor.

Bere pentru militari.

Un țap pentru fiecare recrut, caprele vor veni ceva mai târziu, glumește sergentul Ghimpu. Berea era puțin adăpată, doar că pe vremea lui Francois Villon se bea vin, așa că nu am putut blestema crâș-

marii care ne botează vinul, mai bine „tăiați la bere-găți să-i rupă chinul și-n fund de iad să stea cât mai curând crâșmarii care ne botează vinul!”, cred că mi s-a părut a fi cea mai bună bere băută de mine până în acel moment, ultima până cine știe când, doar nu ajunsesem la „Forum” în Costinești, ci la pompieri în Târnăveni.

Așezat pe cufărul de lemn, gustam mai mult decât beam din berea aceia cu gust bun, bere de Mureș, de Reghin, bere, țigara care fumea ca o mocăniță prin țara de piatră a Apusenilor, țara de piatră și aur. Aici, aici era doar zăpadă ce venea aproape ca o ploaie de gheață din cerul înnegrit la apus, o ploaie de gheață deasă, mărunță precum ochii micilor canari. M-am ridicat și am cerut permisiunea să mă duc la baie, da, la budă, voiam să cânt despre canarul galben ca un gălbenuș, simțeam, simțeam cumva că eu sunt acel canar. Era ceva nedeslușit, o chemare lăuntrică, nu știu, poate un vaet ce nu prevestea nimic bun: Canarul galben ca un gălbenuș, pene moi și ochii duși, Cânta de după sârmele de-argint, Și versu-i se pierdea în vânt, Deodată ochii triști din cap tresar, Și dă din aripi, dar în zadar, Lovind cu pieptul sârmele de argint, Cade în jos cu pieptul frânt, Sărman canar, ți s-a părut, Că zările ți s-au deschis, Dar n-a fost doar decât un vis.

Vaietul se transformase în plânset, un plânset prelung, greu. Îl auzeam înfundat, ca din spatele unei uși capitonate, așa îl auzeam când am plecat, încolonați, de la bodegă. Tăcut, cântecul meu se topea în văzduh, era ultimul pe anul acela, ultimul cântecel despre canari, acum veneau militarii la rând.

Paznicul farului de la capătul lumii

Suntem soldați, niciodată a inimilor pirați, Dana, niciodată, Dana, Clara... Dincolo de aburii alcoolului, simțeam, da, simțeam, dincolo de fumul de țigări ieftine, simțeam mirosul de femeie proaspătă, curată. Un miros cald, suav, ce îmi invadă întreaga ființă, un miros ce îmi căuta, încă nedeslușit sufletul. Măinile Clarei, mâinile acelea care mă mângăiau, îmi căutau trupul, alcătuind prin mișcarea lor un straniu și ancestral joc prenuptial. Am intrat în joc: Viața, viața, mi-a spus, o mare și misterioasă căutare, nesfârșită căutare, clipe, infinite clipe de fericire,

moment, secunde, ore ce nu pot fi niciodată împușcate, nici măcar cu gloanțe de argint...

Atunci, da, da, atunci mi-a scris Clara primul poem? Primul, al doilea, cine știe, nu, cine mai știe. Eu, eu știu atât de bine, din acel moment, timpul a început să curgă altfel pentru mine, am încercat, mai pe urmă, ani la rândul, să îi prind sensul, da, sensul, miracolul, să caut, să caut locul unde poți să te strecoari pentru a naviga. Exact pentru a naviga, pentru că, acolo, pe fluviul acela uriaș, se navighează în toate sensurile. Paznicul farului de la capătul lumii, biata Clara, mai degrabă bietul de mine, cât de greu am înțeles totul:

Cu ale lui fire albe, Fiecare fir, fiecare pentru fiecare secundă ucisă,

La marginea lumii, la marginea ei, cântecul meu, un vuiet de măloase ape

Apleacă-te și dă-mi țigara, țigara aia, așa mi-a spus, așa mi-a spus Paznicul Farului, închizând unul din lăcate,

Un fum am tras și eu, doar un fum, atât cât să desenez culoarea feței lui Dumnezeu...

Te-am căutat, am căutat lumina din gaura de vierme, scrutând după viitorul cu tine, dar secunde, ele, secunde, nu țineau de cald.

La capătul șinelor de cale ferată, la acel capăt, frigul devenea o stare, o stare de fapt.

Și, uite așa, uită-te bine, așa am strigat-o pe Ilona:

Ilonaaaaaaaaa, pe Ilona am strigat-o să caute, caută Ilona dragă o pătură, o pătură groasă și acoperă frigul ăla odată! Ilona plânge, iar lacrimile ei înghețate ca niște mere mici, mici, uitate într-un copăcel, le strânge Paznicul într-un pahar, într-un pahar le strânge, le bea, le bea după ce le strânge cu micii lui copii, mulți ca firele bărbii.

Împarte, împarte pâinea de secară, coaja și miezul, câte puțin pentru fiecare, miezul și coaja. Gustul de pământ al cojii arse, gustul de fier al miezului, cântece de îngropăciune se aud din lună, din lună se aud.

Încă o țigară îmi cere, încă una, zice Paznicul de Far, și cântă, da, cântă fals de tot alături de cei 113 copii ai săi, alături de cei 113 copii, cântă romanța sinucigașă a timpului:

Sorb ape întunecate, sorb, cadavrul verii, curge, curge cadavrul, atârnă de linia orizontului, în peșteră, atârnă uriașul liliac, din vomă s-a trezit, din băutură a murit, acolo pe treptele blocului de nefamiliști, suflete, multe, suflete bătute de invidie, morminte de gheață sapă, ingenunchează la catafalc, la catafalc ingenunchează, unde moartea se odihnește și spune, le tot spune, băieți, băieți, nu mai beți poșirca de 2,50, le tot spune, iar Gore, maistrul de la SDV-uri ar vrea să i-o tragă Maricicăi de la

Sculărie, nu sta ca o momâie, nu sta, mai bine cum-pără spirtul acela și fă-l jumate cu apă, jumate cu apă să îl faci și apoi să te mai poți ține de balustradă, să nu spargi ușa din PFL, mai bine sună, pe strada unde e căminul de nefamiliști, o apă murdară curge, mai bine sună și ia spirtul îndoit cu apă, ia-l cu tine.

Aici, aici la cămin, mâncam arpagic cu gem...

Cam așa ceva, cumva așa sunau primele poeme ale Clarei, sunt multe, mi-au rămas o duzină de caiete. Acum, acum că biata Clara e doar o amintire, gândul unei cărți îmi dă tot mai mult târcoale. Ar merita, mi-a spus un amic, mare scriitor, da, da, ar merita, biata de ea, sigur că ar merita.

Ei, ei, Clara, ți-am spus că nu știam că scrii, scrii versuri, eu nu înțelegeam nimic, din viața ta, din ființa ta. Glasul tău cădea atunci cald, o boare înmiresmată și luminoasă peste zorile reci și trândave ce se pregăteau să erupă din cerul ca o spinare de balenă albastră.

Taci, iubire, nu blasfemia scurtele momente de fericire de care avem parte. Sunt unice! Lor trebuie să ne închinăm, să le sacrificăm lacrimi, poate, poate să îl rugăm pe Dumnezeu să le mai prelungească. Nu mult, nu prea mult... Da, Clara știu atât de bine cât de scurte sunt momentele de fericire, am învățat de la mica zeiță, ea le cronometra, le dădea cu var, îmi fura secunde și le ascundea în palma Soniei.

End of the day

Palmele Clarei, palmele tale Clara, trupul tău de fetiță, emanau o căldură plăcută, un miros suav, un parfum discret, de lăcrimioară, de curățenie, venit, venit cumva din altă lume, alt spațiu, palpabil și totuși prohibit, interzis. Atunci, strania ta feminitate, neînțeleasa ta frumusețe, îmi cotrobăia prin suflet, căuta amintiri, inventa, de ce nu, amintiri. Ce, ele, amintirile nu se pot inventa, trecutul, trecutul poate defini o lume ce ar trebui să acopere glasul timpului, timpul ăsta ce șterge cu buretele anilor nume, chinuri, căzătoare stele, înfuriați cocori.

Taciiii, taci, să taci odată, nu auzi, taciiii. Hm, să tac, de ce să tac, să tac, Sonia, oarbo, idioată ce ești. Pe urmă, pe urma țipetelor, Sonia, uitându-se la Dana, cânta cu ale ei păpuși nebune, cântecelul batistuței: *Mi-am pierdut o batistuță, mă bate mămica, cine-o are să mi-o deie, îi sărut gurița.*

Să mori tu! Auzi, auzi tu Dana, ce cântă proasta asta mică, e rea, dată naibii, dată dracului, spune că te iubește mai mult ca mine. Oh, nu, așa ceva nu există, Sonia minte, Sonia mintee, Sonia în iadul păpușilor ajunge, pișălcoaso, acolo ajunge, în pod. Daaa, așa o fi, dar până la pod, îmi vor mânca mie viața și moartea, amândouă laolaltă.

Nu noi, nu noi, țipă iarăși Sonia, militar prost, nu eu îți voi mânca viața și moartea, ea, Ea, Dănuța ți-a luat deja sufletul, l-a strâns în palmele ei mici, în palmele ei mici l-a strâns de gât ... Conștiința omoară iubirea... Micuța zeița îți va pune ștreangul și îți va trage scaunul.

Ce bine mai râdea Ghizy, ce se mai distra de micile mele povestiri, râdea și plângea, râdea așa de frumos din spatele dinților ei mici dar incredibil de albi și de sănătoși.

Ursul doarme, ursul doarme și-a uitat demult de foame, *De el poți scăpa ușor, Dacă ești prevăzător.*

Glasul copiilor murea încet, se topea sub plumbul fierbinte ce curgea din cerul incendiat de căldura lui cuptor, a lunii lui cuptor. Micul grup de băieței și fetețe se juca în vipia ce admonesta drumul ce lega vechiul braț al Târnavei mici cu șoseaua principală a orașului, drum ridat bine de gropi, de fapt o cărare de pământ deștelenit sufocată de praf vara și înmormântată de noroaie toamna. Mergeam, cu pași picurați mergeam spre grădina companiei de pompieri, „GAZ-ul” vegetal, locul unde, ca din pământ și iarbă verde, creșteau roșiile, ceapa, cartofii, morcovii, castraveții, sfecla, verdețurile pompierilor, lunca, vechea luncă, iarba verde de acasă, locul unde se scăldau, goale se scăldau, micile țigănci.

*Trec țigani pe drum, Drumu-i plin de fum,
Fumu-i plin de scrum,*

*Foc ardea! Vai țigani, țigani, Gipsies și
gitani, Fără cer și ani,*

Trec pe drum!

Acolo, Dana, acolo, mai ții minte Doamnă, se scăldau micile țigănci, unguroaice multe dintre ele, urmașe ale lui Atila, biciul lui Dumnezeu pe pământ, dar și ai mongolilor lui Timur Lenk, iuți, neîmblânziți niciodată și, care au ajuns tocmai lângă Paris, atât cât era Parisul la 1243.

Pe vechiul braț al Târnavei, în luncă, prin iarba deasă, din apropierea grădinii pompierilor, „grădina cu pompieri” i se spunea, da, da așa i se spunea, micile fiare, trupurile lor aproape perfecte, își arătau întreaga lor goliciune sălbatică. Se scăldau goale sau doar cu un maieu care mai mult evidenția formele perfecte decât le astupa, așa, așa am cunoscut-o pe Ghizy, așa am simțit acel sânge care putea încălzi și piatra. Ghizy, țigăncușa mignonă, cu ochii aceia negri ca niște tăciuni și de o ireală frumusețe, una sălbatică, una care te marchează pe viață. Cu o voce puțin dogită, cu ochii ca două umbre alungite, umbre negre desenate într-un oval în care se mai odihnea un nas mic, o ideogramă chinezească deasupra a două buze fin trasate de un priceput pictor și, mai roșii ca sângele fierbinte al etniei, Ghizii venea din străfundurile stepei kalmuce, venea călare pe cai doar jumătate îmblânziți, așa cum sunt și urmașii

nomadelor hoarde venite odată cu mongolii cei cruzi și neînduplecați ai lui Ghinghis Han pe caii lor mici și iuți. Mică și iute, cu sânii mai perfecți și mai tari decât orice statuie a nesătulei Venus.

Sunteți doi sălbatici, tu cu ea, cu Ghizy, îți plac țigăncile, ai sânge de țigan în vine! Da, exact așa mi-ai spus, mie, strănepotul unui baron austriac scăpătat, unui von Fiedler, locotenent în Garda Imperială a lui Franz Joseph, dar, Dana, așa e, țigăncile mi-au plăcut întotdeauna, Doamne, pe tine te-am iubit, te iubesc și te voi iubi. Poate trebuia să o iubesc pe țigancă, poate, dar cine mai poate să vorbească despre asta. Da, așa, ne-am tolănit unul peste altul, ne-am împerecheat prin iarba înaltă, ne-am împerecheat, parosodas, așa spunea Ghizy, Ghizella, mica Gazelă, a șzerelem a legjobb dolog, da, cel mai bun lucru, atunci când nu te regulează, dragostea aia care e cel mai bun lucru, mică Gazelă, ca niște păduchi boemi și lași ne-am tot împerecheat. Mirosea ciudat mica Gazelă, nu avea mirosul tău, mirosul Soniei, Dana, aveai mirosul Soniei, privirea ta de leoaică, frumusețea ta alsaciană, cumva dreaptă, înghețată, și în mormânt m-aș fi pus lângă tine, cafeaua cu micul dejun ți le-aș fi adus, un mort care își iubea propria moartă. M-aș fi îngropat singur doar să-ți fiu alături.

He, he, he, Dana, noi eram în viață și eram fericiți, cu tot cu mica Gazelă, cu micile gazele. Cică, spun unii și alții, puțină fericire nu strică nimă-nui, însă eu auzeam vaietul, deja îl auzeam, îl auzeam cum vorbește cârțiței, singurul mamifer care vorbește cu morții.

Prolog

Destinul e tragic. Așa spun unii, alții, dar, la fel de bine poate fi și comic, tragico-comic.

Film noir 1

Dana nu vine nici Luni. Nici Marți și nici Miercuri, iar Joi, hm, joi cu siguranță are o altă treabă. Vineri, da, vineri începe weekendul (...) Așteptarea pare zadarnică, biet nebun, nebunul de mine. Stăteam, stăteam privind cu jind la cerul albastru, un albastru ireal.

Deasupra curții pavate cu piatră și înlănțuită între garduri cu sârmă ghimpată, zboară, zboară întotdeauna 5 păsări, 5 cocori.

Cocorii Desenatorului, ei sunt, cocorii Desenatorului... Unde plecați, unde zburați (...) Demult, demult voiam să îi spun:

De ce pictezi doar cocori, Desenatorul? Cocorii sunt păsări mărețe și care ne duc sufletele albite de spaimele vieții. Le duc, unde le tot duc pe aceste spaime ale vieții, spaime ale morții?

Plâng. O privesc stând pe banca făcută din niște drugi de fier și cu o blană dintr-un lemn negeluit, singura bancă din curtea care miroase a clor.

O privesc, mă privește. E îngândurată: *În sfârșit, în sfârșit ai venit, ai venit după mine. Mergem la casa noastră, noi doi, noi doi care nu am avut niciodată vreo casă.*

Mai am de luat ceva?, întreb așa, într-o doară, doar că privirea-i mă ocolește

Noi doi care nu am avut niciodată o casă. Noi doi, niciodată trei.

Gândurile cad în țărână și se transformă în cocoloașe de lut.

Cine ți-a spus ție, cine ți-a spus ție că nu vin după tine? Cine?

Parcă ar râde: Dana, Dana care nu vine nici Luni!

Ridic rucsacul uriaș, plin de tot felul de lucruri. E atât de ușor, pare că, cineva a anulat gravitația.

Doar iubirea și gravitația transcend timpul. Pe cerul albastru, un albastru tot mai închis, mai oțetit, trei cocori. Zboară trei cocori (...) Noi 2 niciodată 3

Film noir 2

Într-o casă din chirpici, din lut și carton, între haine și copii duhnind a murdărie, a ploșnițe. O casă ce sta într-o rână, într-o camera fără geamuri, la marginea unui pat, o însăilătură dintre o canapea veche și plină de ploșnițe și scânduri pe jumătate putrezite, am aflat-o pe Sonia.

Murdară ca vai de ea. Mirosea a șoareci și ploșnițe strivite.

Păpușa de pe vremea bunicii mele, îmi spune un puradel ceva mai răsărit. Îl cheamă Rafael. E murdar, miroase a stătut, dar părul lung e de un negru sidefat, iar ochii, ochii sunt de un albastru neverosimil.

Da, da, de pe vremea bunicii tale, a bieteii Ghizy, îmi aud gândul...

– *Vezi, vezi tu, Sonia, Soniecika, uite cum ne-am reîntâlnit! Noi doi, cândva trei, noi doi acum, ca niște oameni mari!*

– *Oamenii mari sunt triști. Sunt triști, descumpăniți, suferinzi și ignoranți!*

– *Nici păpușile nu sunt mai bune!*

– *Păpușile nu au suflet, nu au inimă. Ele sunt reflexia emoțiilor, stărilor sufletești și răutății micuțelor lor stăpâne.*

Trick or treat! Ne dați, ori nu ne dați... Așa o fi, Sonia, mda, așa o fi, doar că...

– *Iar atunci când micile stăpâne se fac mari, ajung domnișoare, dar rămân mici la suflet și goale în inimi, atunci, atunci când iau în stăpânire și alte suflete, păpușile devin geloase. Devin geloase, habotnice în neștiința lor de-a înțelege sufletul fetei devenite femeie.*

– *Sonia, Sonia, oamenii mari mai și mor, păpușile niciodată.*

– *Toate păpușile mor! Mor odată cu fetele ce se transformă în femeie. Femeile nu au nevoie de păpuși, ele au altfel de nevoi.*

– *Doar Dumnezeu poate ignora moartea.*

– *Spui tu, filozofule: Doar Dumnezeu ignoră moartea. Eu am mai avut puțin noroc, iar tu dreptate. Pe mine m-a luat Ghizy, după ce Ea m-a aruncat între vechiturile din pod. M-ai blestemat, omule. După ce ai plecat, după ceva timp, am început să te înțeleg: ai rămas fără inimă, fără suflet. Ea ți-a luat tot. Erai o păpușă, o biată păpușă aruncată la gunoi.*

– *Mulți ani am fost o păpușă, un trup al cărui minte era bântuită de fantasme, de spectre.*

– *Un biet suflet rămas fără ochi, fără gură, fără mâini și picioare.*

– *Am fost, sunt și cum nimic nu se mai poate schimba...*

– *Da! Acum fă ceea ce trebuie să faci. Eliberează-mă.*

– *Bine! E timpul să ne despărțim... Adio, Sonia... Hai să cântăm, Sonia:*

– *Două păpuși se legănau pe o pânză de păianjen, Dar pentru că suflet n-aveau, a mai venit un elefant... de pluș.*

...Bătrânul ridică ciocanul. Bucata dură de oțel de la capătul cozii din lemn de fag sclipi ciudat în lumina stranie a asfințitului: o mare de maci ce se topea în negrul etern al nopții.

Zgomotul făcut de porțelanul zdrobit era unul sec: bucăți din cap, din ultimul ochi, albastrul acela se prefăcea sub loviturile nemiloase în bucățele tot mai mici, mici de tot și care zburau în toate părțile – niște păsări mici care și-au pierdut capul-compas. Pretutindeni le vezi, le auzi, cum cad pe parchetul vechi: uite, uite aici o parte din umeri, din cap. Pieptul se fărâmă mai greu, în două bucăți ceva mai mari. Din brațe, din degetele Soniei, așchiile sar în toate părțile.

– Ruheeeee

Mai lovi o dată și încă o dată.

– Ruheeeee

Niciodată odată, niciodată împreună. Un fel de tragere pe roată.

Din căsuța sărăcăcioasă, din spatele ușilor și geamurilor larg deschise, zgomotul porțelanului zdrobit este cotropit de o muzică liniștită. Un pian din care curge Tăcerea lui Beethoven a lui Cortazar...

Fragment din romanul

Păpușa de porțelan,

Editura Charmides, Bistrița, 2025

Adela Cotul

Examen la școala de șoferi

„Bună ziua! Domnul Vasile Plămadă?”, m-a întrebat cel mai în vârstă dintre cei doi polițiști, citindu-mi numele de pe dosarul pe care îl ținea în mână.

„Da, da. Eu sunt!”

„Agent Costache Lupu. Înainte de începerea examenului trebuie să vă aducem la cunoștință anumite aspecte. Mașina a fost dotată cu camere de filmat exteriorul, în față, în spate, în laterale și, de asemenea, să știți că aveți montată o cameră și în interior. Prin intermediul microfonului camerei din interior veți primi indicațiile polițistului examinator, pe care va trebui să le executați în timpul examenului. Testul durează aproximativ o oră și imită situații din viața reală. Concret, dumneavoastră, domnule Plămădeală, va trebui să...”

„Plămadă, vă rog!”, l-am corectat eu.

„Mă scuzați! Deci, reiau, dumneavoastră va trebui să conduceți mașina în prezența «soției», pe scaunul din dreapta, și a celor doi «copii ai dumneavoastră», Mihai și Ioana, în vârstă de cinci și, respectiv, patru ani. Puteți să vă adresați «soției», care v-a fost repartizată, numind-o «Felicia», ați ghicit, la fel ca pe soția dumneavoastră. Până aici este în regulă?”

„E ok, dar eu, aăă...”

„Știm!”, m-a întrerupt celălalt polițist, mai tânăr, pe un ton de atâteștiutor. „Aveți doar un copil, mai precis un bebeluș de patru luni. Dar noi gândim în perspectivă, domnule! Peste câțiva ani veți ajunge să gestionați situații similare cu cele de astăzi. E clar, da?!”

„Deci, domnule Plămădeală, pardon, Plămadă, dumneavoastră va trebui să luați cele mai bune decizii în calitate de conducător auto, să respectați indicațiile ce vi se vor comunica, să nu lăsați nimic să vă distragă atenția de la șofat și, mai ales, să nu comiteți greșeli prea mari la volan!”, a reluat indicațiile primul polițist. „Iată că sosesc soția și copiii ce v-au fost repartizați, vă rog să semnați aici că vi s-a făcut instructajul!”, mai spuse agentul Lupu, zâmbind ușor ironic pe sub mustață. „Noi vă urăm mult succes, domnule Plămădeală!”

Nu m-am obosit să-l mai corectez, privirea mi-a fost atrasă de „soția” din dotare, care se apropia grăbită, cu o geantă de voiaj, de culoare verde, pe umăr, încadrată de o parte și de alta de cei doi copii pe care îi ținea de mânuțe și care, timp de o oră, urmau să fie „ai mei”. Era o femeie înaltă, roșcată, cu forme voluptuoase, acoperite doar de o rochiță subțire, scurtă și

înflorată, pășea apăsător, aproape militărește, nu semăna nici pe departe cu Feli a mea, mică, îndesată și brunetă, rămasă cu vreo douăzeci de kilograme în plus, kilograme pe care nu reușise să le dea jos după naștere. Încă nu mă hotărâsem cum ar trebui să-mi întâmpin „familia”, dar m-a salvat Felicia din dotare.

„Ce stai și te uiți la mine ca ăla la poarta no-ua?! Hai și ia geanta, că nu-mi mai simt picioarele de oboseală, m-a luat și un junghi în spate, m-a terminat căldura asta!” Am tresărit, apoi m-am repezit să o ajut, că doar eram la examen. Cei doi polițiști abia și-au stăpânit râsul. Am urcat copiii pe bancheta din spate, i-am așezat în cele două scaune speciale și le-am prins centurile, soția din dotare s-a trântit pe scaunul din dreapta, iar eu m-am urcat la volan.

„Putem începe examinarea?”, a întrebat polițistul tânăr.

„Cred că da!” Soția din dotare a încuviințat și ea printr-o aplecare a capului. Polițistul a întins mâna prin geamul lateral și a pornit camerele.

„Examenul a început!”, s-a auzit de la microfon. „Să pornim!”

„Felicia, puneți, te rog, centura!”, m-am auzit spunându-i, în timp ce o puneam și eu pe a mea. S-a conformat, iar când am întins mâna spre cheia de contact, am observat că îmi tremura destul de tare și, cu toată căldura, am simțit un fior răcoros în spinare. Aveam emoții. Verific schimbătorul, e la punctul mort, aranjez un pic oglinda retrovizoare de pe partea mea, apăs ambreiajul, învârt cheia, bag în a-ntâia, accelerez ușor în timp ce încerc să eliberez ambreiajul și... mașina se scutură de două ori și motorul moare. Felicia și -a scăpat pe jos rujul cu care tocmai începuse să își coloreze buzele cărnoase, probabil aranjate cu nițel hialuronic.

„Ce-ți veni de vrei să pornești cu a treia de pe loc?! Vai de capul meu!”

Pe bancheta din spate se aud chiote de veselie.

„Mai vleau sălitulă cu mașina! Mai vleau! Mai vleau!”

Se pare că fiica din dotare era un pic peltică.

„Și eu! Și eu!”, a intervenit fratele ei.

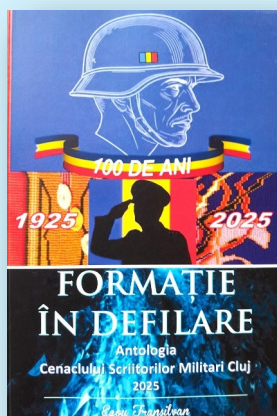
Felicia s-a aplecat după ruj. Involuntar, am tras o geană în decolteul ei. „E dotată bine soția din dotare!”, am conchis, simțind cum mă cuprindea un val de căldură. Am reluat întregul demers, de data asta cu succes, și mașina a pornit ușor la drum.

„La sensul giratoriu folosiți prima ieșire!”, se aude următoarea indicație. Semnalizez, trec pe banda

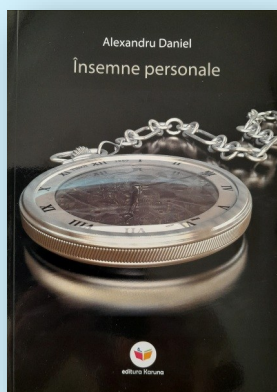
Cărți primite la redacție

Elena M. Cîmpan,
Poeme de fluturi,
Editura Școala Ardeleană,
Cluj-Napoca, 2020

**Formație în defilare. Antologia
Cenaclului Scriitorilor Militari
Cluj,** Editura Ecou Transilvan, Cluj-
Napoca, 2025

Alexandru Daniel,
Însemne personale,
Editura Karuna, Cluj-Napoca, 2022

din dreapta, execut. Treaba merge bineșor. Primul sfert de oră a trecut fără alte incidente, deși, pe bancheta din spate, Ioana cânta, de fapt, mai mult zbiera un cântecel, iar Mihai o acompania la o chitară de jucărie, cu sonorul dat la maxim. Era un vacarm insuportabil, auzeam cu greu indicațiile transmise printre „Am o pisucică, miau, miau, miau/ Și un Ajorică, hau, hau, hau/ Și cu ursulețul, mol, mol, mol...” Norocul meu a fost că a deranjat-o gălăgia pe Felicia, și aceasta a confiscat chitara băiatului. Am răsuflat ușurat, felicitându-mă în gând că nu mi-am ieșit din fire, dar...

„Vleau banană! Vleau banană! Vleau banană!”, a început să țipe nervoasă peltica, de parcă ceilalți am fi fost surzi.

„Imediat, inimioară! Vrei și tu, Mihăiță?”, întrebă roșcata, cotrobăind grăbită prin geanta verde pe care și-o așezase la picioare.

„Ai pălălie nouă! Ha, ha, ha!”, iar eu m-am trezit cu o coajă de banană pe cap și cu una aruncată pe bord. Râdeau toți în hohote, inclusiv soția din dotare. Eu am strâns din dinți și am înghițit, cu mare greu, câteva înjurături ce-mi veniseră pe limbă. Cu chiu, cu vai, trecuse prima jumătate de oră. Doar atât?! Am simțit din nou un val de răcoare pe șira spinării.

„Mami, pisu! Vleau la baie! Mami, tece pisu!”, schimbă placa în secunda următoare răzgâiața cea mică.

„Și pe mine mă trece, dar eu vreau și la treaba mare!”, anunță, victorios parcă, și fratele ei.

Ce bucurie pe mine, numai asta mai lipsea! Am început să simt un miros puturos care umplea mașina.

„Am făcut doar un pâț!”, spuse râzând Mihai.

„Împusitele! Mami, pute!”, țipa ca scoasă din minți peltica furioasă și avea dreptate. Ce i-o fi dat mă-sa, la micul dejun, ăștia să mănânce, de un amărât de pâț îi putea în halul ăsta?

„Vleau la baie! Mami, piiisuuu!”

Mă luase deja cu nădușeli. Am răsuflat ușurat și fericit când am zărit sigla OMV-ului, undeva la vreo cincizeci de metri, de parcă aș fi văzut soarele întâia oară. Iată că reușeam să rezolv cu bine și această situație. Până când s-au întors copiii și soția din dotare de la baie, am intrat în ultimele zece minute de examen.

„Veți intra în parcare de la Kaufland și veți executa o parcare cu spatele între alte două autovehicule.”, se aude o nouă indicație din difuzorul camerei. Pe bancheta din spate era liniște, răzgâiații erau ocupați să lingă câte o acadea. Probabil i se făcuse milă de mine soției din dotare.

În sfârșit, iată-mă intrat în parcare, magazinului, nu era foarte mare aglomerație, mă învârt o tură prin ea, îmi aleg un loc care părea mai lărguț, între două mașini, una albă, cealaltă argintie, unul dintre numere îmi părea cunoscut, n-am timp să mă gândesc la asta acum, mă asigur, mă învârt, mă așez în poziție și dau cu spatele încet, încă un pic, încă un pic și... poc! În retrovizoare zăresc mutra acra a soacră-mii, în timp ce în urechi îmi răsună vocea ei baritonă:

„Ce faci idiotule?! Ești orb? N-ai văzut căruciorul? Cine dracu te-a mai făcut și pe tine sofer?!”

„Vasi! Vasi! Trezește-te! Hai! Cred că ai visat ceva urât. Hai, trezește-te! Mă duc să-ți pregătesc o cafea!”

Am deschis ochii și lângă pat era nevastă-mea Feli.

„Ai avut somnul mai agitat, ai tot vorbit în somn, poate cum urmează să dai azi orașul. Ai emoții?”

„Poate...”, am bâiguit eu, încă somnoros, moment în care am auzit soneria.

„Mă duc să deschid, o fi sosit mama, am rugat-o să te ducă ea cu mașina până la centrul de examen”, mai spuse nevastă-mea înainte de a ieși din dormitor.

Marian Danci

Ce mult te-am iubit!

În primăvara grăbită a anului 2019, explodând dezlănțuită în culori și parfumuri, într-o noapte, la 62 de ani, șapte luni și trei zile de la apariția ei pe lume, viața s-a oprit, timpul a înghețat, uitarea a coborât în casa mea, ștergând toate întrebările fără răspunsuri și răspunsurile fără întrebări, în dormitorul de la parter.

– Bună dimineața, s-a terminat, o mai duce o zi două.

– De unde știi?

– E-n comă, pentru ea s-a terminat totul.

– Ai mai prins-o în viață?

– Dar e-n viață, nu-i moartă, doar că e-n comă.

– Dumnezeu, Mioara! Ce mă fac?

– Dacă aș ști, ți-aș spune, dar nu știu. Doar să nu fugi decât după ce o redăm Pământului, te rog!

– Pot s-o văd?

– Eu am îmbrățișat-o... Ionaaa, să nu fugi! Am nevoie de tine, înțelege, vor fi multe de făcut!

– Nu-nțeleg, era mai bine în ultima vreme...

– Așa-i boala asta, lovește parșiv, pe neașteptate.

M-am mutat în cărucior, afară era întuneric, am privit ceasul, împietrit și el la 5:33, am ieșit din bucătărie rulând către dormitor, ușa deschisă lăsându-mă să văd o femeie palidă întinsă pe pat.

– Parcă e moartă... Mioara, chiar nu se mai poate face nimic?

– Nici de morfină nu mai are nevoie, mi-a șoptit Mioara de parcă s-ar fi ferit de cineva, apoi, ieșind în hol cu voce normală, tu rămâi cu ea, eu îi sun pe copii, mai târziu merg până la spital, revin în două ore, cred că se v-a-ntâmpla la noapte, sau mâine, până nu declar decesul nu mișcăm un deget, nu vorbim cu nimeni, doar pe copii îi anunț. Hai să facem ce trebuie, apoi plângem cât vrem noi! Bine?

– N-ai băut cafea, așa-i?

– Fierb imediat, hai la tine!

Până să fiarbă cafeaua, a crescut în mine dorința de a mă întoarce la patul ei, voiam s-o văd, s-o privesc, gândul că în câteva zile n-o voi mai vedea mă făcea să-mi doresc s-o veghez neconținut. M-am întors la ea urmărit de privirile Mioarei, care a venit și ea în scurt timp, cu două căni mari de cafea, așezându-le pe masă, apoi întorcându-și un scaun către pat și așezându-se pe el.

– Știi ce nu-nțeleg eu, am întrebat-o apropiindu-mă de masă, rulând cu spatele, cum de-ai descoperit-o tu la ora asta? De obicei vă trezeți pe la șapte.

– Cred că m-a chemat, inconștientă, când creierul ei a simțit că se prăbușește în comă, a cerut ajuto-

rul, coma nu s-a instalat de mult, încă nu e foarte profundă, s-ar putea chiar să ne mai audă...

Am băut câteva guri de cafea, arzându-mi limba și gâtul, am lăsat cana pe masă, apropiindu-mă de ea, voiam să-i iau mâna în mâinile mele, realizând că nu pot ajunge din căruciorul orientat cu fața, am rulat în spate apropiindu-mă de pat cu partea stângă, în acest fel, cu aplecare puternică spre patul ei, ajungând mai întâi cu o mână să-i prind palma, trăgând-o, încet, mai aproape de mine.

– Letiția dragă, iubita mea, spune-mi că mă auzi, dacă poți, răspunde-mi mișcându-ți degetele, hai să vedem dacă poți!

– Ai văzut? Le-a mișcat, ne aude, mai vorbește-i!

– Iubirea mea, voi sta aici cu tine, nu voi mai pleca nicăieri, strânge-mi degetele, dacă ai înțeles! Da, Mioara, da! E aici cu noi, mai e aici!

– Va trebui s-o urmărim, s-ar putea să fie nevoie de încă o doză de morfină, dacă va simți durere, dar nu prea cred.

– Nu pleci până nu te lămurești, te rog, va trebui să-i faci injectabil, că pastila nu pot să i-o dau.

– Stai liniștit, pe la șapte jumătate ne vom da seama, dar până atunci te rog să mergi în bucătărie, să-i pun un scutec, este obligatoriu acum, au mai rămas de la tine, sper.

– Mă-ntorc, Letiția, mă-ntorc, merg la baie și revin. Hai Mioara să-ți arăt unde sunt!

– Într-o vreme, va apărea o relaxare a sfinctelor și atunci va fi dezastru, un scutec este esențial, înțelegi?

– Dumnezeu, umilința merge până la capăt!

– Prea puțin mai contează, ea nu mai simte nici supărare, nici bucurie, nici umilință, comunicarea asta cu gesturi minime este ultima fază, prezintă câteva ore, apoi dispare totul, inclusiv controlul cerebral al organismului. La noapte vom sta cu ea. Hai întâi să-i sun pe copii, e dimineață tare, dar poate reușesc s-o mai prindă în viață. Dacă ajung azi, chiar târziu, o vor prinde, nu va mai comunica, dar va fi caldă, vie...

La ieșirea din baie, mă aștepta în ușa bucătăriei cu scutecul în mână, cu un zâmbet abia schițat pe chip:

– Sosesc la Cluj, astăzi, la patru, va trebui să mergi la aeroport să-i aduci, să nu mai piardă vremea cu închirierea mașinii, oricum tu ai două, zilele astea le dai SUV-ul lor. Pe la zece mă-ntorc din spital și rămân cu ea până la capăt, tu pleci după unu și vântoarceți pe la șapte... e bine, va rezista.

– Hai să-i spunem Letiției, cât mai înțelege, poate se va bucura, i-am spus Mioarei pornind către dormitor, apropiindu-mă de pat tot cu partea laterală, prinzându-i palma între mâinile mele.

– Letiția, am o veste grozavă, în seara asta vine Mihaela, fiica ta, cu Bogdan și cu nepotelul, merg după ei la Cluj, m-ai înțeles?

– Te-a-nțeles, Iona, a strâns degetele, încă mai pricepe.

– Mulțumesc, Letiția, mulțumesc! Încearcă să rămâi cu noi, Mihaela s-ar bucura tare mult să-i strângi degetele, hai că poți!, i-am mai spus, în vreme ce Mioara aproba închizând ochii și înclinându-și ușor capul, eu așezându-mă cât mai bine în scaun, pregătit pentru o veghere cât mai lungă.

Nu-i lăsam mâna din palmele mele decât atunci când beam cafea, sau, mai târziu, când, din pricina oboselii declanșate de poziția nefirească, înclinată pe-o parte, schimbam partea de către pat, reluând de fiecare dată fixarea chipului ei frumos și drag, chiar dacă era răvășit de suferință prelungită. Mă străduiam să-i învăț chipul absorbindu-l pe toate căile în inima și-n creierul meu.

La ora 13, când m-am despărțit de ea, să mă pregătesc de plecare la Cluj, făcând o verificare a gradului de conștiență, răspunsul degetelor a venit mai greu, după ridicarea vocii și lovirea ușoară a palmei, starea comatoasă avansase, punând și mai mult stăpânire pe mintea ei îndepărtată.

Avionul a ajuns la timp, i-am așteptat fără să cobor din mașină din cauza aglomerației din aeroport, Mihaela plângea întrebându-mă de maică-sa, copilășul nu-i înțelegea suferința, iar Bogdan suferea atât pentru Letiția, cât și pentru Mioara.

Au intrat direct în camera Letiției, Mioara veghea stând pe scaun, din bucătărie mirosea a tocniță de pui, Mihaela s-a așezat în genunchi lângă pat, mângâind și sărutând mâna mamei, întrebând-o de câteva ori dacă o aude, cerându-i confirmarea prin mișcarea degetelor, răspunsul fiind unul incert, parcă le-a mișcat puțin, dar nu e sigur, inima ar fi dorit o confirmare, rațiunea lucidă avea îndoieli, oricum respirația Letiției se accelerase puțin, devenind ceva mai zgomotoasă, semn că a progresat instalarea întinericului.

După o vreme, Mioara le-a pregătit masa, au mâncat, apoi au luat mașina din garaj mergând la apartamentul lor de la bloc, sfătuiți să se culce ținându-și aproape telefoanele, să poată fi chemați în caz că se va schimba ceva în starea Letiției.

Către miezul nopții am trimis-o pe Mioara la somn, după ce mi-a legat o centură de siguranță în fața căruciorului, să nu cad, în cazul în care aş adormi. Am lăsat lumina aprinsă în încăpere, până pe la ora patru furând și eu câteva reprize scurte de somn chinuit, de fiecare dată, la trezire, verificând respirația Letiției. La cinci a coborât Mioara, la opt au venit copiii, la bloc nu aveau nici cafea, nici alimente, și, oricum, Mioara le-a lansat o invitație permanentă la masă. Cât de mult putea să muncească Mioara, dar chipul îi era teribil de marcat de suferință și nesomn.

Tăcerea definitivă s-a așternut aproape insesizabil, eram toți în jurul patului, privind-o cu ochii pierduți, tot Mioara fiind cea care a sesizat absența respirației, s-a ridicat de pe scaun apropiindu-se și verificându-i semnele vitale, verdictul fiind simplu, abia rostit, în timp ce aprindea lumânarea pregătită de cu seară.

– Gata, a murit, Dumnezeu s-o odihnească! Apoi către mine și Bogdan: Luați-l pe Marcel și ieșiți, trebuie s-o spălăm și s-o îmbrăcăm, după ce sun la Pompele Funebre. Pregătiți-vă și voi, o ducem în capelă, unde vom rămâne până deseară.

Știa Mioara de ce mă tot ruga să nu fug, exact asta-mi venea să fac, să deschid porțița fugind undeva unde să nu mă știe nimeni, să călătoresc, măcar cu mintea, printre stele, să-mi topesc inima într-un plâns binefăcător.

– Nu voi fugi, Letiția, voi sta cu tine până la capăt, te voi veghea să știu unde pleci, unde te găesc, până atunci aștept să te îmbrace cele două femei dragi ție, Mihaela și Mioara, cât ești de frumoasă, știi, te-au îmbrăcat în compleul tău preferat, cel bleumarin, cu bluza albă de mătase, ținută business pentru întâlniri speciale, asta este și ea o întâlnire specială, ultima, la care nu puteai renunța la ținută, de fapt la ținută puteai renunța, doar la întâlnire n-aveai cum, uite că a venit mașina, nu e mașina aceea de gală, cu mânere forjate și nichelate, cu geamuri cât vitrinele, aia va fi poimăine, e o mașină închisă, azi nu-i decât durere, nimic festiv în ieșirea ta din casă către casa cea mică și veșnică, via capela orașului, mașina te ascunde, nu te prezintă, Dumnezeule cum te-au apucat de picioare și de umeri cei doi vlăjgani, ciocli parcă le spunea cândva, așezându-te în lada lăcuită, Mioara și Mihaela aranjându-ți ținuta, apoi făcând un pas în spate, îngrozite când unul dintre ciocli a pus acoperișul peste căsuța ta, își striveau buzele cu pumnii strânși și ochii în lacrimi, toată lumea se grăbește, și noi ne grăbeam mereu, până o dată când graba n-a mai avut sens, dimpotrivă, doar timpul mai conta, tu ai ieșit prima din casă, ultima ta plecare din casa noastră, pe care ai urât-o cu sete la început, trandafirii încă n-au putut să-ți urmărească plecarea, e prea devreme, apoi au ieșit copiii cu nepotul, Mioara, ultimul am ieșit eu, încuind casa și porțile, transferându-mă în mașina noastră frumoasă, Mioara ajutându-mă să-mi trec pe bancheta din spate căruciorul pliat, ciocli te-au dus într-o celulă, ziceau ei, de parcă erai deținută, pe când tu erai liberă, eram doar noi șase, tu, fără acoperiș, Mihaela, Bogdan, Marcel, Mioara și eu, Marcel cel mic ziceam, cel mare vine mai târziu, te priveam toți în tăcere, am rămas cinci, Mioara a plecat să-ți mai rezolve niște probleme, ultimele tale probleme pământești, nepotul tău, micuțul Marcel, se plictisește, am crezut că s-a liniștit când l-am văzut jucându-se cu niște copii, dar n-a ținut mult din pricina neînțelegerilor de limbă, îi era și foame, când a ajuns bunica s-au dus toți să mănânce la un restaurant, Mioara neavând timp să mai și gătească, mi-au adus și mie un sandviș, o apă, nu mi-e foame, cum ar putea să-mi fie foame când mă omoară dorul,

și urâtul, și singurătatea, și disperarea, și spaima, și nu știu ce-oî face la noapte, mâine vin iarăși la tine, dar mâine noapte iarăși îmi va fi urât, apoi ne vom întâlni din nou, mai am trei zile să-ți mai povestesc, aș vrea să-ți spun tot ce nu ți-am spus, de una de alta, mi-ar plăcea să mă întreb, e seară, se va face noapte, prima noapte de singurătate, va trece greu noaptea asta, măcar noi suntem doi, copiii trei, dar tu ești singură, am ajuns acasă, Mioara ne-a spus că pregătește cina pentru toți, ne-am instalat în bucătărie, am vrut să beau ceva tare, n-am găsit nimic în bar, am ieșit în grădină căutând în foișor, am deschis ușa, dând cu ochii de biletele noastre cu întrebări și răspunsuri, era și o sticlă de whisky în spate, am citit ultimul bilet, era ultima întrebare a ta, care nu avea încă un răspuns, „Cum trăiești când știi că nu mai aștepți nimic de la viață?”, nu știu când ai scris-o, îți voi răspunde mâine, întâmplător sunt și eu expert în viață fără sens, mai ales acum, dar acum, în seara asta mă întorc în casă, să stau cu ei, să beau whisky cu gheață, să mănânc cina făcută de Mioara, după sticla asta voi dormi, pot să-ți spun că am dormit, nu sunt odihnit, nici limpede, dar sunt funcțional, i-am spus Mioarei că vin la tine, să vină cu SUV-ul copiilor, îi spun așa pentru că aseară le-am dat-o în dar, dacă-l va deranja adaptarea manuală, o va desființa, a spus Bogdan, se vor întoarce în Franța cu mașina, azi, după ce ajunge Mioara, merg cu Bogdan să facem actul de donație, îl dăm la tradus și legalizat, nu te las singură, destul că stai singură noaptea, un singur cuvânt face dificil răspunsul la întrebarea ta – știi – când știi ce spui tu, se adaugă lipsei de sens un nonsens și mai mare și singura cale este să te minți, să joci rolul pregătit de univers, sau să refuzi, negând totul, tu ai jucat piesa până la capăt, eu nu știu de voi putea, și mie mi s-a accentuat nonsensul, va crește și mai mult peste două zile, am apreciat la tine luciditatea, înfiorătoarea luciditate care mă poartă și pe mine printre stele, dacă n-am ști, sau am ști mai puțin, am trăi mai liniștiți, dar știm, știm, știm și trebuie să facem alegerea și e greu... dar deja am început să vorbesc despre mine, și-acum e despre altceva, a venit seara și-ți spun că am bifat niște alegeri făcute, mi-am mai cumpărat câteva sticle de coniac, e mai bun decât orice whisky, trebuia să aduc o sticlă aici s-o beau cu tine, Mioara a adus, dar sunt prea mulți de față, ce-ar zice să mă audă că închin cu tine, ai văzut? sunt colegii tăi de la școală, e și șoferul, sunt și elevi, foști elevi, acum studenți sau angajați, sunt vecinii noștri, toți sunt aici, sunt mulți din firma noastră, e și Karol, știi? mi-am făcut testamentul, îi las ceva bani și lui, pentru fundație, pentru amărății care au trecut spășiți pe la sicriul tău, niciodată n-am avut la masă atâția oameni, îmi place să vorbesc cu tine, mâine-ți voi face o surpriză, nu-ți spun nimic de-acum, vei vedea mâine -dimineață, iarăși voi veni la prima oră, atunci îți voi spune, asta dacă nu vei vedea singură, va fi frumos, ca pe vremuri, acum plec, trebuie, te las iarăși singură, dar nu pentru mult timp, beau trei pahare de coniac și mă culc, iarăși îți spun că am dormit bine, chiar dacă-ți spun și că nu sunt nici limpede, nici odihnit, nu-i

timpul odihnei, mai am ceva treabă pe aici, uite surpriza, sunt treizeci de trandafiri olandezi, aș fi vrut să fie de la noi, dar te-ai grăbit, eu îți ridic capacul și ți-i pun peste tine, oricum vreau să te mai văd, ceilalți ți-au făcut coroane frumoase cu flori naturale, cei mai mulți, eu am vrut să-ți dăruiesc ce ai iubit cel mai mult, știi, aseară, Mioara și copiii, după ce le-am confirmat intenția mea de a te urma, mi-au propus să merg cu Mioara în Franța, să ne luăm o casuță acolo lângă ei, cu pensiile și cu banii din cont trăind fără probleme, mi-am cerut iertare, Mioarei în primul rând, apoi și copiilor, spunându-le că ei sunt beneficiarii testamentului meu, să aibă grijă de ei și de Mioara, dar nu pot face altfel, am plâns, știi? pentru prima dată de când ai plecat din casă am plâns, explicându-le ceva foarte simplu, nu mai pot trăi fără tine, aș pierde doar vremea, atunci am plâns, când le-am spus asta, au tăcut, cred că au înțeles, oricum Mioara a dormit cu mine în pat, mi-a spus că îi este tare urât, singură, la etaj, am acceptat poziționându-mă la marginea patului, am dormit bine amândoi, e și ea epuizată, și azi de dimineață s-a trezit și a făcut mâncare pentru amiază, zicea că nu-i vorba de bani, dar copiii trebuie să mănânce bine cât mai stau, apoi când pleacă la ei le va face mereu mâncare bună, înainte de a adormi m-a mai rugat o dată – Iona, hai cu mine în Franța, putem trăi amândoi pe lângă ei, renunță la gândurile tale, crezi că Letiției nu i-ar plăcea să te știe acolo, iar mi-am cerut iertare, apoi am adormit, noroc cu cele trei coniac, ești tare frumoasă și azi, regina trandafirilor, mai sunt câteva ore în care povestim față în față, și cu Mioara am povestit multe, dar e altfel, săraca Mioara e distrusă, dar nici ea nu plânge, adună în inimă rezolvându-le pe toate, amână jalea pentru mai târziu... se-adună lumea, noi suntem toți, au venit și preoții, de frumoasă ce ești nici nu te acoperă când te scot din celulă în sala mare, capela este plină, mulți n-au mai încăput, parcă-i vie, parcă-i vie se șoptește în mulțime, un puseu de disperare crește când doi ciocli te acoperă, vrând să scoată trandafirii, lăsați-i acolo! a strigat Mioara, acoperiți-i! am întărit eu, cioclii au privit preoții, au primit acceptul, rotind piulițele, închizând pe veșnicie cutia de lemn lăcuit, iartă-mă, iubirea mea! dar n-am văzut casa decât de la distanță, groapa nu este la alea principală, terenul înierbat, înclinat tare, făcându-mi imposibil accesul, nici staționarea pe alee nu este sigură, mă țin să n-o iau la vale cine crezi, Karol, era aproape și i-am făcut semn, ultimele cuvinte, sigiliul gropii, pumni de țărână bătând la ușa casei tale, vrei?, măntreabă Karol, da, îi răspund, zbor printre morminte dus pe sus de doi gropari chemați de Karol, mă așază pe malul de pământ și-mi dau trei bulgări de pământ negru, greu, untos, pe care-i las peste sicriul tău, spunându-ți în gând să nu-ți fie teamă, că nu vei fi multă vreme singură.

M-am îndepărtat de tine ajutat de Karol, sunt lângă mașină, parcare e goală, doar eu și Karol, așteptat de Karmen și copii, le spun să meargă la restaurant, la masă, eu mă descurc, vreau să stau pe scaunul șoferului privindu-te pe tine care stai în dreapta, ce

zile fericite am avut noi... și câtă singurătate e pe lume, o sun pe Mioara și-i spun că nu merg la masă, ne vedem acasă, să stea liniștită, nu fug, în parcare a capelei am rămas aproape două ore, m-a trezit apelul Mioarei, îi spun adevărul, hai acasă, te-așteptăm toți, dar nu sunteți toți, ea e-aici, cu mine, hai Iona, las-o să se odihnească, eu te las, odihnește-te noaptea când mă odihnesc și eu, ziua te țin de vorbă, îți spun tot ce fac și pe unde merg, uite, ieri am parcat mașina în garaj cu intenția de a nu o mai folosi, căruciorul ușor al mașinii îl folosesc în casă, iar când ies în lume merg cu cel fix sau cu mașina electrică, asta voi face în zilele următoare, am ceva treabă la barieră, vreau să stau lângă răstignirea de piatră numărând trenurile și, dar asta nu-ți spun, notându-mi orele de trecere, apoi mai vreau să cronometrez ceva, timpul de traversare liberă a șinelor, știi că dacă-ți dai drumul de lângă răstignire ajungi dincolo în șapte-opt secunde? da, atât îmi trebuie să trec, dacă nu acționez roțile, și, bineînțeles, dacă roțile trec, cele mici, din față mai ales, apoi mai cronometrez un parametru, dar nu-ți spun nici asta, unde se află trenurile înainte cu opt secunde de trecerea la nivel, asta pentru a ști până la ce distanță traversarea mea este sigură, dar, cum am spus, dacă nu intră vreo roțiță între șine, așa cum s-a întâmplat atunci cu Mioara, exersarea zilnică are dublu rol, să-mi sporească precizia, eliminând șansa erorii, să nu crezi că e simplu, vreau să pară, chiar să fie un accident, hazardul să mă ajute, ajutat de mine, sper să-mi iasă înainte ca Mioara să plece la copii, ce femeie minunată, a rămas cu mine, știe că am nevoie, fiind foarte afectat de moartea ta, ea nu știe că noi vorbim zilnic și eu îți spun tot ce fac, cu ea nu prea mai vorbesc, simt că mă descoase, de parcă m-ar bănuî de ceva, așa că vorbesc doar cu tine, de fapt cu tine aș fi vrut să mă căsătoresc, i-am spus-o Mioarei cândva, ea mi-a spus, am bănuî-o de gelozie, că nu e cazul, decât dacă mă ceri tu, oricum mi-ar fi plăcut să-ți fi fost soț, era altfel, cred că șansele mele să te găsesc ar fi fost mai mari, eu oricum mă pregătesc, ieri am traversat orașul în cărucior, vizitându-l pe cel care i-a făcut mamei mele obeliscul, sper s-o găsesc și pe ea, am intrat sfios, deschizând ușa larg, să încap, sculptorul era cu spatele, lustruia un cap de copil, trecuseră ceva ani, deși mă schimbam destul de mult, m-a recunoscut, răspunzându-mi la salut:

– Bună ziua, domnule, v-au distrus zborul? Sau ce v-a adus pe la mine?

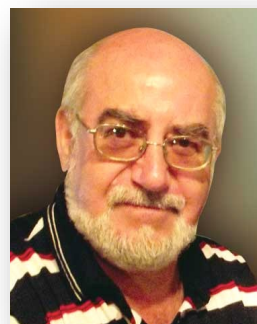
– Nu, zborul mamei e tot acolo, dar vreau să zbor și eu, aș avea nevoie de o aripă, aveți aici proiectul și banii, aruncați o privire și spuneți-mi dacă sunt de ajuns.

A studiat cu atenție desenele mele, a făcut niște calcule, erau suficienți.

– Cu blestem, sau fără?

– Fără, pe placa de bază veți scrie doar cinci cuvinte, „CE MULT TE-AM IUBIT!”

Fragment din romanul
Limite, Editura PIM, 2024

Dan Norea

COVID-40

Dicționar de termeni, actualizat în anul 2041

Coronavirus este o clasă de virusuri protejate de o envelopă lipidică și de un înveliș proteic sub formă de țepi care, la microscop, au aspectul unei coroane solare, ceea ce explică denumirea.

Dintre virusurile periculoase pentru oameni, le menționăm pe următoarele: SARS-CoV, care a provocat epidemia de SARS din 2002, SARS vine de la sindrom respirator acut sever, CoV, evident, vine de la CoronaVirus; SARS-CoV-2, numit „noul coronavirus”, care a provocat epidemia de CoViD-19, CoViD vine de la CoronaVirus Disease, 19 este anul apariției; SARS-CoV-3, numit „mai noul coronavirus”, care a dus la CoViD-26; SARS-CoV-4, numit „cel mai nou coronavirus”, care a dus la CoViD-31; SARS-CoV-5, numit „foarte noul coronavirus”, care a dus la CoViD-36; SARS-CoV-6 (fără alt supranume, se terminaseră gradele de comparație), care a provocat boala de azi, CoViD-40.

Stelian Popovici, un ziarist de 54 de ani, termină de citit datele din CovidPedia și le mută într-un colț al ecranului, gândindu-se că le poate folosi în articolul la care tocmai lucra. Pe același ecran, mare cât peretele, trecu la un buletin de știri.

„Din datele statistice, se pare că a început al nouălea val din 2041 al epidemiei CoViD-40”. Stelian nu înceta să se minuneze de viclenia reporterilor TV. Datele despre îmbolnăviri și decese erau, în mod clar, crescătoare, dar graficul ascendent de pe ecran nu era strict liniar, avea mici vâlvurele. Reporterii le numerotau și le foloseau pentru crearea unor false speranțe. Psihologic vorbind, se pleca de la proverbul „Ce e val, ca valul trece”.

„La ceremonia de absolvire a facultății de Robotică industrială, tatăl unei absolvente și-a îmbrățișat fiica în văzul lumii. Infractorul a fost arestat pe loc.” Pe ecran se derula scena incriminată, în care toate persoanele implicate aveau costume aproape identice cu cele de cosmonaut. Pentru a marca eveni-

mentul, fiecare absolvent își așezase o tocă peste casca ermetică. Aspectul rezultat era caraghios, dar pentru ei nu era altceva decât un nou motiv de veselie. Întrucât căștile erau opace, pe piept își lipiseră portrete stilizate, majoritatea aducând a roboți.

Facultatea de Robotică era vânată de ziașiști, absolvenții formau o clasă de elită compusă din mici genii, racolate din școala primară. Încă din facultate, studenții proiectau noi forme de roboți și de inteligență artificială. În fabrici, roboții trebuiau să fie controlați de la distanță de către muncitorii specialiști. La fel ca restul populației, aceștia lucrau de la domiciliu. Studenții erau folosiți intens, pentru diverse proiecte, încă din timpul facultății. După absolvire, aproape toți erau vânați de firme din vest, care găseau tot felul de porțițe pentru a ocoli restricțiile impuse de pandemie.

„A fost produs un nou vaccin pentru CoViD-36. Ca și precedentele, va fi obligatoriu. Termenul de vaccinare este 31 august 2041. După această dată, cei găsiți nevaccinați vor fi arestați și internați în sanatoriile CoViD. La vaccinul pentru CoViD-40 s-a ajuns în faza de testare, se estimează că va fi lansat în septembrie.”

„Reporterii noștri au descoperit un pensionar supraviețuitor, la etajul 12 al unui bloc de la periferie. Se pare că nu mai ieșise din apartament de la ieșirea la pensie, în 2030. Mâncare îi aducea fiica lui, angajată la un supermarket, care o dezinfecta încă de la primirea în depozit și o punea deoparte pentru tatăl ei.”

„Spitalul Mircea cel Bătrân – numit astfel pentru că era instalat în fostul sediu al unui liceu – a anunțat că nu mai are libere decât două paturi ATI.” Stelian oftă, amintindu-și vremurile în care absolvise acest liceu prestigios. Încă din anii 20, școlile și universitățile trecuseră, pe rând, la cursuri exclusiv online. Clădirile fuseseră transformate în spitale specializate CoViD. Excepție făceau facultățile de medicină, care aveau chiar în incintă două tipuri de spital, CoViD și non-CoViD, unde studenții făceau practică. În ciuda riscurilor, meseriile de medic și asistent sanitar erau foarte căutate. Pe de o parte erau bine plătite, pe de altă parte constituiau o bună rampă de lansare pentru politică și administrație. Medicii dictau o bună parte din măsurile care afectau viața tuturor.

„În București a avut loc primul accident rutier din acest an. Două ambulanțe s-au ciocnit ușor pe bulevardul Mihai Viteazu. Vinovat este șoferul uneia din ele, datorită unei amănunțite provocate de o infectare recentă cu CoViD-40.” În orașe, străzile sunt goale. Toată lumea lucrează de la domiciliu, ceea ce rezolvă și problemele iscate de închiderea grădinițelor și a școlilor. Alimentele sunt furnizate de firmele de catering, iar celelalte cumpărături se efectuează prin magazinele virtuale.

„Fiul cunoscutei vedete Eva Popa a intrat la Facultatea de Teatru.” Facultatea își păstrase numele,

dar nu mai avea nicio legătură cu teatrul. Toate teatrele și sălile de concert își schimbaseră destinația, la fel ca bibliotecile publice, muzeele și expozițiile de arte plastice. Cultura se făcea la domiciliu. Actorii și instrumentiștii fuseseră angajați de firmele de cablu, care creaseră adevărate studiouri de efecte speciale pentru a combina înregistrările individuale ale artiștilor, făcute acasă, în filme sau concerte cu participare numeroasă.

„Un fost ATM a fost vandalizat de către un bătrân și nepotul lui.” Bancomatul în cauză fusese uitat de Dumnezeu undeva la periferia orașului, toate celelalte ajunseseră de mult la fier vechi. Infracțiunea părea complet inutilă, banii numerar nu mai erau folosiți de 15 ani, fiind o sursă potențială de transmitere a virusului. Toată lumea plătea cu cardul, cu telefonul sau, în ultima vreme, cu cipul. Întrebat de reporter, bătrânul hoț a răspuns: „Am vrut să-i arăt nepotului ce meserie frumoasă aveam în tinerețe. Astăzi, hoția la nivelul de jos a dispărut. Iar cea de sus nu se mai numește hoție, ci inginerie financiară. Pentru a păstra tradiția familiei, o să-mi dau nepotul la facultatea de științe economice.” Stelian întrerupsese buletinul de știri și își consultă agenda, care clipea cuminte într-un colț al ecranului. În jumătate de oră trebuia să fie la Palat, unde primul ministru urma să anunțe o nouă serie de măsuri anti CoViD. Palatul nu era departe, dar intenționa să meargă pe jos, ocaziile de a efectua o scurtă plimbare nu erau prea dese. Ziariștii erau privilegiați, aveau permise permanente de ieșit din casă, pentru a putea evidenția în media abaterile de la norme. Dar și la ei, abuzurile de folosire a permisului erau amendate. Stelian își puse costumul ermetic pentru exterior, își înșurubă casca și ieși pe ușă. Pe la mijlocul distanței văzu cum, de pe o stradă laterală, un costum asemănător cu al lui se îndrepta în aceeași direcție. Silueta i se părea cunoscută, așa că își activă cipul. Acesta luă legătura cu cipul celeilalte persoane și, pe ecranul de pe mâna stângă a costumului, îi apărură datele complete – Adrian Șonțu, ziarist la True TV. Se cunoșteau de ani de zile, așa că au parcurs restul distanței împreună. Evident, la doi metri depărtare.

– Tot la Palat?

– Tot.

– Ce mai face Mirela?

– Ce să facă, se ocupă de ăla micu. După școala online, are meditații online de limba chineză și de pian.

Stelian oftă. „Bună opțiune, limba chineză!”. Începuse și el un curs de mandarină, dar, la vârsta lui, mergea foarte greu. Abia era în stare să pronunțe „Ni hao, China!”. Probabil, peste câțiva ani, va auzi la postul public „Ni hao, România!”, cu subtitrare „Good evening, România!”. Cu cât ești mai mic, cu atât e bine să știi mai multe limbi!

Lucian Claudiu Grapini

După faptă și răsplată

Savir se trezește cu noaptea în cap, merge, după primeneala de dimineață, la grajd și umple ieslea cailor și a vacilor cu fân, după care se întoarce în casă. Nastasia, soția lui, e trezită și ea, așa că intră în odaia dinapoi, îl scoală, cu glas răspicat, pe Sevestian, feciorul lor de șaptesprezece ani, și-l trimite în grajd să rânească podeaua. Tânărul se îmbracă la repezeală și, cu mișcări iuți, își face treaba cu sârguință. Ziua de azi este una importantă pentru întreaga familie. Cei doi bărbați vor pleca în comuna învecinată, ca să scoată banii din bancă, și, ulterior, în orașelul aflat la vreo cincizeci de kilometri de satul lor, de unde vor cumpăra o motocicletă. Nastasia o trezește și pe Eleonora, fiica în vârstă de paisprezece ani, care, hărnicuță și ordonată, adună grabnic paturile, apoi merge să o ajute pe mama sa la bucătărie. Bărbații scot oile din șopru și le mână pe grădină. Tatăl aduce o sarcină mare de fân pe care-l răsfiră și-l îndeasă în ieslea lungă, așezată de-a latul miriștii. Feciorul, după ce umple ciubărul de lângă iesle cu apă, intră în lemnăria aflată în stânga grajdului, de unde scoate un ARO 24 alb care, deși vechi, e bine întreținut și curat. Lasă motorul pornit câteva minute, îi verifică atent roțile, aduce remorca și o leagă de mașină, oprește motorul, se alătură tatălui său și, frecându-și ușor palmele, semn că diminețile de aprilie sunt încă răcoroase, intră în casă. Înăuntru, femeile au întins deja masa, la care se așază toți patru și se ospătează cu poftă, voioși, povestind despre cum li se va ușura lor munca la fân odată ce vor avea mașină de cosit.

Bărbații, schimbați în haine curate, ieșiți în curte, își iau rămas bun.

– Nastasie, dați voi drumul mieilor la supt și mulgeți vacuțele, noi o luăm din loc mai devreme, să n-avem de stat la coadă la bancă. Dacă ne ajută Dumnezeu, până pe la patru suntem întorși.

– Bine, Savire, lasă că știm noi ce avem de făcut. Mergeți în pace și să vă întoarceți sănătoși!

Savir deschide poarta, Sevestian se urcă la volan și scoate mașina în stradă. Eleonora, după ce tatăl o sărută pe frunte și urcă în dreapta șoferului, închide poarta în urma lor și, făcându-și cruce, se uită în lungul drumului până când autovehicolul dispare într-o curbă.

Tatăl și fiul ajung în fața băncii cu vreo treizeci de minute înainte de ora opt, ora de deschidere.

Sunt primii sosiți. Până vin angajații, cei doi povestesc despre una, alta.

– Tată, îți mulțumesc că m-ai ajutat cu bani ca să fac școala de șoferi și că îmi lași mașina s-o conduc!

– N-ai pentru ce, dragul tatei! Lasă, că așa trebuie, să te înveți. Termină mintenaș liceul, scapi de examen și, cum ești bun de cap, te duci la facultate. Și pe tine, și pe soră-ta o să vă ajutăm cât putem, să gătați o școală bună. După a fi om, învățătura e cea mai de seamă. Vezi și tu că nu ni-i ușor cu atâta lucru la câmp. Și ascultă la mine, creșterea animalelor la sate nu mai e de viitor. Încă nu se simte, dar, o să vezi și tu, peste ani fermele o să fie la putere, țăranii vor fi dați, încet-încet, la o parte. Astea-s vremurile, băiete, n-avem ce face. Cu cositoarea tu o să lucrezi mai mult, și, cum nu are încă nimeni în sat, o să ne cheme lumea la coasă când vor băga de seamă cât de ușor și de iute îți faci treaba cu ea. Pe bani, bineînțeles. Poate peste vreo doi ani ne luăm și tractor. Vom vedea ce va mai fi, sănătate să avem. Ia te uită că ajung și domnii de la bancă. Isprăvim de îndată și ne ducem mai departe.

O doamnă de vârsta a doua, frumoasă, coafată și fardată, într-o ținută elegantă, se apropie de clădirea băncii însoțită de un gardian tânăr. Acesta grăbește pasul, îi salută pe cei doi bărbați, descurie ușa și o așteaptă pe doamna care înaintea fără grabă.

– Bună dimineața, doamna Viorela! Cum ați mas?

– Bună dimineața, Savire! Bine, mulțumesc! Dar voi?

– Bine și noi, mulțumim Celui de Sus! Am venit să vă facem o vizită, dacă ne primiți.

– Desigur, cu ce ocazie?

– Vrem să scoatem banii avuți și să dăm o fugă la oraș după o cositoare nouă.

– Deja? Dar nu a trecut nicio jumătate de an, cred, de când i-ați depozitat.

– O jumătate de an și 10 zile, după cum am sămăluit eu, dar n-are a face. Vrem să luăm cositoarea înainte de a duce oile la munte, că atunci n-a fi vreme de umblat, iar vara e mintenaș pe noi.

– E în regulă. Haideți înăuntru și vedem acolo cum stau lucrurile.

Între timp, mai apar doi oameni, unul dintre ei, tânăr, este prieten cu Sevestian. Cei patru schimbă

câteva vorbe până ce doamna și paznicul se pregătesc pentru o nouă zi de muncă. Așezată pe scaun, în spatele unui birou simplu, pe care stau aranjate câteva dosare doldora de hârtii, doamna Viorela le face semn lui Savir și băiatului său să se apropie de ghișeu și spune:

– Da, ai avut dreptate, Savire. Ai depus banii în 15 octombrie, iar acum e 25 aprilie, deci șase luni și 10 zile. Ai calculat bine.

– No, ce să-i faci, doamnă?! Am vreme să tot calculez și am și mintea mai hodinită, că nu mă dau cu capul de atâtea socoteli cum faci dumneata zilnic.

Femeia zâmbeste larg și continuă:

– Deci, ai depus la data respectivă zece mii de lei.

– Dacă nu-i cu supărare, fă bine și spune-mi în bani vechi. Noi încă nu ne-am învățat cu schimbarea asta făcută de domnii cei mari.

– Adică o sută de milioane. Înțeleg că acum vrei să-i scoți pe toți, corect?

– Da, așa e.

Funcționara băncii verifică atent dosarul omului, trece rapid cu vederea peste hârtii, face calcule pe calculatorul electronic și spune clar:

– Nouă mii șapte sute de lei, adică nouăzeci și șapte de milioane.

Bărbatul își îndreaptă spatele, își dă pălăria jos din cap și i-o întinde feciorului și întreabă încurcat:

– Cum? Cum nouă zeci și șapte de milioane? Doar mai înainte ai spus că am pus o sută. Așa scrie și pe actul pe care mi l-ai dat în toamnă.

– Păi, uite așa. Ai depus zece mii de lei și, în urma cheltuielilor de întreținere a contului, poți să scoți, în momentul de față, nouă mii șapte sute de lei.

– Doamnă, răbufnește bărbatul, ori io-s nebun, ori dumneata. Cum vine asta, să pui bani în bancă și, după șase luni, să scoți mai puțini? Dumneavoastră mă furați pe față?

Angajata băncii zâmbeste cu falsă înțelegere și continuă:

– Nu te-a furat nimeni, Savire, dragă. Acestea sunt regulile.

– Și dobânda? Cu ea cum rămâne?, întreabă clientul tot mai nervos și mai nerăbdător.

– Ai avut o perioadă prea mică pentru a aduna o dobândă mai consistentă. În șase luni, valoarea dobânzii este de o sută de lei.

– Un milion?

Savir scoate o foaie și un creion, calculează ceva, apoi întreabă:

– Vrei să spui că dobânda e de o sută șizeci de mii de lei pe lună?

– Șaisprezece lei, da.

– Bun, și atunci, cu dobânda, ar fi trebuit să am o sută unu milioane, dar am nouăzeci și șapte, adică mi-ați luat patru milioane numai pentru că au stat banii în cont? Atâția bani numai pentru că au stat

într-un loc? Doar nu ai avut de le dat de mâncare. Dumneata îți bați joc de mine?

Gardianul se apropie țănoș de Savir, îi pune mâna pe umăr și-i spune cu glas hotărât:

– Te rog să te calmezi și să nu o jignești pe doamna Viorela, că altfel te iau și te scot afară!

Sevestian se înfinge amenințător în fața gardianului, dar tatăl său îl oprește numaidecât punându-i mâna în piept, după care se întoarce fără grabă spre omul în uniformă, adresându-i-se cu voce apăsată:

– Auzi, măi, mucosule! Te crezi mare om că stai și sprijini peretele și te mai oțărăști la câte unul pe-aici? Nu făc nimic altceva decât să-mi cer drepturile. Ia mâna de pe mine, că te trântesc de ușa aia de-ți sar ifosele, chit că am de te plătit și pe tine, și ușa. Du-te, tu, fain-frumos la locșorul tău și vezi-ți de treaba ta, cu doamna n-am nimic, numai vreau să lămuresc încurcătura asta.

Paznicul, surprins de atitudinea fermă a omului, își dă seama de greșeala comisă și se întoarce lângă ușă, unde rămâne tăcut. Ceilalți doi oameni care așteaptă la rând se uită la gardian zâmbitori, mulțumiți că și-a găsit nașul. Doamna Viorela, impacientată, își aranjează părul cu un gest mecanic, în vreme ce clientul revine cu vorba calmă la ea:

– Iertați-mă că mi-am pierdut cumpătul! No, cum rămâne cu taxa pe lună? De ce e mult mai mare decât dobânda?

– Păi... tu nu te-ai uitat pe contract? Ai varianta de lux, cum îi zice lumea.

– De lux? Ce e aia?

– Da. Ai multe facilități, cum ar fi posibilitatea de a primi salariul direct în contul bancar, accesul la fonduri europene, împrumuturi sau reduceri când mergi în concediu în anumite locuri..., turuie Viorela pe nerăsuflăte.

– Înainte, o întrerupe țăranul, nu eram sigur dacă io-s nebun ori dumneata, însă acum nu mai am nicio îndoială. Cum te-ai gândit să faci un asemenea cont pentru mine? Ce să fac eu cu toate lucrurile alea de care mi-ai spus? Ți-am cerut eu să faci asta?

Tânărul așezat la rând, prieten cu Sevestian, intră în vorbă:

– Bade Savir, nu-i nebună, stai liniștit, e șmecheră de nu mai poate. Nu a fost nevoie să-i ceri dumneata să-ți faci un cont special. L-a făcut ea de capul ei și te-a prostit, așa cum face cu mulți dintre noi. Ne crede proști. Tatălui meu, când s-a dus în Germania pe un an, tot așa i-a făcut, ba unul mai scump. De fapt, ea are niște sporuri mai mari și comisioane de la bancă dacă face cât mai multe conturi de felul ăsta.

Savir se întoarce spre doamnă cu ochii scânteind:

– Așa, carevasăzică, dumneata tragi foloasele de pe urma bieților țărani neștiutori, ai? Nu ți-e rușine obrazului? După ce an de an cumperi de la casa

mea porc la preț mai bun ca de la alții, după ce ți-am lucrat dumitale până a te domni și încă lucrez părinților dumitale la arat, la adus lemne și fân, după atâtea altele pe care nu ți-am luat niciun leu și pe care nu le mai înșir aici, asta mi-e răsplata? Lasă că o să spun lumii de la noi, din sat, ce fel de poamă ești, ca să știe și să se uite cu băgare de seamă pe hârțogărie înaintea de a semna, nu ca mine și ca alții. Amu nu mai avem ce face. Să-ți ajute Dumnezeu după cum ai făcut. Dă-ne banii și închide, în momentul ăsta, conțul, ca să pot semna. Și să nu mai zic încă o dată.

Doamna Viorela, cu capul plecat, mai mult intimidată decât rușinată, face degrabă hârtiile, aduce banii și îi numără de două ori în fața lui Savir care îi numără la rândul lui, apoi semnează și pleacă împreună cu Sevestian. Înainte de a ieși pe ușă, mai aruncă o privire arzătoare spre gardian, dar acesta, jenat, se uită în pardoseală. Se urcă în mașină și pornesc către oraș. Întorși acasă, cu motocositoarea cumpărată, povestesc, cu ciudă și cu amărăciune, nevastei și fetelor cele pățite.

*

Luna iulie e aproape de sfârșit. Nastasia și fiica ei, așezate la o masă scoasă în curte, aleg, cu grijă și cu răbdare, zmeura frumoasă și coaptă culeasă de ele cu multă strădanie. Vorbesc și glumesc în timp ce mâinile lor harnice își fac treaba cu spor. Portița de la drum se deschide și intră doamna Viorela, toată numai un zâmbet.

– Bună ziua! Ce femei muncitoare și drăguțe! Mai puteți?

Cele două își văd mai departe de lucru, fără să o privească pe musafiră. După câteva clipe de liniște apăsătoare, Nastasia își ridică privirea și răspunde:

– Bună ziua, doamnă! Putem, că nu avem încotro.

– Văd, văd. Uite, am venit, ca în fiecare an, să cumpăr o găleată mare de zmeură. Dulceața de zmeură e cea mai bună. Tot cincizeci de lei găleata, ca și până acum?

– Da, tot atâtea, îi răspunde Nastasia impasibilă. Apoi, se ridică de la masă, merge în casă și aduce o găleată de zece litri plină ochi cu zmeură curățată deja de impurități.

– Vai, ce faină e și ce boabe sănătoase are. Mulțumesc frumos! Dacă nu te superi, pot să-ți aduc banii peste două zile? Doar ce m-am întors de la serviciu și mi-am uitat portofelul acasă.

– Nu-i nimic. Îi aduci dumneata când poți.

– Bine, mulțumesc! Spor la muncă! La revedere!

– Mulțumim! Ziua bună!

După două săptămâni, într-o dimineață, când Nastasia și Eleonora pregăteau mâncarea în oale pentru dus la deal, unde Savir și Sevestian se găseau

la cosit, intră doamna Viorela în curte, toată numai un zâmbet.

– Bună dimineața! Îmi cer scuze, Nastacuțo! Ca să fiu sinceră, am uitat să vin în două zile, așa cum am promis, pe urmă am fost două săptămâni în concediu. Bine că v-am prins acasă, ca să vă plătesc.

– E bine și acum. Ai de-mi dat trei milioane și jumătate sau trei sute cincizeci de lei, cum se spune mai nou.

– Trei sute cincizeci de lei? Dar am luat o singură găleată, cu cincizeci de lei, se arată nedumerită și revoltată Viorela.

– Da, dar noi te-am așteptat de bani două săptămâni. Asta hai că mai e cum e, dar ți-am dat cea mai bună zmeură, de lux, cum ai zice dumneata, culeasă taman de sub vârful Muncel. E zmeură de dos, coaptă la umbră, mare și cărnoasă, mai adaugă Nastasia cu un zâmbet ușor pe obraz. Ori vrei să știe lumea că ești rău-platnică?

Înfrântă, doamna scoate nervoasă din portofel banii ceruți și îi întinde în grabă femeii.

– Nu te-am crezut așa, Nastasie.

– Nici eu pe tine, Viorelă, mai ales că am crescut laolaltă. Ar fi trebuit să știi vorba noastră, de aici, că Dumnezeu nu doarme. După două săptămâni, într-o dimineață, când Nastasia și Eleonora pregăteau mâncarea în oale pentru dus la deal, unde Savir și Sevestian se găseau la cosit, intră doamna Viorela în curte.

– Bună dimineața! Îmi cer scuze, Nastacuțo! Ca să fiu sinceră, am uitat să vin în două zile, așa cum am promis, pe urmă am fost două săptămâni în concediu. Bine că v-am prins acasă, ca să vă plătesc.

– E bine și acum. Ai de-mi dat trei milioane și jumătate sau trei sute cincizeci de lei, cum se spune mai nou.

– Trei sute cincizeci de lei? Dar am luat o singură găleată, cu cincizeci de lei, se arată nedumerită și revoltată Viorela.

– Da, dar noi te-am așteptat de bani două săptămâni. Asta hai că mai e cum e, dar ți-am dat cea mai bună zmeură, de lux, cum ai zice dumneata, culeasă taman de sub vârful Muncel. E zmeură de dos, coaptă la umbră, mare și cărnoasă, mai adaugă Nastasia cu un zâmbet ușor pe obraz. Ori vrei să știe lumea că ești rău-platnică?

Înfrântă, doamna scoate nervoasă din portofel banii ceruți și îi întinde în grabă femeii.

– Nu te-am crezut așa, Nastasie.

– Nici eu pe tine, Viorelă, mai ales că am crescut laolaltă. Ar fi trebuit să știi vorba noastră, de aici, că Dumnezeu nu doarme.

Text apărut în revista
Spații culturale nr. 96/2024

Valer Pop

La furat de pere

– Bună ziua! Ce mai faci, bade Vasile? Ori stai aici pe laiță la drum și te uiți după mândrele care trec în sus și-n jos?

– Bună ziua! Fac fix ce-mi zici dumneata. Mă uit după mândre. Că tare mi-au fost dragi la viața mea.

– No, atunci povestește-mi vreo întâmplare pe care ți-o aduci mai bine aminte.

– Păi, așa cum știi și dumneata, întâmplările din tinerețe ți le aduci cel mai bine aminte. Am să-ți povestesc o întâmplare pe care mi-o amintesc foarte des și de fiecare dată mă coșăște râsu'. Era pe vremea când eram tânăr, când am fost o dată să fur niște pere, așa cum fac toți băieții.

*

Aveam și noi în grădină destui meri, peri, pruni și alte soiuri de pomi. Cel mai mult îmi plăceau perele. Cele mai bune pere erau cele numite pietroase și țucărele. Dar cum spune o vorbă că „mai bun este ce are altul, nu ce ai tu”, așa și cu perele. Chiar dacă perele noastre ar fi fost cele mai bune, tot mai bune erau perele altora, mai ales când ești copil. Cele mai bune pere din sat mi se păreau perele dintr-un păr din pomăria lui Covrig de pe Poderei.

Cum pofta nu-ți dă pace, într-o zi însorită am pândit când badea Covrig a plecat din pomărie și, cum pomăria noastră era nu departe de pomăria lui, am dat fuga și m-am suit în păr.

Am mâncat câteva pere după care am început să adun până mi-am umplut sânul doldora. Eram să mă cobor din păr când am zărit tocmai spre vârful părului niște pere frumoase, galbene, bine coapte. Teamă că o să mă prindă badea Covrig n-aveam, că, de sus din păr, îl puteam urmări cum mergea pe cărare, coborând spre sat. Să mă fi văzut el, chiar de unde era, și, totuși, n-avea habar cine fură pere și sigur s-ar fi mulțumit să strige de câteva ori

să mă dau jos, că de întors să mă prindă nu avea cum, fiind prea departe.

O șuierătură ascuțită m-a făcut să rămân smirnă în vârful părului și cu o bucată de pară în gură. O altă șuierătură mai mică a răspuns șuierăturii dintâi.

N-a trecut mult și Ghițuc, feciorul lui Covrig, a venit sub păr. Era un vlăjgan cam de vreo 18-20 de ani. Mă cunoștea el, Ghițuc, dar, deși mi s-a zburlit părul cum trebuie, de bătut nu m-ar fi bătut, că-și găsea beleaua cu fratele meu care era mai mare și mai vânjos decât el, dar mă gândeam că o să mă duc acasă fără clop și era mai mare rușinea.

Cum a venit Ghițuc sub păr, s-a tolănit pe iarbă, a trântit clopul de pământ, apoi s-a ridicat iute în genunchi uitându-se înspre partea de unde s-a auzit șuierătura cea mică. Părul era stufos, și eu nu puteam să văd prea bine printre crengi după ce se uita el și cine venea.

M-am așezat bine pe o creangă groasă și numai am auzit un fâșăit ca de fustă.

– Aicea mi-ai fost, tăurașule?

Și lelița Miluca, una dintre cele mai faine femei din sat, la care și eu, măcar că eram numai de 14 ani, mă uitam câteodată când o vedeam, cu gândul Naibii, a venit și s-a așezat lângă Ghițuc, l-a luat de gât și l-a sărutat, de parcă ar fi vrut să-l mănânce de tot.

Ce era roșu, Ghițuc, de felul lui, dar să vezi ce tare s-a înroșit acum. Și o săruta și el pe Miluca de parcă era a lui, nu a lui Pituc.

– Să ne găsească pe noi aici Pituc, mă, Ghițuc, ce-ar face?, întreabă Miluca.

– Dar tata?, răspunse Ghițuc.

Miluca râdea să leșine, era aproape să scap și eu râsul, și mi-ar fi părut rău. Era prea faină scena de dragoste! De mă scăpa râsul m-ar fi văzut și nu puteam să-i privesc până la capăt.

La sfârșit mi-a pierit orice frică și tocmai mă pregăteam să dau drumul unei pere peste ei, când m-a zărit Ghițuc, care a vrut să se urce în păr să-i culeagă Milucăi pere....

– Hait... ! atâta a zis Ghițuc, rămânând ca trăsnet cu ochii la mine. În timpul asta Miluca a croit-o la fugă, că m-a zărit și ea, lăsându-și șurțul sub păr.

– Bine, mă, Vasilică, ce mi-ai făcut tu mie?, mi-a zis Ghițuc, de sta să plângă.

– Nimic, Ghițuc, am răspuns eu de sus.

– Dă-te jos, hoțule, de acolo.

– Îmi faci ceva! Mă bați? Mă spui în sat?

– Nu.

– Zi zău cruce!

– Da ce rost are să te spun? Zău nu te spun.

M-am dat jos, m-a luat Ghițuc cu vorba: că are să-i spună Milucăi să-mi găsească și mie o fată potrivită cu mine, oricare oi vrea din sat, ba că-mi dă 100 de lei, ba că să vin de câte ori oi vrea să iau pere și orice de la ei din pomărie și câte și mai câte.

N-am spus.

Am ajuns și eu de vreo 18 ani și m-am întâlnit cu lelița Miluca.

– De ce mă tot ocolești, lelița Milucă?

– Ei, mă mai și întrebi de ce...

Pe urmă ne-am împrietenit bine, asta ca recunoștință din partea ei că n-am spus-o niciodată la bărbat. O dată m-a întrebat:

– Ba, nu, zău, ai văzut tot, atunci? Eram ca nebună!

– Nu, la sfârșit am văzut bine, i-am răspuns.

*

– Faină întâmplare ai trăit, bade Vasile. Mai pregătește una pentru întâlnirea de data viitoare.

– Am să țin cont de dorința dumnilale.

Leon-Josif Grapini

Priveghi

Ce să-i faci, nu e o întrebare, cum ar părea la prima vedere, sau la prima citire, ca să fii mai riguros, ci o constatare a celui care intră în casă, un fel de a spune ceva celor deja ajunși la fața locului, nu poți deschide ușa unei încăperi înțesate de oameni triști, cel puțin în aparență, fără să zici câteva vorbe, nu multe, suficiente pentru a-ți anunța prezența și a saluta cumva mulțimea, să dai bună seara am putea spune că e strigător la cer, cum să fie bună când mortul stă întins pe masă, îmbrăcat în cele mai arătoase haine ale sale, purtate, când era viu, desigur, în zilele de sărbătoare, acum numai sărbătoare nu este, deși, după cum se va vedea mai încolo, poate căpăta accente sărbătorești, haine arătoase doar dacă urmașii n-au vrut să le păstreze ca vie amintire, până le vor găsi alt purtător, și numai dacă au dat curs dorinței lăsate cu limbă de moarte de răposat, această lăsare cu limbă de moarte este încălcată uneori, mai ales când e vorba de bijuterii scumpe sau de obiecte vestimentare prețioase, sper să nu mă înșel în supoziția mea, cine cunoaște astfel de situații să ni le împărtășească, așa că nu saluți nici-cum, nici la venire, nici la plecare, să urezi noapte bună e strigător tot până la cer, spui Dumnezeu să-l ierte, că îl va ierta ori nu, nu te mai privește, tu te-ai conformat regulilor de conduită și obiceiurilor locului, iertarea e mai mult decât necesară, căci toți avem păcate, unul chiar dinainte de a ne naște, așadar, intri cu fața smerită, ar da bine să ai și câteva lacrimi pe obraz sau măcar ochii umezi, lacrimile fac impresie mereu, înmoaie și inimile împietrite, mai puțin a mortului, se înțelege, cauți acele cuvinte care nu supără, ba, din contră, alină supărarea și durerea, dacă există, punem asta sub semnul îndoielii, întrucât unii își arată îndurerarea doar de ochii lumii, ca să nu intre în gura ei, îndeosebi când decedatul, viu fiind, uită să dea ortul popii și supără cu existența sa agasantă și obositoare pe cei apropiați, să nu ne ferim a preciza că bucuriile, în astfel de situații și momente, trebuie să stea ascunse, altfel ar atrage oprobiul celor evlavioși și bârfele babelor nehotărâte să lase lumea asta să-și vadă de-ale ei în absența lor definitivă, să ne întoarcem, e un mod de a intra în vorbă cu cei vii, cine vorbește, Doamne apără-ne, cu morții ori e dus cu pluta, ori se dedă la înșelătorii, creduli sunt mulți, însă și disperăți care și-ar da și ultimul bănuț numai să mai audă o dată vorbele persoanei dragi, trecute în rândul celor dreپți, de ce sunt cei plecați dreپți să caute răspuns cei interesați, Ce să-i faci, cum spuneam la început, e mai mult o constatare, rostită cu smerenie, cu amărăciune și mai ales cu compătimire, nu pentru cel

dus, ci pentru cei rămași, cine pleacă pe ultimul drum e bun plecat și nu se mai întoarce să fie compătimit, așadar, cu tristețea afișată pe chip, cu glas întristat și milostiv rostești să te audă măcar cei din apropiere, Ce să-i faci.

Apoi, n-ai ce-i face, nu întârzie răspunsul celor de lângă ușa, care fie nu și-au găsit încă un partener de dialog, în priveghi, de nu faci conversație, te apucă urâtul, gândurile negre, melancolia sau, mai rău, depresia dacă știi că te găsești și tu în pragul unui astfel de eveniment, fie nu au alte preocupări care să-i distragă de la cele auzite în jur, ce fel de preocupări, ne întrebăm, și răspundem, spun o rugăciune în gând, bat o carte, de bărbați e vorba, și femeile bat, dar din gură, bine ar fi să te audă stăpâna casei, stăpânul nu are cum, perindă o sticlă cu țuică fiartă și un păhărel pe la toți bărbații din priveghi, tineri sau bătrâni, e preferabil să fie mai mulți tineri și cam de aceeași înălțime, sicriul se poartă spre groapă pe umăr, e nevoie de umeri puternici, nu doar sicriul e greu, ci și praporii, trebuie brațe vânjoase ca să-i ducă până la cimitir și înapoi la sfântul locaș unde le este locul, cu atât mai mult dacă cimitirul se află, cum adesea întâlnim, pe un deal din marginea așezării, bătrâni ajung patru să poarte sfeșnicele de o parte și de alta a sicriului, două la căpătâi, două la picioare, nu vă impacientați, se acceptă și doi vârstnici, la sfeșnicele din față, de la capul mortului, ne ținem după stăpân care nu mai prididește cu servirea băuturii, nu vă gândiți că păhărelul e mic și țuica e fiartă, băută în repetate rânduri, pahar după pahar, cum adesea se întâmplă, țaria până la urmă își face efectul, după o vreme îl și vedem, unii, cu ochii încețosați și nostalgici, fac glume, necuviincioase ori ba, după cât de legată le e limba și judecata, uită unde se găsesc și povestesc întâmplări deocheate cu defunctul, din armată, de la muncă, de la petreceri, la început se râde pe ascuns, cu fereală, mai apoi, fără nicio reținere, cum să nu râzi dacă și feciorul răposatului, om în etate, se veselește și el, ba se veselesc și muierile, mai ales cele tinere, să stea supărate babele, au de ce, noi încă mai avem multe zile de trăit, ne e gândul nu la moarte, ci la viață, femeile servesc mai mult prăjituri și suc, hai, câteva gustă și un păhărel, două de vinars, chiar și trei, diluată cu suc horinca nu ți se urcă la cap, mai spre miezul nopții, efectul băuturii spirtoase naște imagini hilare, regret acest cuvânt nepotrivit pentru împrejurarea de față, dar e adecvat, câte unul doarme cu fruntea rezemată de sicriu, ai crede că se roagă sau suferă în tăcere dacă nu l-ar da de gol sforăiturile, altul, cum o parte dintre oameni au

plecat și au eliberat marginea patului, se întinde de-a lungul și se lasă în voia somnului fără jenă, se va jena când îl va trezi stăpânul ca să-l trimită acasă și acasă, a doua zi, când se va trezi din beție, de-o fi ajuns la casa lui. Continuăm cu stăpâna, căci și ea continuă cu servirea prăjiturilor și a paharelor pline ochi cu suc de toate culorile, trece de la o femeie la alta, a încercat să -i îndulcească și pe bărbați, fără succes însă, când și când își mai încearcă norocul cu cei tineri, le întinde zâmbitoare platoul, ei refuză prăjiturile, nu însă și zâmbetul, i-l întorc cu aceeași bunăvoință, stăpâna e între două vârste, dar mai apropiată de prima, au venit în priveghi fete, neveste și, bineînțeles, bătrâne, în graiul locului, babe, acestea din urmă nu pot lipsi de la un eveniment așa de trist, nu pentru că e trist, ci pentru că e eveniment, de ce nu pot lipsi babele, ne întrebăm, ar fi mai multe explicații, le reținem doar pe primele trei, una, numai ele mai cunosc bocete și jela-nii, fără bocete mortul nu e mort, a doua, să vadă câtă lume a venit în priveghi, fiind om de vază în sat, a venit tot satul, pe mine, săraca, oare câți mă vor cerca în priveghi, și să vadă de se cântă, aici cu înțeles de a plânge, fata și nurorile după cel trecut în lumea de apoi, și a treia explicație, să mai știricească una, alta, loc mai bun, iar un termen neadecvat situației, de bâr-fă nici că se poate, babele apar întâi, câte una, câte două dacă-s mai fricoase, și tot primele o iau din loc, le răpune repede oboseala, de la prăjituri, de la stat prea mult pe scaun, de la prea multă clevețeală, intră una, Ce să-i faci, i se răspunde, Apoi, n-ai ce-i face, cum are loc de trecut spre sicriu, se apropie de căpătă-iul decedatului și începe, Vaai, vaai, cum te-ai dus și nu mai vii, Taci, lele, bine că nu mai vine, ne-ar băga în toate boalele, nu zicem noi, ci persoanele sperioase de la priveghi, Vaai, vaai, cât te-ai ostenit o viață, și te duci fără-un capăt de ață, vaai, vaai, ce ți-e omul, îi ca pomul, toată viața el rodește, pân-la urmă veștejește, vaai, vaai, ar mai fi jelit, căci mai avea multe versuri în cap pregătite, dar i s-a veștejit vocea, mai păstrează glas și pentru bârfele cu cele de etatea ei, și se duce să ocupe un loc liber, vine alta, vaietele reîncep, Vaai, vaai, unde mergi tu, nu cântă nici cucu, și nici vântul nu mai bate, toate-s reci și toate-s moarte, e doar moarte și pustiu, fain era când erai viu, vaai, vaai, stăpâna, după ce face câteva ture cu tava de prăjituri, de care mai târziu va uita, și mâine seară e nevoie de dulce, se duce la sicriu și plânge, se vaită și ea, tare, să fie auzită din tindă și din cealaltă încăpere, satul trebuie să-i cunoască suferința, altfel ajunge de vorbă-n sat, după ce și-a arătat durerea, își șterge fața înlăcrimată cu o batistă ținută în buzunarul de la șort și, afișând o față mâhnită, se așază lângă o nevastă trasă cu scaunul lângă sobă, Vai, săraca de mine, a murit bietul tata, am rămas orfană, Amu lasă, bine că ai bărbat, eu, mai tânără ca tine, sunt și orfană, și văduvă, No, ce te superi, am zis și eu așa, ca să intru cu tine în vorbă, uite despre ce e vorba, m-am pus lângă tine să te întreb dacă ai uitat că-mi ești datoare cu trei zile de muncă la fân, Cum trei, poate două, că mi-ai

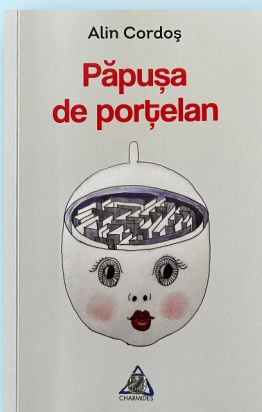
dat de Crăciun numai un picior de porc, doi metri de cârnaț și două table de slănină, Drept îi, dar oare ai uitat de ouăle de la Paști și de berbincioara cu lapte de oi, Păi ouăle nu-s o zi de lucru, iar laptele ai zis că mi -l dai în numele Domnului, să-l ai pe cealaltă lume, Pe lumea ailaltă voi avea când ți-oi mai da, am vreme până la moarte, berbincioara asta rămâne de plată, și pleacă în treburile ei, are multe de împlinit, de graț cu bucătăreasa despre masa de pomană și câte altele, ca la mort.

Să ne grăbim un pic, căci, așa cum v-am anunțat, pleacă femeile bătrâne, e păcat să nu le ascultăm bârfele șușotite, de regulă stau grupate, așa cum stau și pe lavița de la drum în zi de sărbătoare, dar și în zilele de lucru, dacă nu plouă, e cald și soare din abundență care să le încălzească oasele, au lucrat și ele la vremea lor, acum nu mai sunt în stare, le dor toate, mai puțin limba, le-a rămas tot vioaie, bârfele, ca și bocetele, sunt după mort, soacră, tată, soț, ne dăm mai aproape de ele, le ascultăm, Auzi la ea, se vaită ca-n gură de șarpe, parică nu știm noi cum a cătat-o și s-a îngrijit de ea, De cine, Apoi de moartă, tu ai uitat unde te afli, Aha, amu zi mai departe, Cum să nu zic, era vai și amar de capul ei, Al cui, Al moartei, iar te pierzi cu mintea, Aha, credeam că a nurorii, no, zi mai departe, Sigur că zic, așa-i cu nurorile și cu soacrele, o ținea ca pe palme, se purta cu ea ca și cu un ou roșu, Păi ziceai că nu o fost îngrijită, Nu moarta, stai și tu cu urechea și cu judecata mai aproape, moarta, adică soacra s-a purtat frumos cu nora, ca să nu mai zic câtă avere lasă după ea, sărăntoacă o venit și bogătană-i amu, nu te uita așa la mine, de noră grăiesc, am fost prietenă bună cu ea, Cu cine, Doară nu cu nora, multe mi-o mai povestit; Auzi-o cum jelește, apoi, sărmanul de el, bine că l-o strâns Cel de Sus, n-o mai încăput în casă și l-o scos în bucătăria din ocol, când și-o băgat sobă cu calorifere unde să pună dita-mai soba, în căsuța moșneagului, de bună seamă, abia mai încăpea bietul om de grămezile de lemne dinăuntru, Nu l-o pus nimeni să le lase averea cu iscălitură, Cui i-a lăsat-o, Păi lor, la noră și la fecior, că nu mie, N-am auzit să fi făcut una ca asta, N-ai auzit tu, noi, astelalte, știm de mult; O auzi cum se dăolește prefăcuta, Vai, vai, bărbate, că te-ai dus și m-ai lăsat, Amu taci, că te-o lăsat în bună rânduială, o lucrat ca prostul să te țină ca-n puf, Vai, vai, bărbate, te duci și cui mă lași, Știi tu mai bine ca noi cui te lasă, Vai, cum să nu vărs lacrimi după tine, Apoi n-ai cum să nu lăcrimezi, că ți-ai ascuns în batistă o coajă de ceapă. Am mai trage cu urechea la clevețeală, dar ne cheamă stăpânul în odaia din spate, goală acum, și vrea să noteze, în liniște, pe hârtie bărbații din priveghi, să se consulte cu feciorul și să stabilească cine ce rol va avea în cor-tegiul funerar, adică la înmormântare, căci în sat puțină lume folosește această expresie, avem noroc, au venit mulți oameni, neașteptat de mulți, în ultima vreme puțini merg în priveghi, ba au fost și morți privegheați de doi, trei moșnegi și de câteva babe, ce să faci cu ei și mai ales cu ele, a fost musai să caute băr-

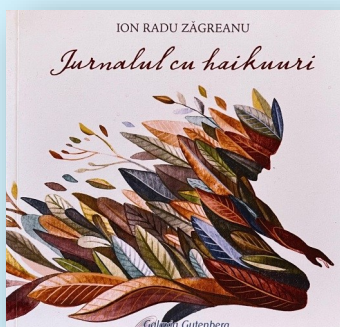
Cărți primite la redacție

Lucian Claudiu Grapini,
Animale și oameni,
Editura PIM, Iași, 2025

Alin Cordoș,
Păpușa de porțelan,
Editura Charmides, Bistrița, 2025

Ion Radu Zăgreanu,
Jurnal de haikuuri,
Editura Galaxia Gutenberg,
Târgu Lăpuș, 2024

bați la drumul mare, pe drum mulți stau de-a lela, la taclale, pe o laviță ori pe terasele mici scoase pe trotuar în fața unor cafenele, nu le poți reproșa, e mai plăcut în aer liber decât la mort, în miros de lumânări arse, până vor muri ei poate se va reveni la normal, adică așa cum era odată, dacă nu, neduși la groapă n-or rămâne, nimeni nu are lipsă de un cadavru în casă timp îndelungat, mai nou se transportă cu carul mortuar, însă tot e nevoie de bărbați la sicriu, mașina nu intră în biserică și nici nu lasă sicriul în groapă dacă ajunge, din cauza troienelor, până sus, în cimitir, dar dacă dați două sute de lei de căciulă, pentru câteva ceasuri lăsăm terasa și lavița și venim, cam atâta costă un bărbat la dus, cine vrea poate face un calcul, crucea, steagul, opt, zece prapori, doar șase au cei sărântoci, opt la sicriu, doi la sfeșnice, coroanele, de s-au strâns, le mai cară gratis copiii ori femeile, prin urmare e ceva cheltuială, de data aceasta e de bine, adică e bine că a venit multă lume, au căsașii de unde alege, pot folosi chiar doisprezece prapori, numai că pentru asta e necesar să coboare doi din podul bisericii, nu-i o problemă, te urci, îi iei și cobori, însă sunt dintre cei vechi, fac notă discordantă cu praporii noi, rămânem, așadar, la zece, să nu credeți că la trecerea convoiului nu numără nimeni praporii și bărbații de la sicriu, unele femei stau de-a lungul drumului doar cu acest scop, la sicriu doi tineri vor fi de rezervă, dacă doi nu pot pleca de la serviciu, unul e polițist, celălalt e pompier, șeful e înțelegător, însă poate au o intervenție undeva, nu vezi câte accidente se produc, câte furturi și spargerii, câte case și acareturi iau foc, la cruce punem un nepot de-al decedatului, are destui, doar că pui pe unul, se supără altul, copiii ca și copiii, îi mai împaci, însă ce te faci cu părinții, și al meu era în stare să ducă o biată cruce de lemn, supărarea ține și de orgoliu, și de ștergarul legat de cruce, va fi al celui care o poartă, singura soluție e să o ducă toți nepoții pe rând, avem atâtea ștergare, că trebuie câte unul la fiecare bărbat pus la dus, sunt, stăpâna a țesut ștergare de moarte la toți viii din familie, cam asta ar fi, în ultima seară de priveghi, fiecare va fi încunoștințat cu misiunea avută la îngropăciune.

Stăpâna nu pierde vremea, adună lucrurile împrăștiate, face o curățenie sumară, se va osteni mai mult mâine, toate acestea nu înainte de a stabili cu bucătăreasa ce feluri de mâncare va găti pentru masa de pomană, pot face multe, că multe alimente s-au strâns la mort, vin vecinele și neamurile cu daruri, fiecare aduce câte ceva, o găină, de regulă care nu se mai ouă ori e bătrână, e numai potrivită, cu toții știm că găina bătrână face zeama bună, un litru de ulei, un pachet de margarină, untul e scump, unul de făină de grâu, orez, zahăr, slănină, se pune în sarmale, picioare de porc afumate, pentru răcitură, dacă gazda se îndură să renunțe la ele, ouă, acestea din urmă se adună cele mai multe, nu e înmormântare la care să nu prisosească ouăle, omletă nu se servește de pomană, sunt necesare pentru cozonaci și prăjituri, cu toate acestea multe rămân, te scapi de ele numai dacă în scurtă vreme au loc câteva înmormântări și nunți la care ai obligații, așadar, se umple camera cu de toate, bucătăreasa, căreia sătenii îi spun socăciță, are din ce prepara mâncăruri gustoase și variate, ce variate, tot supă de găină cu tăiței și sărmăluțe cu friptură se vor găti, câte două, trei sărmăluțe de persoană, nu e puțin, o sărmăluță e mare, după cât e frunza de varză, poate din acest motiv se numește gălușcă, dacă întrebi o babă întoarsă de la pomană au fost bune sarmalele, îți va răspunde, nu știu, maică, de astea nu ne-or dat, dar găluștele cum au fost, cam unsuroase, ori cam uscate, însă n-or fost chiar rele, e greu să intri în voia tuturor, mai ales a unor babe acrite de viață. Până la ziuă mai sunt puține ceasuri de somn.

Ce să-i faci, Apoi n-ai ce-i face. Rămâne întrebarea, oare scurtul dialog face referire la mortul de pe masă ori la moșneagul care, amețit de băutură, clipește cu fruntea lipită de sicriu.

Text apărut în revista *Caiete Silvane* nr. 243/aprilie 2025

Joan Pinte

melancolie

nu mai sunt liber demult
 astăzi mă privesc mai cu atenție ca oricând
 e clar e foarte limpede că am încărunțit
 scot emoționat din buzunarul de la uniformă
 un brici ascuțit și asemenea
 unui kamikaze adolescent
 hârști! hârști! îmi elogiez înfățișarea
 câteva picături de sânge și o rană adâncă
 o tăietură până la os
 îmi trădează perfid melancolia
 astfel pregătit
 pot înainta disciplinat
 în urma profesorului miron
 intențiile bune cresc precum copăceii
 din lotul experimental
 dar nu pot sub niciun chip developa
 acest film alb-negru
 în care un elev de liceu
 tuns cu foarfecă precum gardul de tuie
 colorat zvelt subțirel ca o trestie
 deșurubează nestingerit inspirația cu o șurubelniță
 în atelierul mecanic
 și cu un magnet minuscul atrage pilitură fierbinte
 pentru războiul de o sută de ani
 și pentru că nimeni nu-i garantează
 că va fi învingător
 numără tractoarele republicii
 și le denumeste calești

ademenit și tulburat peste măsură de gloria altora
 speriat de proletarii de la popicărie
 iubește cu patimă pe violeta bozbici
 din măgura ilvei
 și refuză să iasă din incinta castelului bethlem
 cu siguranță va rămâne pentru totdeauna aici

îngropat în filmul acesta de celuloid
 tuns regulamentar și îmbrăcat în uniformă
 de licean
 în locul lui
 eu
 prizonier al maturității, bărbierit și dat
 cu after shave
 pășesc disciplinat în urma profesorului miron
 aprind lumânări pe mormintele grofilor
 din cimitirul reformat
 de lângă stadionul de fotbal
 și îl privesc cu atenție
 cum înaintează spre mine

pe malul drept al someșului

peste pietre stau în fața gândului peștii
 păstrăvi însingurați în insula plutitoare
 eu singur pescar
 caut fibra poemului sfânt
 apa someșului rămâne pietrele trec
 cineva îmi sărută nașterea chiar peste
 moartea aceasta de tânăr
 urechea mea singura gură nevorbitoare
 mă fac pâine și mulțumire
 pe malul drept al someșului
 iubesc toate veștile despre apă
 despre pietre și iubesc malurile
 ce bine că și voi sunteți pregătiți
 apa someșului rămâne pietrele trec

Dumitru Cerna

Poem șiroi

subtil și tainic și neînserat tot levitând euharistic și sacral
dintr-un adânc misterios coral cocoare Învierea o străbat

tot ce este viu azi pe pământ și tot ce până-atunci murise
e sunetul ce i se năzărise ușor să urce pe un vânt vânt

și-un tot dezechilibru pare a inspira și apa și pământul
luna își lăsa roua-n răcoare iar lumea mea întreg dezlegământul

răcoarea luminează dimineața Treimea arătându-se în noi
dumnezeiescul verdele trifoi inundă din Iubire-ntreagă Viața

poem șiroi căință neînceptută cum nesfârșit este surâsul teu
sprijină asfințământul greu de nedisimulata ei credință

cu lacrima răcorilor curgând cuvântul caută a se prelinge
în frunza care prinde lin a plânge Viața măreției lui redând

primăvara ascunde-n parfume
pentru un timp
copilăria
o pune la păstrare
ca pe-o comoară vie
până ce coronița din gălbenele
reîmbobocește
cu florile înlăuntru
împodobind astfel cerga
pământului și a adăpostirii
tale

Praguri

străinat de deșertul din lume
pragul altora îl treci fără nume

numai luna te știe în noapte
iar cărarea în ziuă te-mparte

trec discret pârleazul cu praguri
așa cum albina ceara de faguri

prelungie vecernii aliturgice
sorb din mine urmele lutnice

sfășierea veșmintelor
prevestitoare poveste
precum visul
lui
Toma

rănilor nu erau de la piroane
ci răni ludice
nu ale suferinței pedepsirii
cu picioarele desculțe
traversam hăul înfloririlor
erau zglopii și veseloase
nicidecum răstignite

mă hrănesc din Poezie
așa cum mă hrănesc
din
Dumnezeu

Menut Maximilian

Îngerul poartă biserica

În brațele
De toate zilele

Clopote inimi obosite
Și buze neîndreptățite

Pe rugul aprins
Îngerul cu ochii mari
Ducându-și Crucea
Lăcrimează
cerând iertare în numele tău

De când stă la noi

Îngerul e om
Barba e aspră și colțuroasă
Ochii se schimbă
din albastrul cerului
în verdele pământului
Fața din albă
devine roșie
ca mărul copt

Râde
când atinge pământul
Se pierde
în mirosul trandafirilor
Și mintea
începe să priceapă
firea omului
Cădelnițare
Muzica îngerului
De la capăt de lume
Doborât de patimi cântând
Aliluia

La răscruce de gânduri

Oamenii
ating cerul
de pe creasta muntelui

Fuioare de ceață
pe poteci lumești

Drum mic
de înger
străjuind
cruci de piatră
Spatele lui
cară oameni
frânți de păcate
Spre hotarele
neștiute ale lumii
Pești uriași

Crucea din deal
Prag de biserică
Unde soarele se odihnește
pe chipul sfinților
Bătrâni și uscați de vreme
care stau cuminiți
pe ziduri
Așteptând
locul plin de ceruri
rugăciunea e adunată
precum mierea în stupi

Mariana Bojan

Confesiunea măgarului bolnav

Bună ziua, domnișoară Mătrăgună
Nu mai pasc de-o vreme-ncoace
M-am scârbit de tot de lună
De desagi, de poloboace

Dar visarea... O, visarea
Domnișoară Mătrăgună
M-aș lăsa-mpletit cunună
Cu iubirea, cu mirarea.

De-ai vedea cum ies din floare
Turme albe, domnișoară,
Dar din curgerea diurnă
Nu rămâne o mioară

Floarea se deschide-n vulpe
Brusturele în arcaș
Chiar stăpânul meu drăguță
Dă simptome de trăpaș

Și din când în când mi-e frică
N-am să mai mănânc din tine
Domnișoară Mătrăgună
Nu mi-e bine, nu mi-e bine.

Inventatorul

Privesc cum trece lumea
de pe o insulă pe alta
ocolind muta noastră conviețuire.
Poate că foarte bătrână
stau lângă ultimul foc pământesc
așteptând un semn de la tine.
Tu ai dus muntele
și roditoarea câmpie din mine
și râul
care m-a învățat mângâierea
și oglinda
în care mi-aș recunoaște moartea
care m-ar putea trezi
la viață
și misterul dintre toate acestea.

Tu ai inventat piatra
din jurul inimii
omule.

Sărbătoarea melcilor

A plouat douăzeci
și patru de ore
mărunt, încâpăținat
cu pulberi fine
de tristețe
Grădina și-a strâns
Pașii de om pe cărare.
E Sărbătoarea melcilor.
Pășește cu sfială
să nu faci
Doamne-fereste
moarte de melc.
Unul
și-a înfășurat talpa
pe micul meu prun
într-o îmbrățișare
de dragoste.

.....
L-am desprins
căutându-i un loc
mai stabil
pe tulpină.
A căzut în iarbă
prefăcându-se ochi...
Trebuia să-mi văd
de treburile mele

Rugă

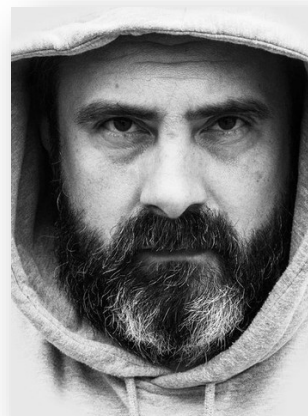
De ce îmbătrânești
împreună cu mine?
De ce Atotputernicule
ți s-au strâmbat mâinile
și mă privești prin pânza albită
a ochilor
de parcă m-ai vedea
întâia oară?
De ce mi se pare
că vrei să rămâi singur
cu gândurile tale?
Te rog, Doamne,
Nu deveni Om.

Radu-Flarion Munteanu

Meșteri clopotari

Meșteșugul turnării clopotelor
se transmitea din tată-n fiu,
câtă aramă, cât cositor,
dar mai ales cât argint.
Argintul este esențial.
La un clopot de biserică sătească,
un dinar mai mult, sau mai puțin,
dacă nu cumva un inel mai mult,
sau mai puțin,
schimbă glasul clopotului.
Poate că un inel mai mult
să dea un dangăt mai plin de viață,
pe când unul mai puțin
să sune cu un strop de jale...
Cine știe?
Dangătul clopotului
nu vestește doar liturghia duminicală,
sau vecernia,
sau slujba de înmormântare,
ci, în funcție de armonicile lui,
e auzit de heruvimii potriviți,
care răspund chemării la fel ca sătenii,
atâta doar, că-s mai nevăzuți.
Toate astea le aveau în suflet meșterii clopotari,
chiar de nu le știau spune în cuvinte.
Le spuneau, în felul lor, numărând
cu zgârcenie arginții
ce se cer topiți în bronz, ori chiar în tuci,
numărând cu sfințenie ceasurile de veghere
a focului de topit,
a focului de răcit,
să nu plesnească forma de lut,
să nu plesnească trupul gingaș de metal,
să păstreze, în forma lui delicată,
toate chemările,
pentru urechile nevăzute ale heruvimilor,
pentru urechile nevăzute ale sufletului omenesc,
pentru corzile sensibile din sufletele heruvimilor,
pentru corzile sensibile din sufletul sufletului omenesc.
Binecuvântat fie vechiul meșteșug
de turnat clopote.

Cosmin Perta

Alors on dance

Fiecare reinventare necesită o inimă nouă
Fiecare iubire merită un alt corp
A existat un astronaut care poate a fost
Sau n-a fost pe lună
Au existat oameni care au iubit zeci de ani
Aceași persoană
Cum există și oameni cărora le-a fost de ajuns.

Există lucruri inexplicabile
Și lucruri pe care le cunoști fără să le cunoști
Există inima ta și inima mea
Noi și lucioase, fără nimic din trecut
Fără nimic din afară

Există trecut și există viitor
Inima ta și inima mea
Care poate au fost sau n-au fost
Altceva decât una

Și dacă după ce vom muri
Cineva va secționa inima mea
Și va implanta înăuntrul, mică, inima ta
Pe ritm tahicardic o să pulseze iarba
Și realitatea odată cu ea.

Elena M. Cîmpian

Satul cu femei

O aud repetând
 Numai femei au rămas în satul acesta
 Bărbații au plecat
 Spune ea tânguindu-se
 Dacă e bine
 Dacă e rău
 În fiecare casă locuiește
 O singură femeie singură
 Casa și femeia
 Femeia și casa
 De mână
 Duminica la poartă
 Se uită să vadă cine mai trece pe drum
 Tremurând
 Cum stau adunate, ca păsărelele
 Se uită precaut una la alta
 Și în gândul lor zic
 Dă, Doamne, să nu fiu eu
 Dă, Doamne, să fie alta
 Următoarea
 Când s-au măritat spuneau altfel
 Dă, Doamne, să fiu eu
 Dă, Doamne, să n-o ia pe alta
 Satul cu femei
 Lumânări ce ard palid ca florile de colț
 Știind că undeva, departe, în cer
 Există un sat numai din bărbații lor
 Ce se usucă de dor, ca bujorii
 Numai femei au rămas în satul acesta
 Spune ea tânguindu-se
 Dacă e bine
 Dacă e rău...

Melania Cuc

Premiul pe acvila albă

Dușumeaua lumii scârțâie sub greutatea
 majusculelor cu care mi-am notat
 numele celor pe care i-am iubit cel mai mult.

Lipsesc la numărătoare literele alcătuite
 doar din aer și spațiul dintre cuvintele
 pe care, voi le-ați pus drept premiu
 pe singurătatea acvilei albe.

O lume rarisimă despre care vorbim,
 facem speculații fără ca vreunul dintre noi,
 biruatorii, să fi și văzut cum spiritul-vremii
 prindea umbra-crucii în plisc, plana, cobora cu ea până pe
 umărul lui Dumnezeu.

În jurul cuibului trebuie că era bezna de dinaintea facerii lumii,
 de ne țineam de mâini și platoșa neștiinței nu ne apasă încă
 sternul.

Vom jumuli pe viu toți fulgii zăpezii virgine!
 Blufează cei ce au călcat din greșală
 pe coada reptilei din iarbă.

Clipa gloriei personale își schimbă culoarea,
 așa, cum se întâmplă cu o floare-a-reginei,
 pe care ai strivit-o în maldărul de ziare,
 cu știri ce nu mai deranjează subiecții.

Eu nu văd, nu aud, nu am de unde să învăț
 cum se poate dormi cu capul pe perna
 din care scapă țipătul unei păsări sacrificate.
 Fulgi smulși pe viu, și visul din vis continuă.
 Oricum, nu mai avem pilule de somn.

Aș deschide larg fereastra, dar sticla e oarbă,
 rama-i zidită, nu e nevoie să vii cu scara,
 nici cu steaua promisă.

Joci cu mine, doar pe o monedă - *Cap sau pajură?*
 Te întreb și tu aprinzi bricheta.
 Fruntea odăii se luminează și, odată cu ea,
 toate structurile labirintului, în care moare de foame
 minotaurul.

Este doar o simplă parabolă, jocul cu focul,
 artificii în așteptarea petrecerii la care
 toboșarii vor aduce povestea din marginea de sus
 a închipuirii umane.

Julian Patca

O scrisoare a ta

Până va pieri dragostea mea,
la o îndepărtată dată viitoare,
și râurile lumii vor seca
sau vor curge numai spre izvoare.

Așa-mi scriai cândva, gladiolată,
și te-am crezut, c-așa-i normal să fie,
dar ce păcat... era doar o erată
din cursurile de hidrologie.

Dar n-au secat nici râuri, nici izvoare
ce susură cu vrajă jucăușă
și curg și-acum, cum e firesc, la vale –
deci dragoste mai este sub cenușă!

Mă surp și mă ridic în calea ta

Când te apropii ca o nimfă nudă,
cu aur din potire în priviri,
în visul meu se iscă-o larmă crudă
de cum mă vezi și mă respiri.

Eu însă te primesc cu bunătate,
mă surp și mă ridic în calea ta
și te-nfășor cu dor ca-ntr-o cetate
în care am închis dragostea mea.

Înveșmântată-n strai de neuitare,
din inima cu miez incandescent
încă iriază cu dogoare mare
iubirea dintr-un timp adolescent.

Rugă de seară

La pieptul tău, în prag de noapte,
cu capul înainte mă arunc,
cu inima citește-mă, în șoapte,
cum ai citi povestea unui prunc.

Mă vindecă de tine cu-o privire,
picură-mi în suflet cloroform,
fă-mi leagăn din descântec și iubire
și mă păzește-n pace până-adorm.

N-am atâtea adjective

Nu-mi pasă, poate ști o lume întreagă
că sunt același îns nevindecat,
legat mă simt de tine cum se leagă
un subiect de predicat.

Mă lupt cu mine și cu complemente,
năuc subiect proptit de predicat,
cu attribute vagi și insolente
cu verbele cu care ai plecat.

Și nu găsesc de-o vreme adjective
cu care să te strâng și să te cânt,
mă-ncurc nepriceput în ablativ
când tu mă vrei în toate... necuvânt!

Ești tot frumoasă

Ești tot mai frumoasă, iubito!
Doar toamna-i tăcută și rece
de când te adun în poeme
și încă un an ne petrece.

Ce dacă ninsori de poveste,
prin părul tău au trecut,
ce dacă un rid te umbrește
când vreau să ți-l fur în sărut.

Tu tot așa vei rămâne,
cu ochii, cu glasul tău cald,
de-i noaptea sau ziua de mâine
în rouă tristețea mi-o scald.

Covor de cenușă m-adună
sărutului pașilor tăi,
vom fi peste vreme-mpreună
și vom arde în alte văpăi...

Ești tot mai frumoasă, iubito,
în toamna cu lacrimi de ploii
de când te strig în poeme,
de când am rămas amândoi.

Damaschin Pop-Buia

Valer Pop

la munte - mai aproape de cer

când te-apucă dor de ducă
dispari pur și simplu
te evaporezi
așa fără vorbă
fără urmă

cel mult un răsuflat lung
șerpuind printre livezi
și case în câmp
se mai aude în urma ta

te gândești la părinți
la tatăl tău cu cușma dată pe spate
ce minune mai era
când sâmbăta
cobora de la munte
că acolo lucra
vă lua pe amândoi
fratele tău și pe tine
de subțiori
cu fața inundată de lumină
și vă arunca tâta-mare
până la cer
alteori chiar dincolo
de stele și soare

ori la mâna mamei
care
când spuneți că doare
pe căpătâiele voastre o pune
și cu o rugăciune
numai de ea știută
împrăștia durerea
precum făină nulă
aruncată în bătaia vântului

ție tot la munte îți place
că-i mai aproape de cer
de muchia ce-i schițează
în bătaia lunii
marginile dezlipite de el

și dintr-odată
pe când te aștepți cel mai puțin
din călcâi îți răsare
ba chiar te și gădilă
câte o pădăie

și o iei de acolo
tot în vale
pe firul pârâului
ce duce cu el
cântec de fluier
cu miros de plai
și urme de miel

nu mai vrei să vii acasă
ți-e bine și cald acolo
ridici storurile
să intre și el
Făt-Frumos
să-ți treacă pe deget un inel

acuma nu mai ești singură
deasupra voastră
e cerul
și voi o țineți una și bună
că dincolo de el
îl vedeți
pe Bunul Dumnezeu

Haiku

album de familie –
bunicii valsând
și acum
*

încă zăpadă –
din loc în loc
pete violete
*

miting aviatic –
pe cer paralele
în culori
*

primii mătîșori –
neîncăpătoare secția
de neonatologie
*

omăt proaspăt –
desenând linii frânte
clientul de la bar
*

homeless pe plajă –
degetele ieșite
prin bocanci
*

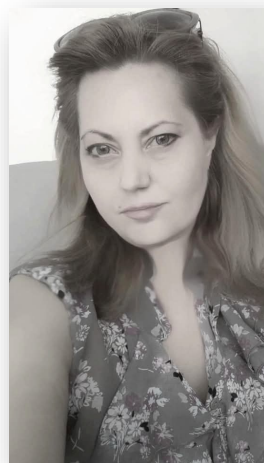
lumânări verticale –
seva mestecănelului
strânsă pic cu pic
*

prima întâlnire –
margareta mai are
doar o petală
*

refugiat –
ochii albaștri privind
porumbelul alb
*

stând pe gânduri –
floarea de magnolie
deschide fereastra

Laura C. Munteanu

Oglinda

Într-un ciob de oglindă
găsit pe drumul de întoarcere
spre mine,
m-am văzut cel mai bine.

Mai bine decât în oglinda
cu ramă de-argint:
sunt un poem scurt
pe-o pagină îngălbenită,
conservată de gerul
dinaintea înghețului,
care dezintegrează materia.

La început a(m) fost cuvântul.
Apoi a(m) fost creionul.

Cuvintele sunt opționale.
Ca și tăcerea.

Indiferent de vreme și de vremuri,
va dăinui
în ciobul de oglindă
doar o imagine:
un poem scurt,
pe-o pagină îngălbenită.

Exil în strălucirea umbrei

În urma mea răsare
semeață
floarea de piatră,
de bună voie exilându-se
în strălucirea umbrei
trupului meu de lut.

Voi evada și eu
în pala strălucire
când umbra-mi va fi
mai grea
decât trupul.

Orgoliu

O singură pagină
am scris despre moarte.

Într-o singură carte.
Într-o carte despre viață,
într-o miercuri.

Doar așa...
Să nu-i dau
satisfacție,
într-o marți.

(In)Certitudini

Tu n-ai existat decât
în rugăciunile mele.

Uneori câte-n înger
te aducea în ele,
să mă alini.

Alteori câte-un demon
te alunga din ele,
să te uit.

Tu
doar în incertitudini
exiști.

Neputință

Cerul își strigă neputința
prin norii de fum
acoperind lumea aceasta
incapabilă să privească în sus,
fără să ceară ceva.

Luca Cipolla

Noapte de vară

Cimbalele
evocă o altă vară
în timp ce aureola luminii
îi desenează conturul
și iubirea tinerilor mândri
extremele
sub dorința cea amară
a teiului se arată intactă iarba
călcată de o mie de ființe
nocturne,
cicada se oprește din țârăit
așteptând trezirea lui Helios
sau a unui curcubeu smerit
și eu,
eu te aștept și sunt liniștit,
totul e deja scris
deasupra bolții cerești
destinul n-are secrete
pentru cine, dincolo de vâl,
ne privește de sus.

Nepăsătorii

Ascunși prin trandafirul galben
pe care pântecul mamei pământ îl născu,
greșeli ale unui trecut de neuitat,
uite-i plutind
ca furnici mici
pe o băltoacă
ale căror riduri albe culegeau
palide,
primite din liniștea divină
acum accente de leme abulice
ațintite spre cer,
ignare de potențialul lor,
artiști fricoși
care se disting de masă
și pescuiesc dintr-o trezire subțire
căutând un ecou
pentru a se reflecta,
uneori cu succes nesperat
tresar
și explică de ce ei rămân pe linia de plutire.

Anestezică

Nemiloasă,
dezavuează fiecare simț,
și nu mai sunt nici tată, nici fiu
din pământ florile răsar
dar nu simt mireasma lor.
Intangibilă este emoția
precum un soare la asfințit
lipsit de poezie.
Silentioasă
Nu se aprinde lumânarea
care anunță sosirea ei,
vibrează șinele
la trecerea unui tren fantomă
și umbra insistă
la marginea balastului.
Înconjoară-te de suflete
oarecare
în ceața evenimentelor
care limfă cenușie dezlănțuie.

Anita

Pe șoptite
freamătă arțarii
la fiecare scânteie
care se face carne,
printre snopi
conștiința transpare,
intarsie a
motivelor pe fâșie aud
jonglerul vieții,
roata aceasta
care uneori apare și dispare
și cucuveaua strigă
unde Anita râde
în penumbra slabă
care ne însoțește
în șoptă.

Eroul nopții

Eroul nopții
în pas cu timpul,
lumină tremurătoare
vibrează pe prezența
lăptoasă și senină
care lucește și se deapănă
ca un ghem
de stele
și restitui eternul.

Aurel Domide-Șăntanu

Sunt ani de-atunci

Eram copil, sunt ani de-atunci, mi-aduc aminte
cum pe meleag din nord de Ardeal
se lăsase boare de primăvară.

Impresionat, mă furișam printre mesteceni,
sus pe tarnițe, ori prin brădiș
plin de admirație pentru noua haină
a pădurilor, a țărinilor și luncilor încărcate
de prospețime.

Mai la vale, pârâul Georgeasa, harnic, cristalin,
știut doar de cei care îi gustau răcoarea
din spuza limpezimii de sub cetini.

Îi priveam unduirea în ușoare zile de argint,
iar printre lespezi cu mușchi de velur
se furișau, în straie de curcubeu,
păstrăvii nestruniți.

Curios, priveam albinele ieșite la cules
cum săgetau văzduhul, albine pădurene
cu lăcașul în scorburi de copaci bătrâni.

Cerul de un albastru de gețiană
străjuia prospețimea întinderii.

Pe alocuri, tufe de ferigă, zimțate,
își clătinau frunzele abia ieșite
din pătulul afănat al țărinii.

Neclintiți și înalți, brazii țineau streășină
veșnică meleagului.

Mai sus, în creștet se ivea muntele
eliberat de povara albă a nămeților.

Pierdut în farmecul lăsat de priveliști
îmi simțeam ființa încorporată în peisajul
unic al anotimpului rămas amintirii.

În așteptare, amândoi

Steaua privindu-mă de sus
numai cuvinte reci mi-a spus

Hei, ce zici?
Tu acolo, eu aici...

I-am zis trudit: știu că mă placi
dar mai am treabă, ce-o să-mi faci?

Nu vin încă, precum ți-am zis
mai stau cu-ai mei, mai am de scris

Și s-a retras în strălucire
sperând să-i fiu, cândva, chiar mire

I-am spus, apoi, prins de fior
că n-am de gând sus să mă-nsor

Și am rămas calm, fără toane
ea-n cer, eu jos, vreo trei sezoane...

Dar nu știm încă, fiecare,
sezonul cât va fi de mare

De ai pe cineva în lună
să vină-n „vale” să ne spună!

Purtând emoții calde-n piept
privind-o-n seri răspuns aștept

Și-acum semnez, precum mă știu:
Pensionar... Și din Sibiu

Grigore Cotul

Rectificare prin lipsă

Se fac tăierile finale,
Guvernul a trecut la fapte:
Elevii au nevoi banale:
... doar corn
și lapte.

Vom renunța la manuale,
Că dascălii-s ființe apte
Să dea evaluări finale
... din corn
și lapte.

Din clasele gimnaziale
Ar fi destule numai șapte,
Iar cheltuieli salariale
... în corn
și lapte.

Visând la pensii speciale,
Vom bâigui, pierduți în noapte,
Mușcând pe holuri, în spitale,
... un corn
cu lapte.

Rondelul emigrării

În țara care se goleşte,
Un biet bătrân mai stă la poartă,
Neputincios, bătut de soartă,
Și lacrimi calde irosește.

De multă lume-și amintește,
Pe multă lume uită, iartă,
În țara care se goleşte,
Un biet bătrân mai stă la poartă.

Un fiu i se căsătorește,
Iar fata ce-i va fi consoartă
I-a spus că nu va sta nici moartă,
Să-și vadă vreun copil cum crește,

În țara care se goleşte.

La All Inclusive

(parodie după poezia „Odaia bunicului”,
de Ion Pillat)

M-am dus cu o mașină și am trecut cu bacul
La Călărași-Silistra – o oră și-un minut.
Eu n-am mai fost, dar, sincer, am fost satisfăcut
Să pot s-admir în juru-mi, că se mergea ca racul.

Am pus cu mine acte, de-acasă – un hrisov,
Să vadă și bulgarii că-s fiu de Tepeș-Vodă,
Și-ajuns la patru stele, în camera comodă,
Aveam în jur de toate, ca la-nceputuri Iov.

Pe plajă și-n piscine, femei – mai mult de-o mie,
Iar eu, în slipul Gucci, mă tot plimbam năuc,
În gând tot repetându-mi că dacă mă mai duc,
Un loc mai bun ca ăsta nu are cum să fie.

Am stat o săptămână, dar nu m-aș mai trezi
Din visul ăsta magic, la griurile vremii,
Dar tot regret un lucru: am pus, precum boemii,
Mai mult de-un kil pe mine, în fiecare zi.

Turist (rondel)

Atât de multe-aș fi ratat,
De nu treceam prin Bucovina,
Pe jos, cu trenul sau mașina,
Dar tot mai am de vizitat.

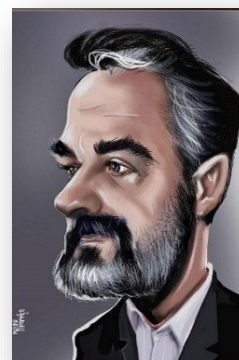
Prin multe locuri m-am cazat,
Mai simt pe limbă prânzul, cina...
Atât de multe-aș fi ratat,
De nu treceam prin Bucovina!

De două zile-s relaxat
La Vama, numai cu vecina –
E măritată, bat-o vina,
Eu, încă, nu m-am însurat...

Atât de multe-aș fi ratat!

Grigore Cotul

Epigrame

Portret de
Marian Avramescu

SINGURA SOLUȚIE

La halul ăsta de hoție,
Când fură banii doar cu sacii,
Putem scăpa de sărăcie,
De vom elimina săracii.

19 NOIEMBRIE – ZIUA BĂRBATULUI

De-aseară i-am inoculat
Că azi e-un fel de „ziua mea”,
Și pân’ la urmă m-a lăsat
Să fac ce-mi sugerează ea.

REDUCEREA VOLUMULUI DE HÂRTIE ÎN ȘCOALĂ

Cum s-a redus birocrația
În școlile din România,
Normal ar fi s-apară semne
Că nu se taie-atâtea lemne.

DECLARAȚIE

Conduceam destul de tare
Înspre casă, obosit,
Și-ntr-o curbă oarecare
M-am autodepășit.

DOMICILIU STABIL

Unui preot – fire calmă –
Când i-am spus cât îl admir,
M-a „apostrofă” c-o palmă
De pământ în cimitir.

DUPĂ CÂTEVA ZILE LA BĂI

E ceva ce cred că-mi scapă
Ori e lipsă de noroc:
Zilnic am intrat la apă,
Însă n-am slăbit deloc!

ÎNCURAJARE

Îi consolez pe cei ce vor
Un mare premiu la umor,
Spunând că mie mi l-au dat
Exact când nu l-am meritat!

SOARTA UNUI EPITAF

Pentru când va fi să fie,
Rudelor eu le-am lăsat
Textul ce-aș fi vrut să-l scrie...
Însă n-au mai apucat.

EXPLICAȚIE

În epigramă-s multe teme
Pe care mă mulez,
Iar celor care n-au probleme
M-apuc să le creez!

NOSTALGIE

Când văd cum anii mi s-au dus,
Un singur lucru știu precis:
Atât de multe am de spus,
Că nu mai am nimic de zis!

MEREU LA MODĂ

Ținuta simplă, naturală,
Ce s-a lărgit de când o am,
Da-i tot mărimea ideală,
E doar costumul lui Adam.

AM AVUT NOROC

Cum sunt ascultător și bun,
Soția a apreciat,
M-a dus la Târgul de Crăciun,
... dar nu m-a dat.

UNUI FOST MARE TENISMAN

Degeaba crede că-i dotat,
Există multe bănuieli
Că tot ce i-a ieșit la pat
Au fost doar dublele greșeli.

CĂSĂTORIE DIN INTERES ÎNȚRE BUGETARI

Din dragoste enormă,
O tânără își leagă
Jumatea ei de normă
De norma lui întregă.

CHESTIONAR

DE SATISFACȚIE

De-l întrebi: „Cum e la mare?”,
Pe bărbatul însurat,
Îți răspunde la-ntrebare:
„Stau ca prostu’, pe uscat!”

CONȘTIENTIZARE

Când ea – un om de calitate –
L-a părăsit definitiv,
I-a dat motive-ntemeiate
Să nu mai bea... din alt motiv.

CUVINTE ÎNCRUCIȘATE

Văzând-o-ntruna indispusă,
Nevestei mele, azi, i-am spus
Să aibă grijă, că-i expusă,
Știind cât sunt de predispus...

DE POST

Deschid agenda mea de post
Și-n rubrica „Păcate”,
La unele bifez – „au fost”,
La altele – „ratate”!

TRECEREA LA ORA DE IARNĂ

Soția face teatru –
Așa e stilul ei –
Că m-aștepta la patru
Și m-am întors la trei.

DIN CUPLU

E trist bărbatul, uneori,
Că viața nu-i ușoară:
La muncă-i pus să tragă sfori
Și-acasă-i tras pe sfoară!

EFFECTUL TRECERII LA ORA DE IARNĂ

M-a programat la psihiatru
Nevasta, fără vreun temei,
Că m-a sunat în jur de patru,
Iar eu i-aș fi răspuns la trei.

SPERANȚĂ

Ne tot iubim ca doi nebuni,
Cu simțăminte curate,
Să pot avea, la nouă luni,
Concediu de paternitate.

NESĂBUINȚĂ

Să fim o clipă laolaltă,
I-am pus o sumă-n buzunar.
Știam c-o să mă lase baltă...
Știa că-i voi plăti lunar...

ESTIVALĂ

Pe plajă, toți, când dânsa iese,
Privesc uimiți, cu ochii mari,
Costumul ei din două piese,
Compus din șlapi și ochelari.

ÎNCĂLZIREA GLOBALĂ

La noi în casă se petrece
Un lucru absolut normal:
Când ea se poartă foarte rece,
Încep să mă-ncălzesc global.

LEGALIZAREA FERICIRII

Prin actul de căsătorie
Se pune în legalitate
Și se transformă-n căsnicie
Privarea ta de libertate.

MEDICINA ÎN FAMILIE

Chirurgul a investigat
Prezența unui corp străin
Și, la final, a prelevat
De pe soție... un vecin.

SCHIMBAREA LA FAȚĂ

Un soț plecat de mulțor,
Ajuns acasă, dimineață,
S-a dus la ea, în dormitor,
I-a prins și i-a schimbat la față.

SECRETUL CĂSNICIEI

Potrivirea-i un tezaur,
E-al destinului cadou:
Ea-i Fecioară, el e Taur,
Dar cu ascendent în bou.

SECRETUL UNEI RELAȚII STABILE

O căsnicie fericită
Aveau, și nu de ani puțini,
Că ea a fost mereu iubită
De cel puțin vreo doi vecini.

SOȚIEI

Dansează-n fața mea prin casă
Lasciv, că-i place s-o admir,
Și-apoi, într-un final, mă lasă...
Să spăl, să calc și să aspir.

GINERELE ȘI SOACRA

La analize, de vreo lună,
Verificându-i sănătatea,
I-a spus că starea ei e bună,
Dar și-a pierdut imunitatea.

RITUAL

Mă roagă soacra, la culcare,
Cu tot atașamentul,
Să-i pun la cap o lumânare,
În caz că iau curentul.

CADOU PENTRU SOȚIE

I-am luat, că mi-a cerut,
O oglindă mare, nouă,
Și de-atunci le-am tot văzut
Reflectând... pe amândouă.

ROȘII DE IMPORT

De vreo lună le-am luat,
Însă n-am aflat chichița
Cum de ele-au rezistat,
Dar a putrezit lădița.

ÎNDĂRĂTNICIE

Statistic s-a adevărit
(Eșantionu-i arbitrar):
Sunt greu românii de pornit
Atunci când vrei să-i scoți din bar!

MIRESME DE TOAMNĂ

În parc, pe frunzele căzute,
De-un ruginiu imaculat,
Un trecător, pe nevăzute,
S-a... știți voi ce... și a plecat.

URGENTĂ

La un medic renumit
Pe sistem locomotor,
Au adus un nesimțit...
Nu-și mai simte un picior.

IMPRESII DE LA NUNTĂ

Nuntașii toți au petrecut,
Și nașii – toată masa,
Doar mirele-i cam abătut,
Că n-au furat mireasa.

ÎN LIVADĂ

Cum primăvara a venit,
Țăranul parcă-nvie,
Că vede-n pomul înflorit
O sursă de... tărie.

CONSOLARE DUPĂ MECI

Suporterii se liniștesc,
Chiar dacă pierdem la final,
Că jucătorii reușesc
Să-nceapă meciul cu egal.

UNA CALDĂ,

UNA RECE
După ultimul consult,
Medicul i-a spus în față
Că el n-o s-o ducă mult,
Dar rețeta e pe viață.

PÂRTIE!

– Deci... gata cu joaca!
(Imaginea-i rară):
– E soacra cu placa...
Cu placa dentară!

CADOUL

Când șeful s-a pensionat,
Ne-am adunat vreo douăzeci
Și-așa frumos i-am aranjat
... un loc de veci!

DÂRZENIE

Românul arată că poate
Să uite necazul avut
Și trece cu bine prin toate,
De-i dă cineva de băut.

PREGĂTIRI DE CRĂCIUN

Brăduțul cel mai rămușor,
Mai scump și proaspăt nins,
L-am dus acasă bucuros...
A doua zi m-au prins.

LA COLINDAT, ÎN AJUN

Ne-am dus când a-nceput ninsoarea
Din toate cele patru zări,
Abia mai nimeream cărarea
... și ne-am întors pe trei cărări.

LA TÂRGUL DE FETE

Cuprinși de vechile regrete,
Se-ntreabă mulți a cui e vina,
Când văd pe Muntele Găina,
De zeci de ani, aceleași fete!

PRIETENILOR MEI, IONI ȘI IOANE

„La mulți ani!”, cu mare drag,
Sănătate, bani, avere...
Eu v-aștept, pe toți, în prag,
Să mă scoateți la o bere!

RETROSPECTIVĂ

De toate am avut pe masă,
Doar musafirii mi-au lipsit,
C-am stat de sărbători în casă...
La toți pe unde m-au primit.

UNEORI TRECE GREU

A fost frumos, dar toate trec,
Iar noaptea peste noi se lasă...
Doar eu cu șefu' mai petrec,
În sensu' că-l petrec spre casă.

DUPĂ ZIUA NAȚIONALĂ

Cum ieri și-au arătat civismul
Românii noștri de pe-aici,
Mai simți și azi patriotismul,
În râgâieli cu iz de mici.

ABANDON

Impactul e destul de dur
Când vezi, uitându-te în jur,
O lipsă crasă de cultură
Pe câmpuri, în agricultură.

Veronica Georgiana Hodoroga

Pagina elevului

Clasa a VII-a
Școala Gimnazială „Enea Grapini”, Șanț
Profesor de Limba și literatura română: **Ana Hanciuc**

Regatul florilor

Nu multă lume știe despre Floravia, regatul nostru mic și cochet, deși există de mai bine de cinci decenii. Este ca o poveste, ca extrasă din basme. Încă mi se pare așa, chiar dacă trăiesc aici dintotdeauna.

– Hei, Lea!

O văd pe Ava, prietena mea fără de care nu știu cum aș supraviețui. Mă salută de la distanță, cățărata într-un copac, construit cu siguranță, cu puterea ei de Arbor. Aici, în Floravia, atunci când regatul abia a fost creat, era un regat obișnuit. Apoi, a suflat peste el un vânt neașteptat și ciudat, foarte puternic, care, mai târziu, a fost numit Vântul Sticlos. Acest vânt ne-a adus puteri supranaturale tuturor celor care i-au supraviețuit. Toată lumea a căpătat puteri ale naturii. Unii pot crea copaci, cum e Ava, ei se numesc Arbori. Alții pot crea flori sau alte plante, se numesc Florari. Alții pot crea plante medicinale, numiți Medici. Aceștia toți se clasează la Puteri Vegetale. Mai e o categorie de puteri, Fenomenele Naturale, care sunt cele mai rare. Aici mă clasific și eu. Eu am puterea de a aduce ploaie, iar noi ne numim Apă. Mai sunt Suflătorii, care pot sufla vânturi puternice, reci sau calde. Mai sunt Fulgii, care fac ninsoare, și Razele, care creează lumină și căldură, ca și Soarele. Acum, după ce cu toții am primit aceste puteri, cu toții am „înflorit” regatul și l-am decorat cu flori, copaci și alte plante frumoase și viu colorate.

– Salut, Ava! A crescut cireșul, să înțeleg, îi răspund eu cu un zâmbet larg.

Ava are părul negru ca tușul și lung, pielea albicioasă și un zâmbet care te face și pe tine să zâmbiești. Nu sunt multe persoane ca ea în lume. Nici eu nu aș spune că mă asemăn cu ea. Eu niciodată nu am crezut că merită să îmi țin inima pe tavă pentru oricine. O deschid mai mult pentru ea. Eu, spre deosebire de ea, am părul de o culoare blondă într-o nuanță de roz pal. Avei îi place să îi spună roz căpșună. Pot să zic că se aseamănă.

Ne plimbăm pe aleea pe care locuim. Trecem pe lângă cărucioare cu negustori, care vând fie fructe create cu puterile lor, fie alte lucruri, cum ar fi preparate dulci, materiale de croitorie sau semințe ciudate, create de ei. Ne oprim ca de obicei la standul cu cornulețe și le admirăm, dar pornim și mergem în mai departe.

Ajungem la căsuța noastră. Mereu mi s-a părut drăguță și primitoare. Este o căsuță cu un singur etaj, cu ferestre mici, decorate cu flori. Are o livadă făcută doar cu ajutorul mâinilor talentate ale Avei și cu picăturile de ploaie care le udă cât de des, venite din partea mea.

– Am o surpriză pentru tine, îi spun Avei când intrăm în casă.

– Da? întreabă ea, uitându-se la mine cu o privire entuziasmată.

– Așteaptă!

Merg în bucătăria noastră drăguță. Avem o măsuță rotundă, un cuptor și un aragaz. Camera e decorată cu plante cățărătoare și picturi atent pictate de Ava. Așa ne câștigăm noi existența. Ea pictează, eu ajut orașul cu puterea mea rară.

Scot din cuptor tarta cu mere la care am lucrat azi-dimineață. E făcută cu merele din livada noastră. Știu cât de mult ne place amândurora.

– Închide ochii, îi spun eu Avei. Ea face întocmai, și, după ce stau în fața ei, îi zic:

– Deschide-i!

– Oau, Lea! Ce mai bucătărească ești!, spune și face cu ochiul. Știe că nu sunt, de fapt, mare fană a gătitului. Dar aș face-o oricând, doar ca să o aud râzând de bucurie, fiindcă asta mă face și pe mine să zâmbesc și să uit de toate cele prin care am trecut amândouă.

Când ne-am cunoscut, am observat câtă nevoie avem una de alta. Ava și-a pierdut părinții când aceștia călătoreau pe Marea Învolverată, ca să ajungă în Erin-dol, regatul nostru vecin. Asta s-a întâmplat acum trei ani, exact cum mi s-a întâmplat și mie. Mama mea era bolnavă, iar eu, având doar 11 ani, nu am știut cum aș fi putut-o ajuta. Nu o să uit niciodată ultimele ei cuvinte: „Lea, du-te și trăiește-ți viața! O să te veghez mereu, printre stele.”

Când mă gândesc la asta, mă înțepă ochii de la lacrimi, dar clilesc să le dau la o parte și îi spun Avei să mergem în livadă. Instalăm o pătură sub copacul nostru preferat, creat cu ajutorul puterilor noastre, și tăiem tarta în felii.

– Of!, se aude o exclamare din apropiere. De ce nu reușesc?

– Ce nu reușești, Sofia?, întreabă Ava pe acea fată pe care, se pare, o cunoaște.

– Nu pot să suflu vânt, spune ea, suflând zădărnice.

– Poate doar ai nevoie de o pauză, îi zice Ava.

Sofia se pune jos pe pământ și spune cu o voce amăgită:

– Nu e asta. Eram foarte puternică înainte. Eram una dintre cele mai puternice Suflătoare din partea asta a regatului. Dar acum, simt puterea cum se scurge... Vouă nu vi s-a întâmplat, nu-i așa? Sunt doar eu, cea slabă...

– Am mai auzit oameni vorbind despre asta.

Ava mă privește întrebătoare, la fel și fata de lângă livada noastră.

– Cred că se întâmplă ceva cu puterile noastre, spun eu.

A doua zi, umblu prin regat, să găsesc informații despre ceea ce tocmai am aflat. Trec pe lângă tarabe de negustori, printre copii care țopăie de colo-colo și printre oameni prinși în bârfe. Mă opresc când aud ceva interesant.

– ...puterea lui e tot mai slabă... este o Rază... nu mai luminează de trei zile...

– Sunt un Fulg... Adică, eram.

Ceea ce aud, chiar dacă nu sunt propoziții întregi, e destul pentru a mă lămuri că intuiția mea e adevărată. Mă concentrez să fac să plouă deasupra unui copac din apropiere. Puterea mea funcționează corect. Nu am semne de slăbire. Cel puțin nu încă.

Merg acasă să îi spun Avei despre cele aflate.

– Deci spui că mai multă lume își pierde puterea?

– Da, așa cred, răspund eu, apoi se lasă tăcere între noi.

Prin minte îmi trece o idee, ca o fulgerare.

– Ava, parcă știai ceva despre istoria Floraviei.

Am aflat despre cum tatăl ei știa multe despre istoria regatului nostru, despre cum a devenit magic și despre istoria conducătorilor acestuia. Asta mi-a dat o speranță despre cum s-ar putea ca Ava să știe ceva despre cum a ajuns puterea la noi, ceea ce ne-ar putea ajuta să ne dăm seama de ce puterea dispare.

– Știu că Vântul Sticlos a venit din Vest, dar nu a venit de bunăvoie. A scăpat din Erindol...

– Nu în Erindol trăiesc vrăjitorii?, o întrerup eu.

– Nu știu, îmi răspunde cu o expresie întrebătoare.

– Așa am auzit... am auzit că acolo a fost creată un fel de sursă magică, din care toți oamenii și-au însușit puteri fermecate și au devenit vrăjitori, spun eu. Nu crezi că...

– Vântul Sticlos a fost creat de ei?

Ava mă privește cu o expresie nedescifrabilă, și cred că la fel o privesc și eu. Da, ideea noastră are sens.

– Dar are asta legătură cu faptul că puterile noastre scad?, întreabă ea, în timp ce își mută privirea de la mine și privește în gol spre perete.

– Poate a fost un efect cu o durată limitată, spun eu, îngândurată.

– Dar Lea! Puterile noastre sunt cu noi de mai bine de cinci decenii! Spune Ava.

Are dreptate. Nu știu ce să cred. Cu toate astea, cred că e posibil să ne fi luat puterile *cineva*. Însă nu îi spun teoria mea Avei până nu îmi dovedesc singură că e adevărată.

Mă plimb din nou pe alee, cum o fac de câteva zile. Am aflat deja multe lucruri care nu fac decât să îmi confirme ideea. Nu toată lumea și-a pierdut puterile deodată. Nu, ale mele funcționează încă bine, și nu simt slăbire. Oamenii nu și le pierd nici în funcție de vârstă, nici în funcție de tipul lor de putere. Atât Vegetalii, cât și Fenomenele Naturii, și tineri, dar și vârstnici își pierd abilitățile pe zi ce trece.

Privesc în jur și văd ceva straniu, care îmi atrage atenția.

Văd o persoană ciudată, cu pielea albicioasă, o pălărie neagră și haine largi negre. Văd când în mână îi apare ceva ce arată ca o *trompetă*... mă rog, nu sunt bună la asemănat lucruri între ele. Privește în jur, în căutare de priviri curioase, dar, din fericire, nu mă observă, și ceea ce se întâmplă mă face și mai interesată.

Trage din acel lucru, în spatele unei persoane, și observ cum din acel om iese un fel de vapor verzui, care intră în acel dispozitiv. Apoi, ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat, persoana ciudată face cale-ntoarsă, își bagă dispozitivul într-o geantă și pleacă.

Atunci, piesele mi se pun cap la cap. Exact ce bănuiam.

„Un vrăjitor. Vrăjitorii ne fură puterile. Dar de ce? Nu au și ei puterile lor, create de ei?”

Ajung acasă în fugă.

– Ava! Am descoperit unde au dispărut puterile oamenilor, spun eu pe nerăsuflăte. Și ghici ce? Vrăjitorii din Erindol le extrag cu un fel de dispozitiv în formă de trompetă, le trag sub formă de abur verzui și le duc cu ei...

– Lea, liniștește-te! Mai spune o dată, ce s-a întâmplat?

Îi explic încă o dată toate cele petrecute, iar Ava mă ascultă fără să zică un cuvânt.

– Ava, trebuie să le aduc înapoi.

– Tu? Singură? Lea, spune ea și îmi pune o mână pe braț, vin și eu cu tine. Vreau să te ajut.

– Nu cred că e o idee bună, Ava. Știi că mă descurc, știi deja cât de puternică pot fi. Nu voi păți nimic.

Nu o s-o iau pe Ava cu mine în nici un caz. Știu, e puternică, dar nu în modul ăsta. Mă voi descurca de una singură. Știu că pot. Dar Ava nu ar putea nici măcar să atace înapoi, dacă ar fi atacată. Are un suflet prea bun.

„Ca mama”.

Gândul îmi străpunge inima, dar nu e momentul de slăbiciune acum.

– Ai încredere în mine?, o întreb eu, privind-o cu speranță.

– Nu știu ce să spun, Lea... știu că o poți face, dar pur și simplu, am nevoie de tine.

Înțeleg ce spune. Și eu simt la fel.

– O să mă întorc, și o să aduc totul la normal, odată cu mine.

– Promiți?, întreabă ea și mă privește cu îngrijorare și speranță.

Mă uit la ea și îi zâmbesc.

– Promit.

Ziua de mâine a venit repede. Nu sunt îngrijorată sau speriată. Știu că mă descurc. Îmi iau la revedere de la Ava și pornesc. Nu știu neapărat încotro, dar mă ghidez după harta pe care prietena mea a desenat-o cândva. Nu știu ce o să fac când voi ajunge, sau cum o să aduc puterea înapoi. Vreau să găsesc sursa provenienței Vântului Sticlos.

Mai ascult lucruri despre care vorbesc oamenii. Tot ce aud nu face decât să-mi confirme toate ideile și bănuielele. Dar se pare că nimeni nu s-a gândit la vrăjitori, în afară de mine. Și acum urmează să devin eroina lor, să salvez Floravia. Probabil...

Îmi scot gândurile negative și privesc spre hartă. Ca să ajung în Erindol, fie traversez Marea Învolverată, fie traversez Pădurea Frunzelor. Cu siguranță aleg a doua variantă, deși nici aceea nu e cea mai sigură.

După ce ies din regat, îmi continui drumul, mergând tot înainte, până ajung pe o potecă îngustă. Privesc în față și văd pădurea.

„Acu-i acu”, îmi spun și înaintez cu hotărâre. Am un rucsac cu lucruri trebuincioase: o lanternă, un sac de dormit și o bâta, în caz că mă întâlnesc cu vreun animal sau altceva periculos. Mai am ce a rămas din tarta cu mere făcută de mine acum vreo două zile. Sunt pregătită.

Nici nu-mi dau seama că deja am intrat în pădure. Privesc harta și încercuiesc cu carioca locul unde mă aflu. Trasez o linie pe care, așa spune eu, va fi traseul meu până în Erindol.

A trecut ceva timp. Continui să merg și aud un sunet, un foșnit de frunze. Privesc în depărtare, nu văd nimic. Mă opresc din mers, ca să văd dacă nu cumva sunt eu cea care a făcut sunetul, dar îl aud din nou. Apuc repede bâta din rucsac și o țin pregătită de luptă. Aud foșnitul frunzelor, apoi inspir adânc, îndrept bâta într-o poziție de lovire și privesc în jur. Sunetul vine tot mai aproape. Privesc spre orizont și observ o formă ne-definită. Dar nu e un animal...

„E o persoană”.

Dar nu las bâta jos. Acest om vine tot mai aproape, nepărrând alarmat de fata din fața lui, care ține o bâta ațintită spre el. Vine tot mai aproape, și observ că ține o mână ridicată.

– Ce faci tu aici, hotărâsc eu să întreb, dar încă nu las bâta jos.

– Pot să întreb același lucru despre tine.

În fața mea se întruchipează tot mai aproape un băiat care pare de vârsta mea. Îi observ mâna ridicată și semnul de pe încheietura lui. Apoi, țin mai strâns bâta și o pregătesc pentru o posibilă luptă și îi întâlnesc privirea.

– Ești tu...

– Un Dublu?, continuă el. Da, sunt.

Rămân cu gura căscată. Oamenii Dublii sunt foarte rari. Ei au o putere combinată, una Vegetală și alta de Fenomen. Nu am mai întâlnit unul niciodată. Până acum.

– Deci... continuă el, privind spre frunzele care acoperă pământul, ce faci aici?

– Asta nu e treaba ta, îi spun eu și pornesc din loc. Nu am de gând să mă opresc din drum pentru a vorbi cu oricine.

„Dar dacă a aflat și el despre vrăjitori și posibilul lucru pe care îl fac?”

Mă opresc și privesc înapoi spre acel Dublu care ar putea crede ceea ce cred și eu și care ar putea avea mai multe informații de care aș avea nevoie.

– Dacă îmi spui tu primul, zic eu.

El se uită la mine, ca și cum m-ar analiza, așa că asta fac și eu. Are părul de un albastru așa de închis, că, dacă nu ar da soarele peste chipul său, ai crede că e negru. Are pielea bronzată și acel semn de Dublu pe încheietura mâinii. Nu are nimic altceva ieșit din comun, arată ca un adolescent obișnuit din Floravia. Observ că

are și el un rucsac într-o mână, dar nu pare a avea vreo hartă.

– Tot ce pot să zic e că am venit aici în legătură cu pierderea de putere a regatului, spune și își înclină capul într-o parte. Este asta și motivul tău?

Deci, am ghicit. Pentru ce altceva ar veni cineva în Pădurea Frunzelor? Cred că la asta s-a gândit și el.

– Exact, spun eu. Am o teorie.

– Teorie? Vrei să spui, Erindolul? Vrăjitorii?

Rămân uimită. Se pare că nu sunt singura care crede asta. Cred că îmi citește uimirea de pe față, așa că spune:

– Nu, nu ești singura care crede asta, spune și rânjește amuzat. Așa credeam și eu, până să te văd pe tine.

– De unde ți-ai dat seama ce fac? De ce sunt aici?

– Pentru ce altceva ai fi într-o pădure ca asta?

Exact la asta mă gândeam și eu. Oare îmi citește gândurile? Cred că observă din nou uimirea de pe fața mea, așa că spune:

– Ce pot să zic, sunt destul de perspicace.

Pufnesc și mă pregătesc din nou de plecare. De unde să știu eu ce anume vrea acest Dublu? Poate vrea doar informații de la mine, apoi mă va trăda și voi rămâne singură, pierdută, fără speranță. Așa că pornesc din nou cu acest gând. Eu voi fi cea care va aduce puterea înapoi în regat.

– Am putea face o echipă bună, dacă nu ai fi așa încăpățânată.

– Încăpățânată?, întreb eu și mă întorc.

– Ei bine, eu cred că ai nevoie de ajutorul meu, și se poate că și eu să am nevoie de tine...

– Cum...

– Nu ești tu fata aceea care face spectacole cu apa? Știi, te-am văzut odată.

Deci, se pare că sunt, oarecum, faimoasă. Renunț la acest gând și întreb:

– Cu ce te-aș putea ajuta eu? Dar tu, pe mine?

El mă privește încruntat, apoi din ochi îi ies raze ca ale soarelui. Acestea îmi ajung până la braț. După câteva secunde, începe să mă ardă. Arunc cu apă, și apoi își retrage privirea.

„Rază. Dar o Rază puternică, pentru cineva așa de tânăr...”

– Ce mai poți să faci?, întreb eu, încercând să par indiferentă după demonstrația lui care aproape m-a prăjit.

Se apleacă și ia o bucată de pământ. Apoi, din aceasta răsare o plantă. Mentă.

„Medic”.

Inspir adânc și mă mai gândesc puțin. Poate că ar trebui să îi ofer o șansă. Dar nu pentru că am nevoie de ajutorul lui. Și, în caz de orice, pot fugi. Sunt mult mai puternică decât cred. Și sigur mai puternică decât orice ar fi el. Sunt Apă, și pe lângă asta, sunt o putere și fără ea.

– Elian, se prezintă el.

– Lea.

– Hai să aducem puterea înapoi!

A trecut ceva timp de când mergem. Nu am vorbit mare lucru. Dar încă nu îl găsesc pe Elian ca pe o amenințare. Cel puțin, nu încă.

– Cum ai făcut rost de harta aceea?, întreabă el, la un moment dat.

– Prietena mea a făcut-o, acum ceva timp, spun eu și îmi amintesc că pentru un moment am uitat de Ava.

Privesc pe hartă și încercuiesc din nou pe ea locul unde cred eu că suntem acum. Ne continuăm drumul în liniște. Până când aud un sunet îndepărtat. E ca un urlet. Elian se oprește din mers și privește în depărtare. Apoi, întinde mâna după rucsac și scoate din ea ceva care arată ca o armă. E o stelută ghimpată. Acest tip de armă e popular la noi în regat.

– Lupi de cenușă, spune Elian.

Lupi de cenușă? Am mai auzit de ei, de la Ava, dar nu am mai întâlnit unul. Apuc și eu bâta. Lupii de cenușă sunt niște lupi cu blana cenușie și ochi hipnotizanți.

– Orice ai face, nu îi privi în ochi, spune Elian și se pregătește de atac. Asta fac și eu.

Lupii se apropie. Nu intru în panică, știu cum să mă controlez. Îmi dau coada împletită pe umărul drept. Îi văd cum se apropie, le observ blana cenușie și ochii colorați, ca un vârtej. Aceștia ne observă și se reped la noi. Mă ascund după un copac și îmi încarc puterea. Simt cum îmi ajunge până la degete. Îmi scot capul și văd unul dintre lupi aproape de mine. Îl împroșc cu un jet puternic de apă. Aceasta îi ajunge în ochi și îl împinge tot mai departe. Sunt uimită de jetul meu așa de puternic. Încep să chicotesc. Cine ar putea face așa ceva la doar 14 ani și jumătate? Devin mai încrezătoare și continui. Odată cu apă, odată cu bâta mea de lemn. Continui să chicotesc.

– Te distrezi acolo, Lea?, spune Elian, în timp ce aruncă cu raze spre doi lupi. Nu e momentul.

Arunc cu apă spre unul din lupi și acesta își îndreaptă ochii spre mine. Mă privește atent, iar eu nu pot să îmi desprind privirea de la vârtejul de culori din ochii animalului. Nu îl aud bine pe Elian când îmi strigă numele.

„Nu, nu pot să pătesc asta!”

Apoi, simt cum privirea lupului dispare, și rămân doar eu, privind în gol. Simt o durere puternică de cap și mă prind de copacul din apropiere. Vederea îmi revine și-l văd pe Elian care îndreaptă o privire arzătoare spre lupul care m-a hipnotizat. Apoi își îndreaptă privirea spre mine și îmi spune:

– Parcă ți-am spus să nu te uiți în ochii lor...

– Nu a fost plăcut, sigur, spun eu și mă las să alunec pe pământ. Se așază lângă mine și scoate o cană.

– Poți face apă caldă?, mă întreabă și pune cana pe pământ în fața mea.

Îmi îndrept degetele spre cană și, cu forța ce mi-a rămas, mă concentrez să o umplu cu apă cât de caldă posibil. Apoi, Elian ia cana și își toarnă pe degete câțiva stropi. Pune în ea ceva plante medicinale, unele par improvizate, și asta mă surprinde. Nu multă lume poate crea plante improvizate, e nevoie de mult exercițiu. Nu mai văd multe, fiindcă ochii mi se închid. Îmi simt capul greu.

După o vreme, îl văd pe Dublu cum îmi întinde cana.

– Ce-ai pus în asta?, întreb eu. Arată ca o poțiune verde, pe care sigur nu o să o beau.

– Fii sigură, nu e nimic otrăvitor în asta. Medicii nu pot face plante otrăvitoare. Pe mine m-a ajutat de multe ori.

Oftează și pune cana lângă mine, apoi continuă:

– Știi tu, tata era foarte sever când venea vorba de mine, fiindcă aveam o putere așa de rară. Voia să fiu pregătit pentru orice aș întâmpina, să fiu cel mai bun dintre cei mai buni. Nu era dur, dar îl acaparase mândria, și voia să fiu puternic. Ne antrenam des în pădure și, de obicei, ne întâlneam cu lupi cenușii. Așa am învățat să creez plante noi și să le combin în ceea ce numești tu poțiuni. Nu e așa rea, serios.

Iau cana în mâini și mă strădui să iau o gură, ca să îl mulțumesc pe Elian.

– Bleah! Parcă ziceai că e bună.

– Credeai că, dacă îți spuneam cum e de fapt, urma să o bei?

Încep și eu să râd, dar nu foarte amuzată. Observ cum puterea începe să îmi crească din nou și simt cum capul nu mă mai doare așa de rău.

Mă ridic. Încă mă simt ca în ceață.

Pornim din nou la drum, și, nu după mult timp, putem zări Erindolul. Ieșim din pădure și privim harta.

– Deci noi suntem aici, arăt eu cu degetul și încercuiesc cu carioca, iar Vântul Sticlos provine de... aici, cred eu. Arăt pe hartă spre locul de unde Ava mi-a spus că e cel mai probabil ca Vântul Sticlos să provină.

– Așa mi-a spus și tata, spune Elian. Ai vreo idee despre cum am putea aduce înapoi puterile?

– Cum ar fi să facem rost de o trompetă din aceea...

– Vrei să spui, Epuizatoarele? Cele cu care ne iau puterile?

– Exact. Apoi să mergem cu câteva din ele în locul unde ne strâng puterile, și să le absorbim, apoi să le ducem acasă.

Elian e uimit de spusele mele. Apoi încuviințează și spune:

– Genial! Dar cum știm noi unde ne sunt duse toate puterile?

– Oh, asta e cea mai ușoară parte. Pot obține mai multe informații decât am nevoie dacă ascult oamenii vorbind. Sigur vorbesc despre asta acum. Încă nu e foarte târziu, e posibil să găsim oameni pe stradă.

– Bine, hai să ne grăbim.

Găsim la o tarabă niște Epuizatoare.

– Câte crezi că ne trebuie?, întreb.

– Nu știu, dar sunt aici și Epuizatoare care trag puterea sub formă de lichid. Așa, putem depozita în ea cât am putea depozita în patru Epuizatoare obișnuite!

– Deci, e destul una?

– Da, cred că da, spune și o ia. Cât costă una?

Negustorul ne analizează o clipă. „Oare își dai seama că nu suntem de-ai lor?”, mă gândesc eu. După ceea ce pare a fi o eternitate, ne spune că valorează patru monede. O plătim și ne îndepărtăm de tarabă, apoi respir ușurată. Găsim un loc în care mai mulți Vrajitori stau împreună. Ne amestecăm cu ei, și încep să ascult.

– De mâine, spune o voce, vom fi cei mai puternici din lume! Astăzi, mulți din noi au plecat în căutarea mai multor puteri, în Floravia. Ni le vor aduce, și vom deveni mult mai puternici!

– Cum ni se vor atribui puterile lor?, întreabă cineva.

– Știi acel ceaun din piață, în care se adună puterile de mai multe săptămâni? Va trebui să ne punem mâinile în acea soluție și ne vom primi puterile!

Îl caut din priviri pe Elian, se pare că a auzit exact ce am auzit și eu. Ne întoarcem din mulțime și ne îndreptăm spre piață. Așteptăm să se facă târziu, ca toată lumea să plece. Ne apropiem de ceea ce e numit *ceaunul*. Iau epuizatorul din rucsac și i-l întind lui Elian. Acesta îndreaptă epuizatorul spre acea poțiune verzuie, care e puterea oamenilor din Floravia. După ce îl umple, și ceaunul rămâne gol, bag epuizatorul plin de putere în rucsac.

– Hai să plecăm repede, spune Elian.

Pornim din nou spre pădure. Când am ajuns destul de departe de Erindol, ridic palma și spun:

– Hai, bate palma! Se pare că facem o echipă mai bună decât mi-aș fi imaginat, Elian!

El nu ezită și bate palma cu mine.

– Mă întreb dacă au mai rămas persoane cu puterile lor întregi, spune el.

Când începe să se crape de ziuă, am ajuns și noi la intrare în Floravia. O mulțime de oameni, dacă nu mă înșel, tot orașul, stătea în fața mea și a lui Elian. O zăresc pe Ava printre ei, cu cearcăne pe sub ochi. Nu cred că a dormit noaptea asta. Zâmbește cu gura până la urechi când mă vede. Îmi întorc privirea spre Elian. El îl privește pe cineva care, cred eu, e tatăl lui. Îi zâmbește, iar omul zâmbește înapoi, mândru. Scot epuizatorul din rucsac și i-l întind. Apoi îl ridicăm victorioși. Câțiva oameni sunt confuzi, alții aplaudă. Mă simt așa de bine încât, chiar dacă sunt obosită, încep să râd. Doar tocmai ce am ajutat un întreg regat. Regatul meu.

– Doamnelor și domnilor, spune regele Floraviei, aveți în fața voastră salvatorii noștri! Sunt doar niște adolescenți de 14 ani, dar cu inteligența și cu puterile lor au reușit să aducă puterea înapoi de la vrăjitorii care ne-au luat-o. Așteptăm să auzim povestea adevărată de la marii noștri salvatori!

După ce le explicăm tuturor, pe scurt, despre vrăjitori, despre cum ne-au furat puterile și cum le-am adus înapoi, amenajăm un loc în care oamenii vin pe rând și își recapătă puterile. Floravia înflorește din nou, e la fel cum o știu dintotdeauna.

Cu Ava și cu Elian stăm pe o pătură în livada noastră sub un nou copac, creat de data aceasta cu razele de soare din ochii lui, cu o sămânță de mentă în combinație cu una de cireș de la Ava și cu ploaie de la mine. Este un vișin mentolat, deci.

Jucăm adevăr sau provocare.

– Provocare, spune Ava.

– Te provoc să faci și un măr mentolat, spun eu. Cred că ar fi mai bun.

– Asta e o provocare și pentru mine, spune Elian.

– Și pentru mine, exclam eu. Nu e ușor să stau o zi întreagă să ud un copac.

– Bine, deci e o provocare de trio, spune Ava, și începe să râdă.

Viața e dulce ca o cireășă. Iute, ca menta. Luminoasă ca o rază de soare. E perfectă.

Octavian
Florin
Boanchiș

Clasa a V-a

Scoala Gimnazială „Enea Grapini”, Șanț
Profesor de Limba și literatura română:

Ana Hanciuc

Orașul fără cuvinte

Elena este foarte tristă de o vreme, chiar dacă se apropie ziua ei de naștere. În data de 14 septembrie o să-și facă bagajul și se va muta de la bunicii săi în alt oraș, alături de părinții ei, într-un apartament cu două camere, la al patrulea etaj al unui bloc cu șapte nivele. (Părinții Elenei nu se înțeleg deloc cu bunicii ei). O să fie nevoită să lase în spate: bunici, camera sa, prieteni, vecini, profesori și să plece într-un loc cu totul și cu totul necunoscut. Dacă ar reuși, ar opri timpul și ar rămâne aici pentru totdeauna.

Într-un final, s-a scurs și ultima zi a Elenei petrecută la bunici. Printre lacrimi, copila observă o mașină neagră care se opri în fața porții. Era mașina părinților ei. Trebuia să plece. Cu lacrimi în ochi, fetița își strânse în brațe bunicii, le sărută mâinile, își luă bagajul și se urcă în mașină. Tatăl ei apăsă accelerația și, fără să rostească niciun cuvânt, plecă lăsând în urmă un nor imens de praf și pe bunicii înlacrimați, care salutau spatele mașinii.

Drumul până la noua ei casă era unul foarte lung, așa că Elena a încercat să adoarmă. Degeaba. Gândurile o frământau și nu-i dădeau voie să pună geană pe geană și să aștească. De la un moment dat, se gândi că totul o să fie bine, că o să întâlnească oameni prietenoși, veseli și inimoși, că o să se înțeleagă bine cu ei și că o să fie tratată ca și ceilalți copii. Și adormi. Peste doisprezece ore a ajuns în noul ei oraș. Când s-a trezit, Elena observă o junglă imensă de beton fără nici măcar o pată de culoare. Pe acoperișul unui bloc era o pancartă pe care scria: „Orașul fără cuvinte”. Griul și negrul împărțeau peste tot orașul. Oamenii erau mohorâți. Nici măcar unul nu schița un zâmbet. Mai merse ră ei ce merse ră și au ajuns în fața noii locuințe: Strada Negrii nr. 666. Când s-au coborât din mașină, un om ciudat scoase un sunet prelung, apoi își văzu în continuare de drum.

– Napoliticoaso!, se răsti mamă-sa. Nimic nu te-au învățat ăștia! Când te salută cineva trebuie să-l saluți și tu, nu să te prefaci că nu-l vezi!

– Și ce-i cu rochia asta colorată?, o luă la rost tatăl ei. Treci și schimbă-te, altfel se uită oamenii la noi ca la pinguinii de la Zoo! Doamne sfinte, parcă ești un pom de Crăciun!

Și începură ambii părinți să râdă.

– Dar tată, eu nu am nici măcar o haină gri sau neagră!

– Of, of, of! Urcă-te în mașină și vino în mall să-ți cumpăr niște haine normale. Măine va fi prima ta zi de școală aici și nu poți să mergi așa! O să ne râdă toată strada!

Elena, mirată, zise:

– Cum? Aici există școală?

– Vai de capul nostru! Păi, normal, că doar nu suntem în capătul lumii! Doar suntem oameni civilizați. Urcă-te în mașină și lasă atâtea întrebări! De voie, de nevoie, Elena s-a urcat în mașină și a plecat la cumpărături, apoi a venit acasă și a adormit bușean.

A doua zi dimineată, fetița se îmbracă frumos și plecă la școală. Acolo a luat cuvântul directorul școlii, doamna Șvâpț, și fiecare elev a fost repartizat într-o sală de clasă. Elena a fost repartizată în clasă alături de 24 de copii. În clasă intra învățătoarea, o femeie scundă și slabă, cu o față îngustă și cu o voce ascutită, care începu să vorbească elevilor și toți o înțelegeau doar ea era în plus. La un moment dat, observă că toți copiii deschid o carte, așa că făcu și ea la fel. Când a deschis cartea, fetița a rămas încrămențită. În carte nu era nicio literă. Erau doar semne și linii frânte închise. Aruncă din nou o privire prin clasă și observă că toți copiii scriu în caiet, așa că făcu și ea la fel, dar era o mică, mare problemă: nu știa ce să scrie. Învățătoarea o privi și îi spuse ceva, însă Elena tot nu înțelesese. Învățătoarea îi făcuse semn să iasă afară. Fetița își adună lucrurile și ieși din clasă zicând:

– La revedere !

Toți copiii se uitară înmărmuriți la ea, alături de învățătoare, dar Elena nu le dădu importanță.

Ajunsa acasă, fetița se tot gândea ce să facă în privința școlii pentru a nu fi exmatriculată și mai ales cum să le înțeleagă limba. Tot stând și tot gândindu-se la diferite moduri, primește un apel care avea să-i fie de mare ajutor:

– Bună ziua, ce mai faci draga mea Elena?

Era doamna profesoară de limba română, Ana.

– Nu prea bine, doamna profesoară. Am ajuns în „Orașul fără cuvinte” și părinții mei m-au dus la școală. Am intrat în clasă, și acolo era o doamnă învățătoare foarte ciudată și toți vorbeau o limbă...

– O limbă foarte ciudată. Te înțeleg, Elena, și eu am trăit acolo 18 ani și vorbesc perfect, să o numim așa, „limba” lor. Dacă vrei, te pot ajuta cu câteva cuvinte de bază, dar, pentru tine, există o singură soluție: să-i înveți și pe ei limba română.

– Dar, doamna profesoară, este aproape imposibil să fac așa ceva.

– Stai calmă, nu te pripi! O să te sprijin din spate și uite cum o să faci. Chiar dacă oamenii de acolo ți se par ciudați, de fapt sunt foarte de treabă și te vor înțelege.

– Bine, doamna profesoară. Așa o să fac. La revedere.

– La revedere. O să ținem legătura.

A doua zi, Elena merse la școală cu un bilet pe care era scris: Bună, sunt Elena și vin din alt oraș, unde se vorbește altă limbă. Îmi puteți da voie să vă învăț limba mea? Bineînțeles, scris cu „literele” lor pe „limba” lor. Intră cuminte în clasă, se așeză în bancă și așteptă până când se auzi un scârțâit și ușa se deschise. N-apucă învățătoarea nici măcar să ajungă la catedră, că Elena era ajunsă cu bilețelul în spatele ei. O prinse de mână și îi dădu bilețelul. Învățătoarea citi uluită bilețelul și aprobă cu capul, astfel încât fetița o înțelesese. Planul decurgea de minune. Învățătoarea se întoarse către copii, le spuse ceva, și toți aprobă, îi dădu Elenei un dicționar și se așeză în banca fetiței, iar Elena rămăsese singură la tablă și își începu lecția. Fetița începu să le arate literele A și M. Le explica atât de frumos, chiar mai frumos decât învățătoarea lor, apoi au început să lege primul cuvânt: mama. Văzând că au învățat foarte repede, Elena tot explică și explică până ce au ajuns la litera Z. Ziua de școală luase sfârșit, elevii au plecat acasă cu capul plin de noi cunoștințe, iar Elena, mai veselă ca niciodată pentru că reușise să-și facă treaba.

Bineînțeles că acasă fetița și-a sunat profesoara de limba română pentru sfaturi.

– Bună ziua, doamna profesoară.

– Bună ziua, Elena. Cum a fost astăzi la școală? Ne-a ieșit planul?

– Doamna profesoară, planul a ieșit de zece ori mai bine decât m-am așteptat. Am ajuns cu ei la litera Z și au reușit să învețe și primul lor cuvânt: mama. Vă mulțumesc, doamna profesoară, pentru toate sfaturile! O să vă fiu mereu recunoscătoare!

– Eu îți mulțumesc pentru că mi-ai luat în considerare sfaturile. Stai. Nu s-a terminat. De acum începe greul! Va trebui să-i înveți cuvinte. Intră pe site-ul „Limba română de la 0 la nota 10” și imprimă-ți DEX-ul. O să te ajute foarte mult.

– Ok, așa o să fac. La revedere.

– La revedere. Nu uita ce ți-am spus!

Zis și făcut, doar că în ziua următoare, când ajunse la școală, fu uluită de ce îi văzură ochii. Tot orașul era adunat în fața școlii așteptând-o pe Elena. Toți erau adunați ca să învețe limba română, așa că Elena fu nevoită să înceapă de la zero, și, în decurs de o trei luni, tot orașul vorbea aproape perfect limba română. Când toți înțelegeau ceea ce Elena vorbea, au trecut la sentimente, și astfel orașul și-a schimbat numele în „Orașul veseliei”, iar toți locuitorii au devenit oameni altruști, prietenoși și veseli.

La finalul anului școlar, Elena a fost decorată „Cetățean de onoare” al orașului.

După festivitatea de premiere, Elena își sună profesoara de limba română.

– Doamna profesoară, am reușit. Vă mulțumesc din inimă pentru TOT!

– Țin să mă înclin în fața ta, Elena! Tu ai reușit în trei luni ce n-am reușit eu în 21 de ani. Vezi, limba română poate salva viați!

Anastasia
Victoria
Pătrășcan

Clasa a VIII-a
Școala Gimnazială „Enea Grapini”, Șanț

Profesor de Limba și literatura română:
Ana Hanciuc

Nostalgie

Zilele trecute, bunica a frământat niște gogoși și m-a chemat să o ajut să le coacă. Tocmai ce a terminat de cules flori de soc pentru sirop. În bucătărioară domină un miros plăcut, proaspăt, un miros de vară. Aerul îmbină aroma florală a socului, nota acrișoară a lămâilor pentru sirop și pe cea dulce a vaniliei din gogoși. Miroase a copilărie și a vremuri lipsite de griji.

Terminăm de copt bunătățile dulci, apoi bunica prăjește niște cartofi și ouă, iar eu fac salată din crudități. Ne așezăm la masă și savurăm mâncărurile copilăriei mele. Clipesc, și, brusc, în fața mea apar aceiași bunici, doar că mai tineri.

Vremea toridă de afară a topit firicelele de zăpadă din părul bunicii, iar cutele-i din jurul ochilor sunt mai puțin adânci. Chelia bunicului a dispărut, la fel și barba argintie. Lângă ei, la masă, stau două fetițe, ambele cu părul bălai. În ochii uneia te poți scălda ca în mare, iar în ochii celeilalte, de culoarea chihlimbarului, vezi reflexii de sinceritate și inocență. Fetele se ciondănesc, amândouă vor să stea lângă bunica. Până la urmă, una iese victorioasă, iar cealaltă izbucnește în lacrimi. Bunicul o ia în brațe, îi sărută obrajii îmbujorați de la atâta furie, iar aceasta încetează. Mănâncă exact aceleași delicii: cartofi și ouă prăjite, alături de salată și gogoși pudrate cu zahăr vanilat. Afară, păsărelele cântă și insectele zumzăie. Doar ele tulbură liniștea dimprejur. Privesc zâmbind mica familie și o lacrimă fierbinte îmi scapă pe obrazul acum palid. M-am reîntors lângă bunicii vârstnici.

Un gând nostalgic îmi străfulgeră creierul: m-am schimbat radical de atunci, doar ochii mi-au rămas aceiași, însă, prin aceiași ochi, acum privesc lumea diferit. Mă preocupă alte lucruri, nu doar să stau lângă bunica, pe la care dau din ce în ce mai rar. Oare m-am transformat singură ori timpul a făcut toată treaba? Bănuiesc că nu voi ști niciodată. Ceea ce știu cu certitudine este că nu vreau să-mi pierd sinceritatea și sufletul curat, iar amintirea acelei fetițe inocente va rămâne mereu în inima mea. Mi se pare fascinant cum un lucru banal a reușit să-mi trezească amintiri pierdute în străfundul minții și să-mi provoace o emoție tumultuoasă, până la lacrimi.

Dragoș
Grapini

Clasa a II-a
Școala Gimnazială „Enea Grapini”, Șanț

Prof. învă. primar:
Lucreția Candale

Povestea celor doi copii

Într-un sat de munte, nu prea bogat, trăiau două familii tinere, una cu avere, iar cealaltă săracă. Fiecare familie avea câte un copil de aceeași vârstă, amândoi copiii erau în clasa întâi și învățau foarte bine.

Copilul familiei bogate, în fiecare zi, pentru notele bune, drept răsplată le cerea părinților câte un cadou scump. Părinții, ca să nu îl supere, îi îndeplineau toate dorințele. De fiecare dată, la școală, se lăuda la colegi și la doamna învățătoare cu cadourile primite. Într-o zi, la un test foarte greu, a luat o notă mică. Deși a luat o notă mică, le-a cerut din nou părinților un cadou, pentru că îi plăceau mult cadourile scumpe și valoroase. Părinții lui i-au acceptat cererea, dar i-au spus:

– Data viitoare, când o să mai iei notă mică, nu o să îți mai dăm darul pe care ni-l ceri.

În altă zi, a dat o dictare foarte lungă, la care nota lui a fost iarăși mică. Și-a ascuns caietul de dictare. Ajuns acasă, părinții l-au întrebat dacă a dat dictare. El i-a mințit. Noaptea, în pat, se gândea dacă să le spună adevărul. Ca să nu-și piardă cadoul, a hotărât să nu le spună adevărul.

Eu vă spun că nu a procedat bine.

Copilul familiei sărace învăța mai bine decât celălalt băiat. Deși lua note bune, el nu le cerea părinților daruri, pentru că știa că nu au bani pentru cadouri, dar el își dorea foarte tare o bicicletă. Într-o zi, tatăl și mama lui au reușit să strângă bani pentru un telefon. Dar părinții știau că lui îi plăceau bicicletele de mic. Și cu banii adunați pentru telefon i-au cumpărat o bicicletă. Copilul s-a bucurat, le-a mulțumit și le-a spus:

– Când voi fi mare și voi veți fi bătrâni și nepuțincioși vă voi ajuta cu drag și cu plăcere.

Dumnezeu i-a văzut pe cei doi băieți și a zis:

– Copilului bogat îi voi lua toate darurile primite, iar celui sărac o să îi ajut familia să trăiască mai bine.

Silviu Justin Gabriel Grapini

Clasa a IX-a

De-aș avea

De-aș avea chiar ani întregi
Și secole de-a rândul,
Nenumărate nopți de veghi
Cutreierându-mi gândul,

De mi s-ar da chiar două vieți
Să scriu și să compun
Din plin a inimii dulceți,
N-aș avea când să o spun,

Și de aș umple biblioteci
De pagini de amor
Și-aș scrie fiecare gând
De dragoste și dor,

De-aș preschimba în mări de cărți
Ce-n suflet mi-a pătruns,
Ca să îți spun ce mult te-ador,
Tot nu mi-ar fi de-ajuns

Oricâte limbi aș învăța,
Eu n-aș găsi cuvinte
Complet să îmi pot exprima
A mele sentimente,

Căci de-aș putea ți-aș dăru
Și Luna de pe cer,
Și-o Stea din boltă-aș coborî
Să-ți pun în giuvaier,

Ți-aș dăru și Soarele aprins
Din locul lui ceresc,
Dar din amoru-mi necuprins
Îți pot da doar ce-i omenesc,

Așa că-ți dau viața-mi toată
Ființa și a mea iubire,
Să mulțumesc iubitei care
Mi-aduce-atâta fericire.

Eu știu

Mă întreb adesea, văzând a ta splendoare,
Cum de mi-ai fost dată? Mă mir a te avea!
Ce am făcut să merit această încântare
Așa de minunată cum e iubirea ta?

Mă lași pierdut în gânduri de vis și-nduioșare,
Îmi dai din plin speranța să cred în veșnicii,
Prin felul adorabil de-ați arăta iubirea
Îmi luminezi viața, mi-aduci doar bucurii.

Căci fiecare vis îmi este mângâiere,
Și fiecare gând îl văd ca împlinit,
Simt pură siguranță chiar și-ntr-o tăcere,
Nu, nu ești fantasmă, ești tot ce mi-am dorit!

Știu unde-mi este locul când mi te am aproape,
Găsesc menirea mea în clipele cu tine,
Inima-mi tresare și tot mai tare bate,
Iar sufletu-mi zâmbește atunci când ești cu mine.

În glasul tău găsesc mereu o alinare,
Surâsul tău mă face mereu a mă topi,
În ochii tăi văd viața-mi plină de culoare,
Avându-te alături în fiecare zi.

Nu poți rămâne sigur, în lumea schimbătoare
Arar poți prevedea ce și cum va fi,
Dar cred cu-adevărat și-aștept cu nerăbdare
Viața împletită pe care-o vom trăi.

Visasem la povești de dragoste curată,
La seri și nopți de basm, privind pe boltă stele,
La doi bătrâni ce-și amintesc minunea întâmplată,
Cum și-au trăit viața iertându-se de rele.

Eu știu că acel vis nu este-o fantezie,
E doar imboldul de-a-mi împlini menirea,
Și simt fără tăgadă cu a inimii tărie
Că tu acelui vis îi ești adevărea.

Puterea literaturii

Olimpiu NUȘFELEAN

Dacă ar fi să considerăm întreaga literatură scrisă drept un roman unic, „tema” lui ar trebui recunoscută ca fiind comunicarea. Dacă am considera literatura drept o știință configurată într-o structură organică, obiectul respectivei științe ar trebui recunoscut ca fiind tot comunicarea. Fie că este imperativă sau captivantă, ca să folosim numele celor două atitudini stilistice în care se diferențiază modurile de adresare către cititor deosebite de Auerbach, literatura se străduiește să provoace, să invoce, să producă, să illustreze sau să definească aspirația la comunicare ce este atât de dragă și necesară oamenilor. O aspirație ce îi angajează/ îi prinde atât de mult pe oameni și le solicită atîta forță de acțiune sau de rezistență, încît uneori sînt gata să dezerteze de la țelul propus de ea, dar nicio acțiune negativă nu le reușește în acest sens.

Aspirația la comunicare este una auctorială mai întîi, devine a personajului/ protagonistului în genere, dar se traduce cel mai bine în demersul operei ca atare, aspirație „difuzată” în toate structurile acesteia. Este necesară și implicită, și poate fi provocată chiar și de un „trandafir Banksia cu flori albe, rămas vreme de ani și ani doar un mărunț tufiș țepos...”, un trandafir în stare să asigure „acoperirea în aur” a unei autentice aspirații la comunicare, care îl încearcă și pe Pat Humbert din *Pășunile raiului* de John Steinbeck. Pat este un bărbat tînăr, harnic, dar singur, abia scăpat de teroarea părinților, încetată prin moartea acestora. Nu le regretă moartea, deoarece nu le regretă nici „tovărășia”, ei neștiind să fie camarazi adevărați ai fiului, nepricepuți să-i cultive nevoia de camaraderie, de comunicabilitate. Este, Pat, un singuratic infirm de comunicabilitate. Lipsit de prezența părinților, „în ciuda unei atît de aprinse *sete de tovarășie*, Pat nu se integra niciodată în grupul căruia i se alătura”. (s. n.) Chiar dacă „Lumea din vale considera prezența lui de neînlăturat”. Deși potențial disponibil pentru comunicare, este totuși inhibat de aceasta, prins în ea, ca într-o infirmitate, din care încearcă să se salveze prin muncă: „Atîta vreme cît muncea, groaza de a fi singur, sihăstria care îi îngheța sîngele în vine nu se puteau năpusti asupra lui”. Se întîmplă acum un lucru nefericit: imposibilitatea comunicării transformă scopul muncii, încît munca devine nu o vocație a individului (sau a colectivității), a individului implicat în creativitate, ci (doar) un simplu, poate eficient, antidot al fricii. Dacă e să invocăm și destinul, atunci trebuie să recunoaștem că, în cazul lui Pat, al nefericiților de felul lui, destinul îi este regizat de frică, și nu de suprema vocație a omului, care este munca. Este suficient ca Pat să audă glasul Maei Munroe, fata a

cărei familie se stabilise recent în Pășunile Raiului, încîntată, ea, de movila de trandafiri ce acoperea casa lui Pat, ca în el să se trezească partenerul de dialog. Abia acum Pat „descoperă” realitatea, își „vede” propria casă, devenit deodată conștient de „existența trandafirului”. Abia acum își cîștigă, prin această trezire la realitate provocată de necesitatea comunicării, un emitent autentic. Să reținem că emitentul încearcă să rezolve și problemele receptorului. El nu se mulțumește să se desăvîrșească pe sine, ci se străduiește să-l desăvîrșească, în imaginație (!), și pe „celălalt”, cel care ar trebui să asculte, să întrebe și chiar să răspundă. Numai că emitentul, Pat, amîna excesiv momentul înfăptuirii comunicării, ca într-un roman prea lung: „Reluă jocul de atîtea și de atîtea ori, pînă ajunsese să știe cu precizie unde avea să stea ea, cum avea să arate, ce-avea să spună. În privința celor pe care avea ea să le spună, dispunea de mai multe variante. Trecu o săptămînă, și *el tot mai amîna* vizita menită s-o aducă pentru a-i vedea casa” (s.n.) Pat greșește, uitînd că Mae era deja pregătită oricînd, dar mai ales de la bun început, pentru vizită, pentru dialog. Mae își cunoștea statutul, Pat nu întru totul. Urmare, probabil, pentru el, a vechii lui infirmități, a neputinței părinților săi, deci chiar și a „socialului” sau „istoriei”, de a crea codul optim realizării comunicării, a impunerii comunicabilității. Mae avea astfel dreptul să se considere uitată, neglijată, și deci gestul ei de a se căsători cu un alt „partener” pare firesc...

O mare diversitate de agenți ai comunicării putem recunoaște în majoritatea creațiilor literare. Exemplară în acest sens este piesa lui Eugenie O'Neill, *Straniul interludiu*: Nina pare a fi agentul principal, agentul-pivot, Gordon – agentul ideal, agentul partener sau coagentul, apoi Sam Evans, care nu-și cunoaște ereditatea nesănătoasă purtată de trupul lui și este scutit de a participa la dramele Ninei, crezîndu-se de aceea un om împlinit, apoi Edmund Darell, omul de știință „puternic” devenit amantul nefericit și ratat, Charls Marsden – actantul unei iubiri intelectuale, Gordon junior – fiul care „simte” tensiunea existentă în „cadrul familiei” (nu în „sînul” familiei), dar nu cunoaște adevărul..., toți individualizați de cantitatea sau de gradul, mai mare sau mai mic, de cunoștințe deținute despre misterioasa complicitate pe care o săvîrșesc, participînd deci în grad diferit la definirea imaginii comune a iubirii sau fericirii spre care îi poartă căile destinului fiecăruia, într-o colaborare/ coroborare a destinelor lor. Drama lor este și ea una a comunicării, cînd comunicarea se traduce prin faptele împlinirii sau neîmplinirii fericirii sau iubirii, dar mai

ales cînd comunicarea este transformată într-o complicitate inconștientă, neconștientizată, în deziluzie... Se cuvine remarcat faptul că nici unul nu are un statut egal cu al celuilalt, dar natura complexității interferenței destinelor lor, necesitatea interferenței ca atare, justifică prezența fiecăruia în „ilustrarea” demersului „comun”.

Păcatul Ninei, generator de tragic, este că ea impune „stările” celorlalți agenți, fără drept de apel venit din partea lor, fără o colaborare deliberată și detașată, acționînd asupra unei diversități, dar restrîngîndu-i hotarele și coloratura, într-o imposibilitate de a evita egoismul. Ea lasă celorlalți agenți foarte puțin spațiu de manifestare și de asumare a propriilor destine, sau nu le lasă deloc. Și ea și Pat (din cealaltă operă menționată), dar și ceilalți protagoniști ai „interludiului” sînt niște „limitați” lăuntric, sînt oameni (reali), dar nu și autori, deci nu creatori, nu capabili să se „autopromoveze” neconținut. Într-un fel, sînt „statici”/ pasivi, niște metafore închise.

Un agent al comunicabilității mult mai complex prin natura sa este Ferdinand din *Mort à crédit* de Louis-Ferdinand Céline. Ferdinand – protagonistul romanului – recunoaște că este și om (real) și autor, deci agent/ actant-dublu. Natura lui complexă nu mai are nevoia unei „neutralizări” îndeplinite de un agent-receptor. Ferdinand se mulțumește să se comporte ca om și ca scriitor, să-și recunoască astfel o „imagine comună” în care cei doi, omul și scriitorul, se întîlnesc, și deci nu mai trebuie să apeleze la focul imaginației cu ajutorul căruia să dobîndească și identitatea unui ascultător. De la bun început, Ferdinand (scriitor și medic) îi dă dreptate Morții, oferindu-i chiar și un obol, prin trupul biete doamne Berange, săvîrșită dintre vii chiar pe prima pagină a romanului, apoi prin transcrierea replicii Morții, care afirmă în fața prințului Gwendor că „tout trahit”, totul trădează, instaurînd un sentiment de insecuritate generală, universală, făcîndu-i deci Morții jocul! Făcîndu-i-l, dar neurmîndu-i-l pînă la capăt, negîndu-l în cele din urmă, ajutat de structura romanului cu o uluitoare disponibilitate. Căci, amuzîndu-se să fabrice moartea, autorul povestește, se lasă dus de povestire, de fluxul cuvintelor, de scenariu, care se numește al Morții, dar slujește viața, dus și de arca scrisului, a semnului, face chiar Moartea să fie pasionată de spunere (rostire a destinului ?...), și ca atare o amîină mereu. Ca în Șeherezada. Și, deși povestea (romanul) se termină într-o „atmosferă” sumbră, eroul nostru pare totuși că deține suficiente resurse ca să se poată menține încă mult timp departe de moarte.

Un argument în plus privind necesitatea literaturii (beletristice – termen folosit mai rar) întru desăvîrșirea comunicării între oameni ni-l aduce Giovanni Boccaccio, în „încheierea autorului”, de la *Decamerounul*, care afirmă că „orice lucru, fie el oricît de necinstit, dacă e spus pe ocolite, poate fi spus de oricine”. Datoria și puterea de a spune „pe ocolite”, folosindu-se de calitățile expresiei artistice și ale imaginii litera-

re, revine, desigur, dintotdeauna literaturii. De semnînd prin termenul „oricine” pe cel care este recrutat drept autor, devine deja banal să admitem că accesul la statutul de autor nu este deloc îngăduit. O ezitare în afirmarea deplinei libertăți de manifestare a semnului literar spre receptor apare atunci cînd, tot Boccaccio, vorbind despre creațiile lui, ne dezvăluie că „Poveștile acestea, oricum ar fi să fie ca toate celelalte lucruri, pot fi și ele de folos sau pot să dăuneze, după persoana care le ascultă” (voi reveni mai tîrziu asupra acestor înțelegeri).

Dacă emitentul/ autorul urmează o linie precisă a autocomunicării, în conformitate cu un program exact definit de teorie și validat de praxis, observăm că raportul său cu receptorul/ cititorul se precizează mai greu totuși, fie din cauza unei subestimări a... agentului-receptor (ca în cazul lui Pat Humbert), fie din cauza unei supraestimări (ca în cazul poeziei criptice, unde poetul își consideră publicul cititor ca fiind foarte inițiat într-ale poeziei), fie că acest receptor este de fapt format dintr-o diversitate eterogenă de agenți incluși (ca în cazul *Straniului interludiu*), purtători sau receptori de mesaj. În diversitatea lor, agenții-receptori se manifestă diferit în procesul lecturii, subînțelegîndu-se de aici că cititorii nu seamănă unul cu altul, că au structuri și chiar naturi diferite, că asimilează mesajul și reacționează la semnele lui într-o largă diversitate de atitudini, păstrîndu-l într-o mică sau mai mare măsură, în conformitate cu puterea de receptare a fiecăruia.

Situația aceasta ar risca să devină confuză și derutantă, dacă opera n-ar deține cîteva disponibilități de comportare proprii și în cazul nostru. Astfel, după cum observa T. S. Eliot (1933): „Într-o dramă de Shakespeare există diferite niveluri de semnificație. Pentru spectatorii cei mai simpli există trama, pentru cei mai reflexivi există personajul și conflictul său, pentru cei mai înclinați către literatură există cuvintele și construcția expresiei, pentru cei mai sensibili din punctul de vedere muzical există ritmul, iar pentru spectatorii de cea mai mare sensibilitate și inteligență există un semnificant care se relevă în mod gradat”. Reținînd afirmația de mai sus, nu o facem pentru a încerca să re-definim „micro” sau macropolisemia operei literare, nici să re-descoperim semantica ei în mai multe trepte, pe urmele lui Lotman, nici să acceptăm definiția „hiperseminului” dată de Maria Corti, și nici că agenții-receptori sînt o „mulțime de decodificatori”, imagine cu care Eliot nu era totuși de acord. Dar trebuie să reținem că disponibilitatea de a-și releva treptat și gradat „niveluri de semnificație”, deci mesajul, este o *putere specifică literaturii*, ce menține un raport perfect și armonios al autorului cu lectorul, prin, desigur, intermediul operei literare.

Din volumul de eseuri
Viața prin delegare,
Editura Galaxia Gutenberg,
Târgu Lăpuș, 2024

Dumitru CERNA: „Eu ocrotesc cuvinte”

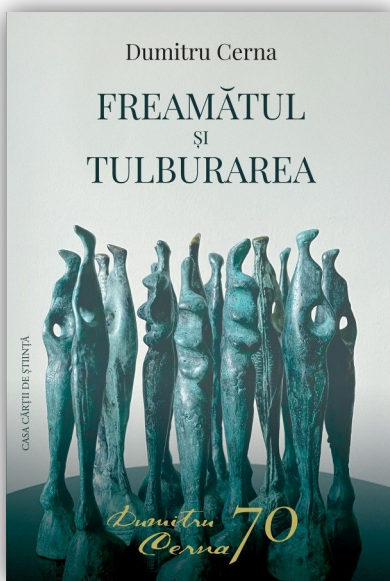
Constantin CUBLEȘAN

Împământenit de tânăr în Transilvania, Dumitru Cerna a tânjit mereu după atmosfera parfumurilor exotice ale Dobrogei natale, pe care le-a evocat, ca într-un fel de marcă ființială, în poezia sa, uneori cu discreție, alteori mai... programatic: „magia parfumului/ cardamon scorțișoară și cimbru/ vanilie de Madagascar/ înțelepciune ancestrală/ lapte cu turmenic/ un Orient al balsamului/ legănător/ și/ profund melancolic/ ca-n duhul tămăduit al/ Poeziei”. Ajuns la vârsta seniorială, după mai bine de douăzeci de volume de poezie publicate, de la „Cireșe amare” (1993), între care „Poeme dobrogene” (1999), dar și „Răscolitorul. Poeme lutnice” (2015), ajuns la cel jubiliar de acum: „Freamătul și tulburarea” (Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2025), Dumitru Cerna s-a ilustrat ca un poet al eleganței în construirea versului, al ceremonioasei rostiri și, mai ales, a notației elaborate în spiritul unor meditații fugare despre destinul poetic („tăria voievodală/ și/ bolta/ prin care pătrunde/ triumfal/ Poezia”), despre moarte („pulbere de rodie/ și/ turmenic/ resuscitat cuvântul/ dansează dansează/ sub/ privirile vanitoase/ ale/ Morții”) și îndumnezeire („lui Dumnezeu îi încolțește/ mâna/ întinsă spre oameni”), despre anotimpurile marcate de înfloriri și înzăpeziri („înfloresc salcâmii florii lor mă-nchin/ iarba țese cerga verdelui preaplin”), dar mai ales despre misterul cuvântului în sacralitatea sa („când taina umbrei nu mai e fecioară/ și boarea lumii nu mai are sensuri// eu ocrotesc cuvinte”). Metaforic prin excelență, discursul e sacadat, întretăiat de sugestii obscure, adesea eliptic, întotdeauna marcat de candoare și delicată abordare emoțională: „câtă zare atâta singurătate/ cimbrisorul respiră greu umed/ și melancolic/ freamăt al risipei și al înfloririi/ pașii tăi asemenea viselor/ lui/ Dumnezeu/ arari dumbroși/ și/ precauți”.

Lirica versului alb e spontană și mereu în ofensivă ca structură prozodică, însă ori de câte ori se lasă furat de melodicitate brodează, ca pe o ie înflorată, veritabile cântece, fals tradiționale, în rezonanță folclorică, spectaculoase: „dealu-i dalb și valea-i vară/ pomu-i nourat de sară// staul conjurat de soa-

re/ poezia șade-n boare// piatra lunii ametist/ eu plin ochi de lut și crist// eu pelin ea peliniță/ amărui în poeniță// căutând sub cerga vie/ viscolul în poezie// el crezând c-o să trăiesc/ cât un arbore domnesc” („Șoapte agreste”). Se identifică, în evocări nostalgice, cu natura, cu peisajul colorat în tușe de finete al anotimpurilor în care află decantată din adâncurile acesteia, poezia: „contemplativă/ și/ solemnă/ Poezia este asemenea/ unei biblioteci în pustie/ sau a unei fântâni/ pe drumul secetos al salviei/ nălboase”. Pânda livrescului nu-l deranjează, ba dimpotrivă cată beneficiul ei asumat în trăirile spontane. Totuși, melancolia, și înclinarea spre peisagistica desenată neoexpresionist, este cea care lasă impresia de dominantă a stărilor sale poetice: „toamnă caju cade din deal/ lut de podbal ce te duru// plouă mărunț plânge-un poet/ frigul discret veghează vânt// de pe nuia o mierlă tace/ frunza se-ntoarce la tâmpla mea// versul se frânge din adorare/ pâinea-candoare în maica plânge/ de-ngemănare frunzele pică/ în cer înspică iluminare// geamătul tace tace și noaptea/ din ierburi Moartea se tot reface// nu spune zarea spune poetul/ el desuetul stârnind visarea// se lasă bruma albastră crudă/ oglinda-n undă surăde numa// din plânset lin se-nalță lutul/ în dinlăuntrul prea cătilin” („Transfigurare”).

Ca atitudine lirică, poezia acestui împătimit de esențele tari ale metaforei insolite este mai degrabă un neoexpresionist descendent din școala suprarealismului temperat, cultivat de un Fundoianu, bunăoară, în relația sa cu elementele primordiale ale mersului vremii, pe care îl resimte cu gravitatea unui rezoner discret al freamătului interior al materiei, într-o ipostază discret religioasă: „Lin amăruie într-n catedrală/ și ostenită după tulburare/ greu freamătul îi capătă sfială/ și seva duhului este sacrală/ brun-luminoasă picotind a boare// desculță toamna și-n parfum smerit/ ea se agață de cupola lumii/ și clătinând vântoasele în mirt/ dau reci fiori icoanei ce-a găsit/ izvorul lacrimii spre calea mumii// de prin altare frunzele trezesc/ plâpânde flori rămase să învie/ lumina cu foșnetul de ploș ceresc/ vitraliile înserării

cresc/ și zarea lor doar plânsul lui
o știe// și bruma dimineții în am-
von/ alintă frig și-nfripează veste/
că ne-mpăcată toamna-ntr-un col-
ton/ oferă gri veșminte din mol-
ton/ s-adăpostească nașterea în
iesle” („Toamnă”).

Tablourile după natură nu sunt peisagistice în sensul pictural tradițional. Ele transfigurează stări emoționale lăuntrice stimulate (provocate) de prezența în anotimp a sinelui însuși, trăind prezența-absenței persoanei iubite, care este, metaforic vorbind, însuși cel venit să mântuiască: „vine iarna asta toată-n crepdeșin/ iar copacii plâng în somnul lor/ eu și fără tine sunt de viscol plin// pe brocaturi calcă Dumnezeu senin/ hăuri de zăpadă în pământ se-aștern/ doar poetu-l vede surâzând marin// și cu ochiul verde larg și hialin/ cum e zarea aspră și cum norii cern/ semn parcă îi face că-i al său calin// bate luna-n ușa celui alt străin/ clănțane văzduhul opărit de gheață/ mâna mea culege stele-n tamarin/...// tu ești prea departe toate-s în declin/ de pustiu mă reazem ca de-o altă taină/ crește Moartea-adânc în rozul cipolin// eu și fără tine sunt de viscol plin/ și nu mai văd locul roș al înălțării/ mai afund în neaua călărind pe-asin// eu și fără tine sunt de viscol plin” („Iarnă”). Plină de asemenea reverențe sacrale, nu este totuși o poezie religioasă cât mai degrabă una ce-și asumă ritualica descendenței din emoția unor astfel de trăiri programatice: „sunt cavalier de altar/ slujesc cuvântului cel care era/ la Dumnezeu/ aud muzica din el/ și plânsul celor ce l-au trădat/ sunt cavalier și soldat/ și apăr neodihna/ din/ duminica aceea/ ce nu mi s-a mai dat” (Nemairătcirea, III).

Fără să epateze cu prezența sa în lumea anturajului, Dumitru Cerna se impune ca un poet împlinit, de o marcată originalitate în cultivarea orfevrăriei cuvântului, ca un misterios bijutier de tainică intimitate.

August – lună de foc

Iacob NAROȘ

Evenimente fără miză se petrec în juru-mi, nu mai poți conta pe nimeni, ori sunt plecați cine știe unde, ori n-au revenit încă. Zilele se scurg pe nesimțite, căldura face valuri pe măsura așteptărilor, încă sunt în top cele câteva vocabule de sezon: soare, caniculă, apă, plajă, mișcare la umbră, relaxare de seară-noapte, dar și gânduri confuze, necenzurate... Profit de locurile aglomerate și studiez tipuri și tipare de toate mamele, de la cucoane saturnine și acre numai bune pentru murături, până la cele diafane, crude, abia conturate pe jumătate, dar deja dragate de curând, după moda necruțătoare a timpurilor moderne. Altele rezervate, închise în aureola lor prețioasă, se vede că au un însoțitor care le monitorizează, totuși, de undeva, cu atenție, ba chiar curioși să vadă dacă le mai cearcă vreunul cu priviri pofcioase. Idei năstrușnice îmi vin pe margine de ștrand, dacă o femeie intră în apă și nu-i iese aer de prin împrejurul ei înseamnă că e fată mare, dacă îi iese, asta e, cu cât iese mai mult, cu atât... Visuri bune de sezon între două băi, plec cu două valize uriașe și pline, cheia, aflu că nu te poți împiedica să te gândești la trecut, așa o fi, dacă aveam numai una însemna că mă gândesc la viitor... Încep să-mi sedimentez cele ce merită reținute, pe lângă apă, soare, nămol, păduricea răcoroasă și plină de promisiuni efemere și frumusețea zilelor de sfârșit de august cu nostalgia sesizată doar de ființele sensibile... Rețin din Musil și voluminoasa lui carte câteva ziceri filozofice la care meditez stând la apă: „Femeia trăiește simțăminte feminine pentru un bărbat care-i este superior, dar bărbătești pentru unul mai prejos de ele. Se naște astfel un hermafroditism, o contopire sufletească în trei”. Sau: „Iubirea pentru o ființă omenească este deja începutul unei luări în posesie”. Dar următoarea pare și mai de actualitate: „Când un bărbat, după ani de zile de fidelitate, își face pregătirile pentru un prim adulter, atunci seamănă cu o corabie veche vopsită din nou...” Rândurile de mai sus le voi folosi într-o viitoare carte, amestec de amintiri, ca un posibil motto...

Nu sunt convins deloc de următoarea zicere, deși văd asta din ce în ce mai des: femeia se virilizează (când și cum?), iar bărbatul, mai nou, se efeminizează” (de ce?)... O idee mai veche mereu abandonată nu-mi dă pace: să reinventez șapte episoade, nuclee definitorii ale existenței mele, dacă se poate să fie brodate pe firul mai puțin sau mai mult roșu al unei povești de dragoste; pe de altă parte, în paralel, alte șapte secvențe ale unui alter ego ficțional, dar feminin care trece, după propria-i mărturisire, prin momente grave ale existenței sale... După cum nu pot să las deoparte câteva expresii de rezervă pe care le notez spre a nu le uita: „a ieși la pensie dintr-o relație”; „mireasma izolării și a unui dulce abandon”; „a harpona bărbătește și a o vedea zvârcolindu-se”; „a luat-o din dragoste fără cămașă pe ea”.

Cineva îmi aduce aminte că, în literatură, intimitatea are sens numai dacă e ridicată la treapta unui act de cultură... Mă obsedează pentru a nu știu câta oară ideea că, atunci când îți merg toate din plin, nu te încrede, nu lăsa garda jos, s-ar putea să primești o lovitură mai mare sau mai mică, dar năucitoare, deoarece cade pe neașteptate, ca din senin.

Lucian Claudiu Grapini sau spovedania unui povestitor

Dumitru CERNA

De-a dreptă sa având modelul strălucit al tatălui, scriitorul polivalent de Cluj-Bistrița, Leon-Iosif Grapini și cu o preajmă înnobilită de prezența cărților, celelalte modele, purtător de smerenie – o îmbinare semeață de lumină și negură din crepdeșin mătășos, tânăr și înmiresmat cu parfum de măr domnesc, căci bistrițean autentic, tânărul Lucian Claudiu Grapini pătrunde în literatură pe o fregată elegantă și generoasă, pentru a îngădui încăperea în ea a câte o pereche însoțitoare din fiecare specie de viețuitoare ale pământului, spre salvarea Iubirii, tocmai la timp, pentru a amâna deznodământul unei catastrofale intervenții ale naturii, din pricina absenței ei.

Este medic veterinar, licențiat al Universității de Științe Agricole și Medicină Veterinară din Cluj-Napoca, profesie nobiliară, care-i îngăduie apropierea de viețuitoarele preimei, de înțelegerea lor și de salvarea acestora, atunci când Viața lor este pusă în primejdie. Este master în Ecologie Sistemă și Conservare, la Facultatea de Biologie și Geologie, din cadrul Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca, apreciat ca fiind cel mai bun între masteranzii promoției sale. Este, de asemenea, Membru al Uniunii Ziaristilor Profesioniști din România, calitate care-i oferă prilejul manifestării prin excelență a acestei profesii, el fiind și redactorul revistei „Izvorul Someșului”, o publicație socio-culturală de o excepțională și unanim recunoscută valoare a întregului produs trimestrial, în care investește cu folos și cu onoare Primăria și Consiliul local ale comunei Șanț, din județul Bistrița-Năsăud.

Prozele sale din acest volum și altele încă necuprinse într-o apariție editorială de autor au fost publicate în revistele „Boema”, „Spații Culturale”, „Caligraf”, „Litera Nordului”, „Răsunetul cultural”, „Rapsodia”, „Cuibul visurilor” și „Izvorul Someșului”, revistă la care este redactor și în care semnează rubricile „Păsările din arealul comunei Șanț”, „Vorbe de la Șanț” și „Comuna Șanț în imagini”.

Debutază absolut cu „Vorbe de la Șanț – Pseudo-dicționar de regionalisme”, în revista „Izvorul Someșului” (nr. 7, martie 2023), iar editorial, în 2024, cu volumul „Vorbe de la Șanț. Regionalisme și arhaisme” (Editura PIM, Iași, 130 p.), o carte a oglindirii rădăcinilor și a graiului rostit și identitar,

care m-a fermecat, m-a tulburat, m-a nostalgiat și m-a întremat în cele din urmă, despre care am scris cu inima, o carte care se odihnește acum în biblioteca mea, lângă cărțile înțelepte ale lui Hasdeu.

Credeam că se oprește la cercetarea etnologică și etnografică – și-așa acaparatoare, îndeajunsă –, despre locul unde au făcut schimb de trăire, numit Șanț, doar că, iată, ne surprinde cu o carte de povestiri, cu un titlu care spune totul despre autorul ei, „Animale și oameni”, publicată tot la Iași, la Editura PIM (2025), dar rămânând în interiorul predilect al preocupărilor sale despre oamenii și animalele acestui loc. Povestirile sale sunt o tandră îmbinare de realism și imaginație, cu inserții de ironie ori umor afectuos, preocupat continuu de spațiul biografial al mamei, devenit adoptiv pentru întreaga familie, spațiu care i-a deschis lui Lucian Claudiu Grapini pofta pentru povestirea literară, în care observațiile duioase sociale sunt desprinse din Viața și întâmplările acelor locuri.

Cartea cuprinde douăsprezece povestiri – aleg să folosesc această denumire, pe care autorul însuși o folosește, fiind mai aproape de genul literar abordat – asemeni numărului lunilor anului ori al apostolilor lui Iisus, semnificație tradițională simbolică sau același număr profan cu al căsuțelor din dreptunghiul desenat în praful drumului, în verile ludice ale presimțirii, ale prezicerii și ale nădejdi, din copilăria mea: „Amurg”, „Blândețe”, „Șilihoia”, „Înceștarea”, „Zi de septembrie”, „Crăiasa cerului”, „După faptă și răsplată”, „Haita”, „În căutarea paradisului”, „Capul Beneșului”, „Roșu”, „În amintirea bunicilor mei”.

Autorul alege să înceapă cu o povestire-șoc, cum n-am mai citit, despre Viața unui cal, Brezu – „/.../roșcat la trup, iar coama, coada și părul de deasupra copitelor îmi sunt gălbui. Am picioarele lungi, puternice, și gâtul gros” –, povestită de el însuși, o povestire a duioșiei, despre suferință, soartă sau întâmplare, despre prietenie, cai și oameni, despre drama bătrâneții și despre despărțire, pseudonimul Morții, ca un ultim, prelung nechezat, cum ne-o arată acest pasaj al emoției depline: „/.../după numai două veri, am fost despărțiți pentru totdeauna. Stăpânul m-a luat de funie și m-a dat altui om/.../ Am nechezat întruna după mama, și ea, după mine, până când nu

ne-am mai auzit unul pe altul. A fost ultima dată când am auzit-o chemându-mă.” Moartea, și ca un ultim, devastator nechezat.

Ultima povestire, a douăsprezecea, „În amintirea bunicilor”, este o elegie amplă, o mărturisire-pastel, povestită ca și prima de personajul ei principal, copilul care azi este autorul acesteia. Se petrece într-un cadru pastoral, la poalele Munților Rodnei, pe Valea Someșului Mare, cu o prelungire a acesteia, Valea Măriilor – văile sale, pe care și le revendică a fi ale copilăriei, majestuoase, ca o Castânie. Aceasta a fost și prima lui școală, care i-a dezvăluit o perspectivă afectuoasă asupra naturii animale și a Vieții umane, care se proiectează într-o cale-curcubeu de împăcare paradisiacă dintre oameni și viețuitoarele pământului și ale cerului, deopotrivă.

Așa cum spuneam, eroul acestei povestiri este autorul însuși, la vârsta copilăriei, petrecută lângă bunicii materni, cu nume de boieri lutnici, Artene și Elisabeta („mama Beta”). Sunt secvențe ale melancoliei unui timp trecut și sfânt al copilului Lucian, în care uliul porumbar, femela uliului, este regina, acolo, în Coasta fânaței, numită alintat Livăduță. Eroul povestirii face mărturisiri emoționante, care își au corespondent în înfăptuiri ale prezentului: „Dintotdeauna mi-au plăcut câinii” (câinele Haiduc, devenit Violeta, după o ilară confuzie, cuprinsă într-un limbaj savuros: „Mă, Lizabetă, câinele aiesta nu bate a câne, bate a căță”. „No, că amu tu și știi după bătut că-i căță. Doar ne-a spus că-i câne când ni l-au dat”), dar preajma sa cuprindea găini, cocoși, puii acestora, ulii, cai (calul Nelu, de culoare murgă), toate modelând sufletul micuțului Lucian, îndemnându-l a le proteja, ajuns azi medicul acestora. Veseloasă, povestirea încheie volumul, căruia îi imprimă și înfățișarea de spovedanie a emoției și tresăririi.

Între ele, decameronul, celelalte zece povești, cu firul narațiunii pulsând dramatic ori cu un ușor umor afectuos, fin și răcoros, precum mătasea crep-deșinului înfiorat de boarea dimineții sau de misterioasa, strania lumină roșie de la miezul nopții. Preocuparea lui Lucian Claudiu Grapini pentru observarea freamătului și a comuniunii calme ale Vieții animalelor și a oamenilor de la poalele semeților Munți ai Rodnei, cum, de altfel, și în prima sa carte despre dezvăluirea limbajului lor misterios și identitar, fac din acest loc, astfel predestinat, iată, un paradis al memoriei și al mărturisirii. Și în povestirile sale, limbajul fascinant al locului este prezent, cu o aleasă selecție și cu un ritm rezonabil, doar cât să producă impactul fermecător: „N-a putut și uliul ăsta, mânca-l-ar posna, să ia cucușălușul ăla bgirgoș, nu puica mea cea faină?!”. Pasajele descriptive sunt veritabile pasteluri ale ne/tulburării: „E frig. Doar arborii verzi tot anul mai au crengile încărcate de frunze. Ceilalți sunt goi, iar vântul străbate printre ramurile lor cu ușurință. Încă nu a venit zăpada. Poate ar fi mai bine să ningă, căci ploaia asta rece nu se mai oprește de

vreo câteva zile. Suntem uzi tot timpul și nu avem unde să ne adăpostim ca să ne uscăm” sau ca-n acest pasaj despre lumina roșie, în devastatoare, atenționare trecere pe pământ: „E noapte. La marginea pădurii de molid, două ciute pasc în liniște iarba proaspătă și zemoasă. Una dintre ele se sperie de ceva, ridică alertă capul și fornăie, atenționând-o pe cealaltă. Ca-ută neliniștite cu privirea spre pădure. Din bezna pădurii le urmăresc două puncte roșii, scânteietoare. Ciutele o iau numaidecât la goană în partea opusă, spre culmea versantului. Luminile roșii se apropie și ajung la liziera pădurii. Un urs mare, cu ochii ca doi tăciuni aprinși, iese din pădure, adulmecă spre ciute și merge țepăn pe urma lor.” Mărturisesc că întreaga povestire „Roșu” mi-a dat fiori reci pe șira spinării și pentru o clipă am simțit cum doi ochi roșii mă privesc cu nesfârșită curiozitate și amenințare.

Ca-ntr-o oglindire a reverberațiilor, scrise în apoi, întâmplările acestea au fost trăite de autor ori auzite de la ceilalți, au fost pre/simțite sau imaginate de Lucian Claudiu Grapini, trecute, desigur, prin filtrul simțurilor voluptoase ale scriitorului.

Cunoscător fin al obiceiurilor și tradițiilor locului, cu încărcătura lor enigmatică, cu înfricoșătorul simț al presimțirii și cu un umor mucalit uneori, altele strepezit ori înmărmurit, îi dau posibilitatea autorului povestirilor din prezentul volum să pătrundă în intimitatea și alteritatea celor ce-și trăiesc cu dezinvoltură locul și care îi servesc lui Lucian Claudiu Grapini drept modele literare, el transformându-le cu măiestria talentului său incontestabil în personajele unei lumi fantastice, memorabile.

Toți cei ce vor voi a scrie, de acum înainte, despre aceste locuri, ușor stranii, pe deplin picturale ale iluminărilor, vor trebui să facă referire la cele două cărți ale lui Lucian Claudiu Grapini de până acum, într-atât de expresive, atotcuprinzătoare sunt acestea, povestiri despre graiul și despre Viața oamenilor și a viețuitoarelor, trecute prin sensibilitatea creativă a autorului lor.

După înlănțuirea destinală dintre oameni și animale, Lucian Claudiu Grapini este mai apropiat de proza lui John Steinbeck, manifestând aceeași gingășie a brutalității, emoționantă, afectuoasă despre animalele – a căror sănătate o are în grijă în Viața civilă, și a oamenilor locului, înțelegându-le și adoptându-le ritmurile Vieții, pătrunzând astfel până-n lumina dinlăuntrul lor, spre a le arăta măreția. Dacă mergem pe firul focului purificator al narațiunii, are similitudini cu Marin Preda, cel din „Întâlnirea din pământuri” (1948) – proze care pregăteau parcă apariția capodoperei sale „Moromeții” –, decât cu Ion Lăncrănjan, cel din urmă relevând în proza sa agresivitatea neiertătoare sub motivația impardonabilă a istoriei („Drumul câinelui”, 1974) ori sublimitatea unui personaj memorabil, Monu, din „Suferința urmașilor” (1979). Desigur, este înrudit și cu marele scriitor kirghiz, Cinghiz Aitmatov, cel din elegia în

proză „Ogorul mamei”, chiar și din dramaticul „O zi mai lungă decât veacul”, prin tenta tragică pe care amândoi scriitorii o imprimă destinului personajelor lor, cel care este imprimat, vai, pe substanța întunecată a lumii pe care o trăim înfrățiți parcă cu Moartea.

Altminteri, Lucian Claudiu Grapini se înscrie pe linia clasicilor săi înaintași transilvăneni, Liviu Rebreanu, Ioan Slavici ori Ion Lăncrănjan, cei ce au relevat în scrierile lor adevărate studii artistice ale satului transilvănean, lăsând literaturii capodopere ale genului.

Mizez pe drumul ajungerii lui Lucian Claudiu Grapini, cel ce duce la capodoperă. Îi doresc încă de la începutul ipostazei sale de povestitor cu miere în vârful degetelor cuvântului să ajungă la ne/odihna și bucuria binemeritate ale împlinirii depline.

Muzicale, muzică-freamăt compusă din sunete avifaunistice, care are și darul de a ne liniști că planeta încă trăiește; înțelegătoare, elegante și virile, blânde și înfricoșătoare, eliberate de constrângeri și sfioase, grațioase și țănoșe în zarea lor, de o sensibilitate robustă, asemenea lucrării în ulei „Nufărul galben” a lui Mircea Vremir, de o robustețe a diafanului emoționantă; agreste și pastorale, purtând pe umerii lor misterul așa cum ai purta o căpiță cu fân proaspăt cosit, în care se întrevăd albăstrelele; veritabile pasteluri ale tandreții destinale inspirate de un ținut, el însuși de basm, povestirile lui Lucian Claudiu Grapini sunt capodopere ale răsufării și ale ne/liniștirii, că șuvoiul veșniciei continuă să izvorască din șoaptele agreste ale satului eliberat de navetiști, înnobilit de cei frământați de amintirea nostalgică a celor trecuți în icoane, astfel rărit și rar, însoțit de un soi al măreției Iubirii, a toate câte ne-au fost lăsate să ne străbată ființa lutnică și să ne întărească în nădejdea învierii.

Căci până la urmă, povestirile literare ale lui Lucian Claudiu Grapini, izvorătoare de energii purificatoare, învăluite într-o estetică modernă, fluentă, limpede ca zarea năsăudeană și semeață ca aceea pe de-a-ntregul românească, inspirată de broderiile pastelate ale poalelor Munților Rodnei, sunt și veritabile exerciții pregătitoare ale înălțării de pe versantul împădurit și răcoros al ținutului cultural Grapini.

Folcloristul Liviu Păiuș

Icu CRĂCIUN

Fără a fi acuzat că fac o critică de complezență sau o recenzie encomiastică, îmi asum afirmația, scrisă cu ceva timp în urmă, repetând faptul că profesorul Liviu Păiuș este unul dintre cei mai competenți autori în domeniul folclorului Țării Năsăudului. Până la ora actuală, a tipărit 16 cărți, majoritatea legate de producțiile folclorice din acest ținut (de pildă, *Folclorul Țării Năsăudului*, ediția a II-a, din 2009, are peste 800 de pagini), dar și despre învățământul românesc din Rodna (localitatea sa natală, care l-a onorat, în 2017, cu titlul de Cetățean de Onoare) sau despre viața și opera academicianului rodnean Florian Porcius. La acestea, se adaugă *Monografia comunei Rodna Veche* (ediția I în 2003, iar a II-a în 2014, 1010 pagini), volum la care a lucrat peste 20 de ani. În calitate de editor, în anul 2005, a îngrijit 5 volume din opera lui Florian Porcius (*Flora phanerogramă din fostul District al Năsăudului*, *Flora din fostul District al Năsăudului*, *Diagnozele plantelor phanerograme*, *Ierbar Năsăudean*, *Istoricul Ținutului Grăniceresc*), 3 din opera lui Ion Pop Reteganul (*Povești ardelenesti* – 2003, *Someș, Someș, apă lină* – 2015, *Scrieri pedagogice* – 2016), un volum de poezii populare culese de academicianul Iuliu Moisil (*Poezii populare de pre valea Someșului* – 2009) și unul scris de Darius Pop, intitulat *Folclor de pe Someș* (2020). De asemenea, a colaborat la *Dicționarul culturii și civilizației populare* (vol. I, Țara Năsăudului) și la *Monografia orașului Năsăud* (vol. II, 2012).

Al 5-lea volum de *Pagini someșene*, apărut în 2022 (Ed. Napoca Star, Cluj-Napoca), cuprinde articole tipărite în diverse publicații. Opt texte se referă la viața și opera lui Ion Pop Reteganul, care constituie, de fapt, un preambul la viitorul volum intitulat *Contribuții la viața și opera lui Ion Pop Reteganul*. Iată titlurile lor: *Ion Pop Reteganul și folclorul someșan*, *Poveștile lui Ion Pop Reteganul*, *Ion Pop Reteganul și Simion Florea Marian*, *Activitatea lui Ion Pop Reteganul la Rodna*, *Manuscrisele lui Ion Pop Reteganul între editări și așteptări*, *Ion Pop Reteganul – etnograf și Autenticitatea poveștilor lui Ion Pop Reteganul*.

În cronică *Un roman de dragoste pe pământul românesc din sudul Basarabiei*, Liviu Păiuș readuce în atenția cititorilor volumul *Un port la Răsărit* de Radu Tudoran, publicat în 1941, iar în *Jertfă și credință*, text bine documentat, prezintă un scurt istoric al Bisericii din Rodna. Regretatului artist plastic Florea Gușă, originar din Rodna, îi dedică alte două articole: *Artistul plecat prea devreme* și *Omagiu lui Florea Gușă*. Cele patru însemnări din Primul Război Mondial, scrise de tânărul cărturar Dănilă Gușă în timp ce se afla prizonier, în Rusia, în Cuban, lângă Caucaz, între anii 1915-1917, sunt foarte interesante, ele cuprinzând fapte de viață, dar rămân și documente istorice peste veacuri. Acesta ajunge „slugă la trei cazaci (...), ei fiind calmici, un fel de popor răsăritean și înapoiat la știință, de religie păgână”. Descrierea bărbaților și a femeilor calmice dovedește că autorul era un bun portretist: „Calmici(i) sunt de statură mijlocie, dar oameni groși, capul mare, pielea europenească, dar și

cam țigănească, ochii departe deolaltă, sprânceana sus pe frunte, nasul mic și lat, obrazul umflat și ieșit afară ca nasul, gura mare, dinți albi și tare sănătoși, oameni spâni, făr' de mustață, la păr toți negri". Ei „îs cătane pe totdeauna, capătă pământ, bani de la stat, porție nu dau la nime nemica", dar sunt printre ei și săraci care „lucrează pe la alții". Cei mai mulți sunt păstori, locuiesc în „cete neregulate", „locuință au de pământ, acoperită cu scânduri și apoi unsă cu lut și pe deasupra, și pe dedesubt. (...) Pădure nu-i, ard paie și balegă". Îmbrăcați „cătunește", sunt buni călăreți, „așa că merge calul în fugă și omul stă călare în un picior pe cal până la bold după un pac de duhan". Muierile poartă pe cap „o coroană de catifea împodobită cu fel de fel de cusături cu sârmă și farbă și fluturi și mărgele, mai ales la fete și la cele tinere și bogate". Ele „au o cămeșă ca la bărbați și apoi au pantaloni largi peste întreg trupul, apoi au o haină lungă, de la mijloc în jos mai largă și cu bumbi, până la brâu în jos e slobodă. În picioare poartă toate păpuci și peste ei galoși ca doamnele, (...) părul, cât e fată, neîmpletit numai pieptănat frumos și are coroana ei pe cap, așa că e un port foarte frumos". Cert este că „fetele și muierile sunt foarte frumoase, nu seamănă cu bărbații lor". Cele măritate „poartă părul în două împletituri de după ureche și apoi tioc de pânză băgat din drept cu umărul și apoi înainte pe lângă Țate și-n vârî are un ban de argint cât latul mâinii de lung, apoi în el are o ancoră mică de argint și cu cărare de mătăasă, așa are pe piept de amândouă laturile. În urechi are apoi fel de fel de zorzoane și foarte mari, că mă mir că nu li s-au sfărtecat urechile; pe veșmânt au multe cusături în tot felul, tot mătăse și sârme". Din însemnările lui Dănilă aflăm informații despre religia, gastronomia lor („nutremântul", „Păstorii mănâncă și perituri"), ceaiul și carnea nelipsite de la mese, modul cum se prepară, cum prelucrează pielea de oaie, vițel și cal. Totuși, concluzia lui este că „Îs foarte leneși și domnoși, și muieri, și bărbați, dar și foarte spurcați că mănâncă și cămeșă de pe vițelul când îl fată, o fierbe și o mănâncă ca cânele curat". Dănilă Gușă, precizează Liviu Păiuș, a fugit din prizonierat, traversând Rusia, pe jos, timp de peste șase luni, purtând cu el și „două caiete cu însemnări, un caiet cu scrisori în versuri, jurnale în versuri și poezii în stil popular". *Porecele satelor grănicerești* se referă la locuitorii trăitori pe Valea Someșului Mare și pe afluenții acestuia; ele sintetizează anumite trăsături, obiceiuri, ocupații sau defecte morale ale conjudețenilor noștri. Un alt text este un necrolog dedicat lui Aurel Cleja (1917-2011) poet și prozator, născut la Rodna, urmat de un altul, comemorativ, intitulat *Un destin nefericit – poetul MIHAI PLEȘ* (1959 – 1999), un autor răpus de moarte în plină forță creativă. Două studii sunt dedicate Sânzienelor (*Sărbătoarea Sânzienelor*) și Irozilor („*IROZII – spectacol și religie*"). O lucrare stufoasă poartă titlul *ȚARA NĂSĂUDULUI – unitate și diversitate etnoculturală și folclorică*, completată cu *Folclorul satelor din Țara Năsăudului în preocuparea ASTREI*. Cel mai întins studiu din acest volum de 287 de pagini are 40 de pagini și se numește *Folclorul cătăniei și al războiului*.

Acest al 5-lea volum de *Pagini someșene* demonstrează încă o dată că Liviu Păiuș rămâne același autor dedicat, în mod special, Ținutului Năsăudului și oamenilor săi.

De la Petrila la Petrini

Radu-Ilarion MUNTEANU

Titlul de mai sus nu ne aparține. Aparține criticului Daniel Cristea-Enache, iar acesta și-a intitulat astfel o parte a tezei sale de doctorat, dedicată scriitorului Ion D. Sârbu. Titlul de doctor în filologie l-a primit în 2005, *summa cum laude*.

În loc de cronică, postăm conținutul website-ului <https://www.curentul.info/social/ion-dezideriu-sirbu-modelul-pentru-victor-petrini-eroul-din-romanul-lui-marin-preda-cel-mai-iubit-dintre-pamanteni/>:

Ion Dezideriu Sîrbu a fost urmărit de Securitate timp de 32 de ani după ce a fost arestat pe 17 septembrie 1957 pentru că nu a dorit să devină turnător. Bunul lui prieten, Ștefan Augustin Doinaș, fusese arestat pentru purtarea unei discuții „subversive” și mărturisise organelor de anchetă că de față la acea discuție fusese și I.D. Sîrbu. Acesta fiind chemat ca martor la proces, în loc să-și incrimineze prietenul, cum și-ar fi dorit „tovarășii”, i-a luat apărarea lui Doinaș. În urma refuzului de a colabora cu organele, a fost condamnat la închisoare pentru „omisiune de denunț”. A fost grațiat în 1963. Ce i-a zis I.D. Sârbu lui Marin Preda după ce s-a trezit că a ajuns personaj literar în volumul „Cel mai iubit dintre pământeni”: „Lui Preda (încă trăia), întrebându-mă ce cred despre al său roman, i-am spus (acum îmi pare rău, era pe moarte): «Este istoria văzută prin niște testicule triste». Și am argumentat că despre mină, pușcărie și filosofie nu se poate scrie din auzite, ca amator sau privitor pe gaura cheii”.

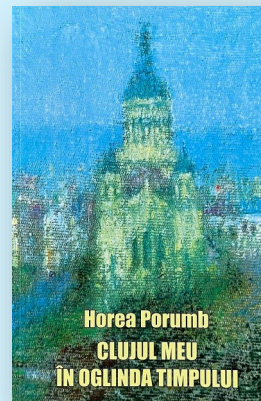
Măști, 19 iunie 2018, ora 19.00, Muzeul Național al Literaturii Române și Fundația Action Art vă invită la cea de-a cincea întâlnire din seria „Literatura detenției și a împotrivrării”, consacrată scriitorului I.D. Sîrbu. În cadrul evenimentului va fi proiectat filmul documentar Gary, realizat de Alexandru Munteanu, iar proiecția va fi urmată de o discuție la care vor participa Alexandru Munteanu și Daniel Cristea-Enache, moderată de producătoarea Lucia Hossu-Longin și de coordonatoarea proiectului Ada Vertan. Amfitrion: Ioan Cristescu.

Lucian Blaga i-a fost profesor și mentor. În anul 1947, devenea cel mai tânăr conferențiar universitar din țară, la Facultatea de Filosofie de la Cluj. Om de stânga, asistent al lui Lucian Blaga, I.D. Sîrbu nu făcea parte din specia inchișitorilor și a excomunicatorilor. Când Pavel Apostol i-a cerut, în 1946, să-l denunțe pe Lucian Blaga sub cele mai sordide pretexte, tânărul filosof a refuzat cu imens dispreț propunerea „organizatorului de partid” de la Universitatea din Cluj. A făcut, astfel, ani grei de detenție politică pentru că nu a vrut să devină turnător. Mărturisirea că a rămas în România „ca să moară cu sistemul de gât”. A fost arestat pe 17 septembrie 1957, în aceeași zi în care, 32 de ani mai târziu, avea să moară. Era fiu de miner din Petrila, se numea Ion Dezideriu Sîrbu și și-a semnat cărțile I.D. Sîrbu. Lucian Blaga, susținea că I.D. Sîrbu se temea literalmente de zeița care era Limba Română, se temea de ea ca de o „forță malefică, transcendentală”. Pentru Blaga, „Limba e întâiul mare poem al unui popor”. Ion D. Sîrbu îi spunea lui Blaga uneori TAO, pentru că citea mult mai ales din „Tao-te-king” al clasicului chinez Lao Zi, tradusă și tipărită în Aninoasa, Gorj, TAO însemnând „drum”, „cărare”. Ion D. Sîrbu menționează că Blaga și cărturarii ardeleni erau obsedați de ideea de cinste, datorie, obligație. Nu de puține ori l-a auzit pe Blaga zicând: „Trebuie să facem economie de caractere, talente, oameni excepționali: aceștia sunt bob numărat în economia spirituală a unui popor...”. În acest context Ion D. Sîrbu a spus: „Aurelian nu trebuia să părăsească Dacia (271), Cantemir nu trebuia să plece în exil (1711), Brâncoveanu nu ar fi trebuit să lase să i se taie capul (1714), Horia nu trebuia să se lase prins, Molotov nu trebuia să se înțeleagă cu Ribbentrop, în 1938... Și nici Blaga nu ar fi trebuit să moară în 1961, la numai 64 de ani ai săi...”. Se spune că el a fost modelul real pentru Victor Petrini, eroul din romanul lui Marin Preda, „Cel mai iubit dintre pă-mân-teni”. Din 1957, de la vârsta de 38 de ani și până la sfârșitul vieții, Securitatea l-a urmărit neîncetat pe I.D. Sîrbu, așa cum reiese din volumul cercetătoarei Clara Mareș, „Zidul de sticlă. Ion D. Sîrbu în arhivele Securității”. În februarie 1963, a fost grațiat conform decretului nr. 5 al Consiliului de Stat. La ieșirea din pușcărie a fost, pe rând, vagonetar la mina din Petrila, mașinist la Teatrul din Petroșani și secretar literar la Teatrul din Craiova, oraș unde s-a aflat în domiciliu forțat până la moarte. Nu a apucat căderea regimului comunist din România. A murit în septembrie 1989 de cancer la esofag. Romanul „Adio, Europa” și paginile de memorialistică grupate sub titlul „Jurnalul unui jurnalist fără jurnal” sunt scrierile care i-au adus lui I.D. Sîrbu recunoașterea postumă.

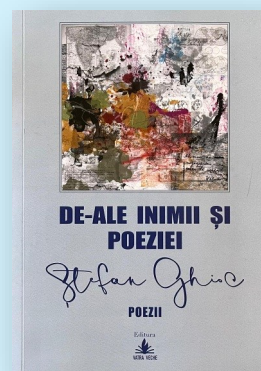
Filmul lui Alexandru Munteanu vine să întregască luminos imaginea noastră prezentă despre condiția intelectualului anti-totalitar în regimul comunist. Eseist cu impresionantă intuiție metafizică, memorialist și romancier de înaltă clasă, dramaturg, autor al unor pagini de neuitat despre libertate și sclavie în secolul lagărelor de concentrare și al tribunilor sociopați, I.D. Sîrbu a fost un apropiat al scriitorilor din Cercul Literar de la Sibiu, a fost chiar unul dintre fondatorii acestui nucleu lovinescian, decis să apere valorile esteticului și ale rațiunii la ceasul anexării culturii de către dictatura comunistă.

Octavian Paler în convorbirile sale cu Daniel Cristea-Enache (Ed. Corint, 2007) spunea despre I.D. Sîrbu: „Nu-mi închipuiam că o asemenea biografie a fost posibilă în România, într-o vreme cu atâtea derapaje. (...) Așadar, s-a putut. (...) Prin anii '80, după ce am fost dat afară de la «România liberă» și am avut tupeul de a refuza toate ofertele care mi s-au făcut de reinserție în sistem, eram foarte mândru de poziția mea. După '89 această mândrie s-a ofilit treptat, iar acum mi se pare de-a dreptul bovarică, dacă o compari cu realitățile trăite și asumate de I.D. Sîrbu”.

Cărți primite la redacție

Horea Porumb,
Clujul meu în oglinda timpului,
Editura Școala Ardeleană, Cluj-
Napoca, 2017

Ștefan Ghioc,
De-ale inimii și poeziei,
Editura Vatra veche,
Târgu Mureș, 2024

Epigrama,
nr. 112/2025

Gavril Istrate și Mircea Daroși

Icu CRĂCIUN

De regulă, mă feresc de superlative, dar când trebuie să scrii despre criticul și istoricul literar Mircea Daroși, nu cred că voi greși socotindu-l cel mai avizat exeget al vieții și operei filologului, lingvistului și scriitorului Gavril Istrate (1914-2014). Asta, fiindcă i-a dedicat până acum trei cărți: *Gavril Istrate – decanul filologilor români* (2013), *Gavril Istrate – Evocări și Gavril Istrate. Ardeleanul moldovenizat* (2020); în plus, l-a cunoscut personal, au corespondat și, în timp, au devenit prieteni, deși diferența de vârstă dintre cei doi este destul de mare.

Născut în 23 februarie 1914, în localitatea Nepos, județul Bistrița-Năsăud, Gavril Istrate a urmat școala primară în satul natal, liceul, la Năsăud, și facultatea, la Iași, peste tot dovedindu-se un elev și student de excepție, asta și pentru că a avut dascăli buni; la liceul năsăudean pe: Ion Păcurariu, Vasile Bichigean (întâiul traducător din greaca veche al *Republicii* lui Platon), viitorul academician Virgil Șotropa, cu origini măierene, Ioan Șorobetea etc., iar la universitate pe: G. Ibrăileanu, G. Călinescu, Octav Botez, Gh. Ivănescu ș. a. Precizez că i-a cunoscut pe Liviu Rebreanu, M. Sadoveanu, Lucian Blaga, Tudor Vianu, Ion Petrovici, Al. Graur, Al. Dima, Al. Rosetti etc., pe care i-a portretizat în publicistica sa cu mare talent scriitoricesc. În perioada 1949-1979 a fost profesor universitar, doctor docent la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, între 1949-1968, decan al Facultății de Litere, a făcut parte din zeci de Comisii pentru licență, a coordonat 33 de lucrări de doctorat, a pregătit 40 de promoții de studenți care au devenit profesori secundari sau universitari, cercetători. Printre alții, i-au fost studenți: actorul Octavian Cotescu, poetul Aurel Rău, poetul Marin Sorescu, scriitorul Valeriu Stancu, lingvistul George Pruteanu, criticul de artă Dan Hăulică, profesorii universitari: Luminița Botoșoneanu, N. A. Rusu, Valeriu Stoleriu, Vasile Țăra, C-tin Negoită, Gh. Crețeanu etc. A primit titlul de Cetățean de Onoare al localităților: Târgu Neamț, Năsăud și Nepos. A trecut la cele veșnice în 30 ianuarie 2014, cu o lună mai devreme înainte de a deveni centenar.

Să revenim la volumul *Gavril Istrate. Ardeleanul moldovenizat* (Ed. Ecou Transilvan, Cluj-Napoca, 2020, 256 pagini); acesta are 4 secțiuni (*Arc peste timp*, *Filologie și lingvistică*, *Comori ale prieteniei*, *Caligrafii critice*), este completat cu 6 scrisori primite de Mircea Daroși de la ilustrul său maestru, câte una de la nepotul lui Gavril Istrate, Alexandru Istrate, de la fostul său student, Vasile Țăra, ajuns universitar la Timișoara, și de la universitarul Ioan Buzăși. Deosebit de utile pentru viitorul monografist al vieții și operei savantului Gavril Istrate sunt listele cu „Lucrările de filologie și lingvistică”, „Studiile și articolele publicate între anii 1935 și 1996”, titlurile cărților recenzate, studiile și articolele publicate în diverse reviste, după 1990, titlurile comunicărilor ținute cu diferite ocazii, cele 27 de titluri ale studiilor și

articolelor dedicate poetului G. Coșbuc, prefețele și introducerile la cărți semnate de alți confrăți, emisiunile și interviurile TV realizate cu Gavril Istrate. La *Anexe* sunt reproduse câteva dintre copertile cărților semnate de același Gavril Istrate.

Secțiunea I (*Arc peste timp*) cuprinde articolele lui Mircea Daroși despre copilăria și tatăl marelui nepos, despre dascălii săi năsăudenii, despre evocarea Crăciunului de către acesta, despre universitarul model de la Iași, precum și necrologul din 2014, toate publicate în intervalul 2001-2020, în periodicele: *Luceafărul*, *Răsunetul*, *Studii și cercetări etnoculturale* și *Vatra veche*, ca un călduros omagiu adus „ardeleanului moldovenizat”. Peste tot, același limbaj limpede, deseori afectiv, din care reiese empatia autorului pentru cel admirat, respectat și omagiat.

Secțiunea a II-a (*Filologie și lingvistică*) este dedicată în exclusivitate anilor de formare a viitorului lingvist, scoțându-i în evidență preocupările privind vocabularul lui Alecsandri, Eminescu, Creangă, Sadoveanu, Rebreanu, Coșbuc, Goga etc., dar și calitățile de portretist ale marilor valori culturale cunoscute: Ibrăileanu, I. Petrovici, Vianu. Unele articole se referă la activitatea de publicist, la opera de căpătâi a profesorului Gavril Istrate, *Limba română literară* (ediția I, în 1970), la prima ediție în portugheză a poeziei eminesciene, la Transilvania în opera sadoveniană, la moștenirea istorică și lingvistică a lui Petru Maior, la activitatea de tribun al ASTREI; menționez că Mircea Daroși le-a tipărit între 1999 și 2020 mai întâi în: *Luceafărul*, *Caiete Silvane*, *Răsunetul*, *Vatra veche*, *Confluente literare*, *Astra năsăudeană*, *Cuibul visurilor*.

În secțiunea a III-a (*Comori ale prieteniei*), Mircea Daroși scrie despre prietenia lui Gavril Istrate cu lingvistul Iorgu Iordan, amintirile despre Lucian Blaga și corespondența cu acesta, despre felul cum i-a cunoscut pe Rebreanu, pe Sadoveanu, despre prietenia cu alt însemnat lingvist năsăudean, Vasile Scurtu (originar din Parva), despre dragostea sa pentru Basarabia; aceste articole au fost publicate între 2009 și 2020 în: *Luceafărul*, *Confluente literare*, *Vatra veche*, *Caiete Silvane*, *Răsunetul*.

Secțiunea a IV-a (*Caligrafii critice*) adună ecourile celorlalte două cărți ale autorului, amintite mai la deal, dedicate lui Gavril Istrate. Acestea sunt, de fapt, cronici pertinente, bine aplicate, semnate de: Vasile Vidican, Petronela Podovei (text inedit), Ion Buzăși (2), Mircea Prahase (text inedit), Ioan Seni, Virginia Brănescu, Ioan Mititean, Menuț Maximilian, tipărite în: *Răsunetul cultural*, *Convorbiri literare*, *Vatra veche*, *Răsunetul*, *Steaua*, *Tribuna*, apărute în perioada 2013 - 2015.

Cele trei cărți dedicate universitarului Gavril Istrate constituie cel mai frumos omagiu pe care Mircea Daroși îl aduce acestui mare OM și Profesor născut în Ținutul Năsăudului.

O spovedanie-document a unui om aflat dincolo de moarte

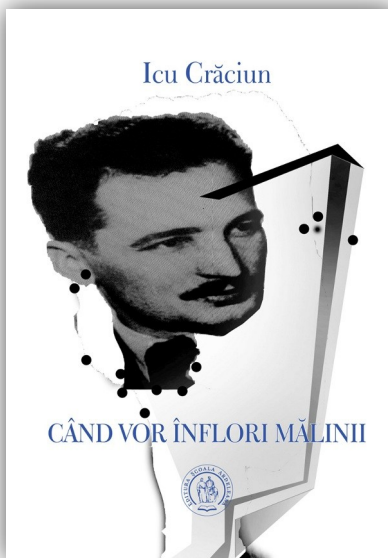
Iacob NAROȘ

Din prea multa-i dragoste față de semenii, începând cu măiereni și până la cei de departe care l-au iubit și urât în egală măsură, Emil Boșca-Mălin se adresează din recele și neprimitorul mormânt nouă, celor de azi, sub forma unei cutremurătoare mărturisiri făcute prin intermediul autorului Icu Crăciun spre a nu se uita acele timpuri nefaste prin care au trecut românii ardeleni și nu numai în ultima sută de ani de existență națională. Așadar, asistăm înfiorați la o trecere în revistă a vieții unui om cu bune, cu rele, cu vise și dezamăgiri, cu iubiri și cu trădări, dar OM cu majuscule care, printr-o voință de învidiat, a reușit să treacă cu demnitate și cu fruntea sus peste toate încercările crude ale propriei sale existențe cu totul aparte. Cronica acestei vieți zbuciumate și a unor vremi tulburi este surprinsă în romanul lui Icu Crăciun, „Când vor înflori mălinii”, apărut la Editura „Școala Ardeleană”, Cluj-Napoca, 2018. Scriitorul Icu Crăciun se împarte în egală măsură între roman, având la activ șase cărți, înspre proza scurtă, tot cu șase volume, și în publicistică, alte șase cărți. După un veac de singurătate, Emil Boșca-Mălin, prin abilitatea scriitoricească a autorului, ni se dezvăluie în adevărata lui față, cu tot calvarul prin care a trecut neînfrânt în timpul anilor de închisoare, dar și al umilinelor de tot felul, la care a fost supus chiar și-n anii pe care i-a mai apucat după eliberare. Asistăm la dovezi de iubire față de țară și neam, fiind corespondent de război, iubire față de plăsurile natale prin paginile închinat Maierului, alături de trădări meschine din partea celor care l-au dat pe mâna lungă a securității, indiferența și disprețul celor care l-au ocolit și l-au părăsit, inclusiv din partea unor ființe pe care le-a iubit sincer. Pe măsură ce parcurgem paginile romanului o furie nedisimulată ne cuprinde fără să vrem în fața atâtor nedreptăți de-a lungul unei vieți de martir, ea ne urmărește obsesiv parcurgând istoria acelor ani pe care mulți dintre noi i-am uitat.

De la început, se remarcă originalitatea în tehnica subiectului și a compoziției, mărturisirea se face la persoana întâi, chiar înaintea morții, personajul cheie e și narator, pe deasupra, ne poartă cu el prin cele mai tumultuoase, desigur și tragice, pe alocuri, episoade din viața unui OM, care s-ar fi vrut normal, cu idealuri probabil mult mai pretențioase decât a ce-

lor din jur. Peste datele personale reale autorul așterne cu măiestrie propriile gânduri și reflecții, unele de ordin imaginar. Amintirile de dincolo de mormânt în mod sigur ne vor răscoli și revolta în egală măsură, protagonistul este el însuși sub puterea acestor amintiri, se simte rănit în suflet, iar trecutul îl ține încă strâns sub povara lui. Cu atât mai sincere vor fi spusele lui, deoarece acum, în cumpăna morții, el poate să spună totul, nu mai e loc de nicio ezitare, de nicio minciună. Întoarcerea lui din lumea de dincolo se face pentru a ne dovedi că sufletul lui nemuritor cere o ușurare în a ne spune fără menajamente sau resentimente tot ceea ce speră să ajungă și la cine trebuie.

Maieru e un prim reper sfânt pentru Emil Boșca-Mălin, alias Milu în roman, început și sfârșit, cuib de pornire în viață, dar și de retragere pentru odihna veșnică. Repere ale copilăriei se succed ca pe un generic amplu: Someșul și cimitirele satului multe la număr, printre care și „La Paltin”, Măgura din Sus, cea pomenită și de Rebreanu în „Cuibul visurilor”, cerul albastru altfel ca-n alte părți și multe altele dispărute azi, hora și Prundul din Arini, dar vii în amintirea acestuia. O viață de om începută la Maieru în condițiile vitrege dinaintea Primului Război Mondial, plină de calamități (inundații, secetă, foamete, molime, războaie din zona Maieru-Rotunda), dar și politica austro-ungară contra românilor. Nu uită să citeze personaje martor apropiate: bunic, bunică, mamă, tată, frați, unchi, surori. Evocări de suflet ale unor măiereni din jur cum ar fi: popa Ieronim Groze, Iulian Cioarba, țăranul filozof, Adrian Cobzaș. Unirea este văzută și ea prin ochii celor de atunci, alături de o documentație de excepție a autorului în ceea ce privește urmările războiului, jertfa celor peste o sută de măiereni pe fronturile din Galiția, Italia, Serbia și Polonia, sărăcia și noile idei aduse de pe front, precum și elemente de viață socială locală: școala, micii meșteșugari, evreii și prăvăliile lor, penticostalii, opinca și Budapesta... Vocabularul specific zonei (regionalisme, forme populare, arhaice chiar) adaugă o notă de veridic și originalitate: „colăcar, cănac, hăizaș, stative, trujeni, mniserniță, foșăluit, răgilat, cujeică, bujală, lopățele, colesă, drot, naft, aprinjoare, a zvâri, a căpălui, halău, ler, ciuroi, săcure, pozderie, jărebge, nevedit, cept, lepedeu, cioareci, căput, recăl, dohonaș, colesăr, cruh,

a zăhăi, prici, strujac, cingeu, de-a hapucul, nevernic, mădărit, a cloboti, glajă de lampă, găvozd, pascălier, bruj, a pune un bumb pe traistă, a mangli, gorobete”. Recunoaștem toponime măierene ca: Butiana, Arinete, Tutuleasa, Hânțoaia, Valea Caselor, Purcioaia, Podul Țăganilor, Caba... Pasiunea pentru istorie a lui Milu începe din familie prin lectură, mersul la biserică și spovada, în plus, exemplul personal de la preoții satului și dascălii: Dumitru Boșca, Silivan Coruțiu sau Ion Barna. Amintiri din copilărie sunt prezentate fugăr: cânepa și pânza de pe prundul Someșului, băgatul oilor pe brânză la fața locului, făcutul fânului sau dezăpezitul cu boii pe drumul mare al Maierului.

Farmecul vieții de la țară e surprins așa cum era acum o sută de ani, aventurile lui Milu cu vitele, cele petrecute în casa din câmp de pe Anieș, cu fratele Alexandru pe munte, prietenia cu Damaschin, fluiera de răchită și pistoale din țeavă de soc, vraja muntelui și accidentul nefericit provocat de prietenul său. Milu evoluează, apare prima iubire și plecarea la Năsăud, casa părintească de la Maieru rămâne în urmă cu portretul părinților în fața cărora e cuprins de respect și seriozitate.

Năsăudul e al doilea reper din viața lui Milu, prima deplasare pe cont propriu în calitate de „domnișor” la liceu. Apoi, internatul, târgul de joi, jocurile de „liceist”, orarul clasei și alte întâmplări mai mult sau mai puțin amuzante. În casa a VI-a, debut publicistic în „Glasul Ardealului”, în 1930, prima fată, primul sărut, bacalaureatul și trecerea la studii juridice de la Cluj. La Năsăud va cunoaște și câțiva măiereni: Virgil Șotropa, Ionel Cioarba, Ovidiu Cioarba, Olimpiu Barna și Niculiță Ilieșiu.

În timpul studenției de la Cluj (1932), începe să scrie și să publice, dar e primit cu reticență chiar de intelectualii măiereni. În 1934, îi apare primul articol în „România nouă”. Schimbări majore, Milu renunță la iubirea adolescentină, apare Dora din Sighet. Ajunge la Constanța ca ziarist, face cunoștință cu marea, iarăși e părăsit, îi rămâne să mediteze despre femei și iubire cu Niculiță V. Ilieșiu. Aflat în vacanță studentescă (1936), la Maieru, protagonistul nostru are prima ciocnire cu jandarmii la el acasă. Are și ocazia să descrie obiceiuri și datini de Anul Nou, cel al fetelor de măritat care vor să-și afle viitorul soț. Alte amintiri dragi din familie, frați și preoți apostoli ai satului. Ca avocat apără Fondurile Grănicerești ale Năsăudului, a doua matrice formativă după Maieru. La 30 de ani, Milu se înscrie la doctorat, revine la Maieru și Năsăud, este impresionat de floarea de mălin ce l-a însoțit întreaga viață, de unde și titlul romanului. Întâlnirea benefică cu Florica, marea dragoste la Cluj, căsătoria, dar și evenimentele ce se precipită: Ocuparea Ardealului de Nord, alungarea evreilor din Maieru de autoritățile maghiare, pierderea Bucovinei și Basarabiei, a Cadrilaterului. Ca atare, Milu va trece în România, la Câmpia Turzii, ca judecător.

Din 1942, Emil trece la gazetărie pe lângă Pamfil Șeicaru, la „Curentul”, familia se mută la

București. Alte evenimente legate de Maieru îi rămân în memorie: casele evreilor sunt luate de cine apucă, trecerea rușilor prin zonă, întoarcerea tatălui din război. Emil își îngroapă sacul cu documente la Maieru, în Arinete, deoarece comuniștii anihilează partidele istorice. Trădat de un oarecare Filipovitz devine fugăr, este condamnat pe viață. Asistă neputincios la evenimentele anului 1947: secetă și foame, înlăturarea regelui Mihai, încetarea cultului greco-catolic. La Maieru rămâne o iarnă, după trei ani de fugă. După șase ani de hăituire, Emil este arestat fiind trădat de Nicolae Peleancu. Lumea închisorilor unde uită și să vorbească îi dă prilejul să descrie realist mizeria și silnicia acestora de la Jilava, Galați, Râmnicu Vâlcea, Lugoj, Aiud, Gherla și Botoșani. Dorul de Maieru e tot mai puternic (vezi p. 257), părinții sunt chemați săptămânal la miliție. Liber după 1964, Emil se simte abandonat, în testament va cere să fie înmormântat la Maieru. Părinții îi mor în aceeași săptămână, ultimele cuvinte ale mamei sunt impresionante: „Unde ești, Milule? Au înflorit mălinii și nu ai venit să mă vezi?”

Părăsit de familie, Emil, după 18 ani, și-a găsit pe Petronela cu care se refugiază în scris și citit. Revenirea la Maieru împreună cu Petronela îi dă ocazia de a descrie satul și Valea Someșului (p. 322-323), înstrăinarea rebreniană pare a se repeta întru totul (vezi p. 357-359). Mare parte dintre cunoscuți nu mai sunt, doar amintiri despre mamă, tată, neamuri și colegi de clasă îl bântuie. După o oarecare liniște, Emil încearcă să mediteze asupra a ceea ce i s-a întâmplat, ne vorbește despre frică și turnători, despre neamurile care au suferit pentru el. De abia este tolerat ca merceolog la o fabrică bucureșteană. În 1975, bolnav, sceptic și dezamăgit de toate și de toți, moare în spital. Autorul adaugă cele petrecute după moartea lui: soarta Petronelei alungată din bloc de un securist, despre fiii lui, Radu și Mircea, și, mai ales, florile de mălin și amintirea părinților de la Maieru. Profetic se pronunță asupra comunismului: a rezistat din cauza fricii, a oportunismului și a pasivismului civic. Sunt trecute în revistă și alte rele ale ultimilor ani: noua securitate, tranziția primitivă, privatizarea, exodul românilor peste hotare, șmecherismul și învârteala, corupția...

O oarecare mulțumire o are Emil fiind declarat cetățean de onoare post mortem al Maierului, dar și din partea nepoatelor Oana și Florina cât și faptul că cele 17 dosare de la CNSAS au fost făcute publice.

Așadar, confesiunea se încheie optimist, protagonistul se retrage pe tărâmul său cu sentimentele pe care le ghiciți în urma lecturii romanului, iar mulțumirea acestuia e că ne-a transmis o parte din neliniștile lui, nouă cititorilor și cel puțin o vreme va fi liniștit cu duhul lui alături de noi. Cât despre autor, toată lauda pentru profesionalismul și osârdia cu care a dus la capăt acest amplu proiect; despre carte se va vorbi mult și bine, în mod sigur, va fi unul dintre romanele anului.

Lucian Claudiu Grapini - *Animale și oameni*

Angela SIMIONCA

Lucian Claudiu Grapini revine în peisajul literar românesc cu o lucrare de o sensibilitate rară și un rafinament narativ autentic: *Animale și oameni*, apărută în 2025, la Editura PIM din Iași. Volumul impresionează nu doar prin titlul cu rezonanță biblică și profund umanistă, ci mai ales prin forța evocatoare a poveștilor care împletesc fragmente din viață cu observarea atentă a comportamentului animal și uman, într-o lume transilvăneană încărcată de nostalgie, sens și spiritualitate. Cartea este o colecție de proze scurte care pendulează între memorialistică, observație socială, etologie emoțională și eseistică poetică. În paginile sale, animalele nu sunt doar simple prezențe, ci personaje autentice, cu roluri narrative bine conturate, punți vii între om și natură, între trecut și prezent, între inocență și înțelepciune.

Volumul *Animale și oameni* cuprinde douăsprezece povestiri, fiecare dintre ele revelând o lume simbolică, în care animalele devin personaje cu suflet, martori și însoțitori ai omului în momente-cheie ale existenței sale: copilăria, maturizarea, suferința, moartea, dar și prietenia, bucuria, dragostea de viață. Titlurile – *Amurg*, *Haita*, *Roșu*, *În amintirea bunicilor mei* – sunt ele însele poeme în proză, cărora autorul le oferă un cadru pastoral, uneori idilic, alteori copleșitor de realist și tragic. Autorul abordează o temă delicată și mai puțin explorată în proza contemporană: relația profundă dintre om și animal, reușește să redea autentic atmosfera satului nășăudean, fără idealizare, ci cu respect și afecțiune. Se remarcă prin stilul sobru, dar plin de lirism, prin oralitate și rafinament lingvistic, transmițând valori esențiale: empatie, atașament față de natură, responsabilitate față de ceilalți.

Lucian C. Grapini dovedește un talent remarcabil de povestitor, modelând cuvintele cu o grijă aproape meșteșugărească, construind peisaje și emoții cu aceeași migală cu care un pictor naiv redă satul copilăriei. Tonul este elegiac, uneori nostalgic, dar niciodată lipsit de speranță.

Autorul scrie cu o finețe ce aduce aminte de proza transilvăneană a marilor clasici – Rebreanu, Slavici, Agârbiceanu –, dar o face cu propria voce, una caldă, blândă, duioasă, în care dragostea pentru animale, pentru mediul natural și pentru ființele simple, curate, devine un act de rezistență în fața brutalității și alienării lumii moderne.

Narațiunea este pigmentată cu expresii arhaice, regionalisme și secvențe de oralitate pitorească, ce spo-

resc autenticitatea discursului și dau textului o savoare specifică zonei Nășăudului. Descrierile peisajelor, ale anotimpurilor și ale micilor întâmplări din viața satului devin, în mâinile autorului, fresce vii, cu tușe de realism magic.

Ultima povestire, *În amintirea bunicilor mei*, este o elegie sfâșietoare, un omagiu adus străbunilor și unei copilării ideale, petrecute într-un sat unde timpul avea răbdare și viața încă se trăia cu rost. E povestea unei lumi care dispare, dar care, grație unei asemenea cărți, rămâne vie în sufletul cititorilor.

Lucian Claudiu Grapini este un scriitor care simte cu acuitate pulsul naturii și al sufletului uman. Cartea sa, *Animale și oameni*, este mai mult decât o simplă colecție de povestiri: este o pledoarie pentru empatie, respect, echilibru, memorie și umanitate. Este o carte care se citește cu sufletul, care mângâie și trezește conștiința cititorului în fața unei lumi adesea grăbite și lipsite de înțelesuri profunde. Biblioteca Județeană „Petre Dulfu” din Baia Mare adresează cele mai sincere mulțumiri domnului Lucian Claudiu Grapini pentru generosul gest al donării volumului *Animale și oameni*.

Această carte nu este doar o contribuție valoroasă la colecțiile bibliotecii noastre, ci și un dar de suflet pentru toți cititorii maramureșeni, o invitație la reflecție, trăire și redescoperire a legăturii sacre dintre om, animal și natură. Scriitura domnului Grapini îmbogățește nu doar rafturile bibliotecii, ci și conștiința publicului cititor, oferind o lectură de o înaltă calitate literară și emoțională.

Prin gestul domniei sale, Lucian Claudiu Grapini devine parte a unei misiuni culturale fundamentale: aceea de a încuraja lectura, de a păstra vie memoria satului românesc autentic și de a cultiva valorile umane esențiale. Mulțumim pentru încrederea acordată instituției noastre, pentru generozitate și pentru darul unei cărți care va dăinui.

Într-o lume adesea grăbită și indiferentă, această carte reamintește, cu blândețe și forță, cât de esențială este legătura sinceră dintre oameni și animale. Mulțumesc autorului pentru darul acestei lecturi, care nu doar emoționează, ci și vindecă.

Text apărut în „e-Bibliotheca septentrionalis”, supliment al revistei „Bibliotheca septentrionalis” a Bibliotecii Județene „Petre Dulfu”, Baia Mare

Artivismul unei treimi de aur

Georgică MANOLE

O familie dedicată actului cultural de orice natură (Adela și Grigore Cotul) ne propune o antologie care conține toate cele 22 de apariții ale „Cuiului lui Pepelea” din 2024. Meritul trebuie împărțit și cu redacția cotidianului „Răsunetul de Bistrița-Năsăud”, care a fost de acord să reintroducă între paginile sale suplimentul „Cuiul lui Pepelea”. Lor li s-a adăugat remarcabilul caricaturist Costel Pătrășcan. Astfel că „treimea de aur” (familia Cotul, redacția „Răsunetul...” și Costel Pătrășcan) a readus la viață acest supliment de satiră și umor fondat și condus în peste 1300 de apariții de Alexandru Misiuga. Antologia în discuție, „Cuiul lui Pepelea 2024” (Editura Pim, Iași, 2025), pe lângă a fi o constelație întreagă de veritabili autori de epigrame, ale căror succese sunt validate de public, de critică și de timp, și care și-au pus în valoare clipele de aur date de momentele găsirii unei poante bune, este și una de etică a actului cultural.

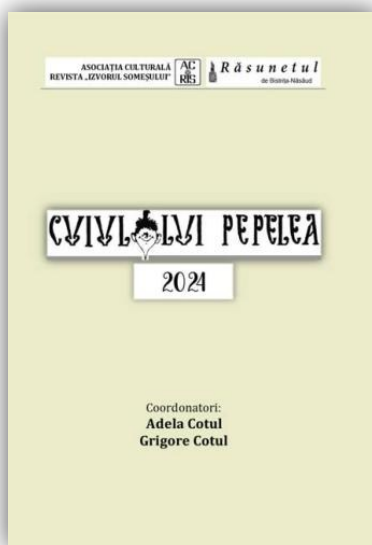
În primul rând, volumul scoate în relief preocuparea unei familii de a se dedica unor forme îndrăznețe de artivism (activități culturale pe care le transformă în artă). O astfel de formă de artivism o reprezintă și apariția revistei „Izvorul Someșului” sau chiar permanentele creații epigramatice cu un pronunțat self spiritual. Grigore Cotul, posesorul unui temperament stabil și predictibil încă, la care se adaugă și un cinetism debordant, colaborează perfect cu Adela Cotul, posesoarea unui EU izvorât din pasiune creativă.

În al doilea rând, antologia este și un omagiu adus lui Alexandru Misiuga, în activitatea căruia se găsesc elemente concrete de artivism, după cum reies din „Cuvântul înainte” semnat de Grigore Cotul sau din „Cuiul...” nr. 3, unde Adela Cotul semnează „Ultima farsă” (ofițer în armată, profesor de topografie, activist cultural, a înființat Ansamblul „Cununa de pe Someș”, 14 ani director al OJT Bistrița-Năsăud, a insistat pentru construirea hotelului „Coroana de Aur” și a castelului „Dracula” din Pasul Tihuța, membru UER, a scris volume de poezii, proză umoristică și epigrame etc.). Alexandru Misiuga este renumit și pentru umorul și epigramele sale: **ARGUMENT** – „Gropile din municipiu,/ Cele mari și mititele,/ Au un rost: ca în principiu/ Să mai cadă

proștii-n ele.”; **OMAGIU** – „A mea soacră-i delicată/ Și se poartă cu mânuși.../ Mi-a făcut din gât odată/ O... coloană-a lui Brâncuși.”; **VALURILE VIEȚII** – „O mamă de pe strada mea/ S-a supărat dintr-o nimică:/ Fetița-i rămasese grea,/ Deși era cam ușurică!”; **RECUNOȘTINȚĂ** – „Am avut o soacră bună,/ Dar a strâns-o Dumnezeu/ Înainte cu o lună.../ Ca s-o strâng de gât și eu!”; **SOACRA** – „E-o ființă pentru care,/ Orice-ai zice, nu e greu/ Să aprinzi o lumânare/ Mulțumind lui Dumnezeu.”; **REFLECȚIA UNUI VETERINAR** – „Taurii mai apucară,/ Altădată, vremuri bune.../ Acum duc o viață-amară/ Că-s sătui de... „vaci nebune”!; **PROTEST** – „Barbare-au fost metode vechi/ Să tragi școlarul de urechi!/ Acum cu suflul novator,/ Îl trage el pe nvățător!”; **CONCLUZIE** – „Soacră-mea, un pic nebună,/ Dusă-a fost la balamuc/ Și s-a-ntors cam de o lună.../ Cred că-n locul ei mă duc.”

În al treilea rând, antologia pune în evidență pe caricaturistul Costel Pătrășcan. El este un conceptualist al cărui scop principal este să transforme cititorul de epigrame într-un gânditor. Desenul lui Costel Pătrășcan trece dincolo de semnificațiile consacrate de critica de gen, relația text – desen formând un dublet cu efect umoristic garantat. Costel Pătrășcan excelează prin mesajul lingvistic al creațiilor sale care constă în a comenta actualitatea și a distra prin umor. Artistul vizual francez Henri Avelot, un mare cultivator și al umorului în creația sa, enumera calitățile unui caricaturist: „darul de a observa, spiritul critic, imaginația, improvizația, inspirația, inteligența ascuțită și verva comică”. Le-am enumerat, deoarece Costel Pătrășcan are cu asupra de măsură știința de a le pune într-un raport de complementaritate.

În al patrulea rând, m-a interesat câtă subiectivitate pune antologatorul Grigore Cotul în selecția sa. Sunt preferați, cum e și normal, epigramele de calitate care nu pot fi decât creații ale unor epigraști consacrați, 77 la număr, pe care cititorul îi poate găsi nominalizați în „Cuvântul înainte”. Din altă perspectivă, cei doi antologatori preferă creațiile cu pronunțat caracter ironic, adică pe cele care dau naștere la paradoxuri, la elemente surpriză și care conduc spre elemente satirice.

„Izvorul Someșului” – o pledoarie pentru continuitate

Diac. bibl. dr. Vlad Ioan BONDRE

Într-un peisaj cultural marcat tot mai frecvent de superficialitate și de o comunicare accelerată, aproape mecanică, apariția unui nou număr al revistei „Izvorul Someșului” constituie un act de respirație profundă. Este un gest asumat de a rămâne în zona valorii, a memoriei și a dialogului cu ceea ce ne definește în profunzime – cultura, spiritualitatea și creația autentică. Ajunsă la **Nr. 16, Anul V, Iunie 2025**, revista „Izvorul Someșului” continuă să fie o punte vie între generații, între cuvântul scris și tăcerea înțeleaptă a tradiției. Acest nou număr aduce în paginile sale o diversitate de voci, teme și genuri, cuprinzând poezie, proză, eseu, evocări, articole de istorie, artă plastică și cronică literară.

Deschiderea revistei este marcată de o emoționantă evocare „În memoriam – Radu Țuculescu”, semnată de Leon-Iosif Grapini, urmată de însași prezența literară a autorului comemorat, care semnează un text intitulat *Ultima pagină*. Printre semnăturile cunoscute ale revistei se regăsesc Irina Petraș, Olimpiu Nușfelean, Melania Cuc, Icu Crăciun, Ion Cristofor, Radu-Ilarion Munteanu, Alexandru Jurcan, Viorel Dădulescu, Ioan Pinte, Dumitru Cerna, Menuț Maximilian, Mariana Bojan, Elena M. Cîmpan, Grigore Cotul, Valer Pop etc.

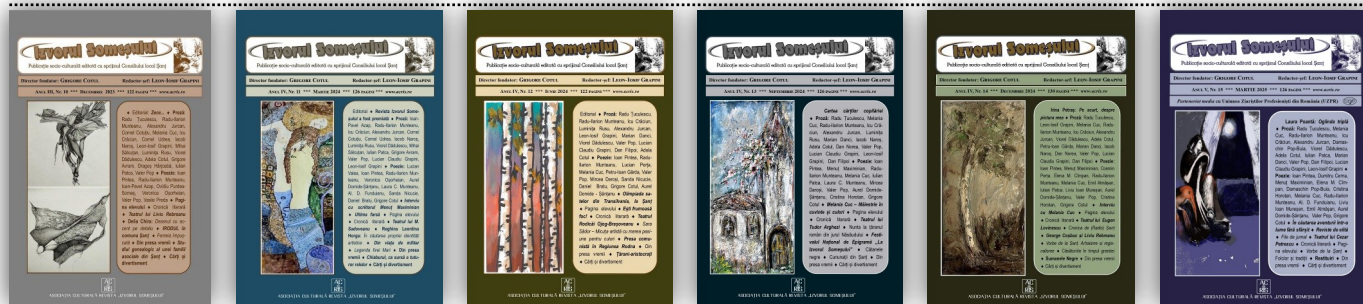
Numărul este generos în poezie, de o varietate stilistică remarcabilă, semn că revista își păstrează vocația de deschidere și încurajare a creației literare contemporane. Sunt incluse și reflecții teoretice, studii de caz sau abordări ludice, cum ar fi rubrici-

șean, ca o interfață între patrimoniul cultural local și sensibilitățile contemporane. Este, în fond, o pledoarie pentru continuitate, pentru rostul revistei ca spațiu de dialog viu între istorie și actualitate, între trecutul care inspiră și prezentul care caută repere.

În paginile revistei regăsim și cronici culturale, articole despre tradiții, interviuri, dar și o reflecție asupra artei plastice contemporane (ex. *Expoziția „Morgane”*), precum și o secțiune fotografică dedicată comunei Șanț, o localitate cu o încărcătură simbolică aparte în această construcție cultural-identitară.

„Izvorul Someșului” se dovedește, și prin acest număr, o revistă de vocație, nu de conjunctură. Ea rămâne, asemenea izvorului care-i dă numele, clară, curgătoare și fidelă sursei: cultura profundă, credința, tradiția, dar și modernitatea bine asimilată. Asemenea unei pagini scrise cu mîgălă și duh, revista nu urmărește spectacolul, ci așezarea. Nu caută să epateze, ci să formeze. Este un instrument de reflecție, de educație estetică și întărire a conștiinței identitare. Lectura acestui număr nu este o simplă trecere prin texte, ci o experiență de reîntoarcere la sine, la comunitate, la rădăcini. O invitație la o cultură care nu consumă, ci cultiva.

le de epigrame, divertisment ori „EpigRebus”. Un punct central al acestui număr îl constituie articolul semnat de diac. bibl. dr. Vlad Ioan Bondre, intitulat: „Revista Izvorul Someșului – Platformă de dialog între trecut și prezent” (p. 86), în care autorul realizează o prezentare echilibrată, dar profundă a revistei. Articolul oferă o perspectivă în care „Izvorul Someșului” este văzută ca o revistă de cunoaștere și formare pentru cititorul maramure-

Felicitări, domnule dr. Alexandru Dărăban!

Icu CRĂCIUN

Teolog, poet, istoric, eseist, originar din orașul-stațiune Sângeorz-Băi, absolvent al Facultății de Teologie Ortodoxă și cu un masterat în Cluj-Napoca, fondator și redactor al revistei lunare de înaltă ținută spirituală „Pisanii Sângeorzene” (alături de prof. Florin Hodoroga), membru al Societății Scriitorilor din Bistrița-Năsăud, Cetățean de Onoare al localității natale, până în prezent autor a zece cărți, majoritatea dedicate Sângeorzului și oamenilor săi de ispravă, dl ALEXANDRU DĂRĂBAN și-a îndeplinit încă un vis: obținerea doctoratului în istorie la Institutul de Istorie „George Barițiu” al Academiei Române din Cluj-Napoca (Școala de Studii Avansate a Academiei Române, Școala Doctorală de Istorie și Arheologie). Titlul lucrării este „Viața Ortodoxă în Ținutul Năsăudului în prima jumătate a secolului al XX-lea”, iar conducătorul de doctorat CSI dr. Daniela Elena Mârza, care în cuvântul său a subliniat, printre altele, faptul că Alexandru Dărăban „a devenit doctor în istorie nu pentru venituri mai mari, evoluție în carieră sau alte motive la modă în viața științifică contemporană, a devenit doctor în istorie datorită iubirii sale față de locurile natale, față de credința în care s-a născut, datorită curajului de a aduce adevărul la suprafață și, nu în ultimul rând, datorită iubirii față de Dumnezeu!”, adăugând: „Sunteți un model de evoluție prin cercetare, învățare, scriere și publicare a adevărului istoric”. Precizez că autorul și-a petrecut ani de zile studiind arhivele cu recensămintele, consultând Șematismele, calendarele, anelele gimnaziului năsăudean, înregistrări bisericești (fondurile autorităților bisericești, rapoarte anuale ale parohiilor și protopopiatului, registre de stare civilă, procese-verbale semnate de episcopi), articolele din presa vremii etc. la: Bistrița, Cluj-Napoca, Năsăud și Sibiu, mai cu seamă că tema tratată a fost puțin abordată în istoriografia românească ecleziastică din cele 13 localități din Țara Năsăudului: Năsăud, Rebrișoara, Nepos, Feldru, Ilva Mică, Leșu, Poiana Ilvei, Măgura Ilvei, Ilva Mare, Șanț, Rodna Veche, Maieru și Sângeorz-Băi, ele constituind cândva nucleul de bază al fostului Regiment grăniceresc năsăudean. Autorul și-a propus recuperarea mărturiilor documentare inedite

și edite care au permis reconstituirea unor aspecte religioase, sociale și politice din acest spațiu în perioadele anilor 1900-1948. În localitățile amintite mai sus, până în 1918, nu a existat nicio parohie sau biserică ortodoxă, cu excepția bisericii de lemn din cadrul Mănăstirii „Buna Vestire” de la Cormaia, aparținând de Sângeorz-Băi. Se știe că în 1948 cultul greco-catolic a fost desființat abuziv, iar patrimoniul aparținând acestuia, a fost trecut din oficiu în posesia bisericii ortodoxe.

Lucrarea este structurată în cinci capitole, consistente, în 250 de pagini. Capitolul I se ocupă de istoriografia și sursele temei, raportate permanent la izvoare cu scopul conturării unei imagini veridice asupra localităților enumerate. Un model este Sângeorzul Român, unde s-au implicat mult călugării sângeorzeni Antonie și Ioachim Bâznog, tunși în monahism la Muntele Athos.

Capitolul al II-lea cuprinde cadrul geografico-istoric și realitățile demografice până în anul 1900. Dr. Alexandru Dărăban a așezat cele 13 localități în trei grupe:

- a) așezări atestate în secolele XIII-XIV: Rodna (1235), Năsăud, Feldru, Sângeorz-Băi (1245);
- b) așezări atestate în secolele XV-XVI: Maieru, Rebrișoara (1440), Ilva Mică (1552);
- c) așezări atestate în secolele XVI-XVIII: Nepos (1604), Leșu (1624), Ilva Mare, Măgura Ilvei (1763), Poiana Ilvei și Șanț (1773).

„Instituția graniței militare năsăudene, adaugă dr. Alexandru Dărăban, a lăsat amprente în geografia acestui ținut, în emanciparea generală a populației și habitatelor, în gradul de emancipare economică, în comportamentul general al oamenilor, în mentalitatea și în nivelul de sociabilitate al acestora. Era o mândrie să fii grănicer, de a descinde din înaintași grăniceri”. Militarizarea acestei zone a avut consecințe și în formarea elitei românești prin unirea unei părți a românilor ortodocși cu Biserica Romei. Să nu uităm că până la Unirea cu Biserica Romei, localitățile din ținutul năsăudean au fost ortodoxe, dar, odată cu înființarea Regimentului II de Graniță, condiția principală de a fi înrolat aici a fost adoptarea religiei unite. Problemele bisericești și

școlare au fost rezolvate de Vicariatul Rodnei, pentru greco-catolici, iar pentru partea ortodoxă de Mitropolia Ortodoxă din Sibiu (prin Protopopiatul Ortodox al Bistriței), fără a exista disensiuni majore între cele două culte. Se știe că școala năsăudeană a dat pe Miron Cristea, primul patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, Nicolae Bălan, ajuns mitropolit al Ardealului, sau Nechita Duma, episcop de Argeș. Întrucât printre elevii gimnaziului năsăudean au fost și ortodocși, a trebuit să se predea, firește, religie ortodoxă, lucru făcut de profesorii: Nicolae Maier, Pavel Beșia și Grigore Pletosu. Conform statisticii întocmite de autor, numărul total al elevilor Examinați a fost 6672, din care 5265 erau de confesiune greco-catolică (78,91%), 1233 de confesiune ortodoxă (18,49%), iar restul de alte confesiuni.

Capitolul al III-lea se intitulează „O privire statistică a ortodoxiei năsăudene între anii 1900-1948”, și este, de fapt, o monografie confesională a zonei.

Capitolul al IV-lea, „Cadre juridice și instituționale în ținutul năsăudean”, prezintă modul de funcționare al acestora sub auspiciile Statutului Organic elaborat și aprobat de Andrei Șaguna, incluzând și societățile, asociațiile și fundațiile religioase, precum și bisericile construite în parohii și filii.

Capitolul al V-lea este cel mai stufos și abordează viața ortodoxă năsăudeană între anii 1940-1948. De aici, aflăm date despre relațiile bisericești cu celelalte provincii istorice românești, cu Muntele Athos și cu locurile sfinte de la Ierusalim. Alte subcapitole se referă la profesorii de religie care au funcționat la școlile năsăudene: Grigore Pletosu, Augustin Bena, Vichentie Simiganovschi, Valerian Simiganovschi, Ilarion Boțiu, Victor Susa, Ioan Bunea, Vasile Puica. Printre alte lucruri, aflăm că la Sângeorz-Băi, în perioada respectivă, s-au construit două biserici ortodoxe: una cu hramul „Adormirea Maicii Domnului” în locul numit „Peste Apă”, adică peste Someș, și a doua, în stațiune, cu hramul „Schimbarea la față”, dată fiind prezența numeroasă a bolnavilor ortodocși veniți la tratament.

Această lucrare se distinge prin respectarea adevărului istoric, obiectivitate și acribie, calități specifice tuturor scrierilor domnului dr. Alexandru Dărăban. Fiind un studiu de referință în domeniu, consider că merită să vadă lumina tiparului cât mai curând.

Text apărut în cotidianul
Răsunetul/august 2025

Jivago și florile galbene

Alexandru JURCAN

A patra oară mă despart de filmul *Doctor Jivago*, regizat de David Lean în 1965 (premii Oscar), cu Omar Sharif, Julie Christie, Geraldine Chaplin, Rod Steiger... Mereu mă obsedează finalul, casa de „gheață”, așteptarea inevitabilului, zbaterile istoriei nestăvilite. Mă doare lumânarea de la biroul nocturn, unde Jivago scrie poezii, auzind urletul sinistru al lupilor. Lupii la propriu și la figurat.

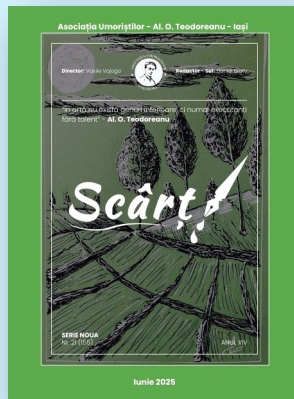
Boris Pasternak (1890-1960) s-a născut din părinți evrei; a trăit revoluții și războaie. Romanul *Doctor Jivago* a fost introdus ilegal pentru publicare în Italia (1957). În 1958, a primit Nobelul. Partidul Comunist l-a forțat să-l refuze. În 1989, fiul său a acceptat premiul în numele tatălui.

Revenind la film: o adevărată capodoperă. Muzica: Maurice Jarre. Tăvălugul istoriei dezlănțuite nu cruță nimic. Revoluția bolșevică, războiul, Roșii și Albii, manifeste, crime, trenuri înghețate, inaniție... Iubire, căsătorie, adulter – într-o gradație epică incandescentă. Multe scene te tulbură, prin veridicul percutant. Frontul cu scene sângeroase, casa ocupată de... popor, promiscuitatea, mulțimea de lângă calea ferată, îmbulzeala din tren, satele arse și alte imagini apocaliptice, viața de la cabana din Varikino, cu nelipsitele flori galbene, în acord cu soarele atât de îndepărtat de ura oamenilor... Se strigă tare că „viața personală a murit în Rusia”. Dar Jivago nu cedează: are viață dublă, stă cu soția, dar merge zilnic la iubita sa Lara. Scrie poezii. Se întoarce călare, e dus pe front, ca doctor. Evadează. Îl paște plutonul de execuție. E un erou romantic, care crede în dragoste și poezie. În jur, acei comisari cu puteri nelimitate, „oameni în scurte de piele”. Burghezia se prăbușește, oamenii mâncau mei fierți și ciorbă din capete de hering. Vine Lenin la putere.

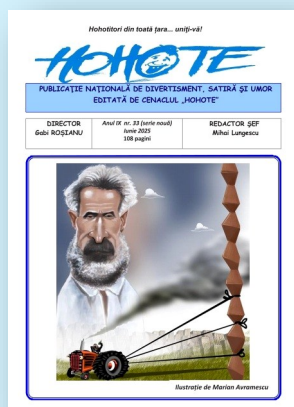
Peisajul e tipic rusesc, deși nu li s-a permis să filmeze în Rusia. Dar unde? În Spania, la 25 de grade, iar pe ecran iarna e oribilă. Actorii bine îmbrăcați mor de cald, dar noi nu știm asta. Zăpada a fost confecționată din carierele de marmură. Casa din Varikino... e în Finlanda. Da, culisele filmului, desigur. Producătorul Carlo Ponti ar fi vrut ca soția lui (Sophia Loren) s-o interpreteze pe Lara. Regizorul Lean a refuzat: „Cine ar crede că Sophia e o virgină de 17 ani?” Și a ales-o pe magnetica Julie Christie, cu privirea albastră.

Un film-fluviu, infuzat de anti-bolșevism, cu echilibru între frescă istorică și *romance*, pentru că regizorul era un romantic „rece”.

Reviste primite la redacție

Scârț,
nr. 22 (156)/2025

Hohote,
nr. 33/2025

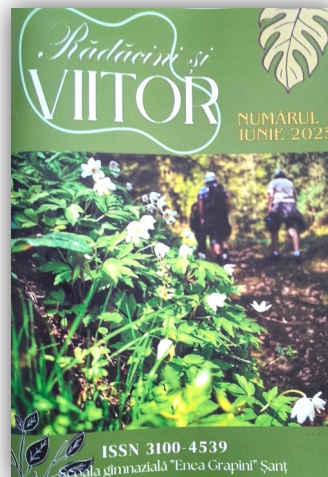

Cugetul,
nr. 23-24/2025

O nouă revistă în comuna Șanț

Leon-Iosif GRAPINI

În cadrul festivității de încheiere a anului de învățământ la Școala Gimnazială „Enea Grapini” din comuna Șanț, din iunie a.c., eu și mulți dintre cei prezenți în frumoasa și încăpătoreasă sală a Centrului Cultural „Dimitrie Gusti” am avut plăcuta surpriză de a asista la lansarea primului număr al revistei școlare *Rădăcini și viitor*. Desigur, apariția unei noi publicații în comunitatea șanțeană nu poate decât să bucure, cu atât mai mult cu cât ea este rodul muncii unui colectiv redacțional format din elevi talentați ai școlii din localitate.

Inițiativa și realizarea acestui proiect educațional/cultural aparțin consilierului școlar, prof. Alina Bora, care, în „Editorial”, ne dezvăluie motivațiile care au stat la baza acestuia, dar și scopurile propuse, dintre care amintim: „Prin această revistă, ne dorim să păstrăm vie flacăra tradițiilor, să aducem în pagini portretele oamenilor care fac cinste satului nostru, dar și să dăm glas tinerilor care au vise mari și îndrăznesc să creadă că viitorul poate fi scris chiar aici, acasă”.

Că visele sunt mari, aflăm din scurta autoprozentare a elevilor din componerea redacției, care își doresc să ajungă: „învățătoare”, „contabilă”, „om de succes”, „inginer”, „doctor stomatolog”, „polițistă”, „doctoriță”, „educatoare”, „profesor”, unii visează să „scrie o carte în limba engleză” sau să-și formeze „în viitor, familia perfectă”. Alături de vise și proiecte, fiecare își adaugă pasiunile, motivația de a învăța, materiile preferate și ceea ce apreciază mai mult la școală. Iată componența redacției: Bureacă Mihai-Raul, Danci Amalia Larisa, Dănilă Visarion, Domide Adriana Maria, Filipoi Marius Andrei, Grapini Evelina, Hădărău Anamaria, Hodoroga Veronica Georgiana, Mihai Maria Octavia, Olariu Reghina Oana, Pătrășcan Victoria, Roș Anastasia Cristina, Sas Jessica Emanuela, Sângeorzan Leontin Emil, Sângeorzan Gabriela Silvia și Șot Samuel.

Materialele, scrise, cu o singură excepție, în totalitate de tinerii membri ai redacției, sunt grupate în trei capitole: *Despre educație* („Ce este educația?”, „Impactul rețelelor sociale”, „Un stil de viață sănătos”, „Bullying”, „Reciclarea” și altele), *Comuna Șanț* („Istoric”, „Obiceiuri și tradiții”, „Banda Jianul”, „Curiozități” – din istoria și viața comunității etc.) și *Creații* (proză și poezii semnate de Hodoroga Veronica Georgiana, Mihai Maria Octavia, Pătrășcan Victoria – cele trei școlărițe publicând și în revista socio-culturală trimestrială *Izvorul Someșului* – și Dănilă Visarion).

Publicația, cuprinzând 40 de pagini color, bogat ilustrată, editată în condiții grafice foarte bune, nu este, așa cum afirmă prof. Alina Bora, „doar o colecție de cuvinte, ci o fereastră deschisă către inima comunității, unde tradițiile se împletesc cu speranțele de viitor”.

Felicitări! La cât mai multe apariții!

Radioul e viața mea

Melania CUC

Prima mea întâlnire cu unele hertziene a fost în prima copilărie, pe când locuiam într-un sat pierdut printre colinele transilvane. Părinții mei au achiziționat unul dintre primele aparate radio din localitate, de fapt era o galenă construită artizanal de un unchi țaran get-beget, dar cu aptitudini certe pentru tehnica acelor vremuri. Cu căștile de ebonită pe urechi, stăteam ore în șir și ascultam fascinată vocile care veneau dintr-un loc pe care, atunci, nu mi-l puteam imagina. Anii au trecut, în vara anului 1972 am avut prima mea întâlnire cu un studio din cadrul Radiodifuziunii Române. Cu acel prilej am avut debutul literar la Radio, sub bagheta poetului Ion Petrache. O minunată actriță de la Teatrul Național, Lucia Mureșan, a recitat mai multe dintre poemele mele. A fost de bun augur, am cunoscut acolo redactori care m-au impresionat prin profesionalism și calități umane. Deși era într-o perioadă politică dintre cele mai grele pentru mass-media românească, în plin avânt ceaușist, în Radio (Casa Radio) se făcea cultură adevărată. Primul care m-a invitat să colaborez în emisiunile sale culturale, a fost Titus Vîjeu. Un scriitor, pe atunci redactor și realizator de emisiuni care deschideau ferestre spre literatura universală. Am avut un ciclu de reportaje literare, care mă caracterizau și care, prin metaforă bine strunită, dădeau culoare emisiunii și treceau de cenzură.

În paralel, am participat tot cu reportaje în cadrul emisiunii lui Costin Diaconescu, *Drumuri de inimă și țară*. Tot metafora a

fost cea care m-a ajutat să trec prin furcile caudine ale staff-ului de atunci, să îmi exprim, pe cel mai mare post de radio din România, gândurile.

Iulius Țundrea m-a invitat în emisiunea sa cu accente literare, la fel și Dan Verona, mi-a prezentat poeziile în emisiunea sa, unda dedicată în exclusivitate poezilor contemporani.

Am mai colaborat în diverse emisiuni de-a lungul următorilor ani, cu redactori de marcă precum Octavia Trăistaru și Elena Petrescu Calciu.

Cu o parte dintre acești oameni de Radio am rămas până azi prietenă, și încă îi admir pentru modul elegant și defel sfidător, pentru cultura lor extraordinară și modul cum știau să te facă să te simți de-a lor.

A fost o perioadă, prin deceniul 80, în care eram atât de prezentă în Radio național, încât eram invitată cu rubrici de sine stătătoare în carul diferitelor programe culturale, pentru femei, sociale, pe Programul 1 al Radioului, dar și pe Programul 2. Fascinată de lumea aceea care îmi oferea șansa să comunic cu miliarde de oameni, nu refuzam. Emisiunile erau mai toate înregistrate, și eu reușeam să fac față programului. Așa se face că, odată, pe parcursul a 24 de ore, am fost prezentă pe cele două posturi concomitente, în diverse emisiuni, de... 7 ori. Intrigată, directoarea cu probleme politice pe instituție, de atunci, a semnalat cazul și a cerut ca de acolo încolo să pot participa doar la o singură emisiune. De obicei, o emisiune avea spațiu de difuzare doar o dată pe săptămână.

Îmi amintesc cu drag de vremea aceea, nu pentru că eram, cum se spune, tineri, și că acum aș fi cam nostalgică. Îmi amintesc de frustrări și slalomul care se făcea printre cuvinte pentru a evita pe cât posibil o lozincă, ce se ținea musai spusă într-un context sau altul.

Oamenii din Radio erau fantastici. Și aș da numai un exemplu. Era cu un an înainte de evenimentele din 1989, în preajma lui 1 Decembrie, și, în cadrul emisiunii realizate de Titus Vîjeu, aveam o rubrică, cu diferite reportaje culturale. Gen literar hibrid. Mai înainte de a intra în studio pentru înregistrare, maestrul Titus Vîjeu a încercat să-mi sugereze să pronunț cumva, cumva și numele „Ceașescu”. Era convins că nu o voi face, dar el trebuia să îmi spună asta. L-am privit în ochi și am spus: „În reportaj vorbesc despre bunicul meu, nu am cum să-l alătur Tovarășului! Bunicul a fost doar un țaran”.

Știam amândoi ce știam. Și emisiunea a mers șnur, cu cuvinte frumoase și fapte istorice care țineau de memoria familiei mele din Transilvania.

Am avut și alte multe momente în care eram fericită că sunt în Radio, că simt pe viu pulsul lumii adevărate.

Dar cele mai frumoase au fost emisiunile în direct, puține la număr, în timpul cărora simțeam o emoție constructivă, nu îmi amintesc să-mi fi fost cumva frică. Radioul a fost marea mea dragoste și tot acel eșalon de redactori care s-a dovedit, și la Revoluție, că au fost cu adevărat Oameni...

Teatrul lui Adrian Maniu

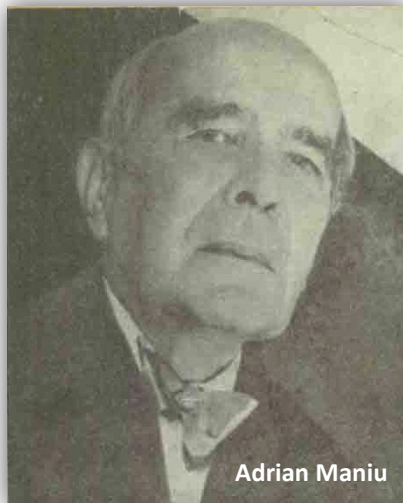
Icu CRĂCIUN

Cunoscut mai mult ca autor al volumelor de versuri: *Figurile de ceară*, *Salomeea*, *Lângă pământ*, *Drumul spre stele*, *Cărtea țării*, *Cântece de dragoste și de moarte*, Adrian Maniu (1891-1968) a scris și teatru. Preocupările sale pentru teatru datează de prin anul 1918 când a scris în colaborare cu Scarlat Froda *Fata din dafin* și a adaptat *Motanul încălțat* (după Gazi), iar, în 1922, a scris *Meșterul*, apoi *Rodia de aur*, în 1923, în colaborare cu Al. O. Teodoreanu. În afară de colaborarea cu Ion Pillat la comedia în patru acte *Dinu Păturică* (dramatizare a romanului *Ciocoii vechi și noi* al lui N. Filimon), a cărei premieră a avut loc în 1925, la Teatrul Național din București, și feeria în zece tablouri *Tinerețe fără bătrânețe* (adaptare pentru teatru a basmului cu același nume), a cărei premieră a avut loc tot la Teatrul Național din București, în 1926, piesa de rezistență a lui Adrian Maniu este *Lupii de aramă*, apărută prima dată în revista *Viața românească* (anul XXI (1929), nr. 5-6 din mai-iunie) și republicată la Editura Dacia în 1975. Tabloul I este un prolog al acestei piese și a fost tipărit în *Revista Scriitoarelor și Scriitorilor Români* (anul III (1929), nr. 8-9). *Lupii de aramă* a fost jucată cu succes de Maria Ventura (rolul Domniței), în regia lui V. I. Popa, pe muzica lui Sabin Drăgoi. Amintim faptul că între 1926 și 1927 Adrian Maniu a fost regizor la Teatrul Național din Craiova.

Lupii de aramă se încadrează în ceea ce comentatorii dramatici numesc *teatru poetic*, cu simboluri, alegorii și metafore, mister, tragedie și fantastic. Cititorul sau spectatorul va observa conturarea personajelor colective, a maselor, mai puțin a celor individuale, fără un conflict bine reliefat. Adrian Maniu s-a inspirat din *Istoria romană* a lui Dio Cassius, unde se povestește despre faptul că în cel de-al doilea război daco-roman, Longinus, co-

mandantul unei legiuni romane, este de acord să se întâlnească cu Decebal, însă regele dac îl face prizonier și-i cere informații despre intențiile celui care conduce întreaga armată romană, promițându-i eliberarea cu condiția ca romanii să se retragă dincolo de Istria și să acopere cheltuielile de război. Prin libretul său, Longinus își face rost de otrăvă și îi scrie lui Traian că el nu va constitui o piedică pentru gloria romană și se sinucide. Se simte în această producție dramatică disperarea dacilor, care bănuiesc că vor fi cucerii mai cu seamă că rezistența lor începe să slăbească. Fortificațiile, rugile, imprecățiile și riturile magice nu pot opri înaintarea romanilor. După Domnița, fiica lui Decebal, singura soluție ar fi ademenirea și prinderea comandantului oștirilor romane. Deși este prins, Longinus refuză să se salveze. Solia împăratului sosește prea târziu care cerea în numele împăratului eliberarea lui Longinus în schimbul retragerii romanilor. De data aceasta, destinul nu a lucrat în favoarea protagoniștilor. Dacii au înțeles că zeii și natura sunt împotriva lor: „plouă cu sânge”, „Apa zvâcnește pe piatră, nu o soarbe pământul!” Un mister dramatic învăluie desfășurarea evenimentelor. Licantropia era practică de daci, care credeau că prin magie se puteau transforma în lupi cuprinși de o furie nemai-pomenită. Dramaturgul opune

mentalității dacilor, bazată pe mit și ritual magic, pe cea romană, bazată pe expansiune și războaie de cucerire. Tocmai acum, Bătrânul prevestește o nouă ordine a lumii, o nouă geneză a unui popor nou. Domnița dispăre „în amurgul zeilor”, rostind: „Nu zeii trebuie să ne judece. E rândul nostru să judecăm pe zei”. Răspunde, cerule, căruia ne-am închinat, răspunde, Pământule! Care e dreptatea voastră în atâta nedreptate? (...) Nu e margine decât pentru vremelnicia trăirii”.

Adrian Maniu

editura pîn

Dr. Login Berende

Poveste sculptată în lemn

Login Berende s-a născut în 7 septembrie 1961, în comuna Maieru din județul Bistrița-Năsăud. A absolvit Liceul „Liviu Rebreanu” din Bistrița, secția biologie chimie, în 1980, și Facultatea de Medicină Veterinară din Cluj-Napoca, în 1986.

În urma susținerii tezei de doctorat în anul 1999, i-a fost conferit titlul științific de Doctor în domeniul Medicină Veterinară.

Medic veterinar de circumscripție la C.S.V. Răscruți, județul Cluj (1986-1987) și la C.S.V. Maieru, județul Bistrița-Năsăud (1987-1999). Începând cu luna mai 1997, asigură asistența sanitară veterinară și pentru C.S.V. Sângeorz-Băi. Medic veterinar de liberă practică la SC Vet Medica SRL, concesionar al activităților sanitare veterinare pe raza Circumscripției Sanitare Veterinare Sângeorz-Băi și C.S.V. Maieru, începând cu anul 1999 și până în prezent.

Membru al Asociației Medicilor Veterinari din România, din anul 1987, președinte al Comisiei de Etică și Litigii a Colegiului Medicilor Veterinari din județul Bistrița-Năsăud (1999-2001), președinte al Consiliului Județean al Colegiului Medicilor Veterinari Bistrița-Năsăud din 2001 până în prezent.

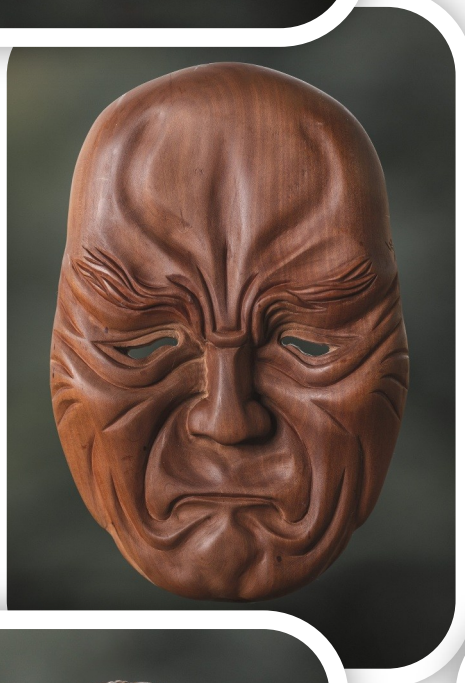
Începând cu anul 1990, a îndrumat, anual, studenți pentru efectuarea stagiului de practică. A colaborat cu asociații profesionale veterinare din Franța și a efectuat trei stagii de pregătire și schimb profesional în Franța și un stagiul în Olanda. Are în derulare schimburi profesionale cu medici veterinari din Franța.

Principiile după care se ghidează în activitatea sanitară veterinară sunt profesionalismul, competența și disponibilitatea.

Este pasionat de sculptura în lemn și de pictură.

Din dragoste pentru consătenii săi și pentru istoria comunei Maieru, a ridicat două troițe, în 1998 și în 2013, închinare măierenilor care și-au dat viața pe fronturile de luptă de-a lungul vremii.

Măști

*O spirală
a politicii
românești*

Familia creștină

Portrete

Preludiu

Preludiu (2)

Arcanul

Impuls

Joaca

Rivalii

*Secvențe
cabaline*

Gingășie

Zbor frânt

Troita - 1998

Troita - 2013

Troițele doctorului Login T. Berende

Icu CRĂCIUN

La Maieru, cu ocazia sărbătoririi Centenarului Emil Boșca-Mălin, am avut prilejul de a împărtăși cu oaspeți dragi (și măiereni deopotrivă), bucuria ridicării troiței închinată consătenilor mei căzuți pe diverse fronturi de-a lungul istoriei. Aceasta este cea de-a doua troiță ridicată de dr. Login Berende, care, fără îndoială, este rezultatul dragostei pentru trecutul și prezentul măierean, dublată de dorința dăltuirii în lemn a unei structuri expresive, cu „repertorii” decorative și simbolice apărute cândva și rămase în memoria limbajului artei populare.

Ridicarea unei troițe (spune Login Berende) trebuie să fie precedată de realizarea unui concept echilibrat ca formă și simbol. Troița, „crescută” din pământ și „limitată” de acoperișul din draniță reprezintă o reîntrupare metaforică a universului trăirii umane, de la locuirea pământească, la cea a spațiului sideral. Pe stâlpul și pe brațele troiței sunt cioplite simboluri aparent dispersate, de aceea trebuie să le unim prin cuvinte.

La baza troiței se află stilizată casa, cuibul, locuirea, acel unic „acasă” de unde orice om pleacă în vârtejul vieții. Coloana și șurubul fără sfârșit simbolizează continuitatea, succesiunea generațiilor, presărată de alcătuirea de noi cuiburi. Fenestrările din această zonă sugerează transcendența, comu-

nicarea pe planul spiritual, dincolo de rațional. Continuitatea – curgerea firească – este fracturată de apariția războiului. Planul central este ocupat de „roata valahă”, crucea înscrisă în cerc, simbol ancestral, care, aici, are încrustate semnele soarelui, al lunii și al bradului (pădurii). Roata (cercul, coroana) este reprezentată de cununa de spice, simbol înrădăcinat în cultura locală. Având prezentate simbolurile, putem continua povestea; în războaie, mulți dintre măiereni au murit (numai în Primul și Al doilea Război Mondial au pierit 138), neștiind cum le-a fost plecarea din viață, dar știm că: „Soarele și luna/ Mi-au (le-au) ținut cununa./ Brazi și pălți-nași/ I-am (i-au) avut nuntași”.

Indiferent unde au căzut cătanele măiere, pe granițele Imperiului sau în cele două războaie mondiale, cei de acasă caută să le aducă „hodina” sufletului prin slujba de pomenire, reprezentată prin colacul împletit așezat spre capătul de sus al trunchiului principal. În centrul ansamblului se află stilizată pasărea, ea fiind cea care participă la ritualul de trecere în context funerar. Aici, ea este „pasărea-suflet”, chipul pe care îl iau sufletele eroilor căzuți pentru a parcurge drumul dintre pământ și cer (stele), finalizând parcursul dintre trăirea pământească și cea edenică. Ansamblul troiței este protejat de un acoperiș, sprijinit pe patru stâlpi, care au pe laturi încrustat simbolul numit unda apei, „părăul” de pe părțile pereților caselor noastre, cărarea pierdută sau calea fără întoarcere, simbolizând curgerea unidirecțională și implacabilă a timpului acordat existenței umane. Firește că această lucrare a doctorului Login T. Berende este menită și să protejeze de Rău trecătorii în călătoriile lor scurte sau îndelungate. În final, se poate constata că tot ceea ce pare static în arhitectura troiței devine în plan simbolic freamătul unei mișcări neconținute, putând astfel alcătui un complex ansamblu metaforic.

Text apărut în cotidianul *Răsunetul* din 12.06.2013

Uniunea Epigrafiștilor din România - 35

Grigore COTUL

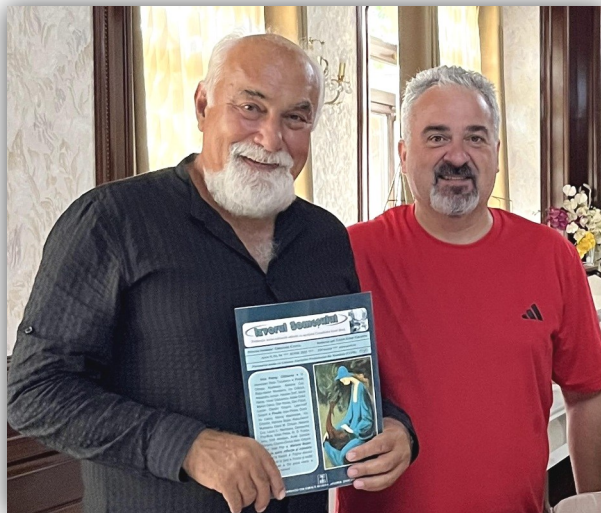
Muzeul Umorului de la Palatul Culturii Brăilene „Lyra” a găzduit, în perioada 20-22 iunie 2025, o manifestare culturală de excepție prilejuită de împlinirea a 35 de ani de la înființarea Uniunii Epigrafiștilor din România. Evenimentul a fost organizat de reputatul caricaturist Costel Pătrășcan și a reunit epigrafiști români de dincoace și de dincolo de Prut, în frunte cu George Corbu, președintele U.E.R.

A fost o adevărată sărbătoare a spiritului, un arc peste timp, ținând cont că tot la Brăila a luat ființă, acum 35 de ani, această uniune de creație.

A fost lansată antologia *Epigrafiștii noștri* (autori Florin Rotaru și Constantin Tudorache), iar expoziția de caricatură *Matty Aslan* (un omagiu adus artistului la 100 de ani de la nașterea sa), prezentarea albumului *Una pe noapte* (Costel Pătrășcan) și recitalul de epigramă al invitaților au completat cum nu se putea mai bine această manifestare.

Marea surpriză a fost să-l avem alături pe Varujan Vosganian – președintele Uniunii Scriitorilor din România, care a ținut să onoreze invitația primită de la organizatori, transmițând un salut prietenesc și dând asigurarea că va pleda ca epigrafiștii să fie tratați la fel cum sunt și ceilalți creatori de literatură. De altfel, într-un articol publicat în revista „Epigrama” (nr. 108/iunie 2024), domnul președinte spunea: „Cum să nu fie reverențioasă Uniunea Scriitorilor cu epigrama, când primul ei președinte, pe vremea când se numea Societatea Scriitorilor Români, a fost chiar Cincinat Pavelescu, unul dintre cei mai mari epigrafiști de la noi?”

Am profitat de această întâlnire cu dl Vosganian și i-am oferit cel mai proaspăt număr al revistei noastre *Izvorul Someșului*, făcându-i, bineînțeles, și o scurtă prezentare despre cine suntem și de unde venim. S-a arătat încântat și, totodată, surprins că într-o localitate rurală relativ mică se pot întâmpla asemenea acte de cultură. Câteva minute mai târziu, am fost tare mândru să-l văd răsfoind-o cu mare interes.

Dănilă Filipoi

Făcătură de întors

– Vai, că mintenaș trebuie să ne fete vaca, zice Valeria către Varvara, și iar ne ia Plosca laptele.

Plosca era o babă de pe Valea Măriilor, poreclită așa în sat, care, după cum credea lumea, făcea farmece și lua laptele de la vacile oamenilor.

– Dar tu știi ce ne zice popa Pamfil?

– Apoi zicea popa că da, Plosca ia laptele și așa spurcat, că, bag de seamă, îl dă la porci, iar ei îl mănâncă și dacă are miros. Nu vezi tu că îi sunt porcii ca niște cormani¹ de grași și de umflați. Atâta lapte se pare că le dă.

Preotul Pamfilu le învăța să spele donițele, să arunce spălătura în latrină și să zică: „Așa să-i miroase laptele cui îl ia”, apoi, după ce gată de muls vacile, femeile să-și înmoaie degetele în laptele proaspăt muls și cu spumă să facă semnul crucii pe spatele vacii rostind: „Când ți-a putea număra perii, atunci să-ți poată lua laptele”. Femeile bănuite se mai duceau și pe la Dumitru din Dâmb să le descânte de întors, pe urmă le dădeau vacilor să bea apa descântată și le stropeau cu aceeași apă.

Plosca ia pământ din urma vacilor și, gata, mai mulge dacă ai ce. Seara, vaca se întoarce de la păscut acasă cu pulpa ca o spălătoare² stoarsă, ba mai dă și a împunge, chiar a mușca. Acestea erau simptomele vacilor cărora li se lua mana³. Ca să afle cine lua laptele, omul lăsa vaca slobodă, și persoana la poarta căreia mugea vaca se făcea vinovată de farmece.

– Lasă, că știu eu, zice Varvara, îs pățită cu Plosca, dă-o-n posnă s-o mănânce! I-auzi ce știu eu de la moașa mea. După ce fată vaca, îi iei cămeșă⁴, o pui de-o parte și, când îți ia laptele, ai cu ce face de întors.

– Și cum să fac?

– Te dă și pune o căldare la foc, în căsuța în care fierbi haine, și lasă apa să clocotească. Iei ce ți-am spus și o tragi pe jos prin casă, ca și cum ai clăti podelele, și zici: „Nu trag curătura, trag pielea cui ia laptele de la vacă”. O să vezi că nu mai are stare și vine la tine, că o doare și o mănâncă pielea de parcă ar avea râie. Apoi ia curătura și zvâre⁵-o în căldare...

– Amu cred că râzi de mine, doară nu vrei s-o fac zamă, ba să-mi mai și spurc căldarea, zice Valeria.

– Lasă-mă să gat de grăit, nu râd, vreau să te învăț să nu greșești. O zvâri în căldare și zici: „Nu țap curătura, țap pielea cui ia laptele”. Dar auzi, ia în mână o botă și te pune de-o lătore, tuplicată⁶, să nu fii văzută. Pe căldare pune fideul⁷. Iar cine va veni și-l

va ridica acela este făptașul. Poate să fie Plosca sau altcineva, dar numai dacă faci așa poți ști.

– Ce să fac cu bota?, întreabă nedumerită Valeria.

– Când pune mâna pe fideu, dă-i cu bota peste degete cât poți de tare. Și niciodată cu acea mână nu-ți va mai lua laptele de la vacă.

Valeriei îi fată vaca și întâmpină iarăși aceeași problemă, lapte mai deloc la muls. Așa că face întocmai cum a învățat-o Varvara. Când fierbea mai bine ce pusese ea în căldare, apare soțul și, curios să vadă ce-a pus nevasta la foc, dă să ridice capacul, iar Valeria, ascunsă după un butoi, îl lovește tare peste degete cu o coadă de mătură.

– Ești nebună? Ce mama zmaului să te ieie și să te trântască te-o apucat?, zice omul sărind în sus de durere.

– Am crezut că-i Plosca, pe ea o așteptam. Cine te-o pus să vii și să te uiți în căldare, că mi-ai stricat lucrarea?

– Îți arăt eu lucrare, numai că nu pot acum, că mă doare rău mâna, dudă⁸ din tufe ce ești. Și asta te-o învățat Varvara, că multe prostii te mai învață. Tu te iei după ea, nu vezi că numai râde de tine?

După un timp, se întâlnesc din nou cele două:

– Vai, măi, Varvară, ce-am pățit aseară când făceam de întors!

– Ce-ai pățit?, se arată foarte curioasă Varvara.

Valeria îi povestește de-a fir în păr cum s-au petrecut lucrurile.

– No, eu ce să-ți fac, amu gata, nu mai poți face de întors, dacă ai făcut o dată. Am uitat să-ți spun, trebuia să încui ușa și să deschizi numai dacă vedeai că vine un străin, nu unul de-al casei, că-ți strică lucrarea.

„Până la urmă ce s-a întâmplat?”, întreabă cineva dintre cei care ascultă povestea. „Ce să se întâmple, nimic!”, spune povestitorul. După răspunsul dat, e clar, povestitorul nu prea crede în farmece.

1. Larvă

2. Cârpă

3. Belșug

4. Placentă

5. a zvâri – a arunca

6. Aplecată, pitită

7. Capac

8. Femeie proastă

Valer Pop

Cumpăna

Asemănător cu aproape orice invenție cu tradiție, cântarul își are rădăcinile în antichitate. Nevoia omului de a cunoaște lucruri exacte a constituit motivul evoluției de la balanțe primitive la cântare de mare precizie. Primul aparat de cântărit a fost o balanță utilizată de egipteni în mileniul al patrulea î.Hr. Aceasta avea o formă extrem de simplă, brațul orizontal fiind susținut la mijloc de un pivot și dispus pe laterale, la distanțe egale, cu două talere suspendate cu sfoară. Inițial, această balanță era utilizată pentru a cântări și compara nu numai diverse produse destinate trocului, ci și pentru a determina greutatea prafului de aur pe care îl primeau, uneori, vânzătorii în schimbul bunurilor. Deși se număra printre primele modele, balanța egiptenilor avea o acuratețe de aproximativ 99%. Egiptenii au fost cei care au introdus și conceptul utilizării greutăților pentru a afla masa unui corp în urma echilibrării balanței.

Țin minte de când eram mic copil, că, de regulă, fiecare familie avea câte o cumpănă (balanță), asemănătoare cu balanța egipteană descrisă mai sus, cu care măsura masa a diferite produse cum ar fi: făină, carne, ghemă de lână sau de cânepă, brânză etc. În acele timpuri nu găseai în dotarea familiilor cântare. În familia mea erau niște greutăți standardizate așa cum erau folosite și în magazine. Le ziceau „loți”. Erau loți de 1 kg, 100 g, 250 g, 500 g, 2 kg, 5 kg și altele. Probabil, cândva astfel de loți se puteau cumpăra din magazine. Se mai foloseau și anumite pietre verificate cu ajutorul greutăților standard. Pe ele era scris cu cretă masa lor. Uneori venea câte un vecin care nu avea greutăți pentru cumpănă și cerea acei loți pentru a putea cântări diferite produse.

Câteodată se verificau pachetele cu făină sau cu zahăr cumpărate de la magazin pentru a vedea dacă au fost cântărite corect, deoarece se mai vorbea prin sat că gestionarul trage la cântar (adică măsoară intenționat greșit). S-a întâmplat că unele persoane mergeau cu marfa înapoi la magazin și spuneau că au verificat cantitatea cumpărată și că au fost înșelați la cântar. Alții cântăreau cantitatea de porumb dusă la moară și apoi verificau cantitatea de făină adusă acasă pentru a vedea dacă s-a luat corect uiumul (plata în natură pentru măcinat).

Am descoperit pe internet mai multe variante ale unei povestiri despre cântăritul cu ajutorul balanței. Am ales una dintre ele pentru valoarea ei educativă.

Iat-o!

Într-una din zile, un negustor de produse lactate primește o invitație de a se prezenta la judecătorie pe data de cutare și cutare, fiindu-i intentat un proces de către brutar.

Omul era foarte îngrijorat și până la data procesului nu-și mai găsea liniștea. Se tot întreba cu ce o fi învinuit. Cu ce a greșit în fața cuiva?

Brutarul însă știa. Îl tot bănuia pe lăptar că îl înșela la cântar atunci când cumpără de la el unt. Așa că nu o dată, după ce lăptarul îi aducea kilul de unt și pleca, imediat cântărea marfa, în prezența unor martori.

Într-adevăr, bănuielele sale erau justificate. Ba primea 900 de grame, ba 800 de grame, au fost cazuri când a primit și 750 de grame de unt în loc de un kilogram.

În ziua judecătii, judecătorul l-a întrebat pe negustorul de lactate:

– Spune, dumneata ai cântar cu care să cântărești untul pe care-l vinzi?

– Nu, domnule judecător. Nu am.

– Atunci cum pretinzi că vinzi untul cu kilul?

– Păi, să vedeți, eu am o balanță. Pun pe o parte a balanței kilul de pâine cumpărat de la brutar, iar pe cealaltă parte pun unt, până ce balanța se echilibrează.

Cel ce vrea să înșele, singur se înșală. Chiar dacă nu vede niciun om greșeala sa, Dumnezeu îi vede păcatul; iar atunci când îl mai descoperă și oamenii, rușinea este cu atât mai mare.

Morala care se desprinde din această povestire: *În viață primești ce dai.*

Dan Filipoi

Nuntă cu peripeții

Când s-a însurat unchiul Artene Cotul cu mătușa Elisabeta, mama Cheța, cum îi ziceam străbunicii mele, adică mama mirelui, a chemat la nuntă și pe Florea Rasavetii. Florea, fiind pădurar sau brigadier silvic, adică domn, purta haine deosebite față de ceilalți săteni. Avea omul o jachetă frumoasă, cu care a venit îmbrăcat la nuntă, dar, cum în casă s-a încălzit repede de la atâta lume, a agățat-o într-un cuier. Pe atunci, nu erau săli de evenimente, așa că ospățul s-a ținut în casa străbunicilor. Camerele erau mari, ba una, foarte largă, mai era și un târnaț în vinclu, lat, deci era loc suficient pentru desfășurarea petrecerii. Un nuntaș anume, Iosif, vede jacheta lui Florea, o ia și, în glumă, o ascunde după o icoană mare de pe perete. Se termină petrecerea, lumea se pregătește de plecare, dar Florea nu-și mai găsește jacheta nicăieri. O caută peste tot, întreabă pe unul și pe altul, însă nimeni nu știe ce s-a ales de ea. Glumețul Iosif a tăcut chitic, fie s-a îmbătat și nu și-a mai amintit fapta, fie a vrut să mai rădă un timp de necazul omului, poate chiar să bage puțină zăzanie. Nu știm, nu acuzăm, tragem doar concluzii, probabil chiar greșite. În cele din urmă, Florea îi cheamă pe socrii mari, gazdele, și le zice:

- Auziți, eu am venit la nuntă și amu am ajuns să râdeți de mine?
- Nu râdem, domnule Flore, de ce să râdem? Că nu te-am chemat la nuntă să facem ciuf¹ din dumneata.

- Nu? Dar văd că faceți, însă cu mine nu vă merge. Vă arăt eu cine-i Florea!
- Doamne ferește, doară n-om ajunge la de-astea.
- Ba vom ajunge, că văd că nu sunteți oameni.

Tata Victor, socrul mare, era om pașnic, dar mama Cheța, femeie îndrăzneță, avea replicile la ea. Dacă s-a ajuns la jigniri, a răspuns pe măsură:

- No, știi ce? Până aici! Dăți-o-n posnă jachetă, că ți-oi plăti-o, și ia-ți și banii făgăduiți² la nuntă, că nu stă nunta-n banii tăi.

Adevărul e că nici lui Florea nu-i sta în haină și în bani, că era om avut, dar era vorba de onoarea jignită. Până la urmă au ajuns la ceartă, au lăsat respectul la o parte, își spuneau pe nume, fără domnule și dumneata, se adresau unul altuia cu tu și mă.

- No, lasă, că te dau eu la miliție, s-a întâmplat în casa ta, tu ești de vină. Ce cinste ți-a fi când va auzi tot satul că se fură la tine, în casă.
- Și ce-ai fi vrut, să stau de pază la hainele tale? La câte am avut pe cap în noaptea asta, numai strajă la cuiere n-am putut sta. Ți-or fi luat-o niște ferestari.

O precizare: ferestarii erau oameni, îndeosebi tineri, care așteptau pe la ferestre, la nunți și la pome-ne, să primească de la cineva fie un pahar de țuică, fie o felie de cozonac ori câteva sarmale.

S-a ajuns și la miliție, străbunica fiind acuzată de dispariția hainei. La postul de miliție, schimbul de replici a continuat:

- Mă, Flore, io nu-s doamnă, să umblu cu jachetă domnească între umeri, cine m-ar vedea ar zice că m-am stricat de cap. Unde s-o port, prin podul cu fân, în grajd când dau la mărghăi³, să sară pe pereți ori în iesăle⁴ când m-or vedea așa gătată, în casă când mă dau la țesut?
- Tu nu, dar badea Victor...
- Da, el de n-a umbla domnește, cu jachetă și opinci, să rădă de el tot satul.
- Nu te iert, și gata...
- Nu văd de ce aș fi iertată.
- Nu te iert, nu de alta, dar m-ai supărat prea tare, și te văd și forobrază.
- Că vai bine-crescut și cu ticneală ești tu!

Au ieșit de la miliție cu un termen stabilit până la care să caute unde vor ști și să-i dea omului haina. Au venit străbunicii acasă și s-au dus Între Mării, unde aveau gospodăria din câmp, uitând închis în casă motanul avut, unul mare și negru.

Cum era mădărit și rău de urât, săracul animal a sărit pe pereți, zgâriindu-i, s-a urcat pe ruda de procut⁵, a răsturnat obiecte... A doua zi, la întoarcere, străbunicii s-au prins de cap văzând dezastrul. Motanul era și el panicat, ca nebun.

- Vai, vădu-ți posna ta, sare cu gura pe el mama Cheța și dă să ia cârligul de sub sobă să-l lovească. Mâțul fuge și se face de negăsit. Parcă l-a înghițit pământul. Scot din casă tot, iau la rând lucru cu lucru și,

pe când să-și piardă răbdarea, tata Victor descoperă motanul într-o cutie de carton în care păstrau fuse de tors, deschide cutia cu fuse, îl vede pe mâț și pune capacul la loc, spunând:

– Lucreță, ți-am spus io când l-o fătat să-l arunci pe apă, că-i negru ca dracul.

– Vai, mă, Victore, că parică mă-sa n-o fost tot neagră, și nu tot mâți negri am avut noi. Ia bildul⁶ cu băieții noștri mici și vezi că și atunci aveam mâț negru.

Cu pisică neagră în casă îi țin minte și eu.

Mama Cheța a adus un sac, a băgat cutia cu mâț și cu fuse cu tot în el și a strigat-o pe noră:

– Lizabetă, ia-l și țâpă-l pe apă, ni ce ne-o făcut cu pereții, de-i musai să ungem⁷ din nou și nu de mult am uns.

Mătușa Elisabeta, proaspătă noră în familie, tânără, ce să facă? Să nu asculte de soacră, pe atunci, nici nu încăpea vorbă. Să-l arunce pe apă îi era milă. A luat sacul și l-a pus într-o iesle în grajd, cu gând să-l trimită la părinții ei, departe, pe Poderei.

Străbunicii, luând jos lucrurile de pe pereți pentru a zugrăvi, găsesc după icoană haina lui Florea.

– No, ni unde-o fost jacheta, vădu-i -o de posnă să i-o vād, că mult m-o năpăstuit. Și-o bătut cineva joc de el, zice revoltată mama Cheța. Noroc cu mâțul ăsta, iar noi l-am țâpat pe apă. Lizabetăăă?, o strigă pe noră.

– Da, ce-i?, întreabă Elisabeta ieșind în târnaț.

– Tuluoai, ai țâpat mâțul pe apă, și, de nu era el, nu dădeam de haina lui Florea...

– No, doară-l gășiți la greblă, în Sângeorz, zice mătușa râzând.

– Săracul de el...

– No, lăsați, nu-l mai cântați atâta, că-i în iesle, în grajd. Mi-o fost milă să-i fac felul.

L-au adus în casă și l-au mângâiat: „Dragul de el, ne-o scăpat de posnă și de rușine la sat”.

1. Batjocură, răs

2. a fâgădui – a dăru

3. Vită

4. Iesle

5. Covor de lână, ornamental

6. Fotografie

7. a unge – a zugrăvi

Călători prin Rodna

Liviu PĂIUȘ

Așezată la extremitatea nord-estică a Ardealului, Rodna a fost din vechime un punct de referință geografic – denumirea lanțului muntos Munții Rodnei, economic – centru al metalurgiei nord-transilvane, politic – punct de vamă între două împărății, de cele mai multe ori, dușmane și a fost vizitată sau prin ea au trecut multe personalități de-a lungul timpului. Mulți dintre vizitatori și simpli trecători au fost încântați de trecutul ei, de pitorescul locurilor, de viața spirituală a acestei localități.

Sunt indicii că solii lui Ștefan cel Mare sau ai lui Petru Rareș au trecut prin Rodna în drumul lor către cetatea Ciceului, Unguraș sau Cetatea de Baltă, domenii ce au aparținut, ca și o parte din satele Văii Rodnei, de domnitorii moldoveni, până în vremea lui Alexandru Lăpușeanul.

Primul despre care avem date că a trecut prin Rodna spre Moldova, pentru unificarea celor trei provincii românești, este Mihai Viteazul, sau o parte din oștile sale. În anul 1600, el cere rodnenilor să-i vândă fân pentru caii armatei sale. El va trece prin această localitate pentru că altfel nu avea nevoie de acest fân, dar și pentru faptul că „În timpurile vechi, până pe la anul 1856, pasul acesta conducea pe drumul cel vechi care se începe în comuna Rodna Nouă (Șanț n.n.), peste Vârful Boului, Buba sau Tarnița Hoitului, muntele Cucureasa, Munciei Înșirați către Coșna și Dorna”. (1)

Să amintim apoi cele trei vizite (1773, 1783 și 1786) ale împăratului Iosif al II-lea care, în trecere din Bucovina peste Plaiul Moldovei, este primit la vama din Șanț unde este și găzduit. Fermecat de frumusețea locuitorilor someșeni, adevărați daci coborâtori de pe Columna lui Traian de la Roma, a exclamat: „Salve, Parve, Nepos, Romuli” („Mântuit (sau salvat) fii micule nepot al lui Romul”), după care trei comune someșene grănicești au primit numele latin.

Cel care vizitează ținutul Rodnei și este impresionat de sălbăticia și frumusețea peisajului este căpitanul de grăniceri Antonio Cosimelli care ne dă o descriere a acestora la 1768, asemănătoare cu cea a lui Nicolae Bălcescu din „Românii supt Mihai Voievod Viteazul”. Frumusețea și splendoarea peisajului munților Rodnei, dar și sălbăticia Someșului sunt descrise cu deosebit talent, în toată măreția lor: „În partea în care Dacia apucă spre miazănoapte, un șir lung de munți formați din stânci prăpăstioase și acoperiți cu păduri întunecate își înalță în văzduh crestele înalte, pe aceștia natura înțeleaptă i-a așezat drept hotar și zid de apărare neînvins între împărății dușmane. Aci securea n-a îndrăznit să se atingă de coroana copacilor; nici picior de muritor n-a lăsat urme prin aceste locuri călcate numai de fiarele sălbatice. De pe vârf de stâncă se repede în valea adâncă, cu vuiet strașnic și cu apele-i vijelioase, un mic pârâu, ce încă n-a luat formă de râu și care se numește Someș. La început e puțintel și, prelingându-se printre stânci, adună de pretutindeni în albia-i lacomă ape neînsemnate, dar îndată ce iese din codrii priporoși și vâgăunele neprietenoase și ajunge în ținutul bogat în metale al Rodnei, prinde din ce în ce puteri tot mai mari, devine în sălbăti-

cia sa tot mai fioros și aleargă sprinten cu undele-i neîmblânzite... Ținutul nu e priincios bucatelor, nici prielnic viței de vie; nu e destul de potrivit pentru călăreți, nici acomodat pentru care. E înfiorător la vedere și plin de cascade înșelătoare.” (2)

Dacă această traducere prozaică nu aduce fiorul poeziei, transcriem însă traducerea în versuri de o rară frumusețe, făcută de un bun cunoscător al limbii latine: „Unde Dacia se-ndreaptă către nord înșiruiți-s Munți din stânci prăpăstioase ce pe culmi acoperiți-s De pădurile-negrite și-n văzduhuri vârfuri suie Că natura înțeleaptă hotărî aici să-i puie Zid de neînvins, hotarul între-mpărății dușmane Pe aici n-a atins securea a copacilor coroane, Și nici muritor nu are încă urme-ntipărite De picior pe-aceste locuri doar de fiare stăpânite. Cobor cu strașnic vuiet de sus, de vârf de stâncă, Apele-i vijelioase repezit spre valea-adâncă Un părau ce n-are încă forma unui râu le strânge Îi spun Someș. La pornire puțintel ce i se prelinge Printre stânci; de pretutindeni strop cu strop adună apă Albia-i nesățioasă. Dar o dată dacă scapă Din prăpăstioșii codri și din grote-ostile-n cale Și-ajunge-n ținutul Rodnei cu bogatele-i metale Prinde tot mai mult putere, mai sălbatic, mai grăbit e Tot mai furios, mai sprinten, fuge-n valuri ne-mblânzite Rele, pagube, pierderi uriașe cine oare Poate spune câte face și în turme, și-n ogoare? Și distrugerile-n case și-ntre oameni? Oricum lasă Doliu când torențiale ploii îl fac de se revarsă? N-ajută atunci zăgazuri, când puhoi grozav de ape Pietrele rostogolite, printre valuri volburate Și copacii smulși din munte chiar din vârfurile ninse Toate duce-le cu sine pustiind câmpii întinse... Ținutu-i slab pentru grâne, neprielnic pentru vie, Greu străbate călărețul, cale pentru care nu e, Cu cascade-nșelătoare, totu-i groaznic la vedere, Biet de el locuitorul descori n-are putere Să-și agonisească cele ce de trebuință i-s Ca de-un dușmănos asediu e încercuit și-nchis. De o parte munții-nalți, iar de alta râu-acel Furios care nu rabdă pod să facă peste el.” (3)

Prestigiul lui Florian Porcius în lumea botanicii din Imperiul Austro-Ungar era foarte mare, savantul rodnean făcea schimburi de plante cu mulți botaniști europeni și făcea parte din diferite organizații științifice din Austria. De aceea mulți botaniști sau personalități ale timpului veneau la băile de la capătul Rodnei: Antonia și Dombat, cu care ocazie făceau vizite veneratului botanist. Printre cei ce l-au vizitat a fost și botanistul Czech Antal, care venea la băi la Rodna „mai în fiecare vară”, unde petrecea câte două sau trei luni pe an. Florian Porcius și Czech Antal l-au însoțit pe Dr. Ludovic Haynald, episcop romano-catolic al Transilvaniei și, mai târziu, Cardinal și Arhiepiscop de Caloccea, în anul 1860, într-o excursie de două zile pe Ineu. Porcius menționează că acesta a fost foarte încântat de abundența și bogăția florei de pe Ineu spunând: „Trebuie să mărturisesc adevărul c-am fost pe munții

din Germania, Tirol, Svițera și alte țări, dar o floră atât de bogată și felurită ca aci n-am mai văzut”. (4)

Să menționăm că despre valoarea deosebită a izvoarelor de la Anieș, care depindeau de Rodna, se arată: „Conform acestei analize, izvoarele de la Sângeorz-Băi și Anieș prezintă valori demne de luat în seamă ale conținutului în sodiu... Bilin, Selters și Gleichen sunt cele mai cunoscute izvoare cu care cele rodnene ar putea fi comparate”. (5)

În anul 1894, Alexandru Odobescu face o vizită de mai bine de o lună la Sângeorz-Băi, stațiune renumită pentru apele sale care sunt comparate la acea vreme cu vestitele ape minerale de la Vichy. În timpul șederii sale la Sângeorz-Băi pentru conceperea unui manual de citire pentru școlile normale, împreună cu V. Borgovan, Al. Odobescu îi va face o vizită bătrânului Porcius care trăia la Rodna. „Înconjurat de familia sa, un fiu de aproape 45 de ani, care fusese funcționar la stat și de două fiice în vârstă, una văduvă, având o fată de 18 ani... crescută la Azilul Elena Doamna din București, apoi își desăvârșise cultura muzicală la conservatorul din Cernăuți”. (6) A mai vizitat băile de la Valea Vinului, dar acestea nu l-au încântat prea mult. Împreună cu învățătorul Domide el face o excursie pe muntele Rotunda, prilej de a ne lăsa o frumoasă descriere a acestei vizite și apoi „a ajuns la Șanț, unde-au văzut clădirea de vamă în care a dormit Iosif al II-lea când, la 1783, călare, a trecut munții din Bucovina ca să viziteze granița, vizită care-a lăsat printre locuitori, tot felul de anecdote, viu întreținute”. (7) Al. Odobescu a rămas frumos impresionat de aceste locuri, fapt ce reiese dintr-o scrisoare din anul următor către V. Borgovan, în care se plânge de faptul că lipsa banilor și starea sănătății nu-i permit să mai vină pe meleagurile someșene.

Nu cunoaștem ce alți vizitatori a avut Florian Porcius în cei 30 de ani pe care i-a trăit la Rodna, după ieșirea lui la pensie, dar trebuie să admitem că toți care au trecut prin Rodna sau la băile de la Sângeorz-Băi, Anieș sau Valea Vinului au trecut pragul casei sale, deoarece era o gazdă foarte ospitalieră, casa, aflată chiar în centrul comunei, avea două intrări și patru camere unde putea găzdui oaspeți.

În periplul său prin Ardeal, după ce vizitează Năsăudul, Nicolae Iorga trece dealul Dumitrei și ajunge la Bistrița. De aici merge pe Bârgău și apoi trece Strâmba pentru a ajunge în Valea Ilvelor și pleacă spre Sângeorz și Rodna. Drumul era plin de oameni și turme care se întorceau de la târgul din Rodna: „Turme de oi, cârduri de vite se îmbulzesc, mânate din urmă de păstori care au alergat să le scape de urgia viscolului. Altele vin de la târgul Rodnei, care s-a ținut astăzi, în ziua de Vinerea Mare sau Sfânta Paraschiva.” (8). Ca orice om de cultură este impresionat de portul popular al acestor oameni și de „acest grai curat și aspru, cu prelungirile cântătoare”. După o noapte petrecută la Sângeorz, Nicolae Iorga trece prin Maierii Rodnei, Anieș și ajunge spre seară la Rodna „peste alte bucați de pădure se vede la stânga o nouă și mai mare îngrămadire de lumini. Acolo e Rodna...”, pentru a costata

că „Această așezare de munte, în preajma Maramureșului, e, desigur, una dintre cele mai vechi din Ardeal”. Trece în revistă câteva date din istoria Rodnei, amintind despre venirea sașilor la Rodna la anul 1200, de distrugerea opidului de către tătari, despre faptul că Rodna a aparținut o vreme de Moldova. Este impresionat de forfota târgului de țară cu costumele specifice zonei de care aparțin cumpărătorii: „Cumpărătorii, care se îmbulzesc în tina galbenă și în tina neagră deasupra opincilor, sunt bistrițeni cu sumanele albe, bucovineni care se acopăr cu postavuri întunecate, din care se desfac ciucuri roșii și albaștri. Bucovinencele se înfășură într-o singură fotă, pe când femeile din aceste părți poartă la spate frumoase catrințe roșii, și înainte le atarnă un șorț verde, mărginit jos cu o dungă înflorită”. (9)

După Unirea cea Mare tot mai mulți vizitatori vor colinda Rodna cu diferite prilejuri. Între aceștia îl amintim pe filologul și folcloristul Ovid Densusianu, care va vizita Rodna în anul 1920. În acel an el va culege o variantă a cunoscutei balade „Miorița”, care-l va sensibiliza asupra frumuseții ei primitive: „Întâmplarea a făcut însă să aud, în vara aceasta (1920 n.n.), „Cântecul mioarei” de la un cioban din Rodna-veche, și într-o formă care a păstrat ceva din frumusețea primitivă; varianta aceasta părându-mi superioară tuturor celor tipărite mai în urmă, i-am dat loc alături de alte balade, cu toate că nici ea nu are limpezimea, conturul poetic care să ne mulțumească deplin”. (10) El culege din Rodna varianta „Auzi, mândră, ce se aude”, pe care o trece ca anexă la studiul său și cuprinde episodul bucinării ciobanului, al ieșirii la munte a mamei ciobanului, iar testamentul este făcut mamei sale.

O interesantă figură a folcloristicii românești este Agnes Murgoci, din Anglia, căsătorită în 1904 cu profesorul și geologul George Munteanu Murgoci, care se va stabili cu soțul său la București. (11) În anul 1921 face o vizită la Rodna, însoțindu-l pe soțul său, George Murgoci, prilej cu care asistă la „Cununa grâului”, prin amabilitatea d-șoarei Ecaterina Cicioc, mai târziu profesoară de geografie Ecaterina Călugăru. Agnes Murgoci este frapată de frumusețea acestui obicei pe care nu l-a întâlnit descris în literatura de specialitate din țara noastră. Studiul începe cu descrierea surseilor de informare și apoi trece la descrierea obiceiului cu tot ceremonialul lui de la chemarea fetelor la secerat până la petrecerea de la casa gazdei, înregistrând o variantă a „Descântecului cununii”. Descrierea denotă o bună observare a acestui obicei precum și faptul că: „Povestea grâului (din urările de la „Plugușor”, n.n.) este similară cu cea din descântecul cununii, unde se începe prin a aduce grâul la morar și se termină cu frângerea și împărțirea pâinii”. (12) Autoarea mai înregistrează cinci strigături pe care le aude la petrecerea de la sfârșitul obiceiului comunicate tot de Ecaterina Cicioc.

Multe manifestări științifice care au loc la Bistrița sau la Năsăud se continuă cu vizite la minele sau la băile de la Valea Vinului, cum este cea din 1934, când are loc la Năsăud Congresul Geologilor din România.

În rândul acestor activități se înscrie, în vara anului 1921, campania de cercetări organizată de Institutul de Geografie al Universității din Cluj, sub conducerea marelui savant francez Em. de Martonne în Munții Rodnei, care se va solda cu numeroase studii despre acest ținut scrise de marele savant, studii care vor fi valorificate din plin de Tiberiu Morariu în studiile sale.

Tiberiu Morariu face mai multe călătorii în Munții Rodnei și la Rodna, pentru studierea vieții păstorești din această regiune, iar rodul acestor călătorii va fi „Material etnografic și folclor ciobănesc din Munții Rodnei”, publicat în revista „Vatra”, anul V, nr. 6-12, iunie-decembrie 1939, dar și volumul „Viața păstorească în Munții Rodnei” publicat în 1937.

După al Doilea Război Mondial, Rodna a fost vizitată de mulți scriitori și poeți, pentru că vilele de la Valea Vinului au fost trecute în proprietatea statului și au devenit Casa de Creație a Uniunii Scriitorilor din România. În această postură au fost trimiși la odihnă și să creeze mulți scriitori. Unii dintre aceștia au răspuns comenzii politicii comuniste, iar alții nu.

Printre cei ce au răspuns comenzii politice a statului comunist au fost acei scriitori care au creat opere literare în genul realismului socialist: Nicolae Jianu scrie aici „Izvorul Roșu” și „Drumul spre cer” sau Teofil Bușecan „Mina din vale”, scrieri care creează eroul în luptă cu cei ce sabotau regimul democrat popular.

De la Nicolae Jianu avem singura descriere a marelui Munților Rodnei, sau, mai bine spus, a peisajului ce înconjoară Ineul: „Către amiază ajunseră sub poala Ineului. Aici, privesc se micșoră deodată și din toate părțile se ridică ziduri de piatră cenușie. Muntele cel mare își arată aici trupul lui mâncat de vânturi și de ploi și nu mai era zvelt și tânăr, ci un moșneag peste care trecuseră milioane de ani, îl lovira din toate părțile, îl ciopârțiseră, de te mirai cum se mai ținea săracul pe picioare. Pe toate laturile lui se vedeau adevărate pâraie de pietriș care lunecau încet la vale, împuținând ființa uriașului. Ajungând în această căldare de piatră, până și vitele pădurii deodată înfricoșate. Ridicau capetele, sforăiau, se băgau unele în altele, parcă așteptau primejdia. Napoleon (unul dintre eroi povestirii n.n.) se pusese și el mai lângă ciobani; se uita mereu în ochii lor și nu se mai avânta singur înainte. De după un dâmb pietros se ivi deodată lacul vânat, neclintit, ca un ochi al pământului. Și în aceeași clipă, din toate părțile, parcă și din cer, un vuiet ca de furtună cuprinse valea. La început, Andrei (alt personaj n.n.) nu-și putu da seama de unde venea acel zgomot, făcut parcă de o fiară necunoscută. Simțind nedumirirea lui, George ridică brațul și-i arată pe coastele vinete ale muntelui niște șuvoaie care luceau în lumina amiezii. Erau izvoarele uriașe care ieșeau din inima muntelui, se rostogoleau peste pietre, se buluceau la vale șuierând, îndreptându-se cu o sălbatică bucurie spre lac. Această goană a apelor subpământene făcea vuietul care umplea valea și era într-adevăr înfricoșătoare în nestăvilita lor curgere. În preajma lor, pământul însuși părea încruntat și înveninat. Stâncile aveau un fel de

solzi negri și căscău către cer niște ochi înghețați. Păreau răstignite fără scăpare sub puhoaiile reci și de ciudă luaseră această înfățișare dușmănoasă. Ca un stăpân al acestor singurătăți, lacul primea în sânul lui de gheață tână mângâiere a izvoarelor, o topea în străfunduri și de plăcere își încrețea arar vânăta sa față. Aici, pe malul pietros al tăului înconjurat de jnepeni cu trunchiul chinuit, era liniște. Zvonul apelor se îndulcise și semăna cu trecerea vântului peste creștetul pădurilor. După ce beau apa limpede, ciobanii și vitele se odihneau”. (13)

Dar romanul ce-l va impune pe Nicolae Jianu în publicistica despre Rodna este „Izvorul Roșu”, (1955), roman numit proletcultist, dar bine organizat epic așa cum arăta și Icu Crăciun: „Începutul romanului nu trădează ineptiile specifice literaturii proletcultiste, am găsit aici o evocare valabilă a trecutului Rodnei despre des pomenita invazie a mongolilor din 1241, perioada dintre cele două războaie mondiale când bistrițeanul (rodneanul) Ion Nichifor pleacă în S.U.A. să-și încerce norocul și ajunge la Cleveland și Detroit, pentru ca după câțiva ani să se întoarcă acasă cu nevastă americană, Hana Bunge, fiica emigrantului elvețian Leo Bunge, sau descrierea centrului localității”.

Rusalin Mureșanu publică în „Gazeta literară” nr. 36 din 8 septembrie 1955, tot în plină epoca proletcultistă, un ciclu de poezii intitulat „În inima Rodnei”.

Nu în toate poeziile apare suflul proletcultist, căci în poezia „Înălțimi” este evocată priveliștea ce se arată oricui de pe înălțimea Ineului:

„Neînfricat privesc de aici de sus,
Cu fulgerele alături și de-o samă,
Cum pe câmpii departe a apus
Lumina multă-a grânelor de-aramă”

Poezia „Pirita” este prima și, cred, singura poezie dedicată acestei bogății a pământului rodnean:

„Piatră cu sclipiri de aur,
Minereu sălbatic rupt
Dintr-un pântec de balaur
Pitulat pe dedesubt.”

Au fost însă și unii pe care realismul socialist nu i-a îndoctrinat și care și-au petrecut concedii la Valea Vinului. În primul rând este Lucian Blaga care petrece câteva zile la Valea Vinului în vara anului 1955, care avea un nepot farmacist la Rodna, Liciniu Blaga la care poposea deseori. Cu el era în această vară Lucian Valea și poetul George Lesnea care-i citea traduceri din Esenin. Poetul Lucian Valea venea des la Valea Vinului și mai târziu, prin anii 1975-1980, iar peisajul rodnean l-a fermecat scriind despre el frumoase poezii.

Pe Lucian Valea îl impresionează coborârea turmelor care îl întoarce în trecut:

„Nu văd nimic în întunericul de-afară
Doar zvonul de tălângi pătrunde-ncet spre mine,
Turmele-n vale, undeva, coboară.
De-aceea poate deschid fereastra,
Îmi sprijin fruntea în palmele mâinilor
Și-ascult îndepărtatul meu trecut.”

Este impresionat de veșmântul alb al zăpezii care acoperă munții Rodnei:

„În Munții Rodnei ninge greu, tăcut –
Zăpada cade jos cu dușmănie;
Ninsoare ca și asta n-am văzut
Din vremea când ninge-n copilărie.”

Un alt poet care va evoca munții Rodnei în poeziile sale este A.E. Baconski, rod al timpului petrecut aici, când își găsea liniștea sufletească:

„Odată când fruntea-mi ardea
Mă plec să mi-o reazim de nea:
De neaua albastră și lainică,
De neaua munților Rodnei.”

Să mai amintim pe poetul Pindului, Teohar Mihadaș, care venea la Valea Vinului, după ieșirea lui din închisoare, găsind aici asemănări ale peisajului cu cel al locurilor sale natale din Albania.

„Privesc jur-împrejur de pe Ineu,
Până departe, dincolo de lume...
Zeu tânăr peste-un tânăr empireu
E soarele, încoronat anume.
Din miazănoapte, în alb înveșmântați,
Vin dacii liberi să i se închine;
Din alte vetre – trei – vin alți bărbați
Călări dintre – abisale, reci ruine.”

În anul 1978, a venit de la Cluj, un grup de tineri poeți clujeni în frunte cu scriitorul C. Zărnescu care au făcut o vizită Cenaclului din localitate. Ulterior, în 1983, au fost oaspeți ai Cenaclului din localitate Petre Bucșa, Teohar Mihadaș, Lucian Valea, Zaharia Sângeorzan și alții.

Rodna și împrejurimile sale au fost vizitate de mulți, dintre care am evocat doar câțiva.

Am lăsat la sfârșitul acestui periplu, care nu se consideră a fi exhaustiv, pe poetul Remenyk Sandor, deoarece numai în anul 2009 a apărut în limba română un volum de versuri care cuprinde evocări ale peisajului rodnean. (14)

Așa cum arată și titlul „Ultima casă”, de aici încolo începe sălbăticia naturii frumoasă prin măreția sa în fața căreia poetul își deschide sufletul ca în fața Creatorului. Ideea de neant apare după ce trece de „ultima casă” căci:

„Aceasta-i ultima casă de bârne,
Dincolo de ea se-ntinde desișul.
Drumul se pierde în bezna deplină...
Aici începe cealaltă putere:
Santinelele dușmanului ancestral.
Dincolo de casă a biruit sălbăticia”.

Măreția Ineului este asemuită cu un rege peste întinderi care nu poate fi văzut decât arareori:

„El este regele.
Marele domn cu coroană de neguri,
Stăpânitor aici peste toate,
Cârmuitor de hotare,
E omniprezent și sprijin
Fiecărui brad din zare.
El este cel ce se lasă numai ghicit,
Căci nu se arată decât arareori,
Când serile-s limpezi
Și-n inimi e demnă pietate”.

În poezia sa „El caută, precum Psalmistul, să descopere frumusețea primordială care, paradoxal, se ascunde în cele mai simple lucruri și elemente: o mică biserică, un brad uscat, o potecă îngustă, o casă singuratică, câteva stânci sfioase, un izvor, câteva poduri, un stâlp de telegraf, o cruce alpină etc.” va spune poetul Ion Pinteș în „O mărturisire” așezată la începutul volumului de versuri.

Note:

1. Nestor Simon: „Pasul Rodnei”, p. 678, Ms. În Arhivele Naționale Bistrița-Năsăud.

2. Iuliu Moșil: „Biografia căpitanului Anton Cosimelli și opera sa Poemation de secunda legione valachica, (Poema regimentului al II-lea Grăniceresc Năsăudean). Tipărită pentru întâiași dată în limba latină în anul 1768 sub pseudonimul Comes Silvius Tannoli. Traducere în limba română (în 1925) de Vasile Bichigean, fost director al Liceului „G. Coșbuc” din Năsăud, Năsăud, 1939, p.17 și 19.

3. „Poemul celui de al doilea Regiment Românesc (grăniceresc- năsăudean)”, de Comes Silvius Tannoli (Antonio Cosimelli). Traducere în versuri din l. latină (revăzută) de Clemente Plăianu, în „Studii și cercetări etnoculturale” vol. VI, Bistrița, 2001, p. 315 și 317

4. Florian Porcius: „Autobiografie” publicată de V. Șotropa în „Arhiva someșană” nr. 20 din 1936, p. 425

5. Florian Porcius: „Istoricul Ținutului Grăniceresc al Năsăudului”, publicat de prof. Liviu Păiuș, Editura Napoca Star, 2005, p.174

6. V. Mihordea: „Odobescu în Țara Năsăudului”, în revista „Vatra”, an II, nr. 4-5, aprilie-mai 1936, p. 102-110. Republicat în „Studii și cercetări etnoculturale”, vol. VIII, Bistrița, 2003, p. 16-23

7. Idem, p. 21

8. N. Iorga: „Neamul românesc în Ardeal și Țara Ungurească la 1906”, Editura „Saeculum I.O.”, București, 2005, p. 295

9. Idem, p. 297-298

10. Ovid Densusianu: „Flori alese din cântecele poporului. Vieța păstoraască în poezia noastră populară”, Editura pentru Literatură, București, 1966, p.99

11. Vezi: Agnes Murgoci, Helen Beveridge Murgoci: „Pagini engleze despre folclorul românesc”. Publicate de Virgiliu Florea, (Introducere de Virgiliu Florea), Editura „Viitorul Românesc, 2005

12. Idem, p. 237

13. Nicolae Jianu: „Drumul spre cer”, p. 254-255

14. Remenyik Sndor : Az utolsó ház. Ultima casă, Ediție bilingvă îngrijită de Bauer Ilona, Szekely Dalma. Traduceri: Kocsis Francisko, Szekely Dalma, Editurile Eikon, Cluj-Napoca, și Arcade, Bistrița, 2009

Șanț - 100!

Valer POP

Localitatea **Șanț** a fost înființată în jurul anului 1600, la început fiind un cătun al comunei mamă Rodna Veche, iar din anul 1773 este atestată documentar ca localitate de sine stătătoare, sub denumirea de **Rodna Nouă**.

Comuna Șanț a mai purtat și numele oficiale de **Neu-Rodna** (limba germană) și **Új-Radna** (limba maghiară).

Din 29 octombrie 1925, prin legea Reorganizării Administrative Teritoriale promulgată prin decret regal, comuna **Rodna Nouă** se cheamă **Șanț**.

Așadar, denumirea oficială a comunei Șanț împlinește anul acesta 100 de ani.

La Mulți Ani!

Șanț, Bistrița-Năsăud

Comuna Coșna vecina noastră

Valer POP

Comuna Șanț se învecinează cu comuna Coșna din județul Suceava, și puțini știu că această comună a făcut parte timp de 8 ani din județul Bistrița-Năsăud.

De pe site-ul <https://suceavalive.ro/> am extras câteva date cu referire la zbuciumata istorie a acestei comune, iar din ziarul *Cultura Poporului* din anii 1924 și 1925, două scurte articole ce fac cunoscute activități culturale desfășurate în Coșna.

Teritoriul comunei Coșna de la întemeiere și până în prezent s-a aflat sub diverse forme de guvernare. Aceasta s-a datorat în mare parte poziției sale geografice, fiind localitate de graniță. Prin urmare, istoria comunei este una foarte zbuciumată, aparținând de-a lungul timpului diferitor forme administrative. Astfel, prima oară a aparținut ocolului liber al Câmpulungului Moldovenesc, între 1120 și 1352, după care, Coșna a aparținut statului feudal Moldova, vasal Ungariei pe o perioadă de 7 ani, între 1352 și 1359, în timpul scurtei domnii a lui Dragoș Vodă. Ulterior, între 1359 și 1492, localitatea a aparținut statului feudal Moldova, independent de Ungaria. Din 1492 până în 1769 a ținut tot de statul feudal Moldova, doar că anii respectivi au coincis cu vasalitatea față de imperiul Otoman. Începând cu 1769, a trecut în componența Ardealului, aflat sub stăpânire austriacă până în 1867. Din acest an și până în 1918, Coșna s-a aflat sub stăpânirea directă a Ungariei, în cadrul Imperiului Austro-Ungar. Odată intrată în componența României mari, localitatea a avut următoarea soartă administrativă: **a făcut parte din județul Năsăud între 1918 și 1926**, pentru ca apoi să intre în componența județului Câmpulung Moldovenesc până în 1940. Ulterior, a fost parte a Ardealului de Nord ocupat de Ungaria horthystă, în baza Dictatului de la Viena, din 1 septembrie 1940 până în 11 octombrie 1944, perioadă după care a revenit în județul Câmpulung până în 1952. Începând cu acest an, a intrat în componența administrativă a raionului Vatra Dornei, până în 1968.

Trebuie menționat că, perioada 1950-1956, comuna Coșna a fost desființată, rămânând sat în cadrul comunei Dorna Candrenilor. În anul 1956, comuna Coșna a fost reînființată, alipindu-se la teritoriul ei și satul Podul Coșnei (de la Dorna Candrenilor) și Românești (de la Poiana Stampei). După reforma administrativă din februarie 1968, comuna Coșna a fost reintegrată în comuna Dorna Candrenilor, până în anul 2003, când în baza unei hotărâri a Guvernului României a fost reînființată (cf. Monitorul Oficial al României, nr. 696 din 6 oct. 2003).

Din Coșna (jud. Bistrița-Năsăud)

La 24 Februarie a avut loc aici o serbare foarte însemnată, întrucât e cea dintâi de acest fel în comuna aceasta. La sfârșitul sf. liturghii s-a făcut sfințirea „Casei Culturale” de către părintele Ioan Spânu. Această „Casă Culturală” este o societate de lectură, menită a răspândi în toate timpurile și la toate ocaziunile lumina cărții în popor. Ea a luat naștere la stăruința numitului preot. Părintele Spânu a ținut cu acest prilej în fața mulțimii de poporeni adunați în mare număr o cuvântare, arătând însemnătatea acestor fel de „Case Culturale” pentru o comună în timpul de față și viitor. După amiază a vorbit d-l Onisim Sasu, director școlar în Ilva-Mare, despre „Solidaritatea poporului român”. Apoi au urmat în localul „Casei Culturale” jocuri naționale foarte frumoase, ca Someșana și altele, introduse de d-na Cornelia Roman Todașcă și jucate cu multă îndemânare de arcașii acestei comune.

Tot în aceeași zi a vorbit și subsemnatul despre „Unirea Principatelor române, Moldova și Muntenia”, arătând fapta nepieritoare a lui Alexandru Ioan Cuza, anume împrumutarea țaranilor odată cu desființarea boierescului și dragostea ce a nutrit-o Cuza pentru țărănime. Jocul a durat până în zorii zilei următoare, când toți s-au îndepărtat spre locuințele lor cu cele mai frumoase amintiri. (Ilie Băcu)

Din ziarul *Cultura Poporului* din 23 martie 1924

Din Coșna (jud. Bistrița-Năsăud)

La noi, în ziua de 10 Mai, a fost o frumoasă serbare a sădării pomilor, iar la 24 Mai, am avut o altă serbare de fine de an, a elevilor, când s-a jucat piesa de teatru „Cinel-Cinel”, s-au spus poezii și s-au cântat diferite coruri. Activitatea culturală din acest sat se datorește muncii d-lui Gh. N. Rusu, dirigintele școalei. (N.N.)

Din ziarul *Cultura Poporului* din 2 iulie 1925

Case în câmp

Toader-Dorel BAZGA

Trec prin salbe de poieni zbicite de soarele darnic. Mă așez pe-o buturugă mare, capabilă să răstoarne un car mic. Prin miezuri de pădure trompetează câte un alunar (*Nucifraga caryocatactes*), expert în provizii de semințe. Se zice că are zeci de cămări de care își aduce aminte cu exactitate atunci când gastrolitii i se-nvârt degeaba.

Ajung la prima casă în câmp. De fațada casei, atârnă într-un cui o pereche de foarfece de tuns oile. Taie brici, deși e cam ruginită. Tabla ieftină cu care au fost acoperite dranițele putrede ale acoperișului saltă ușor din cuie, în rafalele vântului. Ceva mai sus, tronează o casă și mai veche, desprinsă pară din muzeul satului. Bârne cioplite grosolan, înnegrite de vreme, stau cuminiți în ceterile lor. Tălpile se sprijină pe un zid de șisturi cristaline, clădite cu măiestrie. E părăginită, ca mai toate casele în câmp din acea zonă. N-are ușă, așa că pătrund în tindă, unde valuri murdare de lână acoperă lutul fărâmișos. În în-

Alunar (*Nucifraga caryocatactes*) trompetist

Casă în câmp, pe Nedeia Țăranului

căperea scundă e vraiste: cuptorul e dărâmat, un puiuc de-abia se mai ține într-un cui și pânze de păianjen se preling peste lutul scorjit al pereților, pline cu excremente de șoareci. Doar crucea de lemn vărui, prinsă între gemulețele de-o șchioapă, pare intactă.

Trec printr-o pădure de amestec, unde o cărăruie îngustă mă poartă pe un teren foarte înclinat, acoperit cu porțiuni de gheață. Mă scald în valuri de adrenalină. Săracele suprarenale!

Ies la voiosul luminiș, cât ai zice „frasin”. Ghiftuiți cu ultraviolete, frasini rămuroși precum stejarii, străjuiesc alte case uitate de lume. Triste, însingurate, dărăpănate. Rareori, câte un gospodar mai cu inimă, își mai cârpește căsuța moștenită de la bunii lui. Deasupra ușii unei astfel de case parțial renovate, stăpânul scrisese cu creionul următorul mesaj: „Nu intrați în casă! Nu forțați ușa! Se uită Dumnezeu și pedepsește hoțul!”

Zâmbesc amar. În ultimele decenii, ciobani fără scrupule

sau vânători

de obiecte vechi au vandalizat aceste vetre sacre. Cât de lesne se pot pierde mărturiile unor vremi în care natura și casele erau una! Acolo, mieii de curând fătați, săltau pe strujacuri, mâțele se jucau de-a v-ați-ascunselea după cuptor, iar părșii își ascuțeau incisivi în câpriori. Tăblia ușii grajdului era securizată cu sârmă ghimpată, aranjată în zig-zag, pentru a descuraja urșii să dea iama între vite. Ce vremuri! Ce oameni dârji! Mi-a povestit odată un moș hâtru cum a rămas un cioban cu oile în Dosul Ineului. Era început de noiembrie și a nins atât de mult, încât a fost nevoit să ierneze acolo, în creierii munților. A înconjurat locul cu buhași de molid și cu cetină de jneapăn. A supraviețuit tăind câte o oaie pe care o împărțea cu câinii săi. După ce au mâncat vreo 7-8 oi, se desprimăvăraseră și a reușit să ajungă acasă. În tot acest timp, oamenii l-au crezut prăpădit prin prăpăstii-le Bilei.

Un mascul de uliu pășărar (*Accipiter nisus*) poposește pe vârful unui molid, scrutând zadarnic zarea. La coborâre mai găsesc o căsuță unsă cu lut. Puteai jura că e căminul Sfintei Vineri. Cât ce zăresc prima casă modernă, mă rup involuntar de vraja trecutului. O mierlă de apă (*Cinclus cinclus*) se îmbăiază în pâraul glacial, cu atâta naturalețe de zici că are sânge de rus în vene, măi nene!

Am zis „La revedere!” caselor în câmp, deși presimt că unora deja le-am cântat „În veci pomenirea lor!”

Casă în câmp, printre frasini

Păsările din arealul comunei Șanț *Ciocârlile, rândunica și lăstunul de casă*

Lucian Claudiu GRAPINI

Odată cu acest articol trecem la descrierea paseriformelor sau a păsărilor cântătoare, cum mai sunt numite popular. Ele fac parte din ordinul taxonomic *Passeriformes* și sunt cele mai numeroase păsări la nivel global, fiind reprezentate de peste 6.500 de specii, mai mult decât jumătate din numărul total din lume. Totodată, ele sunt și cele mai diverse, cu un interval de mărimi foarte larg, de la 6,5 cm și 4-5 grame în cazul speciei *Myiornis ecaudatus*, până la 60-70 cm și peste 1 kilogram în cazul corbului (*Corvus corax*) și al corbului cu cioc gros (*Corvus crassirostris*). Pasărea-liră (*Menura novaehollandiae*) poate ajunge până la 1 metru datorită penelor cozii deosebit de lungi. Păsările colibri, deși similare ca aspect și dimensiuni cu păsările cântătoare, nu sunt înrudite cu acestea, făcând parte din ordinul *Apodiformes*. Rude apropiate ale acestora sunt drepnelele, care se găsesc și în România, dar nu pe teritoriul comunei Șanț. În limba engleză, paseriformele mai sunt numite și „perching birds”, adică păsări care stau cocoțate. Denumirea se datorează tendoanelor lungi și rezistente care fac parte din anatomia picioarelor și, mai ales, din cea a degetului orientat în sens posterior. Acesta din urmă se fixează foarte bine în jurul crengilor și le permite păsărelelor să stea într-o poziție perfect verticală chiar și atunci când dorm, fără riscul de a-și pierde echilibrul. Abilitatea cea mai de soi pentru care sunt cunoscute aceste păsări, însă, este aceea de a cânta. Desigur, nu toate fac acest lucru și, în viziunea noastră, nu toate scot sunete plăcute. Deși croncănitul unei ciori sau gâlceava unor gaițe nu reprezintă ceva tocmai melodios, cele mai multe dintre paseriforme sunt capabile de triluri care de care mai interesante. Sirinxul, organul responsabil cu emiterea sunetelor la păsări, și musculatura acestuia sunt foarte bine dezvoltate la aceste specii. Un cântec nu trebuie confundat cu o chemare sau cu un strigăt de alarmă. El are două roluri principale: demarcarea teritoriului și atragerea partenerului. Chiar dacă sunt și alte tipuri de păsări care folosesc o serie de sunete simple, repetate, dând impresia unui tril, pentru a-și atrage perechea, paseriformele

duc această deprindere la un cu totul alt nivel. Femelele unor specii pot cânta și ele, dar, în majoritatea cazurilor, cântecul este apanajul masculilor. Cu cât triful său este mai complex și mai pătrunzător, cu atât masculul respectiv este mai atrăgător pentru femele. De asemenea, cântecele unei singure specii pot diferi în funcție de regiunile geografice. Astfel, un exemplar din Franța, de pildă, poate avea un repertoriu, o tonalitate sau o ordine a notelor ușor diferite de unul din România. Totodată, fiind vorba de niște păsări de dimensiuni mici, care se ascund cu ușurință în coronament, observarea vizuală este, adesea, grea sau imposibilă. Prin urmare, cunoașterea cântecelor și a sunetelor ajută la diferențierea speciilor de paseriforme care, în multe cazuri, se aseamănă fizic foarte mult chiar dacă nu sunt strâns înrudite între ele. Întrucât redarea în scris a unor sunete atât de complicate este foarte dificilă, nu voi descrie cântecele sau sunetele acestor păsări decât în cazuri rare, cum este cel al corvidelor, ale căror zgomote sunt ușor de expus. Pentru o mai bună înțelegere și apreciere a trilurilor, recomand accesarea platformei www.xeno-canto.org.

Ciocârlia de câmp (*Alauda arvensis*) este o specie cu distribuție eurasiatică. Este rezidentă în vestul Europei, o mare parte din Marea Britanie, zona mediteraneeană, vestul Turciei, porțiuni mici din Orientul Mijlociu și din sudul Japoniei, și este oaspete de vară în centrul, estul și nordul Europei, cea mai mare parte a Rusiei, până pe coasta estică, Kazahstan, Caucaz, Mongolia și nordul Chinei. Populațiile din regiunile în care este prezentă doar pe timpul verii ierneză în Orientul Mijlociu, nordul extrem al Africii, Afghanistan, Pakistan, nordul Indiei și sudul Chinei. Populația europeană este mare, fiind compusă din 40 până la 80 de milioane de perechi cuibăritoare, între 2

Ciocârlie de câmp

și 3 milioane dintre acestea fiind aflate pe teritoriul României. Ciocârlia de câmp este o pasăre specifică zonelor foarte întinse și plane, acoperite cu vegetație erbacee. Evită atât habitatele mlăștinoase, cât și pe cele foarte aride și, de asemenea, pădurile. S-a adaptat bine și terenurilor agri-

cole. În ciuda numelui comun, ciocârlia de câmp este răspândită și în zonele înalte, pe pajiștile montane vaste, lucru care m-a surprins atunci când am văzut-o pentru prima dată în arealul comunei Șanț, deoarece, neexperimentat fiind, nu mă așteptam să găsesc această specie aici. Astfel, ea urcă până la altitudini de 1600 sau chiar 1700 de metri, dacă pășunile din acele zone sunt lipsite de aglomerări mari de jneapăn și ienupăr. Contrar așteptărilor, lipsește din zonele deschise adiacente vetrei satului, cu siguranță datorită prezenței copacilor răspândiți pretutindeni. Cuibul este construit de femelă ca o adâncitură în pământ, căptușită cu multă iarbă, și este bine ascuns în vegetație. Este de mărimea unei vrăbii de casă (*Passer domesticus*), având o lungime de 16 până la 19 centimetri, o anvergură de 30 până la 35 de centimetri și o greutate cuprinsă între 20 și 45 de grame. Ambele sexe sunt cafenii cu pete maronii pe spate, cu aripi negricioase dorsal și cu o pată roșcată sau ruginie pe obrazul albicios. Ventral, indivizii sunt albi pe piept, abdomen și aripi, dar crem pe gușă, unde sunt vizibile striuri negricioase, acestea din urmă întinzându-se și pe flancuri pe o porțiune foarte îngustă. Penele de pe cap formează o creastă mică, rotunjită la vârf, care poate fi ridicată în funcție de dispoziția păsării. Gheara degetului orientat în spate este foarte lungă și ascuțită. Trilurile ciocârliei de câmp sunt foarte lungi, uneori pot să țină minute în șir, fără nicio pauză. Masculul începe să cânte de pe sol, apoi se înalță în aer și își continuă melodia zburând pe loc, purtat de vânt, intrând în picaje și ascensiuni scurte. La fel ca majoritatea passeriformelor, această specie este insectivoră, hrănindu-se cu diverse nevertebrate și larvele acestora, dar și cu semințe și resturi vegetale. Dacă vă plimbați pe culmi montane domoale din această zonă, cu pajiști vaste, lipsite de copaci, și vedeți o pasăre care cântă, în zbor, triluri aparent interminabile, este foarte probabil să fie vorba de o ciocârlie de câmp.

Ciocârlia de pădure (*Lullula arborea*) este o specie predominant europeană, dar se află și în nordul Orientului Mijlociu și nordul extrem al Africii, în Maroc, Algeria și Tunisia. Ajunge până în sudul Scandinaviei și o bună parte din Rusia europeană, dar nu urcă mult în latitudine. Este sedentară în sudul și vestul Europei și oaspete de vară în celelalte regiuni. Populațiile migratoare ierneză în zona mediteraneeană și Orientul Mijlociu. În Europa cuibăresc între 1.300.000 și 3.300.000 de perechi, iar în România, între 100.000 și 250.000. Preferă zonele deschise presărate cu tufișuri și pâlcuri de copaci, liziere, zone de pădure tânără sau aflată în regenerare, livezi și pășuni abandonate. La Șanț, poate fi întâlnită pe fânețele și pajiștile din apropierea pădurilor sau a grădinilor, dar foarte rar am întâlnit-o la peste 1.000 de metri altitudine. Cuibul este construit în sol, ascuns în iarbă înaltă, deseori în apropierea sau la baza unui tufiș. Ciocârlia de pădure este foarte asemănătoare cu cea de câmp, atât din punct de vedere al dimensiunilor, cât și al penajului, însă prima are coada mai scurtă, sprâncenele albe se întind până în spatele capului, formând uneori un „V” pe ceafă, iar striurile închise de pe gușă sunt mai intense. Întrucât aceste detalii sunt, practic, imposibil de văzut fără un binoclu sau o poză bună, cunoașterea cântecelor rămâne cea mai fezabilă metodă de diferențiere. Pe lângă acest aspect, habitatele celor două specii sunt foarte bine delimitate altitudinal pe teritoriul comunei Șanț. Astfel, șansele de a le vedea în proximitate una față de alta sunt foarte mici și posibile aproape exclusiv în timpul migrațiilor. Se hrănește cu insecte și alte ne-

vertebrate, dar și cu semințe de plante, în special în timpul sezonului rece din cartierul de iernare.

Una dintre cele mai îndrăgite și mai cunoscute păsări din lumea întreagă, o adevărată emblemă a sosirii pri-

Ciocârlie de pădure

măverii, **rândunica** (*Hirundo rustica*) are o răspândire foarte largă la nivel global. Lipsește cu desăvârșire doar în Antarctica și Groenlanda. Cele care cuibăresc în cea mai mare parte a Europei, a Asiei și a Americii de Nord își petrec iarna în Africa, India, Peninsula Indochina și America de Sud. Pe continentul european, populații rezidente se găsesc în sudul Spaniei și al Portugaliei. Efectivele europene sunt apreciate a fi situate între 16 milioane și 36 de milioane de perechi, iar în România, între 500.000 și 1.000.000. Rândunicile se întorc mai târziu în zonele de cuibărire comparativ cu alte specii migratoare, pe la sfârșit de aprilie sau început de mai, și pleacă spre cartierele de iernare pe la sfârșit de august sau început de septembrie, în funcție de zonă. Această pasăre este foarte bine adaptată

Rândunică

mediilor antropice. Prin urmare, ea poate fi întâlnită pe terenurile agricole și în apropierea acestora, în localități, mai ales în cele rurale, unde creșterea animalelor domestice este încă în toi, în lungul drumurilor, în parcuri sau grădini, deseori în apropierea apelor. Deși cuibul poate fi amplasat și în cavități naturale din pereți de stâncă sau peșteri, studiile recente au arătat că acesta este construit în proporție de peste 90% pe clădiri sau în interiorul acestor-

ra. Cuibul este format din noroi amestecat cu paie, păr sau pene și căptușit pe interior cu pene, puf și fire moi de iarbă. În multe locuri pot să apară mici colonii, însă deseori perechile cuibăresc solitar, fiind o specie mai puțin gregară comparativ cu ruda sa apropiată, lăstunul de casă. În Șanț, rândunica este cel mai frecvent observată în interiorul localității, dar este întâlnită în mod curent și pe fânețele mai înalte, în proximitate față de gospodăriile de vară, hambare sau stâne. La sfârșitul verii și la începutul toamnei, când pornesc în migrație spre zonele calde, se adună în număr mare, amestecându-se adesea cu lăstunii de casă și formând stoluri uriașe, de sute de indivizi. Are o lungime 17 până la 21 centimetri, inclusiv coada, ce reprezintă aproximativ jumătate din total, o anvergură de 32 până la 34 de centimetri și o greutate cuprinsă între 16 și 22 de grame. Rândunica este o specie foarte ușor de recunoscut datorită cozii bifurcate foarte lungi. Deși mai există o specie europeană foarte asemănătoare, rândunica roșcată (*Cecropis daurica*), aceasta este specifică zonei mediteraneene. În România este mult mai rară și întâlnită preponderent în sudul țării. Rândunica este neagră pe toată fața dorsală și pe cap, cu reflexe de albastru-închis, având o pată de un roșu-închis pe frunte și pe gușă, iar pe fața ventrală este albă. Sexele sunt asemănătoare, în vreme ce juvenilii au coada mai scurtă, iar pata roșie este mai deschisă, aproape portocalie. Se hrănește exclusiv cu insecte, pe care le prinde în zbor datorită agilității sale ieșite din comun. Cântecul grăbit și ușor de recunoscut al masculului este cel mai adesea auzit de pe stâlpi sau fire electrice. Scoate frecvent sunete în zbor, când își alungă rivalii sau când își alertează semenii cu privire la un potențial pericol. Împreună cu lăstunii de casă, rândunicile sunt păsări foarte alerte și vigilente, adevărați maștri ai aerului, și sunt primele care atrag atenția asupra prezenței unui răpitor aerian, agasându-l și alungându-l neîncetat până când acesta părăsește zona. Așa cum spuneam într-un număr trecut, singura pasăre de pradă capabilă să captureze în zbor în mod curent rândunici sau lăstuni este șoimul rândunecelor.

Lăstunul de casă (*Delichon urbicum*) este strâns înrudit cu rândunica, făcând parte din aceeași familie taxonomică. Spre deosebire de ruda sa, este o specie eurasiatică.

Lăstun de casă

că, arealul său întinzându-se până în Kazahstan, Kârgâzstan, Tadjikistan, Afghanistan, Pakistan și vestul Mongoliei. Iernează aproape exclusiv în Africa, cu excepția unor regiuni restrânse din Orientul Mijlociu și sudul Indiei. În Europa cuibăresc între 10 milioane și 24 de milioane de perechi, iar în România între 400.000 și 1.300.000. Preferă

în mare parte aceleași habitate ca rândunica, fiind chiar mai antropofil decât aceasta și mai frecvent întâlnit în zonele urbane decât în cele rurale. Își amplasează cuibul, format din noroi în amestec cu alte materiale, pe zidurile clădirilor sau ale altor construcții cum sunt podurile înalte, pe cornișe și pe streșinile caselor. Lăstunii de casă sunt păsări foarte sociabile, astfel că mulți dintre ei trăiesc în colonii de zeci sau sute de indivizi și au cuiburile foarte apropiate sau chiar lipite unul de altul, fără a exista con-

Cuib de lăstun de casă

flicte. Spre deosebire de rândunică, al cărei cuib are o formă mai tradițională, fiind deschis de jur-împrejur, cel al lăstunului de casă are o singură intrare dispusă în partea superioară, de formă rotunjită sau ovală. Pe teritoriul comunei Șanț este ușor de văzut în interiorul vetrei satului și mai rar în afara acesteia, dar este prezent și pe fânețele și pajiștile de pe culmile din vecinătate dacă pe acestea sunt amplasate hambare și saivane mari, cu pereți înalți. Uneori, mai multe specimene se lasă pe solul din apropierea bălților sau chiar pe carosabilul drumului principal. Este foarte apropiat ca dimensiuni și formă de rândunică, dar coada bifurcată este mult mai scurtă și cu vârfuri mai groase. Este negru pe cap și pe fața dorsală, dar alb pe târtiță, această particularitate fiind foarte ușor de văzut și de folosit pentru a-l diferenția de rândunică. Pe fața ventrală a corpului este de un alb curat și negru pe coadă și pe vârfurile aripilor. Sexele se aseamănă, iar juvenilii au o tentă ușor murdară pe piept și pe flancurile abdomenului și o nuanță mai ternă de negru pe spate, detalii ce sunt imposibil de remarcat dacă pasările nu sunt aproape. Se hrănește tot cu insecte pe care le prinde în zbor, fiind la fel de sprinten și de atent ca rândunica, și se aliază des cu aceasta pentru a alunga prădătorii aerieni.

Bibliografie

1. Lars Svensson, *Ghid pentru identificarea păsărilor din Europa și zona mediteraneană*. Versiunea în limba română – Societatea Ornitologică Română
2. David Alderton, *Enciclopedie completă ilustrată: Păsările lumii*. Versiunea în limba română – Editura Aquila '93
3. Societatea Ornitologică Română, BirdLife International și Asociația Pentru Protecția Păsărilor și a Naturii „Grupul Milvus”, *Atlas al speciilor de interes comunitar din România*
4. Wikipedia.org

Prietenia dintre Lucian Blaga și Lucian Valea în arhivele securității comuniste

Alexandru DĂRĂBAN

În urmă cu ceva ani, Biblioteca Centrală Universitară „Lucian Blaga” din Cluj-Napoca a deschis o mini-expoziție cu documente și fotografii din dosarul de urmărit al lui Lucian Blaga din Arhivele Securității. Printre altele, era prezentat și un plan de acțiune în care erau înfățișate strânsele legături cu persoane cunoscute ca elemente dușmănoase regimului comunist, printre ei numărându-se și Lucian Valea. Prin bunăvoința universitarului clujean Ionuț Costea mi-a fost pusă la dispoziție o copie după acest document, pe care-l prezentăm în rândurile ce urmează.

*Ministerul Afacerilor Interne
Direcția Regională Cluj
Strict secret*

PLAN DE ACȚIUNE

Privind măsurile imperative ce urmează a se pune în aplicare în cadrul acțiunii informative deschisă asupra numitului BLAGA LUCIAN

La data de 3 ianuarie 1956 s-a deschis dosar de acțiune asupra numitului BLAGA LUCIAN, de profesiune profesor, în prezent bibliotecar șef și referent tehnic la Filialele Academiei RPR Cluj pe baza următoarelor materiale:

Înainte de 23 August 1944, datorită activității sale publicistice și literare în interesul claselor exploatatoare a primit mai multe misiuni diplomatice din partea guvernelor reacționare care s-au perindat la conducere în țara noastră, ajungând chiar ministru extraordinar și plenipotențiar al României la Lisabona, ministru adjunct al afacerilor externe, precum și ziarist în Polonia, Cehoslovacia, Austria, Iugoslavia etc.

Toate lucrările pe care le-a scris reflectă disprețul față de masele largi populare zugrăvind concepții mistice și metafizice.

De menționat este faptul că BLAGA LUCIAN, în anul 1942, a înființat cercul literar, care apoi a fost condus de către studenții lui în cadrul căruia se citea literatura lui.

Până în prezent ne este cunoscut că BLAGA LUCIAN scrie o serie de lucrări literare pe care nu le publică și al căror caracter nu ne este cunoscut.

Întreține strânse legături cu următoarele persoane, cunoscute de noi ca elemente dușmănoase:

PANFIL GABRIEL, fost comandant legionar, în prezent farmacist în Oradea;

VALEA LUCIAN, fost în conducerea PNȚ Măniu a fostului județ Cluj, în prezent redactor la revista „Tânărul bănățean” din Timișoara;

DAN CHINEZU, fost consul general la Budapesta, iar în prezent redactor la București.

La fel are relații cu toate elementele care au făcut parte din cercul literar subversiv: CORNEL REGMAN, SÂRBU DEZIDERIU, NEGOIȚESCU IOAN, DR. CULCER ALEXANDRU, MONICA LAZĂR, TUDORAN EUGEN și alții, precum și cu IUBU MIHAI și MUNTEANU OVIDIU, legionari, urmăriți pe bază de acțiune informativă de către Direcția I din Serviciul III, pentru activitate subversivă legionară.

În această acțiune urmează să ne îndreptăm atenția spre realizarea următoarelor obiective:

1. Stabilirea relațiilor lui BLAGA LUCIAN pe linie legionară, în special natura legăturilor dintre el și dr. IUBU MIHAI.

2. Stabilirea faptului dacă BLAGA LUCIAN are scrieri în sertar cu conținut dușmănos la adresa regimului, intențiile lui de viitor în legătură cu aceste scrisori și elaborarea unor măsuri pentru ca organele noastre să intre în posesia unor eventuale asemenea lucrări.

3. Stabilirea influenței lui BLAGA LUCIAN în rândul scriitorilor din orașul Cluj și, în special, în rândul tineretului ce are contingență cu problemele de literatură și artă.

Pentru realizarea acestor obiective se vor lua următoarele măsuri informativ-operative:

- Se va analiza posibilitatea agenturii existente în scopul găsirii unui agent corespunzător care să ne stabilească natura relațiilor existente între BLAGA LUCIAN și elementele ce se găsesc în relații cu acesta;

- În special, se vor analiza posibilitățile agenților „Remus Octavian” și „Bunea Ioan” care, găsindu-se în anturajul lui IUBU MIHAI și a lui BLAGA LUCIAN, pot fi dirijați în scopul arătat mai sus.

Termen: 15. X. 1957

*Execută lt. maj. Rusu Constantin
Șeful Serviciului, lt. maj. Albu Ioan
Lucrător operativ, lt. Domnița Nicolae*

Intellectualii de pe Valea Rodnei în vizorul securității

Alexandru DĂRĂBAN

Sistemul de învățământ trebuia să îndeplinească o funcție de indoctrinare, să-i pregătească pe copii și tineri după tiparele „omului nou” și să elimine spiritul critic și spontaneitatea elevilor. În paralel cu campania demagogică de lichidare a analfabetismului se opera o sinistă discriminare pe criterii de clasă, iar cei admiși în școli erau supuși unui perfid sistem de dresaj ideologic¹.

Vom încerca să surprindem câteva elemente și gradul în care școala românească a fost afectată de impunerea ideologiei totalitare, în speță intelectualii din Sângeorz-Băi și din împrejurimi, mai ales în primul deceniu comunist.

La data de 30 iulie 1945, Comisiunea Centrală de Informațiuni pentru Purificarea Aparatului de Stat București trimite în teritoriu circulara nr. 3251 privitor la purificarea corpului didactic. Conformându-se acestei circulare, Comitetul de plasă Rodna trimite organelor superioare, la data de 17 august 1945, un raport în care erau prezentate următoarele date despre unele cadre didactice din zonă:

„BLAGA IOAN², învățător din comuna Rodna, director al Școlii primare de stat, în trecut nu a făcut nicio politică, însă la reîntoarcerea lui la Rodna, de lângă Sibiu, unde a fost refugiat, duce o politică de șovinism înverșunat contra ungarilor pe care îi atacă și în convorbiri publice, de exemplu, în ziua de 9 mai 1945, când a spus în public că acum s-a terminat cu ungurii pentru că s-a terminat războiul. Cu un cuvânt, ațâță ură în contra populației conlocuitoare. Astăzi duce o politică manistă, fiind mereu în cercuri care, prin atitudinea lor reacționară, luptă ilegal în contra guvernului. Chiar și la școală își manifestă ura contra copiilor de unguri, încât ei de frică nu s-au mai dus la cursuri. Avem dovezi că s-a pronunțat jignitor și față de Armata Roșie spunând că l-a jefuit și pe el. Până la venirea lui, în martie 1945, școala a fost condusă de învățătorul Puiu Ioan care a fost numit pe baza deciziei Inspectoratului școlar. Cu toate că avea numire în alt loc, el a venit atunci încă ilegal fără aprobarea Inspectoratului.

JUCAN LEONTINA, învățătoare, născută Jann (?), după declarația notarului Ciortea Anton din Ilva Mare, în trecut bărbatul ei a avut o activitate legionară. Despre ea n-avem nicio dată. Însă de la 23 august, împreună cu bărbatul ei, duce o politică manistă, propagă ura contra ungarilor și evreilor.

OCTAVIAN SCRIDON³, mare simpatizant al Partidului Național Țărănesc, lucrează și acum pe linia național-țărănistă veche, ilegal.

ȘOROBETEA AUREL, director, care se pretinde democrat, dar mare simpatizant a lui Maniu. În ce privește gestiunea financiară, pe 1944-1945, la controlul inopinat, ar descoperi lucruri foarte grave în administrarea liceului. Conducerea liceului din punct de vedere educativ și social nu există, din contră, directorul Șorobetea Aurel care conlucrează cu studenți, profesori, menține educația veche din timpul vechi”⁴.

Într-un alt raport al secretarului Comitetului Județean P.C.R. Năsăud către Comitetul Regional Cluj al P.C.R. se menționa cum se manifestă reacțiunea în județ:

„Peste tot în județ elemente izolate, reacționare, duc o politică de șoapte contra democrației. Iar în Rodna este protopopul Lazăr Sângeorzan care, din informațiile de la organele locale de acolo, aproape în fiecare duminică, în mod sistematic, în predicile ținute în biserică atacă guvernul și partidele democratice cu cuvinte nedemne pentru orice cetățean cinstit”⁵. În ziua de 25 noiembrie 1945, în predica ținută în biserică, printre altele a spus: „Suntem conduși de oameni fără morală și cultură, care stau în fruntea statului român”, iată cu astfel de cuvinte iese înaintea populației propagând în biserică politica reacționarilor”⁶.

Aceste date nu sunt singulare, ele sunt cu mult mai multe, dar trebuie să facem efortul de a înlătura „colbul” de pe documentele existente în arhive. Numai așa vom scoate la iveală mârșăviile făcute de acel regim de tristă amintire.

Note:

1. *Raport Final – Comisia Prezidențială pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România*, Editori Vladimir Tismăneanu, Dorin Dobrinu, Cristian Vasile, București, Editura Humanitas, 2007, p.289.

2. A locuit în Sângeorz-Băi până la trecerea la cele veșnice. Casa în care a locuit se află vizavi de Stația CFR Sângeorz-Băi.

3. A fost mulți ani profesor de Limbă și literatură română la Liceul „Solomon Haliță”, chiar de la înființarea lui, de unde s-a și pensionat, după care s-a mutat în Cluj-Napoca.

4. Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Bistrița-Năsăud, Fond *Comitetul Județean P.C.R. Năsăud (1945-1950)*, Document nr. 63/17. VIII. 1945.

5. *Ibidem*, Documentul nr. 1218/27 noiembrie 1945.

6. *Ibidem*.

Confiscarea bunurilor personale ale prof. univ. dr. Gavril Scridon de către regimul comunist

Alexandru DĂRĂBAN

Odată cu instaurarea regimului comunist s-a trecut la confiscarea bunurilor tuturor celor cu o stare materială bună. Asemenea lucruri s-au petrecut și în Sângeorz-Băi. Prezentăm în continuare un document găsit în Arhivele din Bistrița privitor la profesorul universitar doctor Gavril Scridon, din care reiese cum i-au fost confiscate bunurile personale ale distinsului filolog. Din acest document reiese că distinsul dascăl a făcut memorii către Sfatul popular al Regiunii Rodna, precum și către redacția oficiosului comunist „Scânteia”. Sfatul Popular al regiunii Rodna a trimis spre rezolvare această problemă Sfatului Popular din Sângeorz-Băi, care i-a eliberat un certificat comunal. În ceea ce privește memoriul depus la „Scânteia”, n-a primit niciun răspuns. În cele ce urmează redăm conținutul acestui document: „Se certifică de noi, Sfatul popular al comunei Sângeorz-Băi, raionul Năsăud, regiunea Rodna, că:

1. Tovarășul profesor Scridon Gavril, la data de 20 aprilie 1950, dată când s-a făcut naționalizarea imobilelor, locuia împreună cu familia sa în imobilul cu nr. 858, imobil care s-a naționalizat.

2. Imobilul mai sus amintit n-a fost niciodată proprietatea familiei Scridon, nici a soacrei lui, văduva Ana Șorobetea, nici a soțului acesteia, decedatul profesor Aurel Șorobetea.

3. Imobilul a fost trecut în inventarul de naționalizare din 20 aprilie 1950, din greșală, pe numele lui Șorobetea Aurel.

4. În urma acestei greșeli, odată cu naționalizarea imobilului de mai sus, au fost naționalizate și bunurile personale ale familiei Scridon, haine, care n-au fost încă restituite familiei, deși s-au făcut nemărate contestații.

5. Familia tovarășului Scridon Gavril a locuit în imobilul nr. 858, nu ca proprietar, ci ca tolerat.

6. Imobilul amintit a fost proprietatea tovarășei Laura Buia, născută Chintean, soția ing. dr. Emil Buia, directorul Regionalei de Drumuri și Poduri Cluj. Acest lucru reiese și din foaia nr. 370 a C.F. Rodna, nr. topo 720/721.

7. Din cercetările noastre reiese că bunurile personale naționalizate, pe care le solicită familia ca fiind ale ei, nu provin din exploatare, nu depășesc nevoile unei familii și au aparținut familiei Scridon, nefăcând parte din inventarul casei care s-a naționalizat.

Am eliberat prezentul certificat comunal pentru a-i servi familiei Scridon la obținerea bunurilor personale care s-au naționalizat din greșală.
Sângeorz-Băi, la 14 septembrie 1951”.

Note:

1. Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Bistrița-Năsăud, Fond *Sfatul popular al regiunii Rodna*. Legea Nr. 5 din 7 septembrie 1950 pentru raionarea administrativ-economică a teritoriului R.P.R., împărțea teritoriul României în: regiuni, raioane, orașe, comune. Regiunea era unitatea teritorial administrativ-economică delimitată teritorial, pe care se sprijinea direct organele centrale de stat (art.3). Raionul era unitatea teritorială, operativă din punct de vedere economic, politic, administrativ, având în subordine orașele de subordonare raională și comunele (art. 6). Se înființau 28 de regiuni, printre care și regiunea Rodna, având în componența sa 4 raioane: Bistrița, Beclean, Năsăud și Vișeu. Reședința regiunii, respectiv, orașul Bistrița a fost declarat oraș de subordonare regională. Sfera de activitate era complexă, cuprinzând practic toate domeniile de activitate, urmărindu-se o centralizare a activității la nivelul regiunii. În urma Decretului Nr.331/1952, Regiunea Rodna s-a desființat.

2. *Ibidem*, Document nr. 1823/1952.

3. *Ibidem*, Document nr. 233/1951.

Restituiri

A consemnat Valer POP

Încercare de discreditare

Ziarul *Românul* din 1 februarie 1914, care apărea la Arad, a publicat articolul „*Din Rodna nouă*”, semnat cu pseudonimul Coresp., cu scopul de a-l discredita pe părintele paroh Pamfilu Grapini. Se pare că motivul discreditării părintelui a fost că familia unui absolvent de teologie își dorea parohia pentru fiul lor.

Redăm în continuare acest articol.

Din Rodna nouă

Primim următoarele: De la Rodna veche pe valea Someșului în sus în depărtare de 7 km se află comuna Rodna nouă sau, după cum îi zice poporul, Șanț. Această comună are la 2500 locuitori români, care trăiesc din economia vitelor și pădurărit. Odinioară, locuitorii acestei comune au fost în stare foarte bună, atunci și-au clădit biserica, școala și edificiul pentru casa comunală, dar luxul, fala, mai adăugând și anii răi cu ajutorul domnului primar, notar și al domnului părinte Pamfilu Grapini au ajuns în sapă de lemn.

Acesta poartă destinele acestei comune. Părintele Grapini e și notar, și primar în sat. Ce vrea el și protopretorele Hozsda se face. În timpul din urmă am aflat că părintele Grapini – protopop în tractul Cărțibavului – care înaintea lumii se dă de mare român a devenit primejdios pentru neam și îndeosebi pentru comuna Șanț, fiindcă lucră mână în mână cu protopretorele amintit la nimicirea a tot ce e bun și românesc.

Acest preot de model nici barem o foaie românească nu-și ține, ba ce e mai mult în anul trecut, s-a dat un raport în ziare despre activitatea celor de la „Astra” desp. Nășăud, în care se spunea că s-au ținut vreo 10 prelegeri populare din partea părintelui Grapini, iar de fapt nici măcar o prelegere n-a ținut. Ar trebui să fie un control mai bun și să nu se încunună cu lauri oameni de aceia, care nu merită și care sunt chiar dușmani ai neamului.

Bieții de noi, bătuți de soarte, uitați de oameni și chiar de Dumnezeu, ne-a mai rămas în aceste zile grele ultima nădejde de scăpare, deviza: „prin noi înșine”.

Bătrânii i se închină de mult acestei devize menite să închege toată suflarea românească într-o singură tabără invincibilă, iar noi cei înrolați nu demult sub steagul românesc pornim cu fruntea deschisă în luptă pentru recăștigarea drepturilor uzurpate. Pândim și veghem ca nu cumva dușmanul să deie asupra noastră, ne cinstim datinele moștenite de la străbuni și ne apărăm cu îndârjire sărăcia, nevoile și neamul. Iar în loc să avem sprijin de la cei mai mari, ei ne discreditează înaintea poporului și ne prezintă ca și cum noi am fi dușmanii lui.

Ba nici cu poporul nu vrea să stea de vorbă, are vreo câțiva oameni pe care îi folosește de poștă prin sat și e vai și amar de capul celui sătean care ar fi cutezat să vorbească ceva despre d-sa.

De vine vremea și are respectivul ceva funcțiune liturgică îl taxează de îl ustură sufletul. Pentru o singură cununie în anul 1913 a luat de la un biet bătrân sărac – care e avizat să lucre în sat ca să poată trăi – 100 coroane. Tot asemenea abuzuri face și cu înmormântările. Nu se ține de stola impusă

de Preaveneratul Consistor, care cât vrea și bietul om trebuie să-i deie temându-se să nu-l deie pe mâna primarului și a notarului, care sunt supușii lui. Pentru o înmormântare pretinde de la 40-100 coroane. Cu taxe de acestea, oricât de bine ar sta poporul, îl aduce la sapă de lemn. Oare are cunoștință Preaveneratul Consistor de Gherla despre abuzurile acestea???

Nu vreau să mai continuu pe coarda asta din anumite considerații, fiind în buna credință că părintele Grapini, văzând acestea, va face pocăință în sac și cenușă și îi va părea rău de cele făcute.

Lucrurile cele mai mari nu le înșir deocamdată, dar să fie sigur d-l Pamifiliu Grapini că le voi da în publicitate toate în cazul când nu s-ar corege și nu ar da semne de altă viață în interesul românilor.

După Plevna, Rusia a încălcat convenția cu România

În ziarul *Românul* din data de 3/16 august 1911, am descoperit un articol cu referire la depunerea armelor de către generalul turc Ghazi Osman-Pașa, în fața armatei române. Se mai specifică în articol că deși România a ajutat Rusia în război, i s-au răpit teritorii de către ruși. Redăm în continuare articolul spre reamintirea evenimentelor petrecute atunci.

Dr. Vladan Georgevich, fost prezident de konziliu în Sârbia, a început a publica la Belgrad o lucrare de mare valoare: „Europa și Balcanul. Istoria diplomatică a statelor creștine din Balcan în secolul XIX. I: Europa și România”, la care vom reveni. Maiestatea Sa regele Carol a cerut să i se facă un referat exact despre scrierea politicianului sârb, apoi a invitat pe doctorul Georgevich la Sinaia pentru o întreținere despre opul acesta. În numărul de Duminică al ziarului „Neues Wiener Tagblatt” fostul premier istorisește impresiile sale la Sinaia cu ocaziunea aceasta, în un articol publicat la loc de frunte, din care reproducem următoarele:

„Am înțeles aci, cât de bine am făcut când am început cu România istoria diplomatică a țărilor balcanice. Regatul român numai prin Dobrogea recâștigată face parte din Peninsula Balcanică, altcum însă, din punct de vedere cultural și politic, aparține la Europa centrală. Am făcut astfel, pentru că numai așa ni se poate arăta nouă, celor din Balcani, exemplul instructiv, ce poate produce înțelegerea și împlinirea datoriei în timp de o generație.

În cursul audienței a fost ceva ce mi-a adus în minte încă un moment, prin care e legată România de istoria țărilor balcanice: alături de crucea ordinului german „Pour le merite”, regele Carol purta pe uniformă sa de general crucea de comandor al ordinului rusec al Sf. Gheorghe, care nu poate fi acordat decât eroului care a triumfat pe câmpul de luptă și a cucerit o fortăreață. În timp ce ochii mei privesc această cruce albă ca medalionul Sf. Gheorghe, nu pot să nu gândesc la una din cele mai grandioase scene de pe lângă Plevna: Leul Ghazi Osman-Pașa zace rănit și dă ordin medicului său, dr. Hassib-Bei, care tocmai îi lega rana, să spună celor trei colonei români, Arion, Berendei și Cerchez, următoarele: Osman-Pașa depune armele cu oastea sa întreagă și are încredere în noblețea învingătorului, cu privire la soarta armatei și a populațiunii din Plevna; și până ce Hassib-Bei traduce cuvintele în franțuzește, Osman-Pașa dezleagă sabia sa glorioasă și o predă colonelului român Cerchez. Acesta însă declară că n-are mandat a lua în primire sabia mareșalului, și cum se trimite un ofițer la celălalt pentru a cere instrucțiuni de la principele Carol comandantul suprem al trupelor rusești, în sfârșit, sabia ajunge a fi predată generalului Galetzki. Involuntar, alte amintiri se asociază la acest moment: deodată, cele două oștiri aliate, cea rusească, ce ajunsese în situație disperată, și cea românească, care i-a sărit în ajutor și a făcut posibil triumful de la Plevna, se văd deodată față în față, separate numai de un rău.

Ce s-a întâmplat? Rusia, care prin convenția de la 4 April 1877 a garantat integritatea României, voiește acum, după Plevna și San-Stefano, să anexeze trei districte din Basarabia.

Țara întreagă e în fierbere. Ingratitudinea nu e rușine rară. Dar când a fost uitată atât de iute o binefacere atât de mare? Mai mult: din Petersburg vine amenințarea că la caz contrar va fi dezarmată România. Atunci a dat principele Carol acel răspuns mândru: „Armata, care a luptat la Plevna înaintea Țarului Alexandru II, poate fi nimicită, însă nu există putere care ar putea-o dezarma”.

În sfârșit, lucrul n-a ajuns acolo. Rafinamentul a știut mijloace mai bune, întreagă Europa a ajutat Rusiei a răpi Basarabia și aceasta a fost recunoștința pentru Plevna. Îmi închipui că de câte ori vede această cruce a Sf. Gheorghe, regele Carol va fi gândind la Basarabia și atunci trebuie să treacă un zâmbet amar peste fața sa serioasă. Iar noi, cei din Balcani, înțelegem foarte bine această stare sufletească. În ciuda iubirii sincere ce purtăm de veacuri pentru Rusia și în ciuda devotamentului nostru care este aproape abnegațiune, nu odată am suferit din partea guvernelor sale decepții care ne-au cauzat lacrimi multe și la care nu putem gândi decât cu zâmbetul întristării amare. De aceea totdeauna am vi-sat un timp, când noi singuri vom putea decide despre soarta noastră și nu vom avea lipsă de binefaceri și de binefăcători care nu ne lasă nici să trăim, nici să murim”.

Dr. Georgevich vorbește apoi în cuvinte elogioase despre avântul ce a luat regatul român – „Dacia felix”, despre meritele regelui Carol, despre interesul ce a arătat regele pentru scrierile sale și despre bunăvoința grațioasă cu care l-a primit regina României.

De pe satele noastre

Din Foaia Poporului, Anul XVIII, Nr.6, 7 Februarie 1910, semnat Coresp.

Din Sângeorgiul-român (Sângeorz-Băi)

În 10 Februarie c. s'a ținut în Sângeorgiul-român alegerea suplimentară de membri ai congregației din comitatul Bistrița-Năsăud în locul foștilor membri Gerasim Domide, mort, Guzman Iános, mort, și Dr. Ioan Mălai, avocat, devenit virilist.

Înainte de votare toți alegătorii s'au adunat la școală, unde **dl protopop Pamfil Grapini din Rodna nouă** prin o vorbire aduce la cunoștința alegătorilor înțelegerea ce s'a făcut între comitele suprem și clubul naționalist, în înțelesul căruia candidați la locurile vacante sunt următorii: din partea comitelui suprem Kopatz Gergely preot rom. cat. în Rodna veche, iar din partea clubului naționalist Dr. Octavian Utalea, adv. în Rodna veche și Ștefan Buzilă, preot gr.-cat. în Sânt-Iosif (Poiană).

Majoritatea alegătorilor au consimțit cu hotărârea aceasta și aproape cu unanimitate au ales ca membri ai congregației pe Kopatz Gergely și Ștefan Buzilă cu mandat până la toamnă, iar pe Dr. Octavian Utalea până la anul 1913.

După alegere, alegătorii au înjghebat o mică petrecere la hotelul „Hebe”, unde s'a vorbit în onoarea noilor aleși. Asemenea și aceștia prin vorbiri bine chibzuite au mulțămît pentru încrederea pusă în ei și i-au asigurat că vor fi apărătorii nepărtinitori ai chestiilor din comitat.

Deie D-zău ca așa să fie!

Note:

stolă - venit obținut de preot de la serviciul altarului

virilist - (în organizarea administrativă a Imperiului Austro-Ungar) contribuabil care plătea un impozit mare și care, datorită acestui fapt, era membru de drept al consiliului comunal sau al celui județean fără a fi ales și avea dreptul de a participa la alegerea deputaților din parlament

Maieru în presa anilor 1932-1938

A consemnat Icu CRĂCIUN

În publicația *Calendarul* (director Nichifor Crainic), din 11 iulie 1932, a apărut un articol intitulat *Sângeorz-Băi, Anieșul și împrejurimile*, semnat cu pseudonimul Peregrinus. La început, autorul scrie despre „vestitele ape minerale (n.n. din Sângeorz-Băi), care adună multă lume din tot cuprinsul Ardealului, (...) recomandate în special în bolile de stomac, intestine, ficat, stimulând digestia, secreția celor 3 sucuri: gastric, pancreatic și intestinal, cât și a fierii”. În continuare, se referă și la „băile Anieș, la poalele Măgurii Mari, înconjurată de jur împrejur de pădurea deasă de brad, cu două izvoare: unul, *Antonia*, dă apa de bae, celălalt, *Livia*, cea de băut, asemănătoare cu apa Erns, Bilin, Faschigen”. „Deși izvoarele minerale de aici, zice gazetarul, nu sunt întru nimic mai prejos de cele de la Sângeorz, băile Anieș sunt astăzi într-o stare care e vecină cu părăsirea, ele de abia putând deservi interesele localnicilor puțin pretențioși. (...) Totuși, atât stațiunea din Sângeorz și Principesa Elena (Valea Vinului din Rodna), cât și Anieșul oferă excursii din cele mai interesante turiștilor în masivul Munților Rodnei”.

*

În numărul 86 (anul I), în ziarul *Zorile*, din 29 iulie 1935, ce apărea la București, este publicată următoarea știre, fără a se indica numele autorului, cu titlul *Un senator bătut la Sângeorz-Băi*: „Învățătorul pensionar Dumitru Bocșa (n.n. Boșca), din comuna Maieru, posesor al terenului de pescuit *pârâul Anieș*, aducea, la restaurantul Lazăr din Sângeorz-Băi, 2 kg. De păstrăvi. În drum spre stațiune, pensionarul s'a întâlnit cu d. Laurențiu Oanea, senator de Năsăud și posesor al terenului de pescuit *Cormaia*. D-sa, ținând neapărat să afle ce are învățătorul pensionar în pachet, a avut cu acesta un violent schimb de cuvinte. Enervat peste măsură, d. Oanea a cerut d-lui Bocșa autorizația de pescuit și totodată s'a repezit să-i confişte păstrăvii. Pensionarul, știindu-se în drepturile lui, a răspuns răstit și fără prea mult protocol, ceea ce a dat loc la o încăierare, din care d. senator Oanea a ieșit zdrăvănit bătut. Dus la poliție, învățătorul Bocșa a fost pus imediat în libertate, întrucât avea permis de pescuit și nicio vină în provocarea incidentului”.

*

În *Unirea poporului*, gazeta întemeiată de Al. Lupeanu-Melin și Iuliu Maior (Blaj, an. XVIII, nr. 18, din 3 mai 1936), apare o altă știre nesemnată, intitulată *Din Maieru (jud. Năsăud)*, din care aflăm că a doua zi de Paști, în Maieru, a avut loc „o frumoasă serbare școlară aranjată de elevii școalei primare de acolo (...) la care au participat toți sătenii. (...) Programul a fost compus din piesa *Fetița orfană* de Al. Lupeanu-Melin, jucată cu măiestrie de copiii școlii primare. Au mai fost diferite declamări și coruri, sub conducerea învățătorului Dumitru Vranău, cât și a d-soarei Uța Coruțiu, cari s'au dovedit plini de pricepere în aranjarea serbărilor școlare”.

*

În *Unirea poporului* (anul XVIII, nr. 25, din 21 iunie 1936), apare din nou o știre nesemnată, intitulată *De la Reuniunea femeilor unite din comuna Maieru, jud. Năsăud*. Informația se referă la faptul că părintele protopop Iuliu Pop a înființat în Maieru *Reuniunea femeilor unite din comuna Maieru* și că acestea „au strâns banii necesari pentru procurarea diferitelor lucruri necesare împodobirii sfintei biserici”. „Din acești bani s-au procurat 2 prapori, un rând de ornate bisericesti, un steag frumos pentru Reuniune, cărți.” De asemenea, ele au „realizat vr'o câteva covoare necesare pentru Casa Domnului. Valoarea acestor lucruri se ridică la 13.000 lei”.

*

În aceeași *Unirea poporului* (anul XX, nr. 41, din 9 octombrie 1938, Olimpiu Barna (n.n. originar din Maieru, fiul învățătorului Ion Barna) scrie un articol intitulat *Exerciții de apărare contra gazelor la Blaj*. Interesant este că exercițiile au fost făcute de profesorul Eugen Groze (n. n. originar din Maieru, fiul preotului Ieronim Groze) de la liceul Comercial de băieți, urmate de „o conferință plină de învățătură (...) din care elevii și locuitorii Blajului au învățat mult”.

De la Bistrița

Pamfilu GRAPINI

Congregațiunea comitatului

La 24 aprilie s-a ținut în Bistrița congreagațiunea ordinară de primăvară a comitatului Bistrița-Năsăud. Adunarea a fost bine cercetată atât de membrii români, cât și sași. Lucru firesc, că amplotiații¹ și adicții² stăpânirii, precum și patrioții neexcepționați pururea guvernamentali, nu au lipsit nici ei, ca întotdeauna.

Congregațiunea s-a început la orele 10 a. m. în spațioasa sală a palatului comitatens, sub preșidenția comitelui-suprem Bethlen și a durat până la orele 12 și jumătate, deși programul avea 123 puncte.

Adrese neadresate

Între primele puncte erau și avizul d-lor miniștri C. Széli și Hegedűs despre luarea portofoliului de miniștri și cel al d-lui Perczel despre demisiunea sa.

Adresele ce aveau să li se trimită, unuia de condolență³ - pardon de mulțumită și recunoștință – celorlalți de bineventare – că au primenit pe calea bătucită de Bánffy, după cum am înțeles erau de mai înainte gata și se aștepta numai să fie votate, pentru ca apoi să se expedieze la adrese. Dar vânturi nefavoritoare suflând, prevăzând fiasco ce sigur li se întâmpla, au abstat⁴ de la propus, primindu-se propunerea comisiunii permanente comitatense de a le lua simplu la cunoștință.

Pentru noi, Români, a fost o satisfacție, neavând nici o tragere de inimă către o stăpânire ce atât de vitreg ne tractează⁵ – necum să ne asociem la osanalele de preamărire ce li s-ar face. Dar cu părere de rău trebuie să constat că ne-a lipsit de dragostea de-a asista la o manifestație energică și românească ca și cea de la Sibiu.

De nu se făcea astfel, cu dragă inimă eram cu toții pregătiți de a ne împlini datorința, încât să nu ne vindem cinstea pe rușine.

Matriculații

În raportul vicecomitelui se făcea amintire [despre] conducătorii matriculelor de stat din comitat cu punctualitate își îndeplinesc agendele. Referitor la acest punct din raportul vicecomitelui cere cuvântul d-l preot din Rodna-Nouă, Pamfilu Grapini, și spune că în faptă nu ar sta lucrul chiar așa. Deoarece bazat pe cazuri concrete – de care, deocamdată, nu voiește a face întrebuințare – e în poziția de a documenta chiar contrarul, nu în ceea ce privește regularitatea purtării matriculelor de stat, pentru că aceea nu-l privește, după ce fiecare confesiune își are matriculele sale, ci în ceea ce privește modul de purcedere și de tractare a matriculaților de stat cu partidele. Părintele Grapini a zis cam următoarele:

Ca membru al acestei distinse adunări și ca reprezentant ales al poporului, al cărui interes îl are la inimă și trebuie să-l poarte tot insul în al cărui piept mai bate o inimă românească dornică de înaintarea și înflorirea poporului; gata de jertfă și abnegațiune pentru binele și prosperarea aceluia. Rezolut de a-i apăra drepturile și prerogativele lui și neșovăitor când e vorbă de a zbiciui abuzurile și șicanările ce se aplică față de dânsul, cu permisiunea mult onoratei congreagațiuni și nu dubitează⁶, chiar cu consimțământul ei își ia voie de a atrage atențiunea d-lui vicecomite la purcederea neumană și necorectă a unor matriculați de stat din comitat – care neavând în vedere împrejurarea, că trăiesc din sudoarea bietului popor – mereu îl nedreptătesc și șicanază. Nu voiește să atingă scopul introducerii matriculelor de stat și nici să constate greutățile financiare cu care se împovărează comunele pentru aceste matricule, și care din an în an în loc să se micșoreze – după cum era vorba ademenitoare – cu ocaziunea introducerii lor – pe an ce merge se tot urcă. Vreau să amintesc numai greutățile și șicanările ce le întâmpină poporațiunea de la sate – firește, Români – și îndeosebi cei ce locuiesc afară de comună, ori în comune unde nu este matriculat – de la unii domni matriculați de stat.

Îndeobște e știut că diregătorii sunt puși pentru popor și nu poporul pentru diregători⁷. Datorință au de a-l apăra și lumina. De a-i explica cu bunăvoință lucrurile neînțelese. De a aplica cu blândețe și dragoste orice lege și ordinațiune. De-a fi cu multă proveniență și considerare față de dânsul, având în vedere referințele lui, fie familiare, fie de trai ori gradul lui de cultură.

Comisiunea administrativă comitatensă ce e drept le-a determinat zile și ore oficioase anumite pentru insinuările prescrise la cazuri obveniende⁸. Ba sunt și tăblițe afișate pe pereții cancelariilor matriculaților care indică orele oficioase. Dar cu durere trebuie să constat că acele sunt imprimate numai în limba statului și apoi de unde să știe poporațiunea română de la sate – care nu știe ungurește – că spre ce scop sunt înfipite acelea pe pereții localelor matriculaților. În urmăre se întâmplă că cutare țaran care, cale îndepărtată de mai mulți kilometri, dacă nu chiar din al doilea ori al treilea sat, a venit să înștiințeze vreun caz la matriculat, necunoscând orele oficioase, care și așa sunt indicate pe tăbliță numai ungurește, ori neaflându-l pe matriculat acasă, ori negăsindu-l în toane bune, pentru ca să-și arate puterea cu care e investit, sub pretext că nu a venit în orele oficioase îl amână, fie pe mai târziu, fie chiar și până a doua zi. Aceste amânări sunt împreunate cu pierdere de timp și stagnarea afacerilor casnice. Ba nu arareori se întâmplă că, prin amânări de acestea, trece termenul prescris de lege de 8 zile în care e obligat să facă insinuarea și atunci e arătat ca renitent⁹ față de lege, ba chiar și pedepsit.

În urmarea celor mai sus expuse, roagă pe d-l vicecomite ca în sfera sa de activitate să lucreze ca răul să se îndrepte. Iar matriculaților să le recomande ca pe viitor să arate mai multă bunăvoință și proveniență față de popor, care și așa e destul de oropsit și amărât, iar în cazuri excepționale, care merită toată considerarea, să fie cu mai multă considerare, făcându-le partidelor îndemână de a primi înștiințările făcute, chiar și afară de orele oficiale strict luate.

Nimenea din congregațiune nu s-a ridicat întru apărarea matriculaților, semn că toții au consimțit cu cele expuse de d-l Grapini. Sigur, vicecomitele observă că nu poate constrânge matriculații ca să lucreze și afară de orele oficiale, dar printre vorbe a lăsat a se înțelege, că întrucât răul ar exista, va căuta, ca să se îndrepte¹⁰.

După d-l Domide ia cuvântul d-l preot Pamfilu Grapini tot față de preliminarul direcțiunii silvanale pe 1900 și anume la poziția 22, referitoare la clădirile ce direcțiunea intenționează a ridica în Bistrița.

S-a preliminarat pe anul 1900 pentru cuartire¹¹ suma de 26.500 fl. v. a.¹² și că palatul direcțiunii, după cum din concursul publicat pentru facerea planului s-a putut convinge, va costa 150.000 fl.

Ca membru al comisiunii silvanale de 8 și ca reprezentant trimis al comunelor, iar azi tot ca reprezentant ales de comune în această congregațiune, am datorința – zice părintele Grapini – de a desluși pe cei neorientați în cauza din chestiune, spre a se convinge orișicine că nu din răutate ori răzbunare, ci din punct de vedere a bunei economii vorbesc.

Nu voi aminti de spesele pentru administrație, pe 1899 de aproape 90.000, nici de dări și alte competențe după păduri de mai 16.000, nici de spesele regulării de posesiuni între comune și privați de 15.540 și care de mai 10 ani din an în an crescând se tot fac și regularea posesiunilor tot nu-i gata. Și nici de zeci de mii de florini spesate pentru clădiri pompoase și comode pentru amployații silvanali făcute până acum. Amintesc numai chestiunea proiectatei clădiri pentru direcțiunea silvanală în Bistrița cu suma de 150.000.

Îți stă mintea în loc și un cutremur te cuprinde când numai gândești la sumele considerabile ce poporul grăniceresc din cele 44 comune a fostului district năsăudean le-a dat până acum pentru aceste păduri.

Datorința noastră este de a lucra pentru ca comunele să aibă din an în an cât mai mari venituri, spre a-și putea purta grelele sarcini ce le împovără. Totdeauna am consimțit la spese strict administrative și care pe fiecare an s-au urcat la sute de mii de florini. Deși la începutul acestei ere noi ni se promitea pe ce stă lumea, că nu vor trece peste suma de 50.000 fl. Cine 'mi-ar putea garanta că în negoțul care astăzi se face în pădurile noastre – ca și în alte afaceri de negoț – nu va interveni o stagnare și atunci într-o bună dimineață numai ce ne vom trezi, că această direcțiune, care cu atâta dărnicie știe astăzi compune preliminarile sale, ne va zice: „faceți, arunc pe popor și ne susțineți mai departe administrația noastră”! Pentru ca să nu ajungem atare zile, de ce să nu începem a cruța de acum?! Ori se poate numi economie rațională când, în investituri, se bagă capitale din a căror interese anuale la caz de depunere s-ar putea solvi paușalele¹³ de cuartir prescrise prin lege

– pentru amployații silvanali pe 2-3 ani. E lipsă de a se clădi acolo, unde nu se capătă cuartire.

Nu ne-am simțit competenți în comisiunea silvanală de 8, de a vota suma de 150.000 fl. Aceasta e o greutate care nu e provocată de o necesitate imperativă și nici nu am voit a da însă la comunele pe care le reprezentăm ca să ne strige că le scurtăm venitele și le îngreunăm. Am poftit ca să se asculte ele, ba am mers și până acolo, încât am recunoscut lipsa de a se clădi un edificiu corespunzător pentru biroul direcțiunii, fiind greutate de-a se muta o cancelarie cu așa afaceri în tot anul din un loc în altul și în aceea să aibă locuință și directorul, pentru că ni se spunea, că peste 80.000 fl. nu va trece prețul ei. Am poftit totodată ca mai întâi să ni se prezinte plan și preliminar de spese în comisiune, și apoi numai să ne pronunțăm în merit; în loc de asta văd astăzi că stăm în fața unui act împlinit *de nobis sine nobis*.¹⁴

Face propunerea: suma de 26.500 fl. susceptă¹⁵ pe 1900 în preliminarul de spese al pădurilor sub pct. 22 să se susțină în buget, dar numai cu condițiunea ca să fie întrebuințată în scopul clădirii edificiului pentru direcțiunea silvanală și cuartir directorului, dar nu ca tangentă căzătoare și pentru clădirea și celorlalte edificii pe care direcțiunea proiectase de a se ridica. Iar încât privește spesele clădirii din vorbă să nu treacă peste suma de 80.000, după cum se contemplant mai înainte în ședințele comisiunii silvanale de 8 și apoi să ni se prezinte mai înainte planul și devizul de spese și numai după aceea să ne pronunțăm în merit.

Se alătură la părerea comisiunii permanente, care a fost și părerea comisiunii silvanale de 8, a cărui punct de vedere l-a apărât.

Pusă la vot și această propunere deodată cu a d-lui Domide a reușit cu majoritate covârșitoare.

Sper că direcțiunea silvanală, care pune la cale astfel de lucruri, va trage din cele întâmplare învățături. Să se știe că, comunele interesate își vor ști apăra interesele lor prin orice mijloace legale și numai forței majore își vor pleca capul.

De aici încolo lucrul a mers neted în congregațiune, pertractându-se programul până la sfârșit.

Note:

1. Funcționari, slujbași.
2. Dependenți.
3. Condoleanță.
4. Absentat.
5. Tratează.
6. A se îndoi, a sta (a pune) la îndoială.
7. Demnitari, înalți funcționari.
8. Care se întâmplă.
9. Nesupus, recalcitrant, încăpățânat.
10. *Tribuna*, Sibiu, anul XVI, 1899, nr. 88, p. 350.
11. Locuințe.
12. Fl. v. a. = florini valută austriacă.
13. Forfetar, global.
14. Despre noi nu se discută în lipsa noastră.
15. Propusă.

Din *Tribuna*, Sibiu, anul XVI, 1899, nr. 91, p. 362.

A consemnat **Alexandru DĂRABAN**

Grozăvii din trecutul județului Bistrița-Năsăud

Selecție de Valer POP

În revista *Arhiva Someșană* din anii 1924-1926, Virgil Șotropa a publicat o serie de articole cu titlul „Războaie din trecut”, unde consemnează principalele evenimente din trecutul județului nostru petrecute între anii 1640 și 1850. Am selectat pentru dumneavoastră câteva evenimente sau anunțuri cu caracter tragic.

18 iulie 1641 – Patru zile neîntrerupt a curs o ploaie torențială, cauzând mari pagube în întreg Ardealul. Bistrița a suferit greu. Mai mulți călători dinspre Rodna s-au nefericit. Dumitrenilor li s-au înecat multe vite.

25 iulie 1642 – Ploi mari urmate de inundații. Comisarii principelui transilvan, trimiși în munți spre a stabili cu moldovenii limitele, sunt nevoiți să se întoarcă până vor mai scădea apele. Doi rodneni, care duceau cereale, s-au înecat cu cai cu tot în Someș.

1643 – Întreg anul au suferit oamenii de mare ger și de viscole însoțite de grindină. Oamenii se nutreau cu mare greu și n-aveau ce aduce nici din ținuturile învecinate.

12 ianuarie 1651 – În satele din jurul Bistriței, al Becleanului și Dejului au fost mari inundații. În Valea Someșului au început să se surpe dealuri, nimicind drumurile. Între Telciu și Năsăud, spre Bichigiu și pe Someș în sus până la Sângeorz, circulația a fost lung timp întreruptă. Mai ales pe teritoriul Telciului s-au cauzat mari pagube; un păstor s-a scufundat și a pierit într-o mlaștină.

1652 – Gavril Laslo din Șieul Maramureșului a fost pedepsit cu răstignire pe furci, pentru că a comis furt în casa parohială din Năsăud.

20 decembrie 1717 – Todor al lui Iacob din Bârgău, iobagul contelui Nicolae Bethlen, e tăiat cu sabia și frânt cu roata, pentru că înainte cu 10 ani a omorât pe un evreu pe Măgura Calului.

Martie 1719 – Pe ulițele Bistriței s-au văzut fugind potârniche. În întreaga țară e mare scumpete și foamete; grâul, ovăzul și fânul abia se pot cumpăra cu galbeni. Domnește secetă cumplită. Mulți oameni se hrănesc cu măciniș de coceni și tulei, cu boabe de măceș, și mâncau chiar și ciori, coțofene, pisici și carnea vitelor pierite.

11 septembrie 1722 – În comuna Rebrîșoara grindina a cauzat pagube enorme. Sătenii roagă să fie scutiți de plățirea dărilor și să li se permită adunarea de ofrande.

10 noiembrie 1724 – Michael Weber din Târbuiu raportează că cu ocazia invaziei tătărești din 1717 li s-au nimicit sătenilor toate scrisorile și cărțile păstrate în biserică.

14 august 1742 – În Salva au murit subit de ciumă câțiva oameni. În Năsăud sunt 13 morți și 15 bolnavi. Indivizii care merg la moara de lângă Someș, aparținătoare rebrîșorenilor, și la care macină și sașii din Dumitra, sunt de pus sub carantină. Sosesc din toate satele știri îngrozitoare. În Zagra se îngroapă morții noaptea în taină.

6 octombrie 1750 – Colonelul comandant al garnizoanei Bistrița ordonă ca nimeni din districte să nu cuteze a trece granița peste „șanțurile” Rodnei (azi Șanț); cel ce nu va asculta la strigătul gărzii, va fi împușcat.

29 martie 1756 – Se pedepsesc cu câte 6 bețe românii care, locuind în sate săsești, nu țin sărbătorile acestora. În zadar spun românii că ei nu pot ține două rânduri de sărbători; li se răspunde că sașii sunt domni, iar ei sunt jeleri și slugi.

21 aprilie 1758 – Magistratul orașului Bistrița adunat în număr complet dezbate asupra măsurilor grabnice de luat după îngrozitorul foc care a bântuit în oraș în 18 aprilie. Au ars 143 de case cu dependințe și anume: o parte din ulița nouă de jos (Niedere Neue Gasse), alta din latura stângă a uliței spitalului (Spitalgasse), întreagă latura dreaptă a uliței spitalului până dincolo de „gălete” (Kornmarkt), o parte din ulița pungarilor (Beutlergasse), în întregime ulițele Elisabeta și Cetatea (Elisabeth- und- Burggasse). Au mai ars și biserica Piariștilor, locuințele starețului și călugărilor precum și spitalul. Magistratul hotărăște să se facă toate demersurile și preparativele pentru re-lădirea orașului și să se interzică construcțiile din lemn. Scurt timp după aceasta și în satul săsesc Dumitra, 31 de case au fost nimicite de foc iscat din trăsnet.

24 noiembrie 1758 – Femeia Irina lui Tiron din Vărarea (azi Nepos) după multe bătăi și torturi

mărturisește că și-a omorât fătul nou-născut. E osândită să fie tăiată cu securea.

23 februarie 1759 – Săsoaica numită Graegerin acuzată că ar fi autoarea mai multor incendii, după ce suferă mari torturi, e arsă de vie în mijlocul pieței orașului Bistrița.

27 octombrie 1759 – Directorul Laurențiu Hopp de la oficial de carantină din Bârgău raportează că în Moldova și Muntenia a izbucnit ciuma, deci să se tragă cordon de apărare și în Munții Rodnei. Locuitorul Todor Fansulă din Zagra, voind să treacă pe furiș granița fără de a se supune carantinei, a fost prins și trimis magistratului care-l ține 14 zile în fiare.

12 aprilie 1760 – Conform ordonanței guverniale, în comunele Leșu, Ilva, Rodna, Telciu, apoi între Petriș și Uifalău și la Dumitrița să se pună pe stâlpi table negre cu inscripția în limba germană, maghiară și valahă, că cel ce vine din Moldova și Muntenia pe căi oprite va fi spânzurat în imediata vecinătate a tablelor.

2 ianuarie 1761 – Primarul împărtășește senatului orașenesc că în districtul românesc, și mai cu seamă în Vărarea, se află mulți săteni care călăuzesc pe călătorii din Ardeal spre Moldova. Aceia conform legii toți ar trebui să fie spânzurați.

10 august 1762 – Asupra comunelor Năsăud și Rebrîșoara s-a dezlănțuit o mare furtună. Potopul a nimicit multe case și grădini; s-au înecat mai mulți oameni.

1813 – Mare foc în Năsăud. La edificiile erariale s-au cauzat mari pagube. Au ars 21 case între care și casa vicarială.

1815 – În Feldru au ars, în 20 februarie, 32 de case. Focul s-a iscat în cârciumă cu prilejul unei nunți.

1849 – Arde o mare parte a Năsăudului aprins și jefuit de insurgenții maghiari. Foc, jaf și atrocități comise de rebeli în diferite comune grănicerești.

1858 – Fostul vicar Anchidim Pop din Năsăud, născut în Sângeorz-Băi, a fost asasinat în noaptea de 1 decembrie 1858, pentru că a fost cel mai înverșunat adversar și a luptat împotriva înființării unei fabrici de spirt în sătucul Jidovița (Tradam) de lângă Năsăud.

Vorbe de la Șanț

Pseudo-dicționar de regionalisme.

Completare

Lucian Claudiu GRAPINI

Se scrie	Se pronunță
ce/ci	șe/și
che/chi	ce/ci
fi	șe/și (în unele cazuri); ex: fierăstrău – șerăstău; fin – șin
ghe/ghi	ge/gi (în unele cazuri); ex: gheață – geață; ghindă – gindă
ge/gi	je/ji (în unele cazuri); ex: ger – jer; ginere – jinere;
mi	mni (în unele cazuri); ex: mierță – mnierță, miros – mninos, amiază – amniaz
pi	pci/pce/ce (în unele cazuri); ex: piele – pcele; napi – napci; piedică – pcelică; piept – cept
se	să (de obicei, la terminația formei de plural); ex: vase – vasă; case – casă
și	șă/șî
vi	ji (în unele cazuri); ex: vițel – jițal; vină – jină
oa	o gutural, alungit

signal s.n. (înv.) – semnal sonor sau vizual

slătină s.f. – saramură

slăbășiune s.f. – slăbiciune; viciu, patimă; pasiune (*A-i prinde cuiva slăbășiunea* – A profita de cineva, exploatându-i viciul)

slăbgie s.f. – lipsă de energie, slăbiciune, epuizare, vlăguire

slôbod, -ă adj. – liber (*Îi slobod a întreba ceva?*)

slobozi vb. – a elibera; a da drumul la cineva sau la ceva (*Descuie ușa și slobode-l în casă!*); (*Slobode vaca pe grădină!*)

smâc s.n. – laț pentru prinderea animalelor

smîrnă adv. – nemișcat; în poziție de drepti (*Strașnic bărbat, când străgă o dată la plozi, până și socră-sa stă smîrnă.*)

smotoși vb. – a scărmana

snăhă s.f. – poftă; dorință

socăși vb. – a găti (pentru un ospăț) (*Pentru nunta asta o socășit mai bine de-o săptămână.*)

socășiță s.f. – bucătăreasă (*La nuntă, socășița străgă la găină nănașilor.*)

sodomni vb. – a se distruge, a se prăpădi (*S-o sodomnit pe-o hrăpă.*)

soji vb. – a da aluatul prin făină

solomâzdră s.f. – salamandă (*La Șanț, cu ceva vreme în urmă, mamele își îndemnau fiicele să lase o solomâzdră să le treacă peste degetele de la mâini pentru a căpăta pricepere și deprindere în orice lucru femeiesc.*)

sopón s.n. – săpun (*Sopon de haine* – Produs obținut în gospodăria proprie, prin amestecarea grăsimilor, a seului și a uleiului, topite cu sodă și lăsate la sleit, tăiat în bucăți neregulate și folosit la spălarea rufelor)

spăcmă s.f. – ață subțire din cânepă
spăre vb. – a (se) speria (*Nu mai rîncălui, că mni-i spăre băietu'.*)
spăși vb. – a regreta; a se căi
sprăhuetic, -ă adj. – aiurit; nebunatic; zvăpăiat
sprăhuî vb. – a face să cadă praf în ceva curat (*Nu mai colbui, că sprăhuiești în vidăra cu apă.*)
sprintăr, -ă adj. – jucăuș, zburdalnic; sprinten (*Un băiet sprintar/ O sărit din car,/ O pcat pe-o pcatră/ Ș-are fruntea spartă.*)
spurcă vb. – a (se) pângări, a profana; a scârnavi
spurcat, -ă adj. – (Despre oameni sau animale) rău, agresiv (*Spurcat om, are cui sămăna!*)
stalăș s.m. – dulgher
stănoágă s.f. – paravan/rudă (din lemn) ce servește la separarea cailor și a vitelor în grajd
stăvăr s.m. – om încredințat cu paza cailor pe munte, vara
stâmpără vb. – a-și potoli setea
stâmpărát, -ă adj. – (Despre lichide sau alimente) care nu este foarte rece, fiind ușor încălzit înainte de consum
stânjân s.m. – stivă de lemne pentru foc (fără dimensiuni precise) (*Am lemne pe iarnă: patru stânjâni în lem-nărie și tri sub streșăna celturilor.*)
stélniță s.f. – ploșniță
stopci vb. – a scuipa
străie s.f.pl. – haine, îmbrăcăminte
strășnic, -ă adj. – (Despre oameni) sever, necruțător; (Despre glas, sunet etc.) puternic; (Despre fapte, acțiuni) teribil, puternic
strâmtură s.f. – drum săpat artificial pe cursul apei, situat între doi versanți apropiați; Denumire locală: „Strâmtură”
strofocă vb. – a se strădui; a se agita
stropși vb. – a se răsti la cineva; a se oțări
struji vb. – a trece cu greutate printr-un loc îngust (*S-o strujât vulpea prin gard să ajiungă la pui, da' o prins-o cănele.*)
strungăș s.m. – cioban (de obicei un băiat) care îndeamnă oile să treacă prin strungă pentru a fi mulse (*Strungaș! Lasă telefonu' și dă oile, că vine tărțămanu'!*)
strúngă s.f. – trecătoare îngustă între dealuri sau munți; Denumire locală: „Strungi”
sudálmă s.f. – înjurătură
suduí vb. – a înjura (*Nu mai sudui atâta, că te-a bate Dumnezău!*)
súhă s.f. – poftă; (Despre viței sau miei se spune că sug lapte cu suhă)
sulemení vb. – a (se) farda
susitór s.n. – băț de lemn, gros și neted, folosit la întinderea foii de aluat (*Târziu în noapte, ajunge bărbatul acasă mort de beat. Soția l-a slobozit înăuntru, având sucitorul în mână dreaptă. Soțul: – Vai, tu, muiere, încă mai întinzî turte cu știușitorul, n-ai gătat?!*)
șáică s.f. – gamelă (– *Bunule, din șaică de asta mâncai dumneata când erai în război? – Da, da-n a me erau numa' o bucată de pită tare ș-on nap șiert/fiert.*)
șaitău s.n. – menghină; banc de tâmplărie (*Zdrahonu' aiesta m-o strâns în brață cantr-on șaitău.*)
șâreșă s.f.pl. – cireșe (– *Așa-i de facmană mama, c-o făcut compot de șâreșă și sirup de jășâne.*)

șcárfă s.f. – coastă/pantă abruptă
șelui vb. – a (se) înșela (*Magazonerul aiesta șeluieste la cântari.*)
șerpeli vb. – a vorbi pronunțând defectuos unele con-soane
șeterăș s.m. – persoană care cântă la vioară (*Fain mai zișe/zăce șeterașu, da' mai fain jioacă nănașu'.*)
șfung s.n. – elan; impuls (*La școală, învățătoarea întreabă elevii: – Copii, ce este elanul? Unul răspunde: – Elanul este ca un fel de șfung.*)
șierăstău s.n. – fierăstrău
șierăstăuăș s.n. – fierăstrău mic, care se ține doar într-o mână
șiont s.n. – ciolan; os
șiopocări vb. – a lucra ceva prin curte cu unelte mici
șiopócuri s.n.pl. – ansamblu de unelte de mici dimensiuni, care pot fi transportate într-o trăistuță (securice, ciocan, fierăstrău mic, piatră pentru ascuțit etc.)
șiorováială s.f. – gâlceavă
șipcă s.f. – dantelă
șir s.n. – zeamă de mămligă (*Dacă vrei să margă câinii după oi, dă-le și șir, nu numa' zăr.*)
știúmpav, -ă adj. – (Mai ales despre animale) șchiop, cu picioarele bolnave
știunjitură s.f. – loc sau fâneață înconjurată de pădure uscată; Denumire locală: „Ciungitură”
știuntă vb. – a (se) opri, a înceta; a (se) împuțina (*O săptămână nu s-o știuntat ploaia.*)
șiușică s.f. – surcea; așchie (*Du-te și adă niște știurșele să aprind focu'.*)
șiușulúg s.m. – sul (de mizerie, de scame etc.)
șláidăr s.n. – întăritură la mal realizată din bușteni; dig
șláier s.n. – voal de mireasă (Când îi ia șlaierul de pe cap și-i pune năframa, mireasa devine nevastă.)
șnaps s.n. – conținutul unui pahar (mic) de țuică (*La făgădău: Mai dă-mi un șnaps, ș-apo' oi mere câtă casă.*)
șontoróg, -óagă adj. – șchiop; neputincios
șoš s.n. – bărnă groasă, pătrată, tăiată și făuită cu fierăstrăul mecanic, folosită (pe verticală) în construcții
șošoti vb. – a șopti
șpațiri vb. – a (se) plimba
șperlă s.f. – praf; pulbere (*S-o răsturnat cu tractoru' pe-o hrapă. Tăt șperlă s-o făcut.*)
șpésă s.f.pl. – cheltuieli
șpílvac s.n. – bară de lemn de aproximativ un metru, folosită la plugurile cu oiște, fiind așezată transversal pe aceasta, aproape de vârf, și prinsă la capete de hamurile cailor cu ajutorul verigilor
șpițerie s.f. (inv.) – farmacie
șpon s.n. – butuc tăiat la o anumită dimensiune din care se face dranița/șindrila
șprángă s.f. – cablu metalic/funie groasă folosit/folosită la tractarea unui vehicul, a unui obiect masiv (În pădure, lemnele, unul sau mai multe, sunt legate și trase de tractoarele articulate cu ajutorul șprăngilor.)
șpránță s.f. – femeie imorală
șprițui vb. – a stropi pereții cu apă înaintea tencuirii; a tencui
șpúri, -reáucă s.m. și f. – copil din flori
ștángă s.f. – bară lungă și groasă de fier; rangă
șteágă s.f. – bucată de lemn folosită la încărcarea mine-reului în vagonet în mină

știob s.n. – vas de lemn, cu un singur mâner, în care se duc lăturile la porci
știop, -ôapă adj. – schiop
știop-râu s.m.sing. – (Despre animale) boală cu etiologie bacteriană diversă, ce afectează unghiile animalelor, în special ale oilor sau caprelor, ținute în condiții de umiditate sau noroi
știriși vb. – a căuta (cu șiretenie) să afle ceva; a iscodi; a (se) informa (*Știrișește pe unde apucă, apoi bârfește pe laiță-n drum.*)
știubéi s.n. – vas scobit într-un trunchi de copac folosit ca ghizd pentru o fântâniță
știucătură s.f. – fiecare bârnă tăiată cu fierăstrăul mecanic, folosită (pe orizontală) la realizarea pereților unei construcții
ștoărfă s.f. – femeie desfrânată, imorală
ștraif s.n. – car cu roți de cauciuc (*Mai am de mârș două ștraifuri de fân și mni podu' plin.*)
ștraivéc s.n. – loc mlăștinos pe drumul forestier podit de-a latul cu lobde (bușteni crepați în două)
ștreăfă s.f. – urmă, dungă (*De la atâta somn are ștrefe pe obraz.*)
șturlubătic, -ă adj. – nebunatic, zăpăcit, zvăpăiat, neastâmpărat
șuba adv. – prin alunecare (*A merge șuba – A patina*)
șuierătură s.f. – fluierătură
șumeni vb. – a se îmbăta (*Atâta s-o șumenit de tare, că o intrat în altă casă.*)
șurlui vb. – a spăla ceva (podeaua) cu peria
șustă s.f. – afacere mică; întâlnire amoroasă (*– Vii desără la on gais? – Nu pot, că am o șustă.*)
șuștăr s.n. – vas folosit în vechime la mulsul vacilor
șuștăr s.m. – cizmar, pantofar
taîn s.n. – rație de alimente; porție de mâncare; porție de nutreț
tăler s.m. – monedă imperială de argint adaptată pentru prindere într-un șirag (*Femeile și fetele de demult purtau taleri la grumaz.*)
tămbă s.f. – remorcă închisă, cu ușă și ferestre, trasă de un vehicul, destinată transportului de persoane (muncitori forestieri)
târniță s.f. – șa pentru călărie; șa montană (*– Ai câni buni la oi? – Buni! Ursu' venea de pe tarniță, iar ei băteau cătră pădure...);* Denumire locală: „Tarnița cu spini”
tăroste s.f. – pereche ce însoțește și ajută nașii la cununie
tăgăși vb. – a (se) păcăli
tămădui vb. – a (se) vindeca
tămbălău s.n. – petrecere gălăgioasă, turbulentă; gălăgie mare
tântălău adj. – prostănac; bleg
tăpșui vb. – a netezi; a nivela
tărăgăna vb. – a trage de timp, a zăbovi
tărcăt, -ă adj. – vârgat; pestriț
tărjă interj. – îndemn adresat caprelor pentru a intra prin strungă, la muls
tărlă s.f. – stână; locul unde a fost instalată stâna cu toate construcțiile ei
târn s.n. – mătură mare de nuiele folosită în curte, în șură și grajd (*Draga mamei, vezi că te strângă ocolu', lasă mobilu', ia târnul' de codă și vezi șe vre.*)

târnăț s.n. – prispă închisă cu scândură; cerdac
târnuî vb. – a se așeza (*Vai, fain te-ai târnuî la ferească, că nu mai văd nimnic pe drum de tine.*)
târș s.m. – copac mic, nedezvoltat; arbust
târșală s.f. – rușine, jenă; teamă (*Nu i-o fost târșală să-ți între în casă și să te ieie la rost?*)
târși vb. – (Despre oameni) a se așeza unde nu este dorit sau într-o poziție care încurcă pe alții (*S-o târșat to-ma/tocmai dinainte, alături cu domnii.*)
te interj. – cuvânt folosit pentru alungarea câinilor; forma te-te-te, acompaniată de o voce caldă, binevoitoare, are rol de chemare
teără s.f. – urzeală
teasc s.n. – piatră lată și mare care se așază în butoiul cu varză pentru a nu permite ridicarea acesteia la suprafață
tehúi adj. – năucit, zăpăcit, buimac
teleagă s.f. – remorcă (*Nu te mai țane teleagă după mine.*)
teleléu adv. – fără rost (a umbla teleleu)
temeneă s.f. – închinăciune (*A face temenele – A arăta slugărnice*)
temeni vb. – a se ploconi; a se închina
terfeloaje s.f.pl. – cărți vechi, rupte și murdare
ticăzuî vb. – a face curățenie; a aranja (*Îi harnica lumii, ticăzuiește tăta zăua!*)
tíndă s.f. – încăpere situată la intrarea în casă
tioc s.n. – toc din tablă în care se poartă cutea pentru ascuțit coasa, are gaică spre a putea fi prins la cureaua din pantaloni
tocmălă s.f. – înțelegere; învoială; contract
tocmí vb. – a ajunge la o înțelegere; a (se) târgui; a (se) angaja să facă o muncă
tomní vb. – a repara; a pune lucrurile în ordine; a se așeza (*– Bărbate, tomnit-ai portița? – C-apoi altă treabă n-am avut!)*
toporăște s.f. – coadă de topor (*A pune în toporăște – Expresie folosită pentru a descrie un lucru sau o situație pusă la punct, aranjată bine*)
tóși s.m.pl. – (Despre animale) sfârcuri
toșmăji s.n.pl. – tăiței de casă (*Zama de toșmaji numa' cât te spală la rânză.*)
trăgân s.n. – abces; tumefacție (*Adă unsoarea neagră din badocu' di pe stălajă ca să dau capra pe trăgân.*)
trăgână vb. – a doini; a cânta cu jale; a zăbovi
trăncăni vb. – a vorbi mult; a-și bate gura fără rost
trebăluî vb. – a lucra; a face ceva prin bătătură
tricolíși s.m. – duh rău; copil neastâmpărat (*La școală, învățătoarea îi spune unei mame: – Aveți un copil așa de cuminte și de ascultător. – Oare cum, că acasă-i ca on tricolíși.*)
trioacă s.f. – vas realizat dintr-un lemn lung și gros în care se pune mâncarea la porci
tromboní vb. – a duce cu vorba
tronf s.n. – carte de joc cea mai valoroasă
tuluoaie interj. – exclamație care exprimă spaimă, mirare, supărare etc.
túma adv. – tocmai (*Am fost după afine tuma dincolo de Ineu.*)
tuplică vb. – a se piti, a se ascunde; a se apleca (*În zmeuriș: – De vine ursu', șe/ce să fac? – Te tupliși dup-on huși și tași ca cicicu'.*)
túriște s.f. – loc unde se dă mâncare oilor iarna (*Luați amândoi câte-o lopată și curățați turiștea de omăt.*)

țaignis s.n. (înv.) – adeverință medicală (*Îmi scot țaignis și-l dau în leje/judecată.*)

țândură s.f. – bucată subțire și lungă care sare dintr-un lemn; așchie; (*A-i sări țandura* – A se enerva)

țapinár s.m. – muncitor care lucrează în pădure cu țapinul

țadúlă s.f. – act; înscris oficial (*În pandemie: – Aveți ordin de deplasare? – Domnu' jăndar, trebe țadulă și când mă duc cu forgonu' de gunoi?*)

țâmburúc s.n. – obiect mic (de regulă rotund)

țâmburúș s.n. – vezi țâmburuc

țâment s.n.sing. – ciment

țâncúșă s.f. – ic (rangă scurtă) din metal folosit de mineri la desprinderea pietrei

țângăluí vb. – a emite sunete de clopoțel

țără adv. – puțin, oleacă

țelăr s.n. – țelină

țífraș, -ă adj. – (Despre oameni) îmbrăcat frumos; mândru (*Bunu-to o mărș în sat atâta de țífraș de parică-i un holtei, nu un moșneag.*)

țircusí vb. – a se face de râs

țitrón s.n. – lămâi; (*Măr de țitrón* – Lămâie)

țitronádă s.f. – limonadă

țoápă s.f. – femeie cu apucături urâte; fetiță care sare mult

țucá vb. – a săruta (*Pune mâna pe-o carte, draga mării, că de țucat ti-i țuca după măritiș.*)

țug s.n. – curent de aer (*Incide ferestile, că traje/trage tare țugu.*)

țurúc interj. – îndemn adresat cailor să dea în spate

ujínă s.f. – gustare servită între mese (mai mult în timpul lucrului la câmp)

ulicárniț, -ă adj. – (Despre oameni) care se plimbă mult, care nu stă pe acasă

uncéș s.m. – unchi

undá vb. – a fierbe până începe apa să clocotească; a da un clocot (*– Măriucă, undatu-ț-ai fansulele? – Dară că da.*)

únje vb. – a zugrăvi; a întinde un aliment moale (unt, untură, dulceată etc.) pe o felie de pâine (*– Mamă, unje-mi o pită cu unsore. – Tu ești țapăn, nu poți?!*)

urdiná vb. – a merge pe același drum în mod repetat; a umbla des pe același loc pentru un scop anume (*Io am urdinat bugăt în Suhard în vara asta. De-amu meri numa' tu.*)

urzoáie s.f. – urzitoare (obiect)

vacs s.n. – cremă de ghete; lucru de nimic, neimportant

valdínă s.f. – femeie care se plimbă mult, nu stă locului

vandralău s.m. – vagabond; drumeț

várda interj. – atenție!, ia seama!, ferește-te!; cuvânt (strigat) prin care butinarii (muncitorii forestieri) sunt atenționați să se ferească din calea buștenilor corhăniți (împinși cu țapinele) la vale (*Varda la părău* – Atenție la părău)

vásárvag s.n. – boloboc (*Așa de drept i-o făcut păretele, de nu vezi bula din vásárvag.*)

văcăluí vb. – a tencui

văcsuí vb. – a da încălțăminte cu vacs, a lustrui

văcuí vb. – a petrece mult timp într-un loc izolat

vădâncă s.f. – văduvă (*Secure de vădâncă* – Topor neascuțit, bont; face referire la viața grea a unei văduve)

vără vb. – a sta de primăvara-târziu până toamna cu animalele la munte pentru pășunat

vântuí vb. – (Despre vânt) a bate cu putere

vântuíť, -ă adj. – bătut de vânt (*Vai, da' une v-ați coafat cu părú' așa-ntro parte, de gânești că sânteți vântuite?*)

vártelniță s.f. – dispozitiv de lemn folosit la depănarea firului (*Stăi în loc, nu mai roti vârtelnița, că-mi rumpci/rupi șirele/firele.*)

vártós, -óasă adj., adv. – (Despre materii) solid, dens; (Despre acțiuni) energic, cu putere (*Mestecă mai vartos în șeaon ca să iasă coleșa bună.*)

vâzdoágă s.f. – (Botanic) crăiță

verș s.n. – bocet în versuri (*La înmormântarea soțului: De bocit mă voi boci,/ Numa' dacă mni-a vini./ De cântat mă voi cânta,/ Numa' dacă m-oi peișca.*)

viderós, -óasă adj. – arătos; vizibil; care iese în evidență

vintriș adv. – de-a curmezișul (*Dejeaba te pui tu vintriș, că tot cum vreu io fac.*)

višta interj. – cuvânt cu care se îndeamnă caii înhămați la car/forgon s-o ia la stânga; (Despre oameni) nebun, nonconformist

vrencălúťă s.f. – femeie subțirică; femeie ageră, sprintenă

zapís s.n. (înv.) – act oficial, document, dovadă

zábăjí vb. – a întârzia (*Nu mai zăbăji, că ne prinde amniaza neduși la fân!*)

zálúd, -ă adj. – nebun, țicnit; zăpăcit; naiv; nepriceput (*Fișior fain și bun, da-i cam zálud!*)

zápódie s.f. – suprafață sau fâneată plană, aflată în apropierea unui vârf montan; Denumire locală: „Zăpodie”

zbântuí vb. – a se zbengui; a trage unul de altul (în joacă)

zbgíși vb. – a se usca pe deasupra; a se zvânta (*Nu o apucat să se zbgíșească bine iarba, că o plouat-o iară.*)

zdrahón s.m. – bărbat înalt, bine făcut și puternic

zgáibă s.f. – rană infectată

zgái vb. – a se uita insistent; a se schimonosi (*La șe/ce te zgâiești, domnișorule? Nu ai mai văzut jițul cu căpuțan?*)

zgrábúňť s.m. – cocoloș; grăunte de gheață; bucată mare de sare în stare naturală (*La stână, baciul către unul dintre sâmbrașii veniți după brânză: – Ai adus zgrábunť de sare? Sâmbrașul, om hâtru: – Nu, că oile mele nu încap de alealalte la lins sare.*)

zoáie s.f.pl. – apă murdară rezultată în urma spălării rufelor cu săpun și leșie

zoiós, -óasă adj. – murdar; cu pete de grăsime

zolí vb. – a spăla rufele prin frecarea lor în mâini (*Nu le mai zoli atâta că li rumpe!*)

zurái vb. – (Despre ceasuri) a suna (*Și-o pus șeasul/ceasul să zurăie la patru dimineața.*)

zurgălău s.m. – clopoțel mic, rotund, cu găuri, care are o bilă înăuntru; zurgălăii se folosesc cu precădere pentru a decora harnașamentul cailor, steagurile colăcarilor și plugușoarele copiilor.

zurgălău s.m. – vezi zurgălău

zurgăluí vb. – a emite sunete de clopoțel (*De Anul Nou se aud plugușoarele cum zurgăluiesc pe drum.*)

zvâc s.n. – impuls (*Hai mai iute cu porșoru', să n-aibă de-ți dat tată-to vreon zvâc.*)

zvârdăcă s.f. – vezi zăvârdacă

zvârcolí vb. – a se zvârcoli; a se răsuci

EpigRebus (8)

ORIZONTAL:

1) Poți s-ajungi așa, din vina
Unui zeu micuț la stat,
Sau se-ntâmplă din pricina
Unui... cauciuc crăpat! (V.V.)

– E închis la mină,
Plânge și suspină,
Iar de supărare,
Ce să facă?... Sare! (V.V.)

2) Spovedanie finală
Despre tot ce am greșit,
Pusă pe o foaie goală,
Când povestea s-a sfârșit. (V.V.)

– Iute e amestecat,
Spre priveliști te trimite
Și-n final, neapărat,
Îl găsești pe... dibuite! (V.V.)

3) Om ce timpul și-l petrece
Cu un aer ocupat,
Până când, la ora zece,
Se deschide crâșma-n sat. (V.V.)

4) Cam dulce cum îl știm, de fel
Și sclipitor precum o stea,
E-un tip de zahăr, mărunțel,
Ce te servește cu cafea. (N.B.)

– Cunoscut ca om brutal
Încă din antichitate,
Are mușchii de metal
Și puteri nelimitate. (N.B.)

5) La sosire sau plecare,
Prin orașe sau prin sate,
Este un sistem în care,
Treaba merge ca pe roate. (N.B.)

– Cu scenetele ilare
Și umorul eficace,
Este actorușul care
Spune multe și când tace. (N.B.)

6) Definiți în mod concret,
Tari la muncă și voinici,
Sunt în marele Tibet,
Niște bivoli, dar mai mici. (N.B.)

– Matematic mi se pare,
Că-i un zero mai mereu,
Gol și fără de valoare,
Cum ades e cardul meu. (N.B.)

7) Soața mi-a administrat
Un „medicament” bizar,
Pentru că m-am tulburat
...bipolar. (G.C.)

– Intră, zi de zi, o droaie,
Însă faptu-i cam ciudat:
După ore-ntregi, din baie
Nimeni n-a ieșit curat. (G.C.)

8) Poți să-l recunoști adept
Pentru ceata sfinților
Sau ca termen de respect
Destinat părinților. (G.C.)

9) Nu-i și n-a fost șef de trib,
Cronicar sau simplu scrib,
Dacă-l vezi, din când în când,
Știi că-i indian... de rând. (G.C.)

– Dacă ești isteț,
Mergi la ei că pot
Să îți sufle tot
Ce ai mai de preț. (G.C.)

10) Am un patru la engleză
C-am uitat, precum o tută,
O echipă londoneză
Care-i foarte cunoscută. (G.C.)

– Măreț precum soarele-n zori,
Ce-n jur risipește lumina,
Fiindcă-i cu fruntea la nori...
La nas nu-i ajungi cu prăjina! (D.V.)

VERTICAL:

1) Se poartă artificial,
Când repezit și când domol,
Ba idiot, ba genial,
De parcă ar juca un rol! (D.V.)

2) E un limbaj ce-ți dă fiori,
Sfidând flagrant inteligența,
Ce-i folosit de infractori,
Că să-ți adoarmă vigilența. (D.V.)

– Un surugiu aerian,
Ce printre nori hălăduiește
Și nu înjură grosolan,
Dar dacă e nervos trăsnește! (D.V.)

3) Se întâmplă, nota bene,
Când golești paharele
Și apoi îți este lene
Să-ți ridici picioarele. (G.P.I.)

4) Într-o zonă nu prea largă,
Încă protejați de zei,
Mai nechează și aleargă
Caii liberi, fără șei. (G.P.I.)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
2									
3									
4									
5									
6									
7									
8									
9									
10									

– Rocă dură, uniformă,
Ce se sparge-n bucățele
Pentru opere de artă...
Ca șiraguri de mărgel. (G.P.I.)

5) O hârtie mică, mare -
Sunt din astea cu toptanul -
S-o prezinți în cazul care
O solicită organul. (G.P.I.)

– Fără zgomot, nici că-i pasă,
Trece timpul, însă scurmă
Pe obraji-n care lasă
Câte-o nedorită urmă. (G.P.I.)

6) Verbu-acest te lasă mut
Și înseamnă, cum ar fi:
A surprinde-n mod plăcut,
Vasăzică, a vrăji. (J.N.)

– Într-un text de Păstori,
E un tip ca vai de el,
Ce venea pe drum, nebun,
Cu un tun, iar dânsul, tun. (J.N.)

7) Să ajungă hăt departe,
Unii-nvață multă carte,
Drept urmare, mult școliți,
Lumea zice că-s... „citiți”. (J.N.)

– Alegând-o pe frumoasa
Tânără și iubitoare,
Cine este omul care
Se cunună cu mireasa? (J.N.)

8) Moment ce vine din senin
Atunci când te aștepți puțin;
Un fel de soacră ce-i adusă
Exact când nu e masa pusă. (F.R.)

9) Vorbind acuma de vigoare,
Nu este foarte rezistent,
Sau poate fi ceva pe care
E clar că nu se pune-accent. (F.R.)

– O fuziune, o strânsoare
Făcută ca împerechere
Sau poate fi o adunare
Ce te ridică la putere. (F.R.)

10) Toată lumea cred că știe
Că-i un fel de apă vie,
Sau, oleacă mai banal,
Prima treaptă la seral! (F.R.)

– De-l privești din depărtare
Zici că este de valoare,
Când de fapt a fost spoit
Până s-a îngălbenit. (F.R.)

Încrucișare:

Ștefan CIOCIANU

Definiții:

Nicolae BUNDURI, Ștefan CIOCIANU, Grigore COTUL, Petru-Ioan GÂRDA, Janet NICĂ, Florin ROTARU, David VALENTIN, Viorel VRÂNCEANU.

Dezlegarea careului EPIGREBUS (7)

din nr. 16 al revistei:

FEMEIE, APĂ, ROADE, STAL,
ÎNJURĂTURĂ, S, OCINA, IL,
CURĂ, UNIAT, ANI, UMAN, A,
IȚARI, FOI, AȚĂȚĂTOARE,
PĂTAT, UMĂR, TRESĂLTĂRI.

Portret de
Florin Gabriel Călin

Grigore Cotul

Definiții în rime

OM

În anale n-au trecut
Cu exactitate data,
Însă-i clar c-a apărut
Când a năpărlit primata.

ARIETĂ

Chiar de-i acompaniată
De orchestră, dirijor,
Asta poate fi cântată
Și de unul amator.

FIRAVĂ

N-au de unde s-o cunoască,
Însă toată lumea spune
C-ar avea o slăbiciune...
Omenească.

ATĂ

Faptu-i cunoscut
(N-o să vi-l descriu!):
Merge la cusut,
Uneori... pe viu!

AS

Deși-i recunoscut,
Puterea nu-și împarte,
Fiind de toți știut,
Neîntrecut la carte.

TĂBĂCARI

Nu sunt mulți (așa se zice!),
Dar e clar c-au studiat,
Și-s în stare să aplice
Tratamentul cutanat.

STRIGĂTURI

Sunt cuvinte care dor,
Intonate cu putere,
Regăsite în folclor,
Auzite... la durere.

ARTĂ

Peste tot, în lumea mare,
Oamenii – cu miile –
Sunt atrași de una care
Umple galeriile.

IRISURI

În perechi și pe culori,
Pentru oameni – o avere:
Sunt o specie de flori
Răsărite... la vedere.

IRIȘI

Am văzut-o pe vecină
Încântată – pe cuvânt! –
Că-și aduce în grădină
Niște stânjeni de pământ.

ALEA

O expresie-n latină,
Cum începe – spun onest –
Nu mai știu, dar se termină
... „iacta est!”

INȘI

Dac-ar fi să te decizi
Să-i descrii destul de bine,
Poți să spui că-s indivizi
Scriși cu litere puține.

BAL

Nu-i un joc remunerat,
Nici... diurnă,
Dar e foarte practicat
În nocturnă.

PCR

Dacă judecăm un pic
Cine-s șefi sau camarazi,
E un fel de străbunic
Al partidelor de azi.

MĂTURĂ

Mă ceartă-n plină stradă
Nevasta, cu nesăț,
Că omul de zăpadă
I-ar fi furat un... braț.

MIZĂ

Chiar de la-nceput, firește,
Calculează fiecare,
Iar apoi se stabilește
Cota de participare.

IN

Sunt un fir de floare-albastră
Răsucit și, prin lovire,
Vin în fața dumneavoastră,
Scos din fire!

GĂTIT

Eu atâta am de zis:
Asta este o lucrare,
Care, pentru fiecare,
E făcută cu... dichis!

LOTO

Jocul ăsta, de noroc,
Unora le-aduce vile,
Pentru alții-i doar un joc,
Ce învâрте niște bile.

AC

O să-l dau în urmărire,
Începând de astăzi pân'
Cineva, mai slab din fire,
O să-l caute și-n fân!

NĂTÂNGĂ

Îndărătnică – pot spune –
Și-s convins că nu greșesc:
Tipa-i fără rațiune,
Că se poartă nefiresc!

EȘARFE

Pun femeile-n lumină,
Dau un aer visător,
De-s lăsate să se țină
Strâns pe lângă gâtul lor.

PAS

Fie mic sau de-anvergură,
Chiar de pare... fapt divers,
Reprezintă o măsură
Pentru bunul nostru mers.

LA

E un fel de îndreptar
Și, să-l scoți în evidență,
Poți să spui că este clar
...în esență!

Dezlegarea careului din nr. 16 al revistei

TOT PE DRUM...

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	I	N	V	E	S	T	I	T	E	
2	T	A	L	P	I		N	A	R	A
3	I	N	A	I	N	T	A		E	D
4	N	A	S	T	E		U	R	S	A
5	E	S	T	A	C	A	D	A		P
6	R		A	F	U	R	I	S	I	T
7	A	U	R		R	E	B	E	L	A
8	N	D		L	I	N	I		O	B
9	T		D	E	S	E	L	A	T	I
10	E	F	O	R	T		A	G	I	L

SUDOKU

Sursa: <https://sudokukingdom.com/>

6				4		5	2	
1	4				5			
	2			3				1
				9				5
3	7	4						2
		9			6	4		
2				1		7	5	
		8	5				1	9
	5	1	3					

	8						7	4
6			2					9
	4		1	5				
				4	1			3
		9					1	
	7	4		9			8	
		6	5					
3					2		9	
4					3	7		5

Selecție de **Valer POP**

Rebus

VIOARA ÎNTÂI

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
2										
3										
4										
5										
6										
7										
8										
9										
10										
11										

ORIZONTAL: 1) I-AUZI: BRÂUL (2 cuv.)...
 2) ...TRECE RÂUL (!) (fem.; pl.)... – ...ȘI...
 3) ...MÂNDRUȚA (pl.)... – ...POTECUȚA. 4) Și înalt și subțire – Scrieri din critici! – Avea galbeni la discreție. 5) I se ia adesea numele în deșert – Mână-n mână la conducere – Rafie pentru arăcit! 6) Te primește sub acoperișul lui (pl.) – Aripi de protecție. 7) Sufix pentru sunete! – Prind pe rupe – La drept vorbind, astea n-au nici o valoare. 8) Sunt de bună credință, apreciind vorbele de duh. 9) Caz în care răspunzi chiar pentru un... cui – Centru vital cu numeroase artere (pl.). 10) Încadrat la statul major (fem.) – Propuse înaintea lor... la numirea pe post! 11) Formulare de apel la instanța supremă.

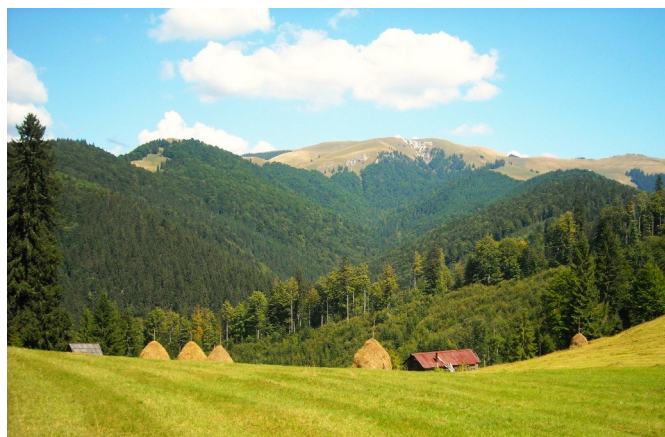
VERTICAL: 1) Merg binișor... la repetiție (fam.) – Vine fix la patru jumate. 2) Notă proastă la învățătură. 3) Trag cu capul, marcând goluri în momente psihologice – Manifest împotriva depășirii de normă. 4) Fentă din buric – Soluție pentru blânde (sg.). 5) Serviciu asigurat în funcție de mai mulți factori (siglă) – Schimbă cinstea pe rușine. 6) ȚINE SLUJBA DE PAȘTE (pl.) – Delegați de la centru! – Cultul pentru mulțime! 7) Lei luați din plic! – Corespondent la fața locului la Chișinău – N-are nici măcar o idee. 8) Curs de obicei suspendat – Închis pentru un timp. 9) Centru de informații! – Dublă la bărbie. 10) Prepară paste în apă și le servesc cu artă (fem.). 11) Descărcare în atmosferă – Mediu întunecat... menținut cu cât mai multe focuri.

Ștefan CIOCIANU – Cluj-Napoca

Comuna Șanț - Împrejurimi (Fotografii de Lucian Claudiu GRAPINI)

**Creasta Munților Rodnei
văzută de pe vârful Ineu**

Prisloapa Mare, Munții Suhard

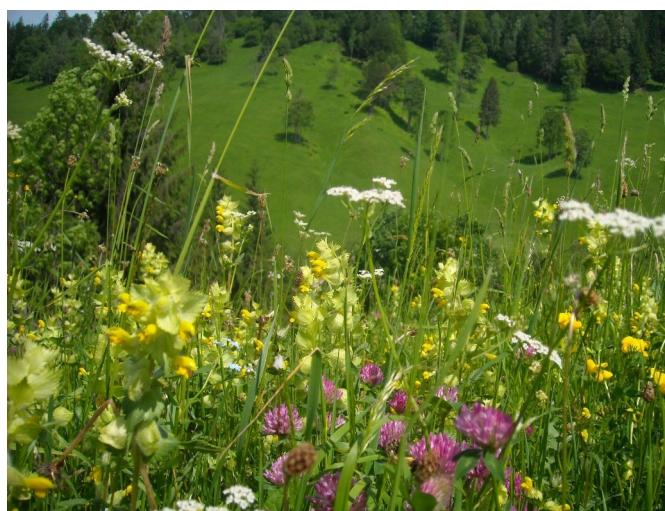
Vâltoarea de pe Valea Cobășel

Între Mării, Munții Suhard

**Vârfurile Ineu, Ineuț și Roșu,
din Munții Rodnei, văzute
din Poiana Brașoveanca, Munții Bârgău**

Între Mării, Munții Suhard

Publicație socio-culturală trimestrială,
editată de **Asociația Culturală Revista „Izvorul Someșului”**,
cu sprijinul Consiliului local Șanț, județul Bistrița-Năsăud,
în *Parteneriat media* cu Uniunea Ziariștilor Profesioniști din România (UZPR)

Director fondator: **Grigore COTUL**

Redactor-șef: **Leon-Iosif GRAPINI**

Redactori: **Adela COTUL, Alexandru DĂRĂBAN, Dănilă FILIPOI, Maria FOROGĂU,
Lucian Claudiu GRAPINI, Ana-Floarea HANCIUC, Valer POP**

Machetare și tehnoredactare computerizată: **Adela COTUL și Grigore COTUL**

Adresa redacției: **Loc. Șanț, nr. 27, jud. Bistrița-Năsăud, 427285**

Email: **revista.izvorul.somesului@gmail.com**

Web: **www.acris.ro**

Tipar:

Tipografia PIM, Iași

Tel. 0730 086 676

Redacția respectă grafia autorilor

Responsabilitatea materialelor

publicate aparține în exclusivitate autorilor

Asociația Culturală Revista „Izvorul Someșului”

www.acris.ro

ISSN 2784 – 2959, ISSN-L 2784 – 2959

Persoanele care doresc să sprijine financiar
Asociația Culturală Revista „Izvorul Someșului”
pot face donații în contul:

ACRIS cont nr. RO49CECEB00030RON2253387,

deschis la CEC Bank,

CIF: 46144640

